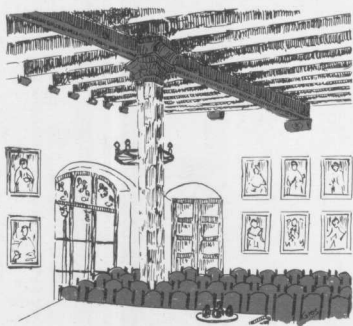

MIQUEL S. SALARICH I TORRENTS
MIQUEL S. YLLA-CATALÀ I GENÍS

VIGATANS IL·LUSTRES

OSONA A LA BUGHACA / 5-6

MIQUEL S. SALARICH I TORRENTS

MIQUEL S. YLLA-CATALÀ I GENÍS

VIGATANS IL·LUSTRES

PUBLICACIONS DEL PATRONAT D'ESTUDIS AUSONENCS

VIC

DIRIGEIXEN LA COL·LECCIÓ:

ASSUMPTA FARGAS I RIERA

RAMON ORDEIG I MATA

RAMON POU I RIUS

JOAQUIM ESPONA I ARUMÍ

Primera edició: desembre de 1983

© Miquel S. Salarich i Torrents - Miquel S. Ylla-Català i Genís
Aquesta edició, incloent-hi el disseny de la coberta, és propietat del
Patronat d'Estudis Ausonencs.

Administració: Biblioteca Episcopal, c. Santa Maria, 1 - VIC

Dipòsit Legal: B. 43.146 - 1983

ISBN: 84-398-0654-X

Fotocomposició i impressió a:

Impremta Planàs - Sant Hipòlit de Voltregà.

A la ciutat de Vic

Diu Thomas Carlyle que la biografia és la veritable història. I aquest concepte és particularment vàlid per escriure la història de Vic i la Plana, on l'enaltiment de la *biografia* per damunt de la *història* es dona en el grau més elevat. La història de Vic és una història d'homes, de noms propis. Pierre Vilar afirma que en la Plana, més que en cap altre lloc, és l'home qui ha enriquit la terra i no al revés. Tot sen's apareix com una obra personal, de vigatans en el seu sentit més ample. Com ha dit el Dr. Junyent, no es pot conèixer la veritable història de la ciutat de Vic si es restringeix estrictament a la ciutat, com un clos tancat. Vic ha estat sempre l'exponent de tota una comarca, de la Plana que l'envolta, de l'extensió geogràfica que hi reverteix amb la seva puixança i de la significació que li ha pertocat en els destins comuns dels altres àmbits d'una mateixa terra. La ciutat, en bona mesura s'ha bastit amb l'aportació que hi han fet els homes de la Plana; i la ciutat ha estat l'element vertebrador que ha cohesionat i enfortit la comarca —una comarca clara i equilibrada—, i l'ha projectat cap a l'exterior. Els homes d'aquesta terra, lluny d'adoptar un tarannà de muntanyencs impermeables i resignar-se a les seves boires i tancar-se dins les collades que encerclen el territori físic, han construït una ciutat, la ciutat de Vic, *oberta i franca*, com la veia Verdaguer.

El vigatà és fill d'una terra pagesa i senyora i és pairal i universal alhora. La tipologia vigatana és rica i diversa i fins i tot, sovint, paradoxal. La Plana és terra de sants, però també de bandolers; de pacificadors, però també de guerrers; de poetes, però també de marxants. Aquí, d'alguna manera, sempre s'ha conjugat «l'aixequem-nos!» amb el «parlem-ne». Aquesta terra de seny i de pactisme també ha criat follia i rauxa.

L'esbós biogràfic dels vigatans que conté aquest llibre

és un esbós exacte de la nostra història. La Galeria de Vigatans Il·lustres és una síntesi del nostre tarannà i de la nostra realitat, en el decurs dels temps. No tenim una Galeria de grans batalles, ni de grans descobriments, ja que tot ho podem traslladar i traduir a noms propis.

Potser caldria una Galeria de Vigatans Notables, sense el ritualisme ni el rigor administratiu dels Vigatans Il·lustres. Això és molt possible. En aquest llibre del Patronat d'Estudis Ausonencs ja es dibuixa, en certa manera, en el seu apèndix.

Els qui, en representació popular, servim una terra tant mesuradament humana, hem d'agrair que un esforç de compilació posi a les nostres mans la veritable història d'un poble: la biogràfica, que ens recordi i sistematitzi no solament la història dels fills il·lustres, sinó també els trets vitals dels fills notables, dels qui, en el seu àmbit, a casa nostra o fora d'ella, van fer camí tot fent vigatanisme.

El poble que enalteix els seus homes, s'enalteix ell mateix. S'ha dit que l'oblit és una planta que floreix al peu de les tombes. Però Vic ha sabut enaltir i recordar: privilegi d'una ciutat silenciosa i reflexiva que alguns tòpics no sempre han sabut o pogut entendre. Privilegi de compaginar intimitat i universalisme. Comprensió humanista del nostre destí històric. Aquí, el pagès ha fet la terra i l'home ha fet la història.

Un polític clamava: «Feliç el poble que no té història». Nosaltres, davant una riquesa biogràfica com la que recull aquest llibre, diem: «Feliç el poble, la història del qual l'han fet els seus homes».

Ramon MONTAÑA I SALVANS
alcalde de Vic

Vic, ciutat d'homes singulars

VOLTADA DE TURONS...

Els científics, antropòlegs, sociòlegs i psicòlegs que han estudiat el comportament de les col·lectivitats humanes, coincideixen en assenyalar que el medi físic, la cultura i els condicionaments socials influeixen poderosament en la manera com els individus que les formen es van modelant, i fins i tot arriben a prevaler per sobre dels caràcters hereditaris. I si bé la conducta de l'home sempre és la combinació de les seves aptituds natives i de les influències que ha tingut, molts afirmen que els factors ecològics són més importants que els factors racials i cal admetre que el medi aporta per ell mateix elements materials que contribueixen a produir rendiments intel·lectuals. Mes, tot això que avui s'afirma amb el suport de les ciències modernes, fou ja molt ben intuït pels antics. Hipòcrates, el savi metge grec que visqué el segle V abans de Crist, en el seu opuscle «sobre aigües, aires i llocs», com a resultat de les observacions del seu viatjar per tot el món antic, aplegà un munt de dades empíriques sobre els costums, la constitució mèdica i el tarannà dels pobles que visitava, que li permeteren recolzar una teoria: la dependència del cos i de l'esperit respecte al clima i al medi ambient. La ciutat de Vic i la seva plana, «de cingles reclosa», té una configuració geològica i unes característiques climàtiques peculiars, molt contrastades amb les comarques veïnes, sobretot les que s'obren cap al sud i al llevant. «Nou mesos d'hivern i tres d'infern», diu l'adagi popular. El clima es pot qualificar de continental, però més rigorós del que podrien fer pensar la seva alçada i la distància del mar, amb dues singularitats: la inversió tèrmica, que fa que les mínimes del fons de la plana siguin més intenses que a les zones altes, i un fenomen peculiar, la boira baixa,

glossada des de tots els punts de vista per propis i estranys, que converteix l'ambient en espesseïdor i suggestiu alhora, limitador i camí de somnis, desdibuixat i tremendament encisador. Amb tot, el paisatge vigatà és plaent i suau, sense estridències, canviant, hi ha hores del dia que pot dir-se que els blaus no són blaus i els verds no són verds, amb unes intensitats de llum, preferentment a la tardor i a la primavera que sols l'esperit avesat i atent sabrà precisar en contrast de tonalitats, podrà assaborir el regust d'una terra amorosida, enflairar a l'ombra dels vells carrers un alè de segles i captarà el missatge del repicar dels seus campanars. Endinseu-vos en el barri antic a les hores calmoses, quan la llum arriba de gairell a les pedres seculares i els fa reflectir la seva història, i sentireu el seu silenci que us parla. Vic, a més de tenir una història i una cultura, ha sabut trobar-la, mantenir-la i augmentar-la. La cultura ha estat el principal vehicle del vigatanisme, i ho ha fet amb personalitat pròpia: en el món antic, a l'aixopluc del brogit de les rutes comercials i marítimes, Osona va sedimentar els corrents artístics i ideològics que en totes direccions la creuaren. En la nova era que inaugurarà Guifré el Pilós, ara fa onze segles, centrà la seva força humanística en la seu episcopal, amb un bisbat que s'estirava per tot Catalunya i la travava fins a donar-li identitat nacional. Després, en la baixa edat mitjana, amb la Universitat Literària i l'empenta de les associacions gremials, escola artesanal de l'art i de l'aprenentatge de com servir a la ciutat i al país. I en els temps moderns la cultura i la seva difusió es centrà en les institucions: societats, cercles, biblioteques, Museu, i el Seminari Tridentí, tot catalitzat per la vivor del ritme ciutadà. Molt s'ha dit i escrit sobre el comportament social dels habitants de la Plana, i més de la mateixa ciutat de Vic. La novel·lística del començament dels anys trenta, ara novament de moda, ha dibuixat, millor el marc i els costums que els personatges, un bon retrat ambiental i una fina xarxa costumista de la societat vigatana del primer quart del nostre segle. Avui alguns trets encara subsisteixen i sempre han estat d'uns esta-

ments concrets i, àdhuc en reconèixer en la societat burgesa vigatana l'existència d'unes mancances de sinceritat, de convencionalismes, de tancaments i xiu-xiueig, és també en molts d'aquests ambients familiars, rebotigues acollidores i despatxos d'una professió liberal, al recer d'una tertúlia, sempre amb la participació d'un clergat d'altura que mai ha faltat a la ciutat episcopal, on de veritat s'ha covat l'esperit vigatà, s'han comunicat inquietuds intel·lectuals, s'han lligat amistats entranyables, s'han fixat arguments d'identitat vigatana, ha sortit la il·lusió d'un projecte, s'han portat a terme empreses ciutadanes i s'han coronat realitats perdurables.

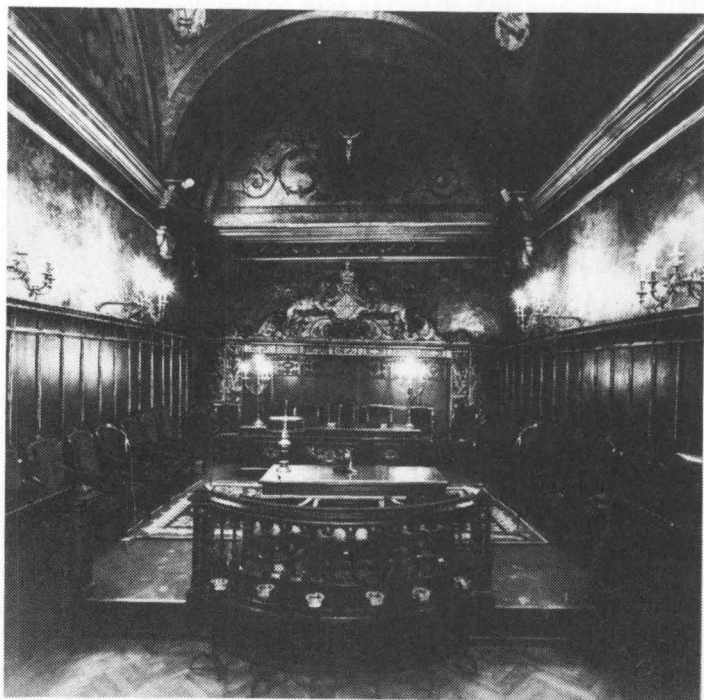
Es fa difícil de dir en quin grau les influències climàtica, cultural i sociològica han induït l'aparició en la ciutat de Vic de personatges rellevants. La lectura de les seves biografies pot ajudar a esbrinar-ho i pot permetre concretar aquells trets que en cada personatge es poden responsabilitzar a les esmentades influències. La realitat és que a les terres d'Osona han tingut lloc fets transcendents per al país i que el veritable protagonista ha estat el poble que viu i feineja cada dia. Els homes que la ciutat ha proclamat il·lustres són la punta de llança de la vitalitat, del nacionalisme, de la cultura i de les creences d'aquestes terres. Si fem una ràpida passada a la història, diríem que el vigatà és un poble rebel. Pensem en els ausetans contra Roma, en Aissó contra la sobirania dels reis francs, en l'esforç per alliberar la ciutat del jou del feudalisme fins a la unificació de les dues partides, en la revolta contra Felip V que arribà a donar el nom de vigatans als partidaris de l'arxiduc Carles d'Àustria i en l'obra col·lectiva de la Renaixença, en la qual no podem negar la influència de la mentalitat vigatana. Mes, ultra tot això, avui s'afirma que Vic és una ciutat conservadora en el sentit correctiu del terme. Potser segons les circumstàncies en la sàvia i justa dossificació de les tendències contraposades hi ha el punt dolç que és creador i efectiu. Els vigatans de relleu, com podreu llegir en les seves vides, tenen un caràcter obert, inconformista, comunicatiu i tremendament lluitador, i afloren sovint la tendresa i enyorament quan es troben

lluny de la pàtria vigatana. Aquí vindria a tomb una anècdota que explicava el Dr. Eduard Junyent: quan l'acadèmic Jesús Pabón escrivia el seu llibre *El Drama de Mosén Jacinto*, que recull els últims temps de la vida del poeta, volgué conèixer personalment el marc i els ambients reals de la seva obra. El Dr. Junyent l'acompanyava per diferents indrets de la Plana i, trobant-se davant l'ermita de La Damunt, prop de Folgueroles, quan comencen a voleiar «els papallons joginosos d'hora baixa» i el sol s'amaga transformant el massís del Pedraforça «en un immens Vesubi», davant l'espectacle que acosta al ponent i posa a l'abast tota la plana vigatana, diu que Pabón, sorprès per l'entorn, acostumat a la monotonia de l'altiplà castellà digué: «Como es posible que de un ambiente tan cerrado saliera un hombre con horizontes tan abiertos». El Dr. Junyent sols va tenir una resposta: «No us estranyeu; tots tenim ganes de saber què hi ha al darrera d'aquestes muntanyes». Serà per aquest motiu que mossèn Cinto saluda la ciutat de Vic amb aquests versos:

«Voltada de turons, oberta i franca
em sembles gran ciutat
un niu de flors posat en una branca
del Pirineu nevat.»

LA GALERIA DE VIGATANS IL·LUSTRES

El poble que sap rendir tribut d'admiració i agraïment als seus fills, els quals amb la seva laboriositat l'han elevat a una categoria rellevant, s'honora a si mateix. Un dels mitjans per tal de reconèixer i mantenir aquesta prova d'admiració és tenir-los presents sempre a la contemplació dels vivents que es van succeint en els diversos períodes de la vida ciutadana. En una ciutat tan pròdiga en valors espirituals com la nostra, és just i necessari el manteniment d'una galeria de personalitats que han donat prova d'un valor excepcional i amb la seva extraordinària activitat han anat forjant el camí esplendorós d'una història fecunda. La nostra ja nutrida

Sala del Consistori

Galeria de Vigatans Il·lustres constitueix una prova decisiva del gran nombre de fills de la ciutat que s'han distingit en alguna de les branques del saber humà i més si considerem el nombre de personalitats que encara hi tenen cabuda. Pertànyer a aquesta galeria representa la constatació oficial de la seva benemèrita actuació, l'homenatge de veneració perpètua, la consagració definitiva del qui s'ha fet creditor de figurar en l'altar de la pàtria. L'any 1890, els procuradors de les festes de Sant Miquel dels Sants, imbuïts per la consciència dels nostres valors històrics, decidiren establir en la sala del Consistori de l'Ajuntament, lloc que consideraven de la més alta honorabilitat i de la més profunda arrel ciutadana, la Galeria de Vigatans Il·lustres, amb la col·locació del primer retrat, que no podia ésser altre que el del patró de la ciutat, Sant Miquel dels Sants. Pel favor que devem a aquests meritoris procuradors de les festes d'aquell any, volem deixar constància dels seus noms: Raimon d'Abadal i Calderó, Josep Bach i Alavall, Miquel Ricart i Clarella, Melcior Boix i Barenguer, Lluís Vaqué i Sala, Eduard Clarella i Morell, Josep Moles i Ricart, Manuel Vinyals i Urpià, Manuel Carbó i Juncadella, Manuel Puig i Genís, Joaquim Vilar i de Pedrals i Lluís Viada i Lluch.

Durant uns anys l'elevació d'un personatge a la galeria constituí un acte consuetudinari dins les festes de Sant Miquel. Així veiem com en 1891 fou col·locat el retrat de Jaume Balmes, en 1892 el de Jaume Callís, en 1893 el del pare Gallissà, en 1894 el de Guillem de Mont-rodon, en 1895 el del marquès d'Avilés, en 1896 el del bisbe Casadevall i en 1897 el del veguer Ramon Sala i Saçala. Hi ha un espai de temps en què s'estroneja aquest afany repetit anyalment i deixen de col·locar-se més retrats, fins al 1924 en què en un desig de reemprendre la galeria hi és col·locat el pare Xifré i l'any següent, 1925, l'arquebisbe Alemany. Torna a cedir l'interès fins que al 1932 hi són col·locats Josep Gudiol i Jaume Collell, sense cap prefaci acadèmic ni biogràfic. Tal vegada la causa d'aquesta fallida fou deguda al moment polític, que no era òptim per a la seva exaltació pública.

En començar la guerra civil (1936-1939), la galeria fou desmantellada i tots els retrats esbandits i destruïts. Però les virtuts que exornen l'espiritualitat de la nostra ciutat i el fervor amb què sempre s'han considerat els seus valors històrics no podien deixar buit aquest santuari de la immortalitat de la cultura de la nostra terra. Un cop acabat el procés bèl·lic hom va tornar a pensar en la necessitat de retornar al seu lloc les figures que tan despiatadament havien estat esbandides i ja el 1939 es va començar la seva reposició amb els retrats de sant Miquel dels Sants i Jaume Balmes. Al llarg dels anys quaranta la galeria rebé substancials aportacions: Lluçia Gallissà i Gabriel d'Avilés (1940), Ramon Sala i Saçala (1942), Jaume Callís (1944), Josep Alemany (1945), Jaume Collell (1946), el P. Xifré (1947), Guillem de Mont-rodon, Josep Gudiol i Martí Genís (1948) i Joaquim Salarich (1949). Només aquests dos últims eren veritablement nous a la galeria, car els altres eren reposicions i, sobretot els primers, posats a correcció, fet que es ressent en les biografies de les sessions acadèmiques. De nou s'imposà la lentitud i als anys cinquanta sols hi accedí el Baró de Savassona (1959) i als anys seixanta dos bisbes, el pare Caçador (1961) i el Dr. Jaume Font i Andreu (1966). La sala del Consistori es feia ja petita, però encara en la dècada dels setanta hi ingressaren tres personatges: mossèn Lluís Romeu (1974), Andreu Febrer (1976) i mossèn Miquel Rovira (1978).

El primer ajuntament democràtic, sortit de les urnes el maig de 1979, es plantejà dues qüestions: traslladar la galeria a les parets de la Sala de la Columna, que al seu dia havien ja escoltat la majoria de les sessions acadèmiques dels actes de col·locació i proposar d'eleva a la categoria de vigatans il·lustres aquells personatges que el moment polític viscut després de la guerra civil havia injustament marginat. Així es féu justícia a Manuel Serra i Moret (1981), Raimon d'Abadal i Calderó (1983) i Narcís Verdager i Callís (1983). Completen la llista d'aquests darrers anys el Dr. Eduard Junyent (1981),

Josep Serra i Campdelacreu (1982) i Ramon d'Abadal i de Vinyals (1983).

L'acte de col·locació d'un personatge a la galeria ha esdevingut una festa veritablement ciutadana, amb un protocol escaient al fet que es rememora. El ple de l'Ajuntament ha aprovat prèviament en una sessió que els mèrits de l'elegit el fan digne d'elevat-lo a la categoria d'home il·lustre de la ciutat. L'acord pres es recull en una acta que és llegida solemnement pel secretari de la corporació municipal a l'inici de la sessió acadèmica i escoltada dempeus i en silenci, en senyal de respecte, per tots els assistents. Després el batlle descobreix el retrat, cobert amb la bandera de la ciutat, i tot seguit el que ocupa la càtedra, una figura rellevant en el camp de les lletres, comença la dissertació biogràfica de l'homenatjat. L'acte sol tenir lloc, excepte en comptades excepcions, a la Sala de la Columna de l'Ajuntament.

És just constatar que al llarg d'aquesta segona etapa de la galeria el nervi que l'ha promocionada i sostinguda passa pel Patronat d'Estudis Ausonencs i els seus homes. Dels vint-i-sis personatges que avui hi trobem, en vint-i-dues ocasions ha ocupat la càtedra de la sessió un soci del Patronat i moltes vegades l'acte s'ha realitzat en la festa anual que ininterrompudament el Patronat celebra des de la seva fundació.

Amb gairebé un segle d'existència, la Galeria de Vigatans Il·lustres gira sobre ella mateixa: alguns dels personatges que li han donat vida fent un discurs biogràfic, han estat després elevats a la mateixa categoria rellevant. Raimon d'Abadal i Calderó, que trobem de procurador de la junta de les festes de sant Miquel dels Sants de l'any 1890, d'on sortí la idea de crear la galeria, pel juliol de 1894 féu la semblança del cavaller de l'orde del Temple Guillem de Montrodon i finalment accedí a la galeria el 1983. Martí Genís i Aguilar féu el 1896 el discurs biogràfic del bisbe Lluçia Casadevall i se'l nomenà vigatà il·lustre l'any 1948. El Dr. Eduard Junyent, que accedí a la galeria el 1981, havia fet les semblances de Ramon Sala i Saçala (1942), Jaume Collell (1946) i mossèn Josep Gudiol (1948).

Sala de la Columna

A més, la galeria és un bocí viu d'història vigatana. Si un es deixa imbuir per la magnificència ambiental de la Sala de la Columna i observa detingudament els rostres dels diferents quadres de la pinacoteca li afloren a la imaginació un munt de preguntes: Parlarà Jaume Callís amb el seu nebot Andreu Febrer dels problemes de la Cancelleria Reial? Estaran satisfets de veure la seva ciutat unificada? Quin diàleg deu tenir Jaume Balmes amb Lluçia Casadevall, l'amic que ell promocionà a la mitra ausetana? Com s'entendran parlant de glòries vigatanes els dos cronistes de la ciutat, Joaquim Salarich i Josep Serra i Campdelacreu? Continuaran les sessions de l'Esbart, no a l'ombra del desmai sinó de la columna, Genís, Serra i Collell? Discutiran de temes del Museu mossèn Gudiol i el Dr. Junyent? Continuarà aquest les seves tertúlies històriques amb el Sr. Abadal? El tema del catalanisme, plau a Raimon d'Abadal i Calderó, Serra i Moret i a Narcís Verdager i Callís? És la música objecte de conversa entre mossèn Romeu i mossèn Miquel Rovira? I tots ells, amants de la ciutat, com veuen les generacions presents? Quin futur albiren per a la nissaga vigatana? Quiets en la seva immortalitat, sense introduir-nos més en els seus pensaments, deixem que amb el seu exemple il·luminin el present i marquin camí per a l'esdevenidor.

ELS NOSTRES PROPÒSITS

La idea de recollir les biografies dels vigatans il·lustres sortí en el si de la junta rectora del Patronat d'Estudis Ausonencs. El pas del temps porta moltes vegades al món de l'oblit els detalls de la vida, l'amor a la ciutat i els mèrits contrets per aquells que han merescut l'honor de figurar en la galeria de Ca la Ciutat. Sovint sols es recorda el nom i l'activitat més rellevant del personatge, i d'alguns ni tan sols això. És cert que en els actes de col·locació s'ha fet una semblança biogràfica, mes no sempre s'ha editat i figura sols com a obra dispersa en les biblioteques d'uns quants amants de les coses vigata-

nes. L'objecte d'aquest aplec és d'ésser útil al lector que vol conèixer uns personatges que ja són història i de fer un servei a la ciutat perquè recordi i tingui present els mèrits i valors d'aquells que han ajudat a engrandir el seu prestigi i són la base i el contingut amb què s'aguantava el seu patrimoni cultural.

En desgranar les diferents biografies hem tingut tres preocupacions: la relació del personatge amb la seva ciutat nadiua i l'ambient de Vic en l'època en què ell va viure, el relat de la seva vida i el ressò de la seva obra, concretat més que res en l'agraïment que els hem demostrat els vigatans. En aquest darrer objectiu incloem la bibliografia que hem aplegat de cada personatge i que pot ésser útil a tot aquell que vulgui aprofundir en un coneixement concret.

Completa l'obra un apèndix en el qual, per ordre alfabètic, hem intentat relacionar aquells vigatans que, sense ésser a la galeria, han contret mèrits perquè els seus conciudadans els recordem. Sols citem persones que ja ens han deixat i dormen el son de la història. Aquesta llista no passa d'ésser un assaig que d'entrada sabem incomplet i que hem pogut portar a terme gràcies a la *Història de Vic* del Dr. Eduard Junyent, a la documentació aplegada en la Biblioteca Vigatana del Dr. Salarich i en l'hemeroteca del Museu Episcopal, i a l'arxiu particular del sociòleg Modest Reixac. A tots ells i a altres persones que ens han donat el seu parer agraïm les facilitats i ajudes rebudes.

Ha estat criteri de selecció el que fins ara ha imperat a la galeria: el naixement de la ciutat de Vic, encara que som conscients que en alguns casos aquest fet és difícil de provar, sobretot en personatges que s'han mogut en dates allunyades. Volem fer constar també que aquest criteri el considerem molt restrictiu. L'esperit vigatà i les forces que l'han creat no es poden tancar en el marc estricte del municipi de Vic en les seves fronteres actuals, que no són les que ha tingut sempre. Tota la Plana és i ha estat factor creador i enriquidor de valors vigatans i l'una i l'altra separades no tenen sentit. Com tampoc en té excloure aquells que, vinguts de fora i

acceptant el nostre tarannà i costums, hi han aportat nova saba vivificadora. Creiem, doncs, que aquest aplec en demana un altre, d'Osonencs Il·lustres, en el qual podrem esmenar els errors i recollir les mancances del present volum i fer justícia a tots aquells que, des del Montseny al Collsacabra, han estimat aquesta terra, l'han enriquida amb el seu esforç i són exemple per a les generacions presents i venidores.

Guillem de Mont-rodon

Després de la batalla de Muret (1213), la panoràmica que s'albirava als territoris del comte-rei Pere el Catòlic, mort en la lluita als trenta-sis anys, era descoratjadora. El seu únic fill, el comte-rei Jaume, tenia sols cinc anys i mig i estava en poder de Simó de Montfort, el vencedor del seu pare. Maria de Montpeller, la seva mare, havia mort uns dies abans i deixà el seu fill sota la guarda del papa Innocent III. A ells acudiren nobles catalans i aragonesos que aconseguiren la seva enèrgica intervenció amb el nomenament d'un legat, el cardenal Pere de Benavent. Aquest intervingué personalment en l'afer i, a la fi, obtingué la llibertat del petit sobirà, el qual fou lliurat als barons catalans a Narbona (maig de 1214). Ens diu el *Llibre dels feyts esdeuenguts en la vida del molt alt senyor Rei en Jacme lo Conqueridor*: «e cordaren se tots quens nodris lo Maestre del Temple en Montsó: e son nom daquell Maestre era G. de Montrodon, qui era natural Dosona e Maestre del Temple en Aragó e en Catalunya».

El fil de la troca que descabdella l'origen osonenc de Guillem de Mont-rodon surt d'aquest text. Els Mont-rodon eren una família rural de la petita noblesa de la Plana de Vic que prengueren el seu cognom del lloc on tenien el casal, un mont arrodonit i allargassat anomenat Monte-Rotundus, situat al bell mig de la Plana i que ja trobem documentat el segle XI. Militars i propietaris lliure, sols subjectes al comte o al rei, eren considerats de la noblesa comarcal i a poc a poc van anar afermant la seva posició social i el seu patrimoni amb noves adquisicions i donant serveis als senyors més propers i poderosos, com els de Taradell i de Centelles. Amb el temps posseïren una casa a la ciutat de Vic (segle XIV) que donà nom a la plaça de Mont-rodon, també coneguda per plaça de Malla, en

l'indret que ocupa actualment el convent i l'església de les monges de Santa Clara.

Guillem de Mont-rodon nasqué pels volts de l'any 1165, fill de Guillem I de Mont-rodon i Guilleuma de Caça i nét de Ramon Bonfill i la seva muller Maiassendis que, junt amb els seus fills Bernat, Guillem i Berenguer, fan donació l'any 1141, a l'església de Sant Pere de Vic, d'un alou a la parròquia de Sant Julià de Vilamirosa i d'un fill dit Ramon per canonge de la dita església. Guillem tingué almenys un germà, l'hereu Ferrer I, continuador del llinatge, i dues germanes, Adaledis i Saurina. Les seves primeres referències documentals no apareixen fins l'any 1195 en què el seu pare, en fer testament, li llega un delme a la parròquia de Sant Andreu de Gurb amb la condició de posseir-lo en nom del seu germà Ferrer. Mes per aquest temps segons sembla Guillem ja deuria viure a Barcelona, dedicat al servei de les armes i on tenia casa i un escuder per al seu ajut i servei. La seva estada en terres osonenques, concretament al casal de Mont-rodon, devia durar fins als voltants dels vint anys, quan el cridà la vocació de les armes, i el trobem amb personatges de relleu com Guillem de Montcada i Guilabert de Centelles al costat del rei Pere, el qual li deu 900 sous barcelonesos quan, el 18 d'agost de 1203, fa testament en deixar la vida secular i decideix entrar en l'orde militar del Temple.

La vida de cavaller al servei de Pere el Catòlic no fou pas curta ja que en aquesta data de deixar el món tenia uns 38 anys i, més tard, el rei Jaume es fa ressò de l'estima que el seu pare havia tingut pel futur mestre del Temple quan el nomena Procurador General de les rendes de Catalunya. No hi ha dubte que la quantitat respectable que el rei catòlic li devia era perquè guerregava al seu costat i li prestava altres serveis que ens són desconeguts. Guillem, en testar, mana que 500 sous es donin al seu germà Ferrer perquè pagui els seus deutes i, del que en resti, orni i en faci heretament a l'església de Santa Maria de Mont-rodon per remei de la seva ànima; els 400 restants els dona a Déu i a la casa de la milícia del Temple per als hàbits i tot el que sigui necessari.

L'orde militar del Temple, cavallers mig soldats i mig monjos, fou fundada a Jerusalem per Hugues de Pagans (1118) amb la finalitat de protegir i defensar els pelegrins que anaven als llocs sants. A més de lluitar i pregar, sembla que s'especialitzaren en afers de canvi i banca i, gràcies als favors dels reis i dels papes, esdevingueren ràpidament una potència territorial i financera. El càrrec superior de l'orde era el Gran Mestre, del qual depenia el Mestre de cada país. Aquest, amb el capítol provincial, organitzava les cases regides per un comanador.

Amb la caiguda de Jerusalem, els templers passaren a l'occident cristià i fou en els regnes hispànics on trobaren un lloc adient per lluitar contra els infidels de l'Islam. S'introduïren en el regne d'Aragó el 1128 i a Catalunya el 1131. Alfons I el Bataller d'Aragó deixà en testament els seus regnes a l'orde, junt amb als dels Hospitalers i del Sant Sepulcre, i el comte Ramon Berenguer III entrà a l'orde cinc dies abans de morir, prova tot dels favors i serveis que en aquell moment els ordes militars en general i el Temple en particular donaren al país, on cobrien una veritable necessitat de l'època.

La sortida que donà Ramon Berenguer IV al problema dels drets dels templers al regne d'Aragó augmentaren el seu poder, presència i influència. Foren consellers dels reis, als quals ajudaren en les seves empreses bèl·liques i en les seves dificultats financeres, i el Mestre tenia dret d'assistència a les Corts, integrat en el braç eclesiàstic.

Guillem de Mont-rodon entrà a l'orde en ple regnat de Pere el Catòlic, formà part de la seva Cort i era un dels seus consellers, fou comanador de Gardeny (Lleida) del 1207 al 1211 i els seus biògrafs ens diuen que participà, el 16 de juliol de 1212, a la batalla de las Navas de Tolosa, amb l'estol de templers que acompanyaren el rei Pere.

No hi ha dubte que al llarg d'aquets últims anys de regnat es guanyà un merescut prestigi pel seu seny i experiència, tant en els afers peninsulars com en els problemes de més enllà dels Pirineus, entre ells la qüestió dels albigesos, on cal pensar que la presència d'una

heretgia, la intervenció del papa Innocent III i el seu esperit de templer devien condicionar llur posició i consell. No sabem si va participar a la batalla de Muret (1213). Cap dels relators ens parla de la presència dels templers, però sí que fou aquest mateix any que Guillem de Mont-rodon fou nomenat mestre del Temple a l'Aragó, Catalunya i Provença i que a partir de la mort del rei desplegà una activitat extraordinària. Pocs mesos després, el 18 de gener de 1214, formà part de l'ambaixada que es dirigí a Roma amb el cavaller català Guillem de Cervera i amb els aragonesos Ximèn Cornel i Pere Ahones, adictes a la causa del rei Pere, per obtenir que el papa Innocent III obligués a Simó de Montfort a tornar la persona del petit rei en Jaume als seus vassalls naturals. Els resultats de l'ambaixada foren favorables. El papa nomenà un legat, Pere de Benavent, i envià cartes comminatòries que culminen el maig del mateix any amb el lliurament a Narbona de la persona de Jaume I als barons catalans. Pensem que tant el rei en Pere com Maria de Montpeller havien posat els seus regnes sota la protecció de Roma i el legat pontifici organitzà la regència nomenant procurador el comte Sanç, fill de Ramon Berenguer IV, i confiant a Guillem de Mont-rodon la custòdia del rei Jaume per a la seva educació a Montsó, la residència del Mestre, a l'esquerra del Cinca amb límit a la Llitera, propietat cedida als templers l'any 1142. El jurament de fidelitat es féu a Lleida i l'organització fou confirmada posteriorment per butlla papal el 23 de gener de 1216.

Segons Soldevila «el procurador havia de governar amb l'assistència d'un consell de personatges catalans i aragonesos. Per garantir la pau interior de Catalunya, del Cinca a Salses, es va dictar una Constitució de Pau i Treva i una disposició en virtut de la qual les ciutats de Catalunya restaven lliures de tributs fins a la majoria d'edat del rei. De cara a la pau exterior es va establir una treva de deu anys amb els sarraïns. De cara a l'organització de les finances Guillem de Mont-rodon fou investit amb certes funcions financeres: les rendes de Montpeller havien de servir per al manteniment del rei i

les altres per a la redempció dels béns empenyorats pel seu pare. Els templers —Guillem de Mont-rodon— prenen en aquesta hora un singular relleu en l'esfera directiva dels regnes i en algun aspecte —el financer— limiten l'actuació del comte Sanç».

El mateix Soldevila afegeix «l'educació rebuda a Montsó, sota la guarda dels templers, degué exercir una marcada influència en la formació de Jaume I. Deslligat gairebé de tradicions familiars, els frares del temple degueren ésser els que van obrir el seu pensament pueril a la prefiguració de grans empreses. Ens imaginem el noble Guillem de Mont-rodon inculcant en el cor infantívol l'odi etern als infidels, la seva missió de combatre-los i de conquerir les terres sarraïnes peninsulars.»

A més, la presència de Guillem de Mont-rodon el 18 d'abril de 1214 a Tolosa, en la reprovació de l'heretgia dels albigesos pels habitants de la ciutat, fa pensar que no podia pas aprovar la intervenció de Pere el Catòlic a favor dels heretges, circumstància que també inculcaria al jove rei i d'on sortirien les dues grans línies de la seva política: lluita a la península contra els infidels i no intervenció en els afers d'Occitània.

La gran tasca de Guillem de Mont-rodon fou, doncs, l'educació del rei en Jaume i la reorganització de les malparades finances reials.

El sojorn del comte-rei a Montsó, contra el que han dit alguns historiadors, fou en règim obert. Jaume estava acompanyat del seu cosí Ramon Berenguer, comte de Provença, de la mateixa edat i condició. Les portes del castell no estaven tancades a cap de les bandositats que es feren mentre durà la regència, capitanejades sobretot pel mateix comte Sanç i per l'infant Ferran, abat de Montearagón, germà de Pere el Catòlic i personatge obscur i intrigant. Aquest fet augmentava la inquietud política i aconsellà el mestre del temple a reunir a Montsó, el 15 de setembre de 1216, els cavallers més rellevants dels regnes. Aquets prometeren a don Jaume, rei d'Aragó, comte de Barcelona i senyor de Montpeller, prendre-lo sota la seva protecció i custòdia, defensar-lo i aconsellar-lo, no trair-lo ni donar-lo mai als seus ene-

mics. Amb aquest acte Guillem de Mont-rodon preparava que el jove rei es fes càrrec dels seus regnes i així poc després el trobem a Xixena visitant la tomba del seu pare i novament a Montsó, el 19 de juliol de 1217, celebrant Corts per aconseguir el recapte de tributs.

Aquí acaba la tasca de preceptor de Guillem de Mont-rodon, però no la de conseller del rei. El 28 de setembre de 1218 el trobem com a testimoni en la confirmació que fa Jaume I als habitants de Montpeller de tots els seus privilegis i, més tard, confirmant el prestigi guanyat a pols d'home expert en finances. El rei el nomena l'any 1220 guardador general de les rendes reials a Catalunya i ho fa amb aquestes paraules: «fra Guillem, varó pròvid i discret que el nostre pare, de bona memòria va estimar molt en la seva vida» uns anys més tard encara continua al servei del rei, puix el 2 de juny de 1225 el trobem com a testimoni en els privilegis que Jaume I concedeix als habitants d'Alcanyís i, segons els seus biògrafs, pels volts del 1227 deixa la vida activa. Desconeixem la data de la seva mort.

La col·locació del seu retrat, obra de Manuel Puig Genís, a la Galeria de Vigatans Il·lustres es féu el dia 6 de juliol de 1894, s'encarregà del discurs Raimon d'Abadal i Calderó i l'acte acadèmic tingué lloc al saló de Sant Domènec. Les cròniques de l'època ens diuen que els assistents sortiren pel claustre al so de la banda municipal. El quadre fou destruït l'any 1936 i la reposició es féu el 4 de juliol de 1948; el retrat fou una còpia de l'anterior, que féu Jacint Costa, i s'encarregà el discurs a Honori Garcia, notari de Vic i il·lustre historiador.

BIBLIOGRAFIA:

- ABADAL I CALDERÓ, Raimon: *Guillermo de Mont-rodon*, Impremta de Ramon Anglada i Pujals, Vic, 1894, 68 pàgines.
- GARCIA, Honori: *Guillermo de Monrodon su personalidad proyectada en la historia de España*, Impremta Anglada, Vic 1948, 22 pàgines.
- PLADEVALL, Antoni: *Guillem de Mont-rodon, Mestre del Temple i tutor de Jaume I*, Opuscle editat pel comte de la Vall de Merlès, Barcelona 1976, 55 pàgines.

A la segona meitat del segle XIV, Vic està en la plenitud de ciutat medieval. En el cens que es porta a terme el 1368 dóna 395 focs a la partida reial i 197 a la de Montcada, en un conjunt de 592 famílies que reunien unes 3.000 persones. És el Vic que acaba l'obra del claustre gòtic de la catedral, però també li toca resistir les revingudes successives de la pesta negra que infesta tot Europa i deixa la població reduïda als dos terços. És el Vic que canalitza la seva vitalitat ciutadana a través de les activitats de l'estament de la menestralia i la creació de gremis que regulen els diferents oficis, garanteixen la qualitat de les obres confeccionades que s'imposen en els mercats tradicionals de la ciutat, el dissabte al Mercadal i el dimarts a la Quintana, i escampen a mercats veïns i fins llunyans mercaderia de conegut prestigi. Als menestrals hem d'afegir els botiguers, mercaders, la gent de lleis, metges, apotecaris, clergues, estudiants, i tindrem un aplec actiu, bullidor, negociant, religiós i culte que caracteritza la societat vigatana de l'època.

Jaume Callís nasqué als voltants de l'any 1364, segurament fill d'aquesta classe menestral que lluitava dia a dia per al prestigi dels seus articles, vivia els problemes ciutadans i es sentia cofoia de les millores en les edificacions públiques i els carrers. Sembla que fou fill de Pere Callís i Sabater, cognom que té el seu origen en el mas Callís d'Orís que encara existeix, i tenia un germà Bernat, el qual fou beneficiat de la seu. La data del seu naixement es dedueix de les dades que trobem en documents posteriors i en les seves obres i hem de suposar que estudiaria a Vic el «trivium i el quadrivium», amb l'aprenentatge i dura disciplina propis del sistema medieval, i continuaria els seus estudis de lleis a la Universitat de Tolosa, al Llenguadoc, una de les més presti-

gioses d'Europa, preferint aquest lloc a Perpinyà o Lleida, on estudiaven la majoria dels juristes de nom de la seva època a Catalunya. Aquest fet explica la seva actuació professional posterior a la ciutat occitana, d'on sortiria amb el títol de batxiller en lleis, amb el qual el trobem a Vic l'any 1380. Se suposa que en aquesta dècada encara continuaria els seus estudis i s'endinsaria en la pràctica jurídica a Vic i Tolosa, car no es troben dades de la seva actuació fins l'any 1393 en què comença una de les línies cabdals de la seva trajectòria professional, el servei al rei. En aquest cas Joan I el nomena jutge delegat seu per representar la jurisdicció reial de Vic com a síndic i procurador en el parlament que convoca a València. La fidelitat i servei jurídic de Jaume Callís als dos últims reis de la dinastia catalana, Joan I i Martí l'Humà, i als primers dels Trastàmara, Ferran I i Alfons IV, el mantindrà en la seva posició privilegiada a la cort catalana, des d'on els seus escrits i el seu consell trobaran adequada audiència.

L'any 1395 és provisor del bisbat vigatà, on vigila el recapte de les rendes de l'ardiaca i actua com a veguer de la cúria eclesiàstica. El 1396 signa ja com a «jurisperitus», nivell professional que li dona la seva experiència en la pràctica del dret i amb el que signarà tota la vida.

Pocs anys més tard, el 1398, ens trobem amb el punt de partença de l'altra línia d'actuació que li donarà un merescut prestigi, la confecció de les seves obres, les quals el fan un dels autors més interessants de la ciència jurídica catalana i, a parer del Dr. Torras i Bages en la seva obra *La Tradició Catalana*, el primer de tots, per l'admirable aliança que sap fer entre l'element indígena, la institució nascuda a Catalunya, amb el dret general i la ciència especulativa de les lleis. Per al Dr. Torras, Callís és un vertader escolàstic, no sols pel seu sistema d'aliar el present amb el passat i per la tendència a fer pràctica i assequible la ciència, sinó pel desenrotllament lògic de la matèria que es proposa explicar reflectint en l'exposició una vertadera evidència. Els últims anys del segle serien per a Callís d'intens treball i configurarien el seu estil, el seu mètode i la planificació de moltes de les

seves obres, en què trobem, al costat del seu alt valor jurídic, un aflorament de manifestacions externes de profunda religiositat i també el que podríem anomenar una modèstia convencional pròpia de l'època.

Aquest mateix any 1398 Callís es casa amb Clara Cuspineda, filla de Pere de Cuspineda, teixidor, de la qual tindrà tres fills, Antoni, Eufrasina i Isabel. El 1400 escriu la seva primera obra, *Directorium de Pau i Treva* en la qual cita amb profusió un jurista vigatà, Jaume Cardona, i on estudia jurídicament l'estat de guerra i l'estat de pau. Un any més tard, en plena febre creadora, comença un comentari dels Usatges, obra en la que esmerçà moltes hores i que ell considera inacabada, obsessió que tindrà tota la vida. A dir dels entesos, sols per aquesta obra ja li pertoca un lloc d'honor en la història del Dret Català i, de fet, les obres posteriors seran per suplir matèries que aquí no ha tractat extensament.

L'any 1406 un fet capgirà la vida de Callís, la mort de la seva dona Clara, esdevinguda a primers d'any. Aquest fet i la crida del rei Martí al nostre jurista que el volia al seu costat i al seu servei, el fan decidir a sol·licitar la gràcia d'emancipar els seus fills petits, cosa que en aquell temps sols podia concedir el rei i que obté. Abandonant l'augusta ciutat de Vic, es traslladà a la molt noble i insigne ciutat de Barcelona on acabà el seu llibre *Lucidarium soni emissi*, tractat científic de la institució del sometent, glòria i honor de tota la República del Principat de Catalunya. A la capital del principat, Callís comença una activitat eminentment cortesana al servei del rei i sobretot actuant com a oficial reial en la conselleria de la reina. El nostre jurista no deixaria d'influir prop del rei Martí en les seves intervencions en les lluites internes de Vic amb els conflictes de jurisdiccions de la ciutat.

Poc li durà a Callís el seu estat de viduïtat, puix el 1410 es casa de nou amb Inès de Rajadell, vídua d'un mercader dit Gaspar Moll, la qual morí al cap de poc temps (1411) a causa de la pesta. Segons sembla, el nostre jurista tenia vocació de casat i el 1412 ho fa, per

tercera vegada, amb Isabel, filla de Gilabert de Vilanova, senyor d'Esparraguera, aquest cop amb més sort, ja que Isabel va sobreviure a Callís i d'ella tingué un fill anomenat Joan.

No es troba una actuació directa de Jaume Callís en el problema successori que es produí a la mort del rei Martí i que es resolgué amb el Compromís de Casp i és que essencialment era un afer polític en el qual Callís, com a jurista, es limitaria a donar consells als seus amics polítics i a ajudar a cercar un equilibri de dret i de justícia amb les necessitats del regne. La seva mentalitat d'home al servei del rei i de les institucions del país el porta a observar neutralitat política i a acceptar la solució, posant-se al costat dels monarques de la nova dinastia dels Trastàmara i servint-los amb la mateixa lleialtat amb què ho féu amb els dos últims reis del casal de Barcelona. Prova d'aquesta actuació i de la fidelitat al rei és un fet que esdevingué el mateix any 1412.

Callís, en sortir de la residència del portantveus del governador general a Catalunya, Guerau Alemany de Cervelló, és agredit violentament amb un bastó. Ferran I, ja rei, reacciona demanant una investigació i el càstig dels culpables. L'atemptat, més que contra la persona de Callís, va contra el jurista conseller del rei i per això aquest diu a Alemany que no amagui ni perdoni el crim, sino que actui amb duresa i inflexibilitat.

Les corts de Barcelona de l'any 1413, en les quals Callís actua com a provisor, prenen l'acord de recopilar, sistematitzar i traduir al català el text dels Usatges, tasca que encomanen a Jaume Callís i a Bononat de Pera. Ho acabaran l'any 1418 i serà revisat per dos juristes d'alt prestigi, el canonista Francesc Basset i el romanista Narcís de Sant Dionís. Al mateix temps Callís treballa, per encàrrec de la Diputació, en la recopilació de les llibertats i privilegis del General. L'any següent (1414) assistim a l'ascens definitiu de Callís en el favor reial: el 14 de gener Ferran I, des de Bujaraloz, envia a Barcelona el conseller reial Leonard de Sos i ofereix a Callís l'ofici d'advocat fiscal del rei, amb un sou de mil florins i promesa de gràcies i favors. Callís accepta, però posa

condicions, fins i tot reclamant al rei honoraris no cobrats per serveis anteriors. Ferran I ordena que li siguin pagats, li assegura el salari a cobrar a través de la batllia General de València i de la seva tresoreria i el nomena cavaller, dignitat amb la qual ja assisteix a les corts de Montblanc del mateix any en concepte de conseller del rei i on, amb Miquel Navés, és nomenat per examinar els poders dels procuradors i la representativitat dels designats per a les Corts.

La mort de Ferran I afecta momentàniament la seva carrera com a oficial de la cort i conseller reial, puix que el 1416 forma part del braç militar i actua com a advocat del Cabilde i Col·legi de Moneders de Barcelona, fet que el portaria més tard a escriure el tractat *De Moneta* (1419-1421), opuscle dedicat a aquesta corporació i als seus privilegis.

Amb la convocatòria, l'any 1419, d'unes llargues Corts a Sant Cugat del Vallès, comença de nou un dels temps més fructífers de la vida de Callís, tant per la seva actuació com per les seves obres. D'entrada, en nom de la Cort general de Catalunya, se l'elegeix, junt amb el veguer de Barcelona Joan Aimerich, habilitador per a reconèixer la representativitat dels assistents, càrrec que no el satisfà per manca de recolzament democràtic i sí, en canvi, accepta que pels estaments se'l designi jutge d'aggravis. Esperonat per l'encàrrec i encisat per la pau i meravellós entorn del monestir de Sant Cugat, el gener de 1420 comença una de les obres més importants, *Margarita Fiscis*, que no acabarà fins el 1424, puix les Corts es traslladen a Tortosa. Allà el trobem, en absència del rei, al costat de la reina Maria, la qual les presideix i, amb el seu consell, ordena el trasllat a Barcelona. El prestigi jurídic i d'home de consell de Callís havia assolit un punt molt alt. Des de 1421 fins a la seva mort és jutge de la reial Audiència, secció de la Cancelleria especialitzada en l'administració de la justícia exercida per delegació personal del rei. L'any 1422 i el 1423 actua com a provisor d'aggravis i trobem la seva signatura en les declaracions i constitucions de les Corts de Tortosa-Barcelona (1421-1423).

Les obres de Callís troben en aquest període el coronament definitiu, ja que acaba tractats ja començats en els anys més prolífics de la seva etapa vigatana i en desenvolupa de nous. Sense problemes familiars, car ja té els fills grans i un amb la carrera de lleis, i amb prosperitat econòmica, no tardarà a comprar diferents immobles a Barcelona, però potser més que res la tranquil·litat i l'atmosfera científica que el rodeja, la presència a Sant Cugat d'altres jutges, provisors, gent de lleis que treballen i conviuen amb ell són circumstàncies favorables perquè el jurista vigatà arrodoneixi l'obra començada amb profunditat en la seva estimada ciutat de Vic. Acaba *Viridarium Militiae*, llicitud de les lleis de guerra en el Principat; *De Moneta*, petit opuscle en el qual jurídicament tracta dels deures, drets, obligacions i prerrogatives dels que treballen en la fabricació i encunyament de moneda; *De Praerogativa Militari*, explicació dels privilegis del braç militar; *Extravagantium Curiarum*, tractat de la convocatòria i celebració de les Corts, tot un estudi del dret constitucional de Catalunya en el qual afirma que les nostres constitucions són paccionades i jurades, essent les Corts un tribunal col·legiat presidit pel rei; *Margarita Fisci*, obra en la qual, a més del seu contingut jurídic, ens dóna moltes dades sobre la seva vida i les seves obres; *Allegationes super facto luitionis inchoatae contra ecclesiam...*; *Forma sententiae ferendae a inducibus et provisoribus gravaminum in curis generalibus electis*; *Concilium juris*; *De empara*.

Els anys que segueixen continua amb les seves activitats jurídiques, el trobem a l'Audiència del governador i a l'Audiència del rei (fins l'any 1433), on actua com a relator i algunes vegades com a president, malgrat no tenir la titulació adequada car es necessitava el grau de doctor. Tal era el prestigi del jurista Callís, guanyat a pols per la seva actuació, el seu consell i les seves obres. Junt amb l'acció judicial continua intervenint en els afers de les Corts. En les de Tortosa, l'any 1429, és nomenat pel rei provisor de greuges i en les de l'any 1432 Alfons IV l'elegeix com un dels setze tractadors,

juntament amb Galceran de Recasens i Boronat Pera, el qual havia col·laborat amb ell en la tasca de traducció dels Usatges. Era la culminació de la seva carrera com a oficial del rei, fidel als seus senyors, als quals a més ha fet innumbrables serveis com a gran jurista.

És obligat esmentar la seva biblioteca, insòlita en un temps en què els manuscrits, perquè eren de gran vàlua i difícils de trobar, moltes vegades sols es llogaven o deixaven i eren molt rars en una casa. Callís arribà a reunir uns 120 manuscrits, els quals costarien una fortuna, tant més si pensem que la seva biblioteca era especialitzada en dret, prova de l'afany de saber i de perfeccionar-se professionalment i base per escriure les seves obres.

Callís morí a Barcelona el dia 12 de febrer de 1434, quan tindria uns seixanta-nou anys —per aquell temps una vellesa venerable—, després d'una vida plena, intensa i profitosa que el posa en lloc important en la història del dret català i en la configuració dels trets essencials del nostre caràcter.

El retrat de Jaume Callís, obra del pintor Manuel Puig i Genís, es col·locà per primera vegada a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 7 de juliol de 1892. S'encarregà de la semblança biogràfica Josep Viquer i l'acte tingué lloc a la Sala de la Columna de l'Ajuntament; el discurs no fou editat i no s'ha conservat. Destruït l'any 1936, es féu la reposició el 10 de juliol de 1944 dins l'acte anyal de la commemoració balmesiana a la mateixa Sala de la Columna. L'autor del retrat fou el mateix pintor i el de les notes bio-bibliogràfiques el Dr. Josep Rius i Serra, el qual féu un estudi exhaustiu dels documents que ens parlen de Callís i de les edicions de les seves obres. L'any 1968, en erigir-se a Vic un institut estatal d'ensenyament de batxillerat, se li posà el nom de Jaume Callís i el 2 de gener de 1977 la junta de govern de Col·legi d'Advocats de Vic va convocar un concurs sobre *La vida i obra de Jaume Callís* i es concedí el premi al Dr. Jesús Lalinde i Abadia.

BIBLIOGRAFIA

- TORRAS I BAGES, Josep: *La Tradició Catalana*, cap. VII: *Breus indicacions sobre l'esperit de l'escola jurídica catalana*.
- GUDIOL I CUNILL, Josep: *El llegista vigatà Callís*, «Gazeta Montanyesa» núm. 299 (any 1908).
- GUDIOL I CUNILL, Josep: *El jurispèrit vigatà Jaume Callís*, «Gazeta Montanyesa», núm. 674 (any 1911).
- RIUS I SERRA, Josep: *Jaume Callís, notes biobibliogràfiques (1364?-1434)*, Vic, Tipografia Portavella, 1944. 48 pàgs.
- MADURELL MARIMÓN, Josep M.^a: *Micer Jaume Callís y su Biblioteca Jurídica*, «Anuario de Historia del Derecho Español», Madrid 1963, XXXIII, pàgs. 539-607.
- JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard: *Jaume Callís 1364-1434. Síntesi biogràfica*. Impremta Anglada, 14 pàgs. Edició Ajuntament de Vic, 19.
- LALINDE ABADIA, Jesús: *La figura y la obra del jurisconsulto vicense Jaume Callís*, Il·lustre Col·legi d'Advocats de Vic, Vic 1980.

Andreu Febrer i Callís

L'aportació vigatana al món de la poesia de la gentilesa i de la cortesia, al món dels inicis del renaixement i al dels èxits de la diplomàcia i les armes catalanes a cavall dels segles XIV i XV es centra en la figura d'Andreu Febrer, poeta delicat, que amb la seva obra enriqueix el nostre patrimoni cultural de l'edat mitjana, un dels més importants de l'Europa d'aquell temps, i fou el traductor de rims vulgars toscans a rims vulgars catalans del poema de la Divina Comèdia de Dante, la primera versió feta en vers a Europa. La seva obra literària emmarca una vida de dedicació al servei dels nostres sobirans com a escrivà de la Cancelleria Reial, col·laborador en fets d'armes, astut diplomàtic i home de confiança que el portarà a tenir alts càrrecs a la cort i el farà un dels homes preeminents del seu temps.

Andreu Febrer nasqué a Vic cap a l'any 1375 dins d'una família que pertanyia a la menestralia enriquida de la ciutat però en la que abundava la gent de lletres i de cultura. El seu avi, Bonanat Febrer, fou baster i el seu pare, Jaume Febrer, fou manegador, és a dir, proveïdor i adobador d'eines del camp, que es casà amb Francesca Callís, germana del prestigiós jurista Jaume Callís (1364-1434). El 1374 comprà una casa al capdamunt de carrer de Sant Hipòlit (avui Sant Miquel dels Sants) lloc on, segurament, nasqué Andreu, el primogènit, el seu germà Antoni Joan, que fou beneficiat de la seu de Vic, i les seves germanes Sança i Caterina. Molt jove, el 1393, Andreu Febrer és atestat exercint el càrrec d'escrivà del rei Joan I, ofici que generalment es concedia a persones d'un cert nivell cultural, car havia de redactar cartes en llatí, en català i en aragonès. La cancelleria era una escola de bon sentit literari que es reflectia en l'estil de la prosa humanística dels seus documents. Personatges d'alt prestigi que hi treballaren, com Bernat Metge, que

fou secretari del rei, la convertiren en eina de redreçament de la innovació literària a Catalunya. Febrer es formà literàriament en aquest ambient i, a més, el càrrec li permetia l'entrada a la casa reial, a la cort, i li donava audiència davant del rei, fets que li permeteren desplegar tota la seva activitat.

Ben aviat devia començar el nostre poeta la seva producció literària, perquè els entesos situen les quinze poesies que ens ha deixat com a escrites entre l'any 1393 i la fi del segle. Entre els seus escrits trobem: onze composicions amoroses, dos elogis cortesans i dues cançons de croada. La seva obra pertany a l'escola catalano-provençal, quan, acabada l'època d'or de la poesia trovadoresca i desapareguts els lligams polítics entre Catalunya i Provença, els poetes catalans se senten responsables de continuar aquella tradició i utilitzen el seu lèxic i els seus convencionalismes, encara que, a poc a poc, la seva llengua poètica és més catalana i menys provençal.

La poesia amorosa d'Andreu Febrer segueix pas a pas tota l'escala de la temàtica trovadoresca; camina pels viaranys d'un amor impossible, a vegades no correspost o potser ni tan sols conegut, les seves poesies van destinades a una dama que un cop anomena Beatriu, però que sovint la seva identitat apareix velada i sols definida amb noms al·lusius, com «àngel», «la beutat que supera a totes», «amor llunyà», «sobre alegria», i els sentiments de l'enamorat passen per la tímidesa i les vacil·lacions que no li deixen descobrir la seva passió, per la duresa i incomprensió de la dama que el desespera i sols al final cedeix i correspon. És una poesia que reflecteix els tòpics de l'amor cortesà; els ulls es recreen en la contemplació de la bellesa, però també són causa de turments, el tema de la mort per amor, les metàfores i comparances amb figures bíbliques i mitològiques, tot dins els cànons del vassallatge feudal. No sabem si aquesta història sentimental fou una realitat o sols un joc poètic, car Febrer demostra ésser un poeta ple de galanteria i elegància i amb els seus elogis cortesans ens porta fins a la cort de Martí el Jove de Sicília, on dedica un

panegíric al·legòric a la reina Maria i quan ens trasllada a la cort d'Hug II, comte de Cardona, els seus sentiments i compliments gentils s'aturen en cada una de les dames, amb afinades lloances sobre la seva bellesa i les seves virtuts, fruit madur de cavalleresca galanteria.

La poesia de Febrer té petites influències franceses i italianes, però tot sembla indicar que fou escrita abans que, en els seus serveis als reis d'Aragó, conegués personalment aquests països. Ens queden per comentar dues altres poesies que toquen un tema també trovadoresc, però tardà, de finals del segle XIV, les cançons de croada. Potser fou l'esdeveniment històric de què parlarem que motivà aquestes poesies, el que féu sortir a Febrer de la burocràcia de la cancelleria i el llençà al món de les armes de la política i de la diplomàcia. Regnant Martí l'Humà (1398) s'organitzà, als regnes catalans, una expedició contra els moros de Barbària, amb la benedicció del papa Benet XIII, que li donà el títol de croada. El motiu era venjar que en la vila valenciana de Torreblanca, els infidels, que l'havien atacat, s'endugueren amb ànim de profanar-la la custòdia amb la reserva eucarística. Per encoratjar els cavallers a prendre-hi part, Febrer va escriure «Sirventesc per lo passatge de Barbària», incitant a la lluita i a la venjança contra els infidels. Sabem que el mateix poeta participà en l'expedició. El 14 d'agost de 1398 l'estol aplegat a Eivissa sortia cap a la costa africana i es protegia ocupant Tedelis (avui Dellys) a uns cent quilòmetres d'Alger. Els croats s'hi mantingueren poc temps i, forçats a abandonar la plaça, lluitaren en retirada i hi morí el vescomte de Rocabertí, capità dels croats. De retorn a Mallorca, en franca retirada i fugida en desordre, una forta tempesta castigà encara més els expedicionaris. Febrer pogué salvar-se i en una altra poesia dóna gràcies a la Mare de Déu i en versos punyents i dramàtics ens descriu les facècies del viatge.

El juliol de l'any 1407 Andreu Febrer és a París, amb el càrrec palatí de cambrer del rei i home de confiança de Martí el Jove de Sicília, fill de Martí l'Humà. La seva estada es deu a un afer polític i la seva feina és diplo-

màtica. Artal d'Alagó, cavaller sicilià d'origen aragonès s'havia revoltat a Catània contra el rei Martí; acorralat, aconseguí de fugir i cercava suport i aliances en altres corts europees. Andreu Febrer el sorprèn a París i aconseguí del rei de França, Carles IV, que el fiqui a la presó. Des de València i des de Sicília rep l'encàrrec dels seus reis d'interrogar-lo per descobrir els lligams de la revolta i fins se li demana que aconseguixi l'extradició, cosa que, segons sembla, no va poguer fer, però les difícils gestions diplomàtiques del nostre poeta havien començat.

Entre els anys 1410 i 1414, Febrer apareix a la cort de Violant de Bar, vídua del rei Joan I, i és nomenat procurador del castell de Gurb. Sentiria el nostre poeta, entremig del tràfec cortesà i diplomàtic, l'enyor de la terra osonenca? En aquests temps passaven coses importants en la política catalana i no sabem tots els passos de Febrer, cosa gens estranya si pensem que les seves gestions eren sovint secretes, però no hi ha dubte que portava una bona activitat, puix l'octubre de 1418 Alfons el Magnànim, des de Fraga, en premi als molts serveis que ell i els seus predecessors han rebut d'Andreu Febrer, el nomena castlà del famós castell Ursino de Catània prebenda a la qual aspirava el mateix virrei de Sicília, Antoni de Cardona, i un any més tard el trobem amb el càrrec d'algutzir i cavaller del Magnànim, aleshores també rei de Sicília. L'algutzir era persona de confiança, molt important, i el seu comès, segons les ordinacions de Pere el Cerimoniós, era fer complir les lleis en nom del rei i detenir i castigar els criminals.

Les missions diplomàtiques són alternades amb els serveis d'armes; l'any 1420 pren part en una altra campanya militar, l'expedició a Sardenya i Còrsega que partí dels Alfacs el dia 7 de maig. En aquesta campanya hi participaren alguns dels millors poetes catalans del moment, com Jordi de Sant Jordi, Lluís Vilarrasa, Ausiàs March i Francesc Martorell, curiosa plasmació del tòpic renaixentista de les armes i de les lletres. Un any més tard (1421) és cridat urgentment a Catània pel rei Alfons, per fets que «tocaven granment la seva reial honor», i

després és cridat a Messina, per traslladar-se més tard a Nàpols. L'any 1422 li és encarregada una missió diplomàtica d'importància: el comte de Cuperzano s'havia rebel·lat contra el Magnànim i contra la reina Joana de Nàpols i el rei comunicà al príncep de Tarento que lliurés a Febrer les terres, castells i fortaleses que pertanyien al rebel. La confiança en el seu fidel agutzir no decau i amb caràcter secret, els documents de la cancelleria es limiten a dir que viatja «per certes parts del món», li són confiades els anys següents missions diplomàtiques a terres llunyanes i l'any 1426 deixa d'ésser castlà de Catània, prebenda que li és bescanviada per quaranta unces d'or anuals.

Tot aquest tràfec no li fa oblidar la seva dedicació a les lletres i el dia primer d'agost de l'any 1429 acaba a Barcelona la traducció catalana en vers de la Divina Comèdia, on demostra un coneixement molt ampli del català clàssic i de les seves possibilitats poètiques. La diferència d'estil, de llengua i fins i tot d'època que hi ha entre aquesta traducció i les seves poesies líriques, havien fet pensar que es tractava de dos autors diferents. Avui la documentació ha permès refer el fil de les seves activitats i podem assegurar que el poeta i el traductor són la mateixa persona. Ho avala el testimoni d'Inigo López de Mendoza, marquès de Santillana, que de jove fou coper d'Alfons el Magnànim i visqué a la seva cort, i que en el seu «Proemio» parla de la poesia catalana d'aquell temps i de poetes com Jordi de Sant Jordi i Ausiàs March i, en esmentar Andreu Febrer, ho fa com a poeta i traductor de Dante.

Els anys següents continua amb els seus serveis al rei Alfons. L'any 1437 atorga testament a favor del seu fill Vicenç Francesc, poc després el trobem a Nàpols amb cent ballesters per ajudar el rei i el 1440 continua encara actuant en els afers italians. Andreu Febrer devia morir poc després, segurament entre els anys 1440 i 1444. No pogué, doncs, assistir a l'acte més rellevant, per a la ciutat de Vic, que féu el rei Magnànim: la signatura a Nàpols, el 22 de setembre de 1450, de la carta Magna de la constitució del consell unificat de la ciutat. Les seves

poesies es conserven en el cançoner Vega-Aguiló de la Biblioteca de Catalunya i el manuscrit de la traducció de la Divina Comèdia es guarda a la biblioteca del monestir de l'Escorial.

L'origen vigatà de Febrer és conegut de poc temps, ja que s'havia pensat que era valencià. A començaments dels anys cinquanta, quan Martí de Riquer preparava el volum de les seves poesies per a la col·lecció «Els nostres clàssics» (Ed. Barcino 1951), li cridà l'atenció que el fill del poeta Vicenç Francesc havia venut per poders des de Palerm, on residia, el 18 de maig de 1458, una casa del carrer de Sant Hipòlit de Vic. Comunicà el fet al Dr. Eduard Junyent, el qual buscà pacientment en els arxius vigatans i pogué documentar la casa, comprada per Jaume Febrer, pare del nostre poeta, el 13 d'octubre de 1374, probable lloc del naixement d'aquest i del seus germans, i trobà també els testaments de Francesca Callís, la seva mare, germana del jurista Jaume Callís, atorgat el 29 d'abril de 1398, i molt més tard el del seu pare, amb data de 6 de gener de 1422, en el qual sols esmenta el seu fill Andreu —cal pensar que els seus tres germans havien ja mort—. Posteriorment, recerques del professor David Romano ho han confirmat: en un document del 1393 el rei Joan I demana al tresorer de l'església de Girona que permeti Andreu Febrer bescanviar el benefici que allà té per un altre de la ciutat de Vic, d'on era oriünd.

El retrat d'Andreu Febrer es col·locà a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 5 de novembre de 1976, durant la XXIV festa anual del Patronat d'Estudis Ausonencs a la Sala de la Columna de l'Ajuntament de Vic. Ocupà la càtedra el professor Antoni Comas, que féu una conferència sobre *La personalitat i la producció poètica d'Andreu Febrer*. El retrat és obra de Montserrat Vila de Roca, artista que ha estudiat i reproduït molts retaules del museu vigatà i que s'inspirà en els personatges de l'època. La ciutat de Vic li dedicà el carrer que uneix el del Dr. Martí Genís i Aguilar amb el passeig de la Generalitat. Així s'ha honrat el vigatà

que fou poeta delicat, hàbil traductor i servidor lleial dels nostres reis.

BIBLIOGRAFIA:

JUNYENT, Eduard: *Andrés Febrer, poeta vicense*, «Ausa» I (1953-1954), pàgs. 309-311.

RIQUER, Martí de: *Dades biogràfiques*, Introducció del volum del poeta Andreu Febrer en la col·lecció «Els Nostres Clàssics», Ed. Barcino, n.º 68, Barcelona 1951.

Història de la Literatura Catalana, Ed. Ariel, vol. 1, pàgs. 592-611, Barcelona 1964.

Obra Lírica G. de Proixita, A. Febrer, M. de Gualber, Jordi de Sant Jordi, Pròleg, Ed. 62 - La Caixa, Les 100 millors Obres de la Literatura Catalana, vol. 91, Barcelona 1981.

COMAS, Antoni: *La personalitat i la producció poètica d'Andreu Febrer*, discurs pronunciat a la Sala de la Columna de l'Ajuntament de Vic el 1976 (en publicació).

ROMANO, David: *Notes biogràfiques del poeta Andreu Febrer*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», vol. 36 (1977).

Per tal de demostrar la filiació vigatana del bisbe Caçador hem de remuntar-nos a la figura del seu pare, el qual, a mitjan segle XV, apareix a Vic provinent de la ciutat de Basilea de l'Imperi Germànic. El seu nom de Wilhem Jäger degué canviar-lo pel seu corresponent català quan va venir a establir-se a la nostra ciutat. Era d'ofici sabater, però en algun document apareix com a mercader per tal d'acreditar el prestigi de què gaudia.

Deuria casar-se a Vic i va tenir molts fills dels tres matrimonis. Tres noies de primer, amb una tal Joana; vuit fills més del matrimoni amb Angelina; del tercer, amb Caterina, no sembla que tingués cap fill i la deixà vídua poc abans o arran del 1527. Va ser enterrat en una tomba que posseïa al convent de framenors de Vic.

Alguns dels fills que tingué en el segon matrimoni varen adquirir renom en el camp de l'església i de la política, car dos aconseguiren el càrrec de bisbe, un de Barcelona i l'altre de Girona, i un el de conseller de la ciutat comtal.

El nostre Guillem, bisbe de l'Alguer (Sardenya) i il·lustre jurista, fou el tercer del segon matrimoni. Seguí, amb lluïment, la carrera eclesiàstica i fou ordenat el 26 de febrer del 1493 pel bisbe de Tegaste. Aquest mateix any era ja beneficiat del benefici fundat a Sant Martí de Merlès sota d'advocació de sant Miquel.

Aquest és el primer del gran nombre de beneficis i prebendes que atesorà en el curs de la seva vida degut al valiment que deuria tenir a Roma. En efecte, a 24 de gener del 1502 un document l'intitula de «*honorable, de molta reverència*» i ostenta a més el grau de batxiller i de comanador perpetu de Sant Tomàs de Riudeperes.

No pot precisar-se la data en què es va traslladar a Roma, però en el curs d'aquest 1502 apareix ja com a estudiant de dret civil i canònic i intervé en la cúria

papal.

El 1507 el trobem realitzant aquests estudis a Siena mentre rep el nomenament de rector de Sant Boi de Lluçanès, títol que l'any següent permuta amb el seu germà Jaume, i el 1517 el de rector de Vilanova de Sau.

El Studio de Siena, una de les més antigues Universitats d'Itàlia, havia assolit un gran prestigi en les primeries del segle XV i era gran el nombre d'estudiants estrangers, particularment espanyols, que hi acudien.

Avançant en els seus estudis es doctorà en Dret Canònic i Civil el 29 de setembre de 1511 i, aquest mateix any, assoleix l'entrada en el Col·legi d'Auditors de la Rota Romana, compost de dotze membres, com a corresponent de la Corona d'Aragó, i ocupa el primer lloc en la llista d'auditors del «Llibre Major de la Yglesia i Espital de Nostre Senyora de Montserrat de Roma», cosa que fixaria definitivament la seva vocació jurídicocanònica. Està també en possessió del títol de capellà del papa Juli II.

En la llista de distincions i prebendes que li atorgà el papa cal afegir-hi ací el de legat extraordinari davant del rei Ferran el Catòlic i dels reis de Navarra i de Portugal, a fi de comunicar la decisió del pontífex de celebrar el Concili de Letrà protestant del conciliàbul de Pissa, el qual, després, enterbolit per múltiples incidents, hagué de traslladar-se a Milà i a Lyon, on va disoldre's. Les gestions del nunci arribaren a exasperar els ànims del poble francès i quedà arranjat tot amb la celebració del Concili de Letrà, al qual tant havia col·laborat el pare Caçador.

Per dur a terme aquesta important missió va romandre a Espanya per espai de tretze mesos. Durant el darrer temps va visitar la seva ciutat natal, on aprofità l'estada per fer testament davant del notari Joan Francesc Franc, datat el 30 d'agost, pocs dies abans del seu retorn a Roma, on va arribar el 20 de setembre.

En ell constitueix hereu universal el seu germà Joan, ciutadà de Vic, deixa una certa quantitat al seu pare, a part d'altres llegats, i nomena executors de les seves darreres voluntats el seu germà Jaume i Francesc Co-

llell, ambdós preveres i beneficiats de la nostra seu.

Encara que no va tornar mai més a petjar terra vigatana, va seguir adquirint prebendes i beneficis, per a la qual cosa li va servir segurament el seu pas per Vic, i ostentant el títol de legat papal. Canongies i beneficis que, més tard, transferiria als seus familiars. Així, el 4 de febrer de 1513 entra en possessió d'una canongia a la catedral de Vic. El dia següent el seu germà Joan, en nom de Guillem, demana la canongia vacant per la mort de Bertran de Montrodon, la qual li fou concedida, i que cedí al seu germà Jaume, raó per la qual la concessió li fou anul·lada. Això mateix succeeix amb una altra prebenda que rep el 5 d'agost.

El 26 de maig de 1515 és afavorit amb una altra canongia, la qual fou permutada, que rebé el 12 de juny de 1516. Una altra canongia li és oferta el 15 de desembre de 1520 i encara una altra el 7 de juliol de 1525.

A part de les esmentades prebendes canòniques, el 28 de gener de 1519 era nomenat rector de l'església parroquial de *Sant Ilari i Beata Maria de Monte Cálmo*. El 14 de juny de 1524 obtenia un benefici que, sota l'advocació de santa Agnès, existia a l'altar de Nadal de la catedral de Vic. Rector de Santa Leocàdia el 22 de maig de 1523 i de la parròquia de Santa Eulàlia de Bellvís el 2 de juny del mateix any (diòcesi d'Urgell).

En l'arxidiòcesi de Tarragona fou ardiaca de Sant Fruitós i rector de la parròquia d'Alcover. I encara gaudeix d'un altre benefici en la diòcesi de Barcelona, al qual renuncia el 1525 en ésser elegit bisbe d'Alguer.

A la mort de Juli II, Guillem Caçador entrà en molt bones relacions amb el successor, Lleó X, el qual va nomenar-lo el seu secretari particular. Acompanyà el papa, almenys en una part del seu viatge, quan aquest es dirigí a Viterbo, Bolònia i Florència, a fi de trobar-se amb Francesc I, rei de França, per tal de tractar i establir els primers acords del famós Concordat. Caçador, que va restar molt temps a la darrera d'aquestes ciutats, tornà a Roma el 27 de febrer de 1516, el dia abans de l'arribada del papa.

A Lleó X el va succeir, per poc temps, Adrià VI, el

qual deuria sentir gran afecte per al pare Caçador car va ser elegit essent bisbe de Tortosa, diòcesi de Tarragona, on ja hem vist que el nostre compatrici regentava una canongia.

Durant el pontificat de Climent VII, pontificat turbulent pel tristament famós assalt de Roma per les tropes imperials, les quals, a part de moltes profanacions i morts, posaren en perill la vida del pontífex, ei qual es va refugiar a Sant'Angelo fins a signar-se la pau amb Carles V a Barcelona el 29 de juny de 1527 davant l'altar major de la catedral. Passant per Orvieto i Viterbo i retornant a Roma per l'octubre del 1528, Guillem Caçador adquireix el més gran prestigi per les seves múltiples i importants actuacions al si del Sagrat Tribunal i per les seves obres en el camp de la jurisprudència. Durant uns anys es va ressentir de la seva salut fins al punt que en diferents etapes va haver de delegar les seves funcions en altres auditors.

En el consistori del 19 de juny del 1525 fou nomenat bisbe de l'Alguer, vacant pel trasllat del seu antecessor. No deixà, però, el seu alt càrrec a la Rota. D'ací ve que no va residir mai a la seva diòcesi ni assumí directament el seu govern, cosa freqüent en el cas de bisbes i altres beneficis atorgats a personalitats de la cúria. Això no fou excusa per no atendre els interessos del seu bisbat servint-se de dos vicaris generals, Joan Othanello i Marc Derill. En són exemple la creació de l'ardiaconat i de sis canongies en aquell capítol catedralici i altres missions específiques de la seva facultat.

Guillem Caçador adquirí gran valiment per la seva missió i per les obres que va deixar, d'especial transcendència per l'abundant doctrina i la riquesa de cites de la seva col·lecció *Decissions*, que justifica el sobrenom d'*Àureas* que figura en el títol de les seves obres.

De les tres principals obres del bisbe Caçador s'han fet múltiples edicions a partir del 1540 i és motiu de la seva transcendència les moltes referències de la seva doctrina en obres posteriors i el fet que omplen un buit en la producció jurídica del seu temps.

El dia 3 de novembre del 1527 moria a Roma el bisbe

Caçador, encara que alguns autors situen aquest fet a l'any següent. El 6 de maig les tropes imperials assaltaven la ciutat i es dedicaven a saquejar-la. D'altra banda, la pesta i altres calamitats flagel·laven profundament la ciutat eterna i causaven innombrables víctimes. La vida de l'urbs i l'activitat de la Rota varen quedar bastant paralitzades. Algunes d'aquestes causes varen ocasionar la mort del bisbe de l'Alguer? El sofriment moral que els esdeveniments bèl·lics devien imprimir-li, en un estat ja delicat, com hem vist, per algunes deficiències de la seva salut, l'obligaren a continuats retirs de la vida activa. La presència de la malaltia que va ocasionar varies morts, àdhuc entre molts auditors de la cùria, foren tal vegada culpables de la seva mort quan tan sols comptava cinquanta anys.

Va ésser enterrat a l'església de la Mare de Déu de Montserrat, a Roma, fundada pels residents de la Corona d'Aragó.

Sembla que actualment es difícil de trobar en aquella església la tomba del bisbe. El nostre mossèn Gudiol mateix va intentar de trobar-la sense aconseguir-ho. Aquesta dificultat és segurament deguda a les obres de restauració i pavimentació que sofrí el temple.

El pare Bastida es trobà amb les mateixes dificultats. No obstant, va descobrir darrera l'altar major, en el paviment, una lauda sepulcral en la qual apareix gravat un escut episcopal amb les armes de la família, el qual és reproduït en els respectius escuts episcopals en l'antic convent de Sant Tomàs de Riudeperes i en el palau episcopal de Girona. La inscripció de la làpida no pot llegir-se totalment pel fet de descansar sobre ella la part anterior del cadirat del cor.

L'acte de col·locació del seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres va tenir lloc a la Sala de la Columna de l'Ajuntament el dia 8 d'octubre de 1961. El discurs biogràfic anà a càrrec del Revnd. Xavier Bastida i Canal. L'obra pictòrica és original de Ramon Torrents i Riu.

De molts anys que un cèntric carrer de la ciutat porta el nom del que fou, com a títols més nobles, auditor de la Rota i bisbe de l'Alguer.

BIBLIOGRAFIA

- BASTIDA Y CANAL, Xavier: *Guillermo Cassador (1477-1527). Auditor de la Sagrada Rota Romana, Obispo de Alger, Vic 1961. Discurs biogràfic.*
- BASTIDA CANAL, Xavier: *Guillermo Cassador, su vida y sus obras*, «Anthologica Annuæ», Instituto Español de Historia Eclesiástica, vol. XX, Roma 1973, págs. 203 i 751.
- JUST CASSADOR (Josep Gudiol i Cunill): *El doctor Guillem Cassador i sa família*, «Butlletí del Centre Excursionista de Vic», vol IV (1921-1924).

Sant Miquel dels Sants

No és estrany que, en realitzar-se el projecte de constituir una Galeria de Vigatans Il·lustres, la primera deferença anés dedicada al nostre patró, sant Miquel dels Sants.

En una ciutat levítica com la nostra i restant encara tendres, a finals de segle, les memòries del centenari de la beatificació i la canonització de Miquel Argemir, és lògic que el pensament dels ciutadans es dirigís a la figura que havia conquerit el màxim grau de divinització humana. I aquesta prioritat no li podia ésser discutida per cap altre dels ciutadans il·lustres que, per més valor que haguessin assolit en un aspecte o altre en les seves virtuts, no es podien comparar al que havia dut al nostre Miquel a la glòria dels altars.

El dia 7 de juliol del 1980 s'estrenava, doncs, la galeria amb la col·locació del retrat de sant Miquel dels Sants, obra de l'artista vigatà Manuel Puig i Genís, precedit d'una sessió acadèmica en la qual festejà les glòries del nostre sant l'advocat i publicista Josep Font i Manxerell en un documentat discurs que fou després, en data de 1893, editat per l'Ajuntament, en un volum de 40 pàgines de foli impreses per la llibreria de Ramon Anglada.

Miquel Argemir i Mitjà va néixer a Vic el dia 29 de setembre de 1591 al carrer de Sant Hipòlit, en la casa on es conserven detalls de la seva existència.

En aquest fi de segle, curull d'apassionaments i lluites que emmascaren la ciutat, un disseny de la Providència ens porta la figura de Miquel Argemir com un exemple del més viu sentiment espiritual que s'eleva a les regions de la contemplació més sublim fins a trobar suport en el místic canvi de cors, signe de la més ferma unió amb Déu.

Tots els vigatans sabem la història del nostre sant per

la quantitat de treballs que s'han escrit, pel nombre de sermons que han modelat la seva vida i per les múltiples biografies que sobre ell s'han publicat.

Nosaltres sabem de cor les qualitats que exornaren la seva infantesa, car és l'època que va viure a la nostra ciutat, i de la qual en conservem precioses relíquies. Aquella visió de la seva infantesa amb una ànima gran que el porta de molt petit a xuclar la mel dels més purs ideals a l'església de la Rodona i amb menys de sis anys a les soledats del Montseny en un afany de retir eremític, i un any més tard a proclamar un vot de castedat a l'església de Santa Clara i que ratifica, també, davant el pedró de la Verge de la Guia. Que l'obliga a mortificar el seu cos en continuats dejunis per tal de repartir els seus aliments amb els pobres, a vestir cilicis, a tenir per llit un plec de sarments i per capçal una dura pedra o a revolcar-se nu en els arços punyents dels horts del seu pare.

Poc més tard, volant de convent a convent en recerca de l'ànima claustral en un afany titànic de contemplació mística, cosa que els vigatans no saberen apreciar degut a la seva escassa edat, es veié obligat a fugir a Barcelona on fou admès a l'orde de trinitaris calçats, per passar més tard a l'orde més sever dels trinitaris descalços.

Des dels onze anys en què fou admès fins als trenta-tres en què morí, la carrera monacal de Miquel dels Sants té per escenari els convents de Barcelona on fa vida de novici vestint l'hàbit de trinitari. Quatre anys més tard es trasllada a Saragossa, on roman dos anys, i fa el trànsit als descalços. Vesteix aquest nou hàbit a Pamplona, fa el noviciat a Madrid, passa dos mesos a Alcalà de Henares on professa, a la Solana, i passa per Baeza i Còrdova. A Sevilla s'exacerven els raptres que havia començat a la Solana i té lloc el canvi de cors. Retorna a Baeza, on estudia filosofia i té lloc la seva ordenació sacerdotal. Estudia teologia a Salamanca i, finalment, és nomenat ministre a Valladolid (1622), on morí el dia 10 d'abril de 1625 a conseqüència d'una febre tifoide que se li va manifestar nou dies abans.

És impossible de donar raó de la densitat moral de les virtuts de sant Miquel en un breu resum per tal de donar-se compte de tota l'activitat que va desplegar durant el seu pas per totes les estances on va romandre durant el curt temps de vint-i-dos anys de frare trinitari.

És tan densa la seva vida en ordre a les manifestacions d'espiritualitat que desplegà de fe, esperança, caritat, oració, devoció al Santíssim, abstinències, raptés, obediència, humilitat, pobresa, penitència, revelacions, predicació, direcció espiritual, fets meravellosos i miracles, ja en vida i arran de la seva mort, apostolat i benhaurat traspàs que, com hem dit, es necessiten moltes pàgines per donar una idea del nostre sant.

És autor d'un «Breu tractat de la tranquil·litat de l'ànima», un poema sobre «El Alma en la vida unitiva», i d'una sèrie de lletres familiars, algunes de les quals es conserven com a veritables relíquies.

La reposició del quadre de sant Miquel dels Sants a la Galeria de Vigatans Il·lustres, obra del pintor vigatà Lluçia Costa, tingué lloc el dia 12 de juliol de 1939, precedit d'un discurs pronunciat pel doctor Josep Gros i Ragner, profund coneixedor de la trajectòria santa i humana del nostre sant compatrici.

Les extraordinàries virtuts i exemples del nostre sant despertaren un procés de devoció que es posà de manifest ja durant la seva vida, especialment els darrers dies i arran de la seva mort, i s'anà mantenint i augmentant principalment en els períodes de la seva beatificació i canonització.

Els miracles que realitzà ja en vida rodejaren fra Miquel dels Sants d'un nimbe de santedat que, quan li va sobrevenir la mort, tots els qui acudien a contemplar-lo ja deien que volien veure el sant. La munió de gent que acudí al convent fou tan extraordinària, tot i que aquell es trobava a les afores de la ciutat, que obligà a prendre determinades precaucions. Les instàncies i crits de la multitud, malgrat d'haver permès l'entrada al convent, obligà a solemnitzar una processó que donà la volta al recinte. Tothom volgué tocar-lo o tocar el seu cos amb objectes religiosos, com rosaris i medalles. La

gent li retallava trossos de l'hàbit i li tallava cabells fins a deixar-lo gairebé sense, com també hagueren de taparlo amb un drap negre perquè l'havien deixat gairebé despullat.

Les gràcies i miracles sovintejaren després de la seva mort, arribant a la resurrecció de dos infants, posant sobre el pit d'un d'ells la creu de pues que havia adquirit el pare del nen i en l'altre imposant-li un dels seus escrits. Per això i per altres prodigis sant Miquel és considerat com guaridor d'infants i també de febres, de càncer, de tuberculosi i de parteres atribolades.

A Vic existia la tradició següent: quan algun infant anava a començar a caminar, els pares l'acompanyaven a la capella de la casa natalícia del sant per tal que donés els primers passos sobre la tarima de l'altar.

La primera demostració de la devoció vigatana a sant Miquel dels Sants fou la fundació del convent dels trinitaris en l'edifici que fou església de Santa Margarida, al carrer de Sant Pere, en el curs de l'any 1637.

Arran de la beatificació el 2 de maig del 1779 es bastí en aquesta església un altar dedicat al beat Miquel davant del qual cremà constantment la llàntia de l'home-natge fervorós de tota la ciutat. En aquella església tingueren lloc la majoria d'actes religiosos en ocasió de totes les festivitats i efemèrides relacionades amb la seva vida. Allà es guardaven zelosament les relíquies, les quals consistien en el vestit amb què fou portat a les piles baptismals i la creu armada de setanta-dues puntes que fra Miquel duia aplicada a l'espatlla. També s'hi guardava una relíquia, húmer del braç dret, en un reliquiari d'argent que fou costejat per la ciutat. Un fragment d'os fou situat en un altre reliquiari que es col·locà en un lloc preferent de l'església de la Pietat, el qual es va perdre en el curs d'una de les desfetes de la Guerra de la Independència. El bisbe Morgades obtingué una altra relíquia, un fèmur, en 1891, en celebrar-se el tercer centenari del naixement de Miquel Argemir, i l'oferí a la seu vigatana.

Solemnes foren les festes que la ciutat celebrà arran de la beatificació entre el 4 i el 23 d'octubre del 1779, les

quals foren detallades en un fulletó editat a la impremta de Francesc Súria i Burgada del carrer de la Palla de Barcelona.

La catedral, en el seu interior, claustre i façana, fou fantàsticament decorada i els carrers i places de la ciutat exornats amb motius al·legòrics al fet que celebraven.

Poc després varen ésser construïdes la capella pública i l'oratori en la casa natal del beat. En ella es guarden providencialment una relíquia òssia i la pedra que li servia de coixí en el temps de les seves severes penitències.

Correspon a aquesta època i a aquest fet l'erecció a les afores de la ciutat, a poca distància del Portal dels Caputxins, en uns terrenys o vinya del seu pare, d'un pedró o capella coneguda amb el nom de Sant Miquel Xic, en el lloc en què, no comptant més de vuit o nou anys, es revolcava sobre un matoll d'arços espinosos. Pot veure's l'escena en el retaule situat damunt d'un petit altar i confirmat per una inscripció esculpida al peu del finestral per on es pot distingir l'interior. El dia 15 de juny del 1862 es celebrava la restauració d'aquest monument que el pas del temps havia deteriorat, gràcies a les gestions dutes a aquest fi pel Cercle Literari de Vic. Un altre pedró, de les mateixes característiques s'aixecà a l'indret anomenat Mas Mitjà.

Amb motiu de la beatificació es publicaren nombroses estampes i biografies o vides del beat Miquel dels Sants, de les quals deixem constància en la bibliografia.

D'aleshores ençà quedà establerta la celebració anual de la festivitat el dia 5 de juliol, data concedida pel Sant Pare com a onomàstica del sant.

De la celebració a Roma de la beatificació ens resta un gran quadre que presidia la festa a la basílica Vaticana, obra del pintor sevillà Francisco Preciado, que fou col·locat damunt la portalada de la seu i més tard, per qüestions de la decoració pictòrica de Sert, traslladat al claustre. Més endavant, en el centenari de la canonització, fou degudament restaurat i col·locat en una de les capelles laterals presidint un altar que commemora l'esdeveniment.

De la celebració de la festa anual s'encarregaren primitivament els col·legis i gremis, els quals constituïen en aquella època l'organització social de la ciutat. Més tard passà per diferents organismes fins a consolidar-se, en 1920, en l'«Administració de sant Miquel dels Sants». També col·laboren en el lluïment de les festes l'Associació dels Miquels de Vic, creada no fa molt temps.

La canonització de Miquel Argemir, duta a terme pel papa Pius IX el dia 8 de juny de 1862, motivà nous esplais de joia i esplendoroses manifestacions que culminaren amb les festes que la ciutat celebrà del 23 al 27 d'agost del mateix any. El quadre que presidia a Roma aquella festa fou conservat a Vic i es podia admirar elevat en un costat del cor de la catedral; va desaparèixer en ésser incendiada l'any 1936.

La devoció a sant Miquel va despertar la musa de molts poetes que cantaren les seves excelsituds. La recopilació d'aquests poemes constitueix una antologia poètica admirable per la seva qualitat i quantitat. També alguns fets de la vida del sant inspiraren interpretacions teatrals dignes d'elogi. En els programes i revistes publicades a Vic amb motiu de la festa major es troben infinitat d'articles que al·ludeixen a alguns moments de la seva existència i qualitats de les seves virtuts.

Aquesta devoció i admiració al nostre compatriota no ha minvat amb el temps. Ho demostra a bastament la multitud de manifestacions que s'han anat realitzant, així com les exposicions iconogràfiques celebrades, una amb motiu del tercer centenari de la mort del sant i l'altra durant les festes del centenari de la seva canonització. Ambdues comentades per eminents crítics, com foren mossèn Josep Gudiol i el doctor Eduard Junyent en el «Butlletí del Centre Excursionista» i en la revista «Ausa» respectivament. Com també es fa evident cada any en l'onomàstica del sant amb les acostumades celebracions religioses i cíviques que tenen lloc els primers dies de juliol.

La devoció a sant Miquel dels Sants no resta sols localitzada a Vic. Celebracions en honor seu sovintegen tots els anys a Valladolid, Bilbao, Madrid i en diferents

esglésies de Barcelona, d'una manera especial a la parròquia que porta el seu nom, a les comunitats de trinitaris i a l'església de Sant Jaume, on hi ha establerta la «Pia Unió de sant Miquel dels Sants» fundada en 1846.

Amb motiu de les festes del tercer centenari de la seva mort s'acordà donar el nom del sant al carrer on havia nascut i que fins aleshores portà el de sant Hipòlit.

BIBLIOGRAFIA

GONZÁLEZ DÁVILA, Gil: *Compendio histórico de las vidas de los gloriosos san Juan de Mata y san Félix de Valois patriarcas y fundadores de la Ilustrísima Orden de la Santísima Trinidad, Redención de Cautivos*, Madrid, Imp. Francisco Martínez, 1630. Dedicava unes pàgines a la vida de sant Miquel dels Sants.

JOSEPH DE JESÚS MARIA: *Vida del venerable y extático Padre Fray Miguel de los Santos, religioso de la Orden de Descalzos de la SS. Trinidad, Redención de cautivos y ministro de su convento de la ciudad de Valladolid*, Salamanca, Impresor Lucas Pérez, 1688. 380 pág.

LUIS DE SAN DIEGO: *Compendio de la vida del Beato F. R. Miguel de los Santos religioso de la Descalcez del Sagrado Orden de la Santísima Trinidad*, Madrid, Oficina de Manuel Martín, 1779. 381 pág. (Es va fer una segona edició en 1782).

ANTONIO DE SAN JERÓNIMO: *Vida del beato Miguel de los Santos, religioso profeso y sacerdote de la Orden de Descalzos de la Santísima Trinidad*, Barcelona, Imp. de Bernardo Pla, 1779. (En el mateix any va sortir una edició en llengua catalana traduïda pel mateix autor a Vic, Imp. de Josep Tolosa).

LORENZO REYES: *Resumen de la vida virtudes milagros y preciosa muerte del beato Miguel Argemir en los Calzados y de los santos en los Descalzos de la Orden de la Santísima Trinidad*, Mallorca, Oficina de Ignacio Sarrá y Frau, 1780. 106 + 234 pág.

Breve compendio histórico de la vida de San Miguel de los Santos... Vic, Soler Hermanos, 1856. (És traducció castellana de l'original italià, imprès a Roma en 1841).

Compendio histórico de la vida del glorioso San Miguel de los Santos, Vic, Jaime Valls, 1862, 23 págs.

ANSELMO DE SAN LUÍS GONZAGA: *Vida de San Miguel de los Santos de la Orden de Trinitarios Descalzos*. Escrita en italiano y traducida al castellano per Carlos Soler y Arqués, editada en Madrid, Barcelona y Vic. Imp. Soler Hermanos. 220 pàgs.

DIEGO DE LA MADRE DE DIOS: *Ensayo biográfico... contenida en la crónica de los Descalzos de la Santísima Trinidad*, Madrid 1652.

Antonio RODRÍGUEZ URETA: *Breve noticia de San Miguel de los Santos*, Barcelona 1892.

Angelo ROMANO DI STA. TERESA: *Vita e scritti mistici di St. Michele dei Santi, Trinitario*, I SOLA DEL LIRI 1925.

GROS RAGUER, Josep: *Vida de Sant Miquel dels Sants*, Vic, Tip. Balmesiana, 1936. 303 pàgs.

FONT I MANXARELL, Josep: *San Miguel de los Santos, discurso biográfico*, Vic, Imp. Ramon Anglada Pujals, 1893. 40 pàg.

GROS I RAGUER, Josep: *Discurso en la sesión de reposición de los retratos de San Miguel de los Santos y Balmes en la Galería de Vicensés Ilustres*, Vic, Imp. Ausetana, 1939. 4 pàgs.

RIUS I SERRA, Josep: *San Miguel de los Santos, trinitario descalzo*, «AUSA» II (1955-57), pàg. 442.

GUDIOL I CUNILL, Josep: *La Exposició iconogràfica de sant Miquel dels Sants*, «Butlletí del Centre Excursionista de Vic» (1926).

JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard: *Exposició iconogràfica de San Miguel de los Santos*, «AUSA» IV (1961-63), pàg. 241.

SALARICH I TORRENTS, Miquel: *Relació de les festes celebrades a Vic amb motiu de la canonització de Sant Miquel dels Sants*, Imp. Ausetana, Vic 1962. 40 pàg.

Els programes de la festa anual de sant Miquel dels Sants i revista VIC contenen un gran nombre de treballs referents a la vida, obra i devoció del nostre compatrici.

Ramon Sala i Saçala

A la crònica del número 3533 de *Gazeta de Vich* corresponent al dia 25 de febrer de 1929 apareix una nota enaltint l'arranjament de la façana d'un noble casal ubicat al carrer de Corretgers, del qual es fa la següent descripció: «Té la façana decorada ab tres grans portals en sa part inferior, la del mitx ab arc de mitx punt. Al pis principal s'hi deixen veurer dos grans finestrals gòtics, del sigle XV, trigeminats, ab llurs columnes, capitells, bases, i trepats en ses arcades y, en la part alta, altres finestres geminades ab arcuacions esculpides, a més de qualques fragments gòtics, entre ells una estreta finestra que fa bo de mirar en sa part esquerra. Una convinació de belles finestres del sigle XVII venen a donar més importancia al noble casal. L'arranjament de la casa, ha consistit en fer desaparèixer un aclotament de la part mitjana de la paret de la façana, retornant al seu lloch primitiu els carreus i formitar la paret allà hont era necessari deixant a la vista els elements artístichs y emprant un arrebussat rústech en la part de mamposteria que li donen un cayent acertat y de bon gust».

Amb aquesta descripció ens fem càrrec de la transformació que es va fer a la casa pairal dels Sala i Saçala, on va néixer el que fou cabdill de les tropes vigatanes en la defensa dels drets de la nostra terra contra les tropes franceses en el darrer quart del segle XVII. Ramon Sala i Saçala fou el continuador d'un llinatge de barons que es distingiren en l'exercici de càrrecs d'elevada autoritat ciutadana. El seu besavi Francesc ocupà el càrrec de conseller en cap el 1628 i el de capità de sometents vigatans que, al comandament de 100 homes, va participar el 1639 en el setge i presa de la plaça de Salces, al Rosselló. El seu avi, també Francesc, a més del càrrec de conseller en cap el 1676, ocupà el de veguer i batlle

de Vic el 1670.

El nostre biografiat fou el major de quatre fills dels esposos Josep i Teresa Serarols i Areny i fou batejat el 30 de desembre del 1665.

No sabem de la seva infantesa i joventut, suposant que nodrí la seva intel·ligència en els estudis que es professaven en la famosa Universitat Literària de la ciutat.

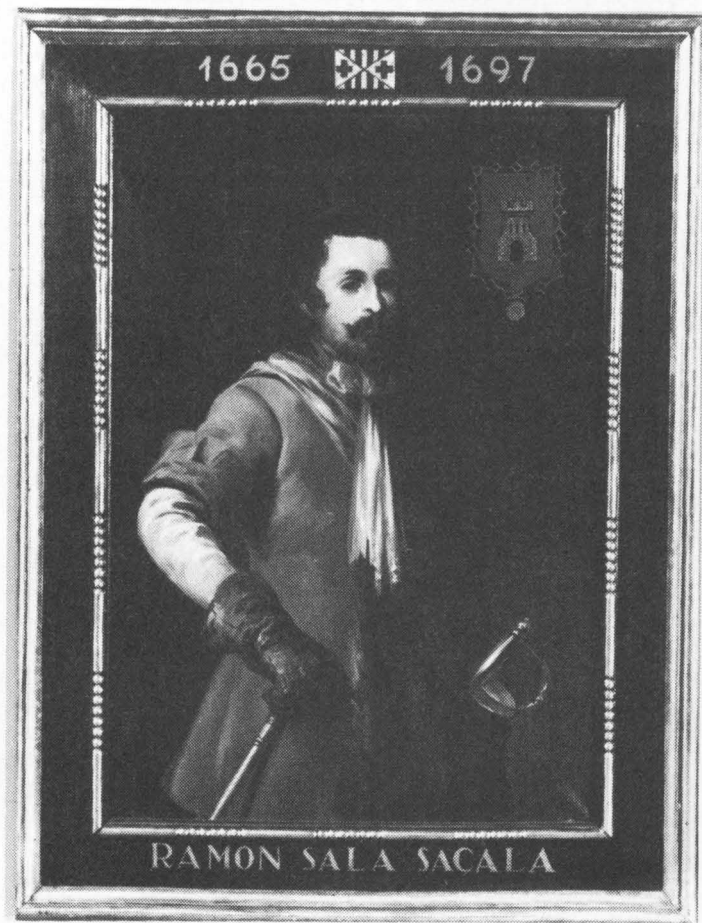
Sigui pel coneixement de les seves facultats sigui per la influència que deixà el bon record en l'administració pública dels seus avantpassats, el nostre Ramon Sala i Saçala comptava només 26 anys quan fou nomenat veguer i batlle de Vic pel virrei de Catalunya, duc de Medina Sidònia, en substitució del que ho era fins aleshores, Francesc de Camats, probablement a instància dels consellers de la ciutat davant dels quals mereixia sobrada estimació, fent excepció d'un acord del consell del 1547 consistent en què cap vigatà pogués ostentar la categoria de veguer.

El càrrec de veguer era de gran importància, tota vegada que exercia en tot el territori de la vegueria la màxima autoritat derivada del poder reial, amb funcions d'administrar justícia, de prefecte de policia, de governador militar i de cap de sometent, al qual anava involucrat el càrrec de batlle com a receptor de les rendes de la Corona. En una paraula, tota l'autoritat que no residia en el consell municipal, que provenia del poble.

Malgrat la seva joventut, el nostre veguer va demostrar tot seguit els seus dots naturals de capacitat i bon sentit regits per una fermesa de caràcter i elevades mires patriòtiques que el feren sortir victoriosos en totes les situacions compromeses en què es veié complicat amb altres autoritats.

Però on pogué manifestar amb més evidència els seus dots de manament fou en el terreny militar, on les obligades funcions del seu càrrec el tenien immers, especialment en les guerres que des de 1635 sovintejaven contra els francesos.

Fou en un dels atacs en què les forces franceses intentaven forçar el passatge de les muntanyes, des

d'Hostalric al Pla de Bas, quan Ramon Sala, com a cap dels sometents, oposa resistència destorbant els plans i moviments de tropes, assaltant les places ocupades i arribant als mateixos centres d'operacions enemigues. Conquereix successives victòries i ocasiona moltes baixes als ocupants en una ràpida carrera que li mereix, amb el temps, per part del virrei, els ascensos de capità a sergent major i a mestre de camp.

Caldria seguir tot el curs de la història de la guerra per fer-nos càrrec dels seus diferents episodis amb la participació de les nostres forces, entre les quals emergeix victoriosament la figura del nostre veguer. Per tal de demostrar-ho, esmentarem de passada algun d'aquestes fets.

Durant les primeries de l'any 1694 l'exèrcit francès havia intentat envair Catalunya, però no pogué avançar més enllà de Figueres. El dia 17 de març l'enemic aconseguí travessar el Ter i apoderar-se amb poc temps de Palamós, Girona, Hostalrich, Arenys i La Roca del Vallès; arribà a assetjar Castellfollit, plaça que trobaren fortificada. Arreu dominava el pànic per si prosseguia la invasió. La ciutat de Vic organitzà una companyia de 150 homes sota el comandament del capità Fèlix Sala i Saçala, germà del veguer. Acudint al punt de major perill obligà els francesos a romandre en els llocs conquerits. Ramon Sala, per altra banda, atacà l'enemic acudint a auxiliar els llocs amenaçats. L'enemic s'apoderà llavors de Castellfollit i Hostalrich. Es feren esforços de tota mena per tal d'evitar la invasió del pla protegint la ciutat i taponant el costat de Sant Hilari, fent fallar l'empenta per la vall d'Hòstoles pels sometents a les ordres de Ramon Sala.

Passat l'hivern en relativa calma, encara que sovintejaven les incursions enemigues en recerca d'exigents tributs, es va provocar un aixecament general al qual es sumaren els sometents especialment el de Vic sota el comandament del nostre veguer. Llançat a una nova campanya el 10 de febrer de 1695, conquereix una gran victòria contra un esquadró de Dragons, al qual ocasionà morts i presoners i la pèrdua de 32 cavalls.

Un mes més tard sortí novament victoriós a la comarca d'Olot contra l'exèrcit francès que projectava castigar la vila de Sant Esteve d'en Bas. El seu talent militar es va posar en evidència en la determinació de dividir les seves forces. D'una part obtingué la salvació de l'esmentada població de Sant Esteve d'en Bas i obligà a la resta de les forces a una retirada general. L'enemic va refugiar-se a Olot on, no tenint temps de fortificar-se, es rendí tot seguit a l'empenta de les tropes de Ramon Sala, les quals infligiren als francesos 1.086 baixes, en una columna de 1.300 homes, amb un balanç de 260 morts, 136 ferits i 690 presoners, incloent-hi un general que va morir pocs dies més tard a conseqüència de les ferides que havia rebut.

D'aquesta victòria, una de les més valuoses del nostre veguer, va arribar la notícia a Vic i es celebrà un tedeum a la catedral. Al matí següent entraven les tropes victorioses, seguides dels 690 presoners en conducció a Barcelona i precedides de l'heroi a cavall, aclamat fervorosament pel poble. Aquest volgué celebrar el fet amb una missa solemne a la seu i amb un sermó predicat pel franciscà F. Francesc Serra. L'angoixa en què vivia el país s'esvaí amb aquesta victòria, la qual contribuí a l'organització arreu de milícies de sometents i miquelets.

Ramon Sala i Saçala va continuar les seves represes i obtingué tot seguit una altra victòria en una intervenció des d'Olot, en què causà a l'enemic més de 300 baixes. El Consell de la ciutat volgué regraciar-li aquest victoriós acte i li ofrenà una cadena d'or i el declarà, a ell i als seus successors, lliures de qualsevol impost i gabella.

Volem deixar constància ací de la lletra d'agraïment que Ramon Sala envià al Consell de la ciutat quan li fou lliurat l'esmentat obsequi:

«Rebo la de V.S. de 20 del corrent per mà de Joseph Llucià not. y secretari de eixa Ille. Ciutat y ab ella la cadena de or y deliberació de Concell presa ab lo concell celebrat als 6 del corrent, prendas per mi de suma estimació ja per lo valor de ellas quant per venir de mà de V.S. y de eixa Ille. Ciutat ma amada pàtria,

assegurant a V.S. que aquelles han de redoblar en mi de sol·licitar ocasions pera correspondrer en lo que pugue a tanta finesa, y restant ab esta confiansa q. V.S. me concedirà les ocasions q. sol·licito, suplico a la Divina Magt. lo gde. en son major lustre. Olot y Abril 22 de 1695. Molt Ills. Srs. Son més segur servidor de V.S.Q. S.M.B. Ramon Sala y Saçala».

Cal advertir que el nostre heroi comandava sempre forces molt inferiors en número i preparació a les de l'enemic i mereixen per això un major valor els seus èxits.

Poc després de l'anterior empresa es dedicà a destorbar l'acció d'un comboi amb què els francesos pretenien portar auxili als assetjats de Castellfollit. En el fort del combat Ramon Sala es veié rodejat, en un impuls de valentia, de la host enemiga, i perdé el seu cavall, però sortí airós de la brega amb un botí de 250 presoners, entre ells un coronel; i més de 100 morts; només hagué de lamentar 30 presoners entre els seus, els quals foren intercanviats als pocs dies.

Per aquesta valerosa acció Ramon Sala va rebre les felicitacions del virrei, trameses a través del Consell de la ciutat, el qual li reconeix el seu valor i els seus assenyalats serveis i li recomana que no s'arrisqui tant amb la seva valentia.

La vila de Castellfollit era el punt àlgid d'aquelles empreses. Per tal de rendir-la més fàcilment el veguer es decideix a atacar la Vila de Besalú. Demana reforços al governador militar de Vic i a la ciutat, la qual organitza una tropa de 200 homes, a més del sometent de la comarca, i, en combinació amb les forces nacionals, el dia 21 d'abril atacaven Besalú amb tant de valor que els francesos es van arreplegar al recinte fortificat, des d'on resistiren l'atac dels invasors.

Algunes decepcions hagué de sofrir el nostre veguer quan, malgrat l'ardor que mantenien els seus soldats, una sèrie de jugades polítiques motivades en part per l'enveja que despertava el jove Sala i Saçala i la rivalitat d'alguns caps que, jugant amb la diplomàcia francesa, no eren partidaris de segar el pas de les armes franceses, es

va procedir al nomenament de Joan d'Acuña com a únic mandatari. Ramon Sala no va afluixar el seu valor i patriotisme i va mantenir la disciplina en els homes subjectes al seu comandament i allà on li era possible d'actuar a voluntat pròpia.

Així es mostra el 27 de maig en una acció destinada a evitar l'auxili a un intens comboi que es proposava de dur als assetjats de Castellfollit. Pogué entorpir l'acció dels 1.200 enemics causant-li nombroses pèrdues a canvi de 25 dels seus. I aconseguí que els francesos desistissin de mantenir-se en l'esmentada plaça i pogué deslliurar els assetjats abans d'abandonar la vila després d'arrasar la seva fortificació. Pocs dies després, el 28 de juliol, l'enemic abandonava Hostalrich i es retirava a Girona donant fi a una part d'aquesta campanya.

En rebre Vic la nova de la solució de la batalla, tota la ciutat en so de festes va fer cantar un tedèum a la catedral i es dedicà a celebrar-la malgrat d'haver arribat la notícia a altes hores de la nit.

Després d'una temporada de repòs, a finals d'abril de l'any següent (1696), els francesos tornaven a atacar pel costat del Vallès, però foren detinguts en un fort atac prop de Massanet i les Mallorquines per les tropes del Príncep Darmstadt. Entre aquestes figurava el nostre veguer al front dels seus soldats els quals, a la vanguardia, sostingueren el principal xoc de la batalla.

Més tard l'enemic va dirigir-se cap a Anglès i Amer i amenaçà d'arribar a Olot per la Vall d'Hòstoles. Ramon Sala, amb els reforços rebuts, els va fer retrocedir fins a les Planes i els va barrar el pas malgrat la pressió de 8 o 9.000 francesos que, dividits en tres grups, atacaven intensament.

Moltes preocupacions i desenganys hagué de suportar el nostre cabdill per saber vèncer, amb la seva abnegació i la seva capacitat per conduir sempre les seves tropes a la victòria. Molt podria escriure's sobre els seus dots de govern, principalment en l'escenari de les seves manifestacions bèl·liques. Seria llarg de transcriure tota aquesta activitat i per això només hem volgut senyalar algunes facècies que, per elles soles, ja caracteritzen el

seu tremp i el seu valor.

Acomplert el deure que havia assumit i aprofitant el respir que li oferia la quietud de les forces enemigues, retornà al seu Vic el dia 14 d'agost. Lliurat novament al govern de la ciutat, exerceix el seu càrrec amb la mateixa constància i tenacitat que foren norma del seu caràcter. El darrer acte públic en què es constata la seva activitat s'escau el 9 de març de 1697.

Un mes més tard, el 13 d'abril, moria en la plena joventut dels seus 31 anys, quan encara s'esperava molt d'ell. La seva absència es féu notar especialment quan, vuit anys més tard, els francesos tornaven a ser els nostres enemics.

Fou el seu hereu i successor en el càrrec de veguer el seu germà Fèlix, el qual va saber mantenir dignament la tradició familiar vinguda dels avantpassats i sabé dur a bon termini els deures que li imposaren els càrrecs públics que havia regentat.

Va ésser enterrat a la catedral, privilegi que rarament es concedia a seglars, pels grans serveis que havia prestat a la religió i a la pàtria, al costat de la capella que s'estava construint a sant Bernat Calbó, arran de la que és avui la seva portalada. Encara es pot veure la llosa que cobreix la tomba, mutilada pel temps però on es poden distingir els emblemes de la seva noble casa.

En complir-se el segon centenari de la seva mort fou honorada la seva memòria col·locant-se el seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres. L'acte, celebrat el dia 6 de juliol de 1897, revestí una especial solemnitat que mereix ser evocada. Una primera part tingué lloc a la Sala del Consell sota la presidència del bisbe, alcalde de la ciutat, regidors, alcalde de Sant Esteve d'en Bas, un representant de l'Ajuntament d'Olot, el delegat dels sometents de la comarca d'en Bas, el capità de l'exèrcit ubicat a Vic, el cap auxiliar del sometent de la nostra comarca, el jutge de Primera Instància, el vicari general de la diòcesi, representants dels jutjats municipals, membres de la Junta Nominadora de la Galeria de Vigatans Il·lustres, oficialitat del destacament de cavalleria i altres personalitats.

Després de l'obertura de rigor i de la lectura de l'acta, el senyor bisbe descobrí el retrat de l'homenatjat, obra de Manuel Puig i Genís, aplaudint el concurs i interpretant la banda la Marxa Reial. El senyor Joaquim d'Abadal i Calderó, llegí el discurs biogràfic, el qual fou repartit a l'element oficial.

Tot seguit s'organitzà una comitiva per anar al carrer dels Corretgers a descobrir una làpida sobre l'antic portal de la casa on va néixer i morir Ramon Sala i Saçala, a la qual s'afegiren els diputats provincials. La Banda Municipal precedia a la comitiva, en la qual entre els fracs i els uniformes destacava la barretina morada de l'alcalde de Sant Esteve d'en Bas. «La festa —diu un diari de l'època— en rigor tant interessava a la ciutat com al sometent i per això al peu de la plataforma que s'havia guarnit pel descobriment de la làpida, guardada per un retent de bombers, el senyor bisbe convidà el capità de l'exèrcit, senyor Pérez Cabrero, a descobrir-la en nom del sometent. La làpida estava coberta per un vel groc simbolitzant l'oblit. Pujà el digne militar a la plataforma i amb la punta de l'espasa esqueixà aquell vel. En el mateix instant retronà en la terrassa de les Escoles de Sant Felip Neri una forta descàrrega d'escopetades fetes pel sometent, esclatà la música i una gran salva de picaments de mans coronà aquest acte.»

La làpida de marbre blanc, amb les lletres negres coronades per l'escut de la ciutat, es pot veure encara en la façana. No així el retrat de la Galeria, el qual fou esvanit com tots els altres durant els fets del 1936.

Fou reposat el dia 9 de juliol de 1942, juntament amb l'acostumat acte de la mort de Balmes, a la Sala de la Columna de l'Ajuntament. El retrat fou obra també de Manuel Puig i Genís i el discurs biogràfic anà a càrrec del doctor Eduard Junyent.

BIBLIOGRAFIA

ABADAL I CALDERÓ, Joaquim d': *Ramon Sala y Saçala. Discurso biográfico*, Vic, Imp. Ramon Anglada i Pujals, 1897. 13 pàg.

JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard: *D. Ramon Sala y Saçala. Esbozo biográfico*, Vic, Tipografia Balmesiana, 1942. 14 pàg.

Ramon Sala y Saçala (1665-1697): Veguer de Vich, «Gazeta de Vich», núm. 3.533 (1929).

Lucià Gallissà i Costa

El retrat del P. Gallissà i Costa, humanista, bibliotecari, erudit, va ésser col·locat per primera vegada a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 7 de juliol de 1893 en el curs d'un acte acadèmic que se celebrà a dos quarts d'onze del matí en l'amplíssim saló de Sant Domènec d'aquesta ciutat. El retrat era obra del pintor vigatà Manuel Puig i Genís. L'acte fou presidit pel senyor bisbe, ajuntament, cronista de Vic i jutge del districte.

Unes paraules d'introducció del senyor bisbe donaren pas al doctor Josep Galobardes, mestrescola del capítol, que va llegir una àmplia biografia de l'homenatjat, la qual fou editada l'any 1894, a la impremta de Ramon Anglada.

Lucià Gallissà va néixer a Vic el dia 5 de desembre del 1731 d'antiga i distingida família, essent el tercer dels sis fills del matrimoni Gallissà Costa.

D'infant demostrà ja una saviesa superior a la corresponent a la seva edat, amb un esperit dedicat intensament a l'estudi, i al propi temps un model de pietat nimbava la seva innocència. Sobresortint per damunt dels seus companys, per la seva memòria prodigiosa i la riquesa de la seva imaginació, dirigí la seva inspiració vers els camins de la santedat i de la ciència i ingressà, després de repetides instàncies en la Companyia de Jesús, vestint l'hàbit de Sant Ignasi a la província d'Aragó als catorze anys, exactament el dia 3 de setembre de 1746. Els quatre vots típics de la Companyia els realitzà el 2 de febrer del 1765, després de rebre una formació cultural que ben prompte el posà als nivells més avançats.

Això el portà, encara que en edat estudiantil, a ésser destinat a la Universitat de Cervera per tal d'ensenyar elements de Retòrica, que aviat amplià als de Poètica i Filosofia, i obtingué tal èxit en les seves càtedres que bé

es pot dir que fou un dels que proporcionaren un ràpid ascens a la fama que va obtenir l'esmentada Universitat.

Just arribat a Cervera es va veure complagut amb l'amistat i l'admiració dels savis Josep Finestres de Monsalvo i el també jesuïta Bartomeu Pou, els quals l'ajudaren a obtenir un conjunt de coneixements que consolidaren la seva formació cultural.

El seu magisteri adquirí aspectes especials i s'estengué més enllà de les aules, estant sempre i a tothora al servei del necessitat que acudia a la recerca de les seves advertències i consells.

L'exili dels jesuïtes en 1767 el portà a Itàlia. Passà, durant la travessia, innombrables inconvenients i dificultats i anà a parar a Ferrara, ciutat famosa aleshores per l'erudició de la qual era dipositària.

Instal·lat a Ferrara, en virtut d'uns brillants exercicis en els quals va acreditar un perfecte coneixement de les llengües grega i llatina i un esperit crític extraordinari, va merèixer que se'l nomenés prefecte de la Biblioteca Pública de la Universitat, càrrec honorífic en ésser assignat a persona estrangera que, com el P. Gallissà, posseïa mèrits indiscutibles. El seu zel constant i habilitós va produir ràpidament excel·lent resultat en les millores conquerides i les adquisicions nombroses que va aconseguir.

L'enclaustrament a la Biblioteca li va permetre d'ampliar els seus estudis i donà a la llum no solament la perícia dels seus coneixements sinó també les obres famoses que sortiren de la seva mà. Inspirat en la passió dominant de l'estudi i l'afany de propagar els principis de la religió, afanyós per la recerca de la veritable civilització i convençut amb aquest aspecte de l'eficàcia de les lleis, va dedicar-se a l'estudi de la carrera de dret obtenint el grau de doctor en Dret Civil i Canònic a la ciutat de Cecena el dia 27 d'abril de 1779.

A partir del 1785 va dedicar-se a viatjar per Itàlia. Va passar tres mesos a Roma rebent en tots llocs insignes consideracions per la fama assolida i la distinció d'alts personatges, algun dels quals li proporcionà una visita al papa Pius VI. Recollí l'admiració de tothom i és curiós

veure el concepte expressat pels seus admiradors que el consideraven per damunt dels homes famosos que es rendien noblement confosos davant la saviesa del pare Gallissà.

El variat temari de les seves obres demostrà la variada eloqüència, sòlida i profunda, en tota mena de coneixements, arribant al fons de les qüestions i descobrint en elles els més complexos aspectes.

Publicà diferents poemes en grec i en llatí, en espanyol i en francès, els quals es troben escampats en vàries col·leccions. Corregí i amplia l'obra de Burlamachi sobre «Principios del Derecho Natural y Político» amb l'interès de deslliurar-la de tot allò que podia ésser perjudicial en l'obra de l'autor heterodox. Defensà les *Referencias Morales* del pare Lallemande sobre el Nou Testament, contra l'opinió de Quemel. El cardenal Riminaldi va disposar que Gallissà escrivís un suplement i continuació de la Biblioteca dels Escriptors de Ferrara que va iniciar el doctor Andreu Barotti i deixà també una gran quantitat d'obres que quedaren manuscrites.

A part del seu ministeri com a bibliotecari públic, no deixà de construir-se una magnífica biblioteca privada d'escollides obres adquirides, procedents d'importants biblioteques o a canvi de favors rebuts. Important col·lecció que abasta temes de totes les sèries del saber dels més anomenats autors antics i moderns de tota Europa. Sobre belles lletres la seva preferència era completada pels poetes grecs i llatins i escriptors d'arreu del món, així com obres de veritable raresa bibliogràfica.

No cal dir com aquesta biblioteca era cobejada per nombrosos col·leccionistes. Mes el pare Gallissà, que no oblidava ni per un moment la seva pàtria vigatana, no va mancar-li més que el bisbe Veyan, el qual en aquells moments es dedicava a formar la Biblioteca Episcopal, li insinués l'adquisició dels seus llibres per a l'esmentada col·lecció. Féu donació a la Biblioteca de Vic del contingut de la seva per tres mil lliures catalanes, resultant d'una notable rebaixa del preu en què foren taxats els seus exemplars.

Segons la llegenda, el vaixell que transportava els

llibres naufragà i es va perdre, sepultat en les aigües, un conjunt de 4.500 volums. No pogué arribar a Vic més que una part, la que es salvà d'aquell naufragi ocorregut el 1798.

Gallissà continuà en el seu lloc fins que l'ocupació francesa, amb la presa de Ferrara, fou l'excusa per ajudar l'impuls del bibliotecari per retornar a la seva pàtria, desig reiteradament manifestat en les seves lletres a la família i que pogué veure realitzat el mes de setembre de 1798. S'hostatjà a casa dels seus nebots Ponsic, residents a la plaça del Mercadal.

Cal remarcar ací que el seu successor a la Biblioteca de Ferrara fou el pare Onofre Prattedesaba, igualment jesuïta i vigatà, el qual tal volta mereixeria l'honor d'ésser col·locat també a la Galeria de Vigatans Il·lustres.

La vida del pare Gallissà a Vic fou d'un constant recés, dedicat a l'estudi interromput solament per dialogar sobre ciències i arts, el seu afany efusiu, i alligona a distingides personalitat vigatanes amb el domini que posseïa del grec. El bisbe va encomanar-li la direcció de la biblioteca vigatana, càrrec que ostentà fins a la seva mort, essent, doncs el primer bibliotecari de la nostra Biblioteca Episcopal.

A Vic va escriure la seva obra cabdal, redactada en clàssic llatí, interessant pel moment d'introducció de l'humanisme a la Universitat de Barcelona, i sobretot per la història de la Universitat de Cervera. Aquesta obra, *De vita et scriptis Josephi Finestres et de Monsalvo* (Vic 1802), fou traduïda al català per mossèn Llorens Riber en 1932. Obra intensament esperada pels erudits de la seva època, dividida en dues parts i d'un mèrit extraordinari.

Ell mateix va publicar *Officium Sanctorum Martyrum Luciani et Marciani quo utitur Ecclesia Vicensis*. Rés aprovat a petició del bisbat i de l'ajuntament de Vic el 4 d'agost de 1802.

D'altres importants obres del pare Gallissà podríem fer-ne comentari, però estendríem massa aquesta nota que suposem ja suficient per demostrar que fou de

justícia la col·locació a la Galeria de Vigatans Il·lustres del nostre compatrici, el qual fou presentat al papa Pius VII pel cardenal Mattei com l'home més savi d'Europa i reclamat per Napoleó I per regir la Biblioteca Nacional de París, càrrec al qual renuncià per tornar a la seva pàtria i morir en ella.

El pare Gallissà morí a Vic el 10 de novembre de 1810 en l'estatge dels seus nebots Ponsic, a la plaça Major, avui Casa Costa, pocs dies abans de l'ocupació francesa de la ciutat, pocs mesos abans també de la mort a Ferrara del seu successor, pare Pratdesaba, i dos mesos i mig després del naixement de Jaume Balmes, als setanta-nou anys d'edat. Fou sepultat en la tomba familiar dels Ponsic, a l'església del Carme.

La reposició del retrat del pare Gallissà a la Galeria dels Vigatans Il·lustres va realitzar-se conjuntament amb el del marquès d'Avilés el dia 9 de juliol de 1940. El discurs biogràfic dels dos biografiats estigué a càrrec del doctor Ramon Casadevall, canonge arxiver i acadèmic de Belles Lletres. El segon retrat del pare Gallissà fou obra del pintor Llucià Costa. L'acte acadèmic tingué lloc a la Sala de la Columna de l'Ajuntament.

BIBLIOGRAFIA

- GALOBARDES, Josep: *P. Luciano Gallissà i Costa, discurso biográfico*, Vic, Imp. Ramon Anglada, 1894. 40 pàg.
- GUDIOL, Josep: *Nota sobre el P. Gallissà*, «Gazeta Montanyesa» any V, núm. 420 (22 de desembre de 1909).
- COLLELL, Jaume: *Segon centenari del naixement del insigne jesuïta vigatà M.R.P. Llucià Gallissà Costa*, «Gazeta de Vich» any XXVIII, núm. 3.966 (5 de desembre de 1931).
- CASADEVALL, Ramon: *El Padre Gallissà i el Marqués de Avilés. Discurso biográfico*, Vic, Imp. Portavella, 1940. 17 pàg.
- GROS I PUJOL, Miquel: *La Biblioteca Episcopal de Vic, 175 anys al servei de la nostra cultura*, «Ausa», IX (1980-81), pàg. 433.

Catalunya tota, i Vic d'una manera especial, no sortí pas ben lliurada de l'11 de setembre del 1714, data que s'ha convertit en diada nacional, i si a la capital del Principat es matava al general Moragas, a la forca de les Davallades havia mort en Bach de Roda i el 14 de setembre el rei Felip V destituïa el consell municipal de Vic. Era la primera paga que s'exigia a un poble que s'havia identificat amb l'arxiduc Carles d'una manera tan decidida que fins havia donat el nom de vigatans als seus partidaris, i avui encara podem contemplar el seu retrat en el vestíbul de la Biblioteca Episcopal.

No es tractava sols d'una lluita merament dinàstica sinó que el poble sabia fins a quin punt hi jugaven les seves lleis i els seus costums.

El decret de Nova Planta s'implantà el 29 de gener del 1719. Vic passà a dir-se «Vique» i fou un dels 12 corregiments en què es dividí Catalunya. Des d'aquell moment la màxima autoritat a la ciutat tenia el nom de «Corregidor». El quart personatge que ocupà aquest càrrec (abril del 1728) fou José de Avilés i Itúrbide, coronel de Dragons, descendent per part de pare d'una il·lustre família de Guipúscoa i per part de mare d'una família de Navarra, també noble i distingida. Militar de bona soca, franc i comunicatiu, vingut de terres que estimen i valoren la llibertat, malgrat l'odiós i excepcional del seu càrrec va saber conquistar el poble i fer-se seus els costums cívics i religiosos dels vigatans. Avilés tenia i venerava per patró l'arcàngel Sant Miquel, príncep dels exèrcits celestials, fins al punt que els 12 fills, tots nascuts a Vic, que li donà la seva esposa, Isabel del Fierro i Brito, portaven de primer o segon nom el de Miquel, que ell volgué perpetuar fent construir un retaulle a l'església del convent de les Davallades que va pintar el memorable artista vigatà Marià Colomer.

Els Avilés vivien al Mercadal (casa Musach, avui can Costa), i el mes de març de 1735 veié la llum del món el quart fill, el qual fou batejat a la nostra catedral el 24 de març amb el nom de Gabriel. Poc sabem dels seus primers anys, sols petits detalls que explica ell mateix en les seves cartes des de Lima de visites al convent de les Davallades, on recordava dues monges amigues de la família i el capellà del seu pare, mossèn Serradell. Gabriel visqué a Vic fins als nou anys (1744), en què el seu pare deixà el càrrec de «Corregidor», si bé sabem que ja abans (1741) l'enyor de les glòries militars que estirava amb més força que la tasca política havia portat el coronel de Dragons a enrolar-se a l'exèrcit de Saboia, que manava el marquès de Mina.

No és d'estranyar que en les venes dels seus fills circulés també sang militar i tres d'ells figuraren dignament en els exèrcits reials, seguint les petjades del seu pare, el qual obtingué poc després de sortir de Vic, el títol de marquès i acabà els seus dies amb un full militar de setanta-dos anys de servei al rei.

Fidel a aquesta vocació trobem Gabriel d'Avilés el 1752 —tenia disset anys— com a cadet en el regiment de cavalleria de «Órdenes», i deu anys més tard forma part de l'exèrcit reial en el setge i presa d'Almeida, plaça forta dels portuguesos en la guerra contra Anglaterra. Fou el seu últim servei d'armes que li coneixem a la península, car el 1767 és nomenat capità del regiment de Dragons de la reina i, un any més tard (1768), amb un nou ascens, el de «Sargento Mayor», surt cap a Ultramar destinat al regne del Perú.

Governava l'imperi dels inques un virrei català, Manuel d'Amat y de Junyent, home d'ambició i de poder, del qual es diu que arribà a dominar-ho tot menys l'accent de l'idioma oficial; als vuitanta anys tornà a Catalunya, on li quedà encara humor per casar-se amb una jove neboda i construir el preciós Palau de la Virreina que avui veiem a la rambla de les Flors de Barcelona. Gabriel fou destinat a la instrucció de les milícies de cavalleria, on l'any 1771 és nomenat subinspector i, de fet, director efectiu de les tropes. En comunicar el virrei

Amat a la Cort d'Espanya l'ascens de Gabriel d'Avilés ressalta que, encara que amb pocs serveis, té molta dedicació i bona conducta. Dos anys durà la seva tasca d'instrucció de milícies i passà després a revistar regiments i a exercir amb caràcter interí, al llarg de dinou mesos; el càrrec de governador del presidi i plaça forta del Callao. El 21 de juliol del 1776, quan tenia quaranta-un anys, se li concedí per reial ordre el grau de coronel. Assolia la mateixa dignitat que tenia el seu pare quan vingué a Vic com a «corregidor».

L'any 1780 la situació del flamant coronel canvià per complet, car abandonà les tasques de la instrucció i govern per l'activitat militar. Calia dominar la rebel·lió dels indígenes, moguda per un desig d'autogovern i atiada pel creixent nombre d'impostos que la cort de Madrid reclamava als pobles americans. Un descendent dels inques José Gabriel Tupac-Amaru, es nomenà rei del Perú i, aixecant la bandera de la rebel·lió, reuní uns setanta mil homes disposats a alliberar-se del jou de la metròpoli. En aquesta guerra Gabriel d'Avilés conquista els seus millors llocers militars. Nomenat comandant de la plaça de Cuzco, resistí els atacs dels rebels més nombrosos amb homes i artilleria i amb sortides esporàdiques de la plaça esporuguí l'enemic i recollí abundant botí de guerra. Però els fidels a Tupac-Amaru cercaven Pancartambo i Avilés es veié obligat a enviar varies vegades reforços i trencà amb èxit el cercle.

Pel març del mateix any el general Valle organitzà una expedició contra els rebels i confià a Avilés el cos de reserva de l'expedició. El càstig infringit fou sever i acabà amb José Tupac-Amaru, la seva muller i els seus fills. La justícia de guerra fou cruel i digna de temps de barbàrie, però no aconseguí d'acabar amb la rebel·lió. Diego Tupac-Amaru es declarà successor del seu germà i atacà amb set de venjança les tropes del general Valle. Avilés el derrotà primer a Orurillo i després a Asillo i l'obligà a refugiar-se a la serra de Condercuyo, on es fortificà. De nou Avilés manà una de les seves columnes enviades per alliberar la serralada i l'enemic hagué de fugir amb greus pèrdues d'homes i materials.

Avilés és retirà a Cuzco, dirigint l'exèrcit en una difícil operació militar, sempre amoïnàt per l'enemic, per un terreny escabros, i amb persones que, fugint dels horrors de la guerra, s'ajuntaven al grup. L'ordre admirable amb què es féu l'operació ha quedat com una de les millors accions de guerra del nostre soldat. L'energia emprada pel virrei i els caps de l'exèrcit obligaren l'enemic a capitular i a acollir-se al perdó reial. Avilés quedà governador de Cuzco vetllant per una pau que per a alguns, especialment per a Diego Tupac-Amaru, no era més que una treva i no tardà en explotar de nou el conjur. Avilés ho reprimí i lliurà més de cent persones a la justícia del virrei Jauregui. El juliol de 1783 Felip, l'últim dels Tupaca-Amaru, cabdill dels indis de Huaro-chiri era executat a la plaça de Lima. Un any més tard el virrei Jauregui rebia el regal d'un cistell de cireres —els indis coneixien fins a quin punt es delia per aquesta fruita— i ell va caure en el llaç, les provà i a l'acte caigué sense sentits; a les poques hores s'anunciava la seva mort. Els indis s'havien venjat.

La duresa de la repressió i la rapidesa i contundència amb què es portà a terme donà una relativa tranquil·litat i no es donaren fets obertament bèl·lics. El 27 de setembre de 1783 Avilés és ascendit al grau de brigadier. Més tard hereta, per mort del seu germà Josep, el títol de marquès i, a instàncies de la seva germana, la marquesa Vda. de Campo Real advocatessa davant la cort de Madrid dels mèrits del nostre biografiat, el nou rei Carles IV, estant de jornada a Aranjuez, signa el títol de mariscal de camp a favor del brigadier D. Gabriel d'Avilés i del Fierro, sub-inspector de les tropes del Perú. Tots aquests honors i potser el cansament, emocions i duresa dels últims anys, despertaren en ell la inquietud de tornar a Espanya, gràcia que va sol·licitar al rei i que sempre li fou negada. Llavors, decidit a continuar la seva carrera en terres d'Amèrica, demana els títols d'inspector i tinent del virrei. Era el 1793 i semblava que la fortuna li havia girat la cara, ja que la petició li havia estat negada, però no passaren ni dos anys (1795) quan se'l nomenà tinent general i, poc després, capità general

del regne de Xile i president d'aquella reial audiència, càrrec que exercí fins que un decret signat a San Lorenzo del Escorial el nomenà virrei governador i capità general de les províncies del Río de la Plata.

A Buenos Aires els ànims estaven més alterats que al Perú i era gran el desig d'independència. Les idees de llibertat i emancipació, proclamades a la península, a les acadèmies, als carrers, a la literatura i fins en el mateix govern creuaven l'oceà més depressa que els vaixells de vela i era lògic que aquests afanys independentistes preocupessin a Madrid, que es veia impotent per dominar-los. Gabriel d'Avilés va escriure un informe sobre l'estat polític i civil de les províncies del Río de la Plata que, segons sembla, s'ha perdut i que avui ens donaria la clau del seu pensament sobre el problema de la insurrecció i la independència de l'Amèrica del Sud del seu temps i ens aclariria la seva actuació a Buenos Aires que, per altra part, no fou molt llarga. El rei Carles IV, el dia 20 de juny de l'any 1800, té a bé rellevar-lo de tant alta dignitat i nomenar-lo virrei del Perú, el més honorífic i suculent càrrec d'Ultramar, amb un sou anyal de 60.500 pesos forts pagats en or legítim del Perú i plata del Potosí. Fins al novembre de 1801 no prengué possessió del càrrec.

La rebuda d'un nou virrei a Lima era un veritable esdeveniment, fins al punt que el rei es veié obligat a dictar una reial cèdula limitant les despeses que podia fer en aquesta ocasió el cabilde de Lima. El virrei jurava solemnement, per Déu i Maria Santíssima, guardar i fer guardar els furs i les preeminències de la ciutat i tothom rivalitzava en presents, obsequis, concerts de música i festes literàries. El poder del virrei, com a representant del monarca, era pràcticament absolut, però a l'època d'Avilés es feia cada cop més difícil tenir fe en una persona com el rei que, a Madrid, era una joguina de ministres i enciclopedistes. El regnat d'Avilés, malgrat la situació, fou pacífic. Gabriel honorà el càrrec amb els seus senzills costums, una prudència exquisida que els mateixos peruans reconeixen i amb una gran religiositat. Aquesta el portà a dividir el seu temps entre el govern i

l'església, li feren guanyar el sobrenom del virrei devot i la seva afecció per les coses de missa portaren el poble a fer jocs retòrics amb el seu cognom dient que Sa Excel·lència «en la oración hábil es i en el gobierno inhábil es». Mes el virrei devot va ésser hàbil en mes d'una ocasió, trampejà la qüestió de les revoltes independentistes, se sortí bé dels atacs dels anglesos a la costa americana i, si algun cop tenia problemes que es contradeien amb la seva consciència, el camí emprat era sempre la llarga consulta a Madrid donant temps a la reflexió i ajudant a una ponderada solució del cas. El govern del virrei durava tres anys, però molts cops el nomenament s'allargava. Avilés, a manera respectuosa de vassall fidel, presentà la renúncia, que no fou escoltada fins el 1805, quan es nomenà José Fernández de Abascal, marquès de la Concòrdia, el qual no arribaria a Lima fins a finals de 1806. Avilés havia governat cinc anys.

Fou al llarg d'aquests anys que un fet providencial enllaçà de nou el virrei del Perú amb la ciutat de Vic que l'havia vist néixer. Una carta respectuosa de la mare priora de les Davallades demanava a l'Excel·lentíssim Sr. Marquès d'Avilés que, puix que Déu l'havia elevat als més alts honors de la terra, es recordés d'aquell convent on el seu pare havia deixat record de la família amb el retaule dedicat a l'arcàngel sant Miquel.

El virrei devot fou sensible a la crida i en una carta emocionada recordà els seus anys vigatans i oferí no sols satisfer la petició de la mare priora i pagar el retaule major de l'església, sinó un nou retaule a sant Miquel arcàngel. Des d'aquell moment el seu desig fou de nou tornar a la pàtria, poder veure els retaules i repetir en el convent de les Davallades els esmorzars tantes vegades recordats en el refetor de les monges.

No fou possible perquè la guerra del francès retardà la construcció dels retaules i perquè Avilés, poc després de la mort de la seva esposa, una limenya anomenada Mercedes Risco, que no li donà descendència, moria a Valparaiso el desembre del 1810.

No fou sols el convent de les Davallades on el virrei del Perú va volguer deixar testimoni del seu amor a la

ciutat de Vic, sinó que, a més, va manar construir un calze, una patena i unes canadelles d'or destinats, com diu el testament, «al Santo Sacrificio de la Misa, en la catedral de mi lugar» i que no arribaren al seu destí fins cinquanta anys més tard, després d'un munt de peripècies.

Avui no resta ja ni el retaule, ni l'església, ni el calze, destruït o perdut tot en la guerra civil del 1936-1939. Però a Vic resta viu el record de Gabriel d'Avilés i del Fierro, virrei del Perú, governador, capità general i president de la Reial Audiència de Lima. I la ciutat té cura de la seva memòria gairebé amb la mateixa tendresa que ell esperava poder menjar xocolata amb melindros en el refector de les monges. El seu retrat fou col·locat a la Galeria de Vigatans Il·lustres el 6 de juliol de 1895 i s'encarregà del discurs biogràfic Lluís B. Nadal i del retrat Manuel Puig i Genís. L'acte tingué lloc al saló de Sant Domènec. «La Veu de Montserrat» de l'època li dedicà una llarga ressenya i ens diu que quan el públic assistent sortí pel claustre sonà amb to solemne la marxa imperial de Wagner tocada per l'orquestra de la ciutat.

Destruït, com tots els altres, l'any 1936, es reposà l'any 1940 juntament amb el del jesuïta Llucià Gallissà. La semblança fou del canonge Ramon Casadevall, l'acte es féu a la Sala de la Columna i el retrat és del mateix pintor que l'havia fet quaranta anys abans. Vic recordà també al seu virrei en una jornada hispano-americana que tingué lloc de l'1 al 5 de juny del 1949, dins els actes commemoratius del centenari de la mort de Balmaes, en els que l'ambaixador del Perú a Espanya, Raul Porras, pronuncià una conferència sobe Avilés i, en recordança, es col·locà una placa en un jardí de la rambla de les Davallades, molt a prop de l'enderrocat convent que ell tant havia estimat. Restava posar el seu nom a un carrer en la nova ordenació urbana. L'Ajuntament de la ciutat ho acordà per a una via paral·lela a la carretera de Barcelona, al barri del Remei.

BIBLIOGRAFIA

- NADAL CANUDES, Lluís B.: *Gabriel de Avilés, discurso biográfico*, Vic, Impremta de Ramon Anglada i Pujals, 1895. 87 pàgines.
- CASADEVALL, Ramon: *El padre Gallissá y el Marqués de Avilés. Discurso biográfico*, Vic, Impremta Portabella, 1940. 17 pàgines.
- PORRAS, Raul: *Gabriel de Avilés, Virrey del Perú*. Juny 1949. Conferència.

Josep Francesc de Ferrer-Llupià-Vila de Savassona

Nasqué a Vic el dia 4 d'octubre del 1764 en la casa coneguda com a can Farreres de la plaça del Mercadal, cantonada d'una plaça petita dita del Pallol, reculada a l'entrada del carrer de la Riera i que quedava tancada enllaçant amb les voltes de ponent. El seu pare, Antoni de Ferrer, s'havia casat l'any 1760, a l'edat de 39 anys, amb M.ª Antònia Ibáñez de Borrell i Copons, filla dels barons d'Eroles, de 21 anys. D'aquest matrimoni nasqueren dues filles, Maria Manuela i Maria Josefa, i en Josep Francesc, que era el més petit dels germans.

Antoni de Ferrer era un home inquiet, molt preocupat per engrandir el seu patrimoni i el seu prestigi social. Hereu de diferents hisendes, senyorejava sobretot en els termes propers al castell de Savassona, en terres de Sau i Tavertet, i buscava amb afany la confirmació del títol de la baronia de Savassona; aconseguiria el seu reconeixement en el llibre de registres de privilegis de la Reial Audiència l'any 1784.

Savassona, situat en un paratge verament meravellós i acollidor, d'encant singular i atraient, avalat per les civilitzacions que avui sabem que l'habitaren, com altres castells d'Osona —Gurb, Malla, Mont-rodon, Centelles— que donaren o manllevaren el nom a les renombrades famílies que els habitaren, degué ésser construït a l'època de la repoblació, al segle IX, com a baluard per vigilar el cantó de llevant.

Savassona tingué sempre una intervenció en la vida vigatana. La més sonada la trobem en començar el segle XV quan Galceran de Vilanova, senyor del castell de Savassona, capitanejava un grup de nobles de l'entorn contra la banda de Berenguer de Malla. Diuen les cròniques de l'època que fou necessària la presència de sant Vicenç Ferrer, el qual, amb la seva intervenció i les

prèdiques, va posar fi a les bandositats. El segle XVI els senyors del castell s'anomenen Vila-Savassona i la nisaga típicament osonenca perdura fins a mitjans del segle XVII quan, per falta de descendència, hereta el patrimoni Jeroni de Ferrer-Llupià, originari de Girona, que vingué a viure a les seves possessions de les terres vigatanes.

Les famílies de renom que posseïen hisendes a la Plana acostumaven de tenir, a més de la casa o el castell, que era el centre del seu patrimoni, una casa al nucli urbà de Vic, i repartien entre les dues estades llargues temporades de residència. Amb aquest fi la família Ferrer de Savassona tenia a lloguer, al barri senyorial de la ciutat, a la plaça de D. Miquel de Clariana, la casa propietat dels Bru de Sala de Folgueroles —avui can Dou—. Allà morí l'avi del nostre biografiat i hi nasqué el seu pare Antoni de Ferrer, el qual decidí de canviar de residència i comprar, l'any 1760, la casa de la plaça coneguda com a can Farreres i que després passà anomenar-se Can Rol —avui, gairebé en la mateixa posició, hi trobem la casa Comella—. Can Farreres era de les cases de més prestigi de Vic i ho prova el fet que a mitjans del segle XVII s'hi allotjà D. Joan d'Àustria i l'any 1777, propietat ja dels Ferrer-Llupià, l'Ajuntament de la ciutat la demanà per fer-la uns dies residència del comte de Rigles, governador i capità general. La casa, com ja hem dit, tenia façana en un extrem del Mercadal i, pel cantó de ponent, arribava fins a les muralles de la rambla de les Devallades, on hi havia una torre i un jardí penjat a l'estil dels que encara trobem a la rambla de Montcada. Aquest entorn vigatà i les estades al castell de Savassona omplirien les hores dels primers anys del jove Josep Francesc i de les seves germanes, poc més grans que ell, sota la vigilància d'alguna senyora de confiança, perquè la mare, D.ª Antònia Ibáñez de Borrell i Copons, va morir l'any 1765 quan el nostre biografiat no tenia encara un any; fou enterrada al panteó que la família de Savassona tenia a l'altar de St. Antoni de l'església del convent dels dominicans.

Els seus primers estudis els féu, segurament, sota la direcció d'algun clergue amic de la família i quan tingué 14 o 15 anys les activitats del seu pare el portaren a residir a Barcelona, on la família havia comprat feia poc (1776) una casa al carrer Canuda, cantonada amb el carrer del Bot —edifici que avui és seu de l'Ateneu i on podem admirar pintures de l'època, obra de Francesc Pla «el Vigatà», testimoni que l'alè de la terra osonenca també es respirava en l'estada barcelonina dels Savassona—. El jove Josep Francesc era molt inclinat a l'estudi i a la cultura. «El Vigatà» mateix ens el pinta, en un quadre que s'ha conservat a la casa Caritat de Vic, amb front espaiós, cara llarga, fisonomia intel·ligent i un llibre entreobert a la mà. Sabem que l'any 1783 estudià a la Reial Acadèmia militar de Matemàtiques i el seu interès per l'art i sobretot per la lectura era tan notable que el portà a demanar permís al papa Pius VI, l'any 1794, per poder llegir llibres prohibits.

La mort del seu pare en començar l'última dècada del segle XVIII deixà a Josep Francesc cap de la casa de Savassona, senyor de quatre castells —Savassona, Olost, Esparreguera i Serarols—, propietari de les cases de Vic i Barcelona i de moltes hisendes d'arreu de Catalunya, amb el títol de la baronia d'ascendència feudal, amb delmes, censos i drets senyorials. No féu canviar tot això la seva forma de viure ni, de moment, decidí de fundar una família sinó que continuà la seva dedicació a les ciències, les arts i les lletres. El 1779 és nomenat acadèmic d'honor de la Real Academia de San Fernando i vocal de la Reial Junta de Comerç del Principat de Catalunya, amb l'encàrrec concret de tenir cura i orientar les obres de la Llotja, edifici singular que és, encara avui, el millor llegat que ens ha deixat la Barcelona del 1800. Però la seva feina en la Junta no es limità a aquest fet sinó que gestionà protecció reial per al comerç amb Amèrica i per erigir una escola de Química en benefici de l'agricultura i una escola d'Arquitectura.

No oblidà tampoc els afers vigatans i, el 1795, és comissionat pel centre de la Unió per reorganitzar els

sometents del corregiment de Vic i col·labora en el reclutament de voluntaris al servei del rei. Aquesta varietat d'activitats ens demostra que el baró era home iniciat en totes les branques del coneixement i eficaç en la seva gestió pública.

L'any 1804, a la ratlla ja dels 40 anys, es casa amb Maria Ramona Desvalls i continua les seves activitats d'home donat a l'administració del seu patrimoni i servei al país i al rei que la seva condició de noble i la seva dilatada cultura i amor a les arts li demanen. Per això no és d'estranyar trobar-lo en primer rengle quan Napoleó decideix d'intervenir en els afers d'Espanya i posar el seu germà Josep en el tron de Madrid. De l'any 1808 al 1811 desplega una gran activitat.

Després de la derrota de Bailén, el rei intrús Josep, en no sentir-se segur a Madrid, va marxar esperant auxiliis del seu germà l'emperador. Aquest moment fou aprofitat per instal·lar un poder central que coordinés les moltes juntes de defensa que hi havia al país. El dia 25 de setembre del 1808 és constituït al palau d'Aranjuez la Junta Central Suprema Gubernativa del regne amb la presidència del comte de Floridablanca i deu consellers. Representaven a Catalunya el marquès de Villell, comte de Darnius, i el baró de Savassona.

Si refem el fil que portà el nostre biografiat a Madrid veurem fins a quin punt fou merescuda l'elecció. A la primavera del 1808 Barcelona, ocupada per l'exèrcit francès comandat pel general Duhesme, era objecte de pressions fiscals i confiscacions de béns als infidels a la causa francesa. Els Savassona s'havien refugiat a Vic i la seva casa barcelonina del carrer Canuda s'havia convertit en lloc de recapte de contribucions extraordinàries. Josep Francesc, per manament de la Junta Corregimental, anà a Lleida on, al palau episcopal, es procedí, el dia 12 de juny, a l'elecció de la Junta Suprema del Principat de Catalunya, la qual elegí capità general de l'exèrcit i del Principat de Catalunya Joan Miquel de Vives, tinent general i que aleshores era capità general de Mallorca, i vocal el baró de Savassona. La Junta de Lleida treballà de valent i el 20 de juny aixecà un exèrcit

de 40.000 homes, de 16 a 40 anys, amb els quals formaren els 40 terços que operaren a Catalunya. Donà credencials al baró d'Eroles per activar la vinguda del general Vives. Donà poders a les Juntes de Tarragona, Tortosa i Mataró per pactar amb els anglesos. Imprimí paper sellat a nom de Ferran VII. Fixà contribucions i arbitris per a la manutenció de l'exèrcit. En totes les disposicions signa, entre altres, el baró de Savassona, diputat per Vic.

El dia 8 d'agost la Junta es trasllada a Tarragona i el dia 25 del mateix mes dóna credencials al comte de Darnius i al baró de Savassona perquè la representin a la Junta Central. Josep Francesc de Ferrer sortí de Vic a finals d'agost, féu escala a Tarragona, on comprà una altra mula, i sembla que arribà a Madrid el 10 o el 12 de setembre per seguir cap a Aranjuez. Mentrestant, Vic acollia la gent benestant de Barcelona que fugia del francès, entre ells el cèlebre baró de Maldà que ens explica en el seu diari com Vic es mantenia fidel a la Junta Central i ho testimoniava en la persona de Raimonda Desvalls, baronessa de Savassona.

A finals de l'any 1808 canvià el curs de la guerra. Napoleó es decidí a intervenir personalment en els afers d'Espanya i envià el cos d'exèrcit de «Saint-Cyr» i la divisió «Souhan», els quals dominaren Catalunya i pràcticament tota Espanya i instal·laren novament el rei Josep a Madrid. La Junta Central va començar un llarg camí, instal·lant-se a Talavera de la Reina i després a Trujillo i a Sevilla, on morí el comte de Floridablanca que fou substituït pel marquès d'Astorga. Cap a la fi de l'any 1809 Josep Francesc de Ferrer és nomenat comissari de la Junta Central a la ciutat de València, on ha de reorganitzar l'exèrcit i cercar mitjans per mantenir-lo. El 29 de gener del 1810 va a l'illa de León, últim reducte de la Junta Central, on aquesta és dissolta i lliura el poder al Consell de Regència. L'any 1811 trobem el baró al seu castell d'Olost, des d'on dirigeix al rei un escrit en què es lamenta de la mala comprensió de l'actuació de la Junta Central i uns mesos més tard, quan s'intenta reorganitzar la Junta de Diputats de tots els corregiments

de Catalunya (30 de març de 1811), el trobem novament representant el corregiment de Vic, fent propostes concretes i donant orientacions sobre l'actuació de la Junta. Aquests anys de guerra costaren a Joan Francesc moltes pèrdues de diners i de propietats, que mai recuperà, ni tan sols cobrant el que era de llei pels càrrecs que va exercir. Però la paga més gran que féu a la guerra fou la seva pèrdua de salut. I quan aquesta encara no s'havia refet, li vingué un nou contratemps, el trienni constitucional (1820-1823), que anul·là els privilegis de la noblesa i fins incautà els seus béns. Els dels Savassona es subhastaren públicament a Vic del 7 al 12 de març del 1823. El retorn dels absolutistes, mesos més tard, restituí al baró els seus malparats béns, però no la seva salut. El 14 de juliol de 1826 moria a la seva casa de Vic i era enterrat a la capella de sant Antoni de l'església dels pares predicadors.

El seu retrat, obra del pintor vigatà Ramon Torrents i Riu, va ésser col·locat a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 9 de juliol del 1959. L'acte tingué lloc a la Sala de la Columna, dins la commemoració balmesiana anual i s'encarregà de la semblança Josep M.ª Bassols i Genís que, per l'estudi biogràfic del personatge i la seva família, havia merescut un any abans un premi instituit pel Patronat d'Estudis Ausonencs en memòria del centenari de la primera edició de la història de Vic de Joaquim Salarich i Verdguer.

BIBLIOGRAFIA:

- BASSOLS, Josep M.^a: *D. José Francisco Ferrer de Llupià Brossa y Sabassona, barón de Sabassona*, «Ausa» vol. II (1955-1957), pàg. 25-30.
- BASSOLS, Josep M.^a: *D. José Francisco Ferrer de Llupià Brossa y Sabassona, barón de Sabassona: 1764-1826*, Publicacions Monogràfiques del Patronat d'Estudis Ausonencs n.º 1, Vic 1957.
- SERRA I VILELLA, Joaquim: *Els barons de Savassona*, Roda de Ter 1968.

Llucià Casadevall i Duran

A la darrera casa del carrer de la Riera, cantonada al carrer de les Basses, va néixer el 22 de novembre del 1785 el qui amb el temps seria destinat a regir la seu d'Ausona, des del 1837 com a vicari capitular i després com a bisbe, fins a la seva mort ocorreguda l'any 1852.

Fou el tercer baró, però el novè fill dels esposos Francesc Casadevall i Antònia Duran, família pietosa, treballadora i serena en l'ambient auster i levític de la ciutat, qualitats que foren heretades pel nostre biografiat i posades de manifest des de la més tendra infància.

Va ser batejat, el dia següent al seu naixement, a l'església de Sant Domènec, catedral provisional mentre duraven les obres de construcció, començades el 1871, de la catedral nova.

Als cinc anys li fou administrat el sagrament de la confirmació de mans del bisbe Francesc Veyan i Mola.

De molt jove el veiem actuar a les aules del Seminari vigatà, amb tant profit i lluïment com ho demostren les múltiples comandes que li veiem desenvolupar en aquell acreditat centre docent. Així el trobem, com a lloregat del curs, recitant l'*Oració llatina* durant les festes de sant Tomàs, el dia 2 de maig de 1800, defensant les Conclusions de Filosofia a les festes de 1803 i les de Teologia el 30 d'abril de 1807. Cursa dos anys d'estudis de Teologia Moral i és ordenat prevere pel bisbe Veyan l'any 1809, cinc anys després de la consagració de la nova catedral.

Durant els cursos de Filosofia havia conquerit, per mèrits, una beca en el Seminari que li valia ser col·legial intern. Dos o tres anys més tard, essent encara estudiant de Teologia, el bisbe el va escollir per patge i familiar seu, passant a residir al palau episcopal, del qual ja no es mouria més durant la resta de la seva vida. Just rebuts els darrers ordes sagrats, va posar-li a les mans la

majordomia de les rendes de la Mitra i el nomenà al mateix temps el seu secretari particular.

Tot això coincideix, precisament, en el temps de la invasió napoleònica. Ja sabem la participació de la ciutat en aquella tràgica empresa i també el comportament del bisbe Veyan i del Seminari en pes allistant voluntaris per tal de batre's en les torbonades del Bruch en defensa del la bandera de Sant Tomàs, la qual, tenyida de sang i travessada de bales enemigues, fou després guardada com una relíquia a l'Arxiu Municipal. No sabem exactament els passos que seguí Casadevall en aquesta escena guerrera. Tal vegada la seva humilitat i modèstia són la causa que no poguem considerar alguna possible heroicitat.

Acabada la guerra regenta un benefici en la catedral i en 1815 el Govern, informat degudament dels seu mèrits i qualitats, li confirma una canongia dintre el Patronat que aleshores es deia *Rectoria de Sant Miquel Arcàngel*. I ja en el si de la corporació capitular, tot just entrat en ella, és considerat el més apte per mantenir el càrrec de secretari.

Digne d'elogi fou la seva conducta en l'exercici de la missió adherent al seu nomenament en la resolució d'un sens fi d'assumpes i comissions en relació no sols amb els interessos de la Mitra o de les institucions religioses sinó també amb les institucions civils de la ciutat. Cal remarcar la seva actuació com a representant del capítol catedralici en un fet de delicada responsabilitat: un plet establert que la corporació sostenia contra els beneficiats de la seu. Això el va obligar a traslladar-se a Madrid i a romandre en aquella capital durant un any i mig.

Retornat a Vic i a les seves habituals ocupacions, anava passant dedicat a mediar en benefici dels desvalguts amb la vàlua que tan honorablement havia conquerit.

Esdevingué en el seu temps la mort del bisbe Pau de Jesús Corcuera, exactament el dia 3 de juliol de 1835. El capítol va nomenar dos vicaris capitulars per tal de regir la diòcesi mentre no es nomenés un successor, els canonges Francesc Martí i Pau Coll i Veyan, els quals, dos

anys després, per causes totalment desconegudes, renunciaren el càrrec. Reunits els canonges per tal de nomenar un altre vicari capitular no dubtaren en fer recaure aquest nomenament en el canonge Lluçà Casadevall.

El nou vicari capitular es troba en el començament d'una altra guerra, en aquest cas guerra civil, en moments difícils d'espineses circumstàncies, que farien dubtar el més arriscat en la difícil missió de regentar una diòcesi de la categoria de la de Vic. Però el doctor Casadevall, després d'exposar els seus dubtes i preocupacions, accepta resignat el càrrec, disposat a posar a prova la seva responsabilitat en ferma decisió de complir la voluntat de Déu. No deixarà de tenir problemes, no deixarà de sentir-se acusat d'intrusisme, però tot serà per fer brillar més el seu nom i sentir-se refrendat per Roma i, per tant, més autènticat en el seu nomenament.

La gestió del doctor Casadevall, enfront de la diòcesi ausetana no podria deixar de ser difícil en aquella època, però el seu zel apostòlic el faria sortir airós de totes les adversitats. Esmentarem, de passada, alguns fets que demostren els seus dots de govern. La mala administració d'aquells temps feia que molts rectors passessin molts mesos i anys sense cobrar. El gran número de vacants a la diòcesi obligava el nostre vicari capitular a proveir-les amb sacerdots ordenats a Roma, títols no reconeguts per l'Estat. El Govern de Madrid havia ordenat l'expoliació dels béns de totes les religioses dels convents del Principat. Els problemes del Seminari respecte de la disciplina dels novells sacerdots i els de les rendes que li pertanyien, derivades de la supressió de la Universitat de Cervera, que aleshores anaven a parar a la Universitat de Barcelona. Tot això i molts altres continuats afers, gràcies a les gestions del Dr. Casadevall prop de les més altes jerarquies estatals i eclesiàstiques, foren resolts favorablement.

Una de les gestions a favor del Seminari fou la recuperació del convent de la Mercè, convertit en 1835 en magatzem de palla i queviures per a l'exèrcit i utilitzat

més endavant per l'Ajuntament com a caserna de la Milícia Nacional, jutjat de primera instància i aules de matemàtiques i dibuix. Per tal d'aconseguir el seu retorn als pares mercedaris, hi instal·là provisionalment algunes càtedres del Seminari, amb la intenció també de destinar una part de l'edifici a pensionat de recent ordenats que hi residirien durant un any a fi d'aprendre Teologia Pastoral, art de governar les parròquies i de relacionar-se amb autoritats i corporacions i així, amb aquestes mesures, retornar el convent al seu propi destí.

Després d'onze anys de regir la diòcesi com a vicari capitular, amb l'encert que hem pogut veure en anteriors apreciacions, li vingué el nomenament de bisbe. La primera notícia la va rebre per mitjà d'una carta de Jaume Balmes datada el 26 de gener del 1848, el qual en tingué certesa per un avís del nunci, monsenyor Brunelli. Casadevall va queixar-se-li dient-li que tot havia estat obra seva, més quan aquell li manifestà que no en tenia la culpa per més que havia parlat del seu amic molt elogiosament sense insistir en l'elecció, perquè ja sabia que el seu desig era retirar-se aviat a fi de reposar de la intensa activitat que havia suportat els darrers anys.

Sembla que el ministre posava certs inconvenients a la designació del doctor Casadevall com a bisbe de Vic pel fet de ser fill de la ciutat, però el nunci el va convèncer adduint els mèrits que havia conquerit, precisament, en la conducció benemèrita del bisbat.

La signatura del nomenament fou amb data del 28 de gener del 1848.

Casadevall se sent, de moment, reaci a acceptar tal dignitat i demana el consell de quines personalitats va creure que el podien orientar millor: el canonge magistral Jaume Soler; el preòsit de la Congregació de Sant Felip Neri, pare Pere Bach; el seu director espiritual, missioner i company del pare Claret, Rvd. Esteve Sala; i el catedràtic de Moral, secretari particular seu, doctor Jaume Passarell.

Aquests savis consultats estigueren tots d'acord en aconsellar-li que havia d'acceptar, car donant-se el cas que en la reforma de les seus episcopals s'havia parlat

de la supressió de la diòcesi de Vic, l'única manera d'evitar-la era que acceptés la possessió de la Mitra; car solament així, pel molt bé que havia estat regida durant aquests darrers anys, el papa consentiria la supressió de qualsevol bisbat espanyol, menys el de Vic. Més decidit estaria quan el seu gran amic, el pare Antoni Maria Claret, va tenir la bona pensada de manifestar-li la satisfacció que havia endevinat en la persona del nunci i la de l'arquebisbe de Toledo quan s'havia assabentat de la seva designació.

Va ser preconizat a Roma el dia 3 de juliol de l'esmentat 1848, sis dies abans de la mort del seu gran amic Jaume Balmes, i la seva consagració va tenir lloc a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona el 15 d'octubre, oficiada pel bisbe de Girona assistit pels de Barcelona i Puerto Rico.

Va fer la seva entrada a Vic, com a bisbe, el dia 24, festivitat d'aquell altre bisbe que fou sant Bernat Calbó. No cal dir quina seria l'efervescència que dominava la ciutat disposada a rebre en la seva més alta dignitat eclesiàstica a qui durant tants anys havia estat ja el seu pastor, atent a totes les necessitats dels conciutadans i actiu defensor de tots els seus drets en tots els ordres.

Martí Genís i Aguilar, en el florit i extens discurs biogràfic que va llegir en l'acte de col·locació del seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres (1896), ens descriu amb exaltat lirisme el moment solemne i triomfal de la seva arribada a la ciutat. El concurs de gent que omple les rambles, la plaça que després es batejaria amb el nom de Balmes, els passeigs i prats en ingent processó inacabable fins ben entrada la carretera de Barcelona. La cridòria enfervorida en besllumar-se lluny el vehicle que transportava el nou bisbe i que arribava al màxim en el moment que posava els peus a terra. Dotze clergues a cavall, escorta del prelat, lluitaven per fer-se pas entre la multitud sobretot en el moment en què el batlle de la ciutat, l'eminent Manuel Galadies, li donava la benvinguda. Les diferents manifestacions populars amb què fou homenatjat durant el trajecte fins a la catedral, ja seva des de feia molts anys. I en el seu interior la salutació

del Capítol i la resposta de gràcies del fill estimat que havia ja, des d'aquest moment, signat la seva permanència vital a la seu ausetana.

Cinc anys va durar el seu mandat episcopal, durant els quals va seguir demostrant la seva fortalesa i els seus dons directius, dintre la simplicitat i modèstia que eren norma del seu caràcter. Aquell *bravo Vicario General*, com l'havia designat el papa en alguns dels seus comentaris, quan d'algun fet important per a la diòcesi es tractava, continuà la seva bravura una vegada imposada la mitra.

Més encara, en 1851, vacant la seu de Solsona, fou encarregat de regir-la com a administrador apostòlic. I és curiós pensar que aquella seu, abolida per ordre del Concordat, no va tenir altre administrador fins que fou nomenat per aquest càrrec, molts anys després, un altre bisbe de Vic, el Dr. Morgades i Gili.

Les obres del bisbe Casadevall havien arribat al més alt grau de maduresa quan li va sobrevenir la mort. Després d'una curta malaltia, suportada amb un grau màxim de resignació i confortat amb l'auxili dels Sants Sagraments, assistit pel seu confessor P. Bach i els seus confidentes, els ja esmentats Dr. Esteve Sala i el canonge Jaume Pàssarell, lliurà la seva ànima el dia 11 de març de 1852.

Cal suposar el sentiment del poble vigatà i les mostres de condolença que li oferien els seus fidels.

Fou enterrat a la catedral, dintre la capella del Santíssim Sagrament, que era llavors la de Sant Miquel Arcàngel; el 15 de juny del 1943 les seves despulles foren traslladades a la capella de la Immaculada Concepció. Era necessari aquest canvi, car amb motiu de la darrera reconstrucció de la catedral i el descobriment de la cripta romànica, aquell lloc l'ocupa l'escala que per la part dreta dona accés a l'esmentada cripta.

L'exemple del bisbe Casadevall és excepció de la dita que ningú és profeta a la seva terra. Ell va néixer a Vic, va romandre sempre a Vic —excepte aquell any i mig en què, per motius del bisbat, hagué de traslladar-se a Madrid— i va morir a Vic. Una vida plena de treball en

holocaust de la religió i de la pàtria. Trenta anys de canonge, onze dels quals actuà de vicari capitular, i després cinc de bisbe.

El seu retrat, obra de Manuel Puig i Genís, va ser col·locat a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 7 de juliol de 1896 amb un exhaustiu discurs biogràfic degut a la ploma del Dr. Martí Genís i Aguilar. L'acte tingué lloc al Saló d'Audiències del Jutjat a Sant Domènec.

La reposició va tenir lloc al teatre Canigó el dia 9 de juliol del 1943. El retrat és també obra de Manuel Puig i Genís i féu el panegíric, subtítulat «Notas biográficas», el Dr. Felip Pitxot i Colomer, canonge magistral.

BIBLIOGRAFIA

GENIS I AGUILAR, Martí: *El obispo Casadevall, discurso biográfico*, Vic, Imp. Ramon Anglada i Pujals, 1896. 84 pàg.

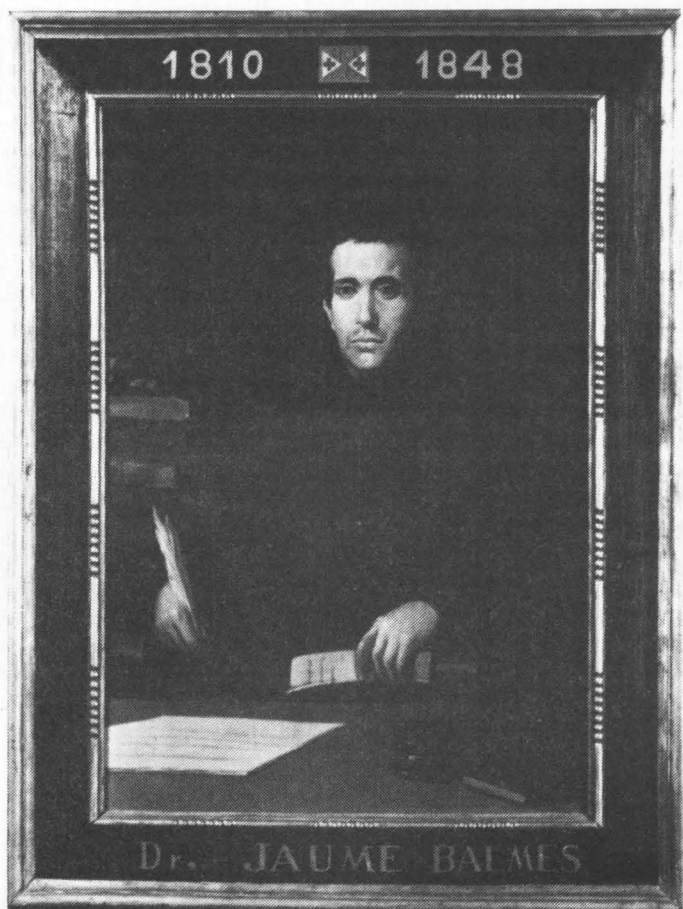
PITXOT COLOMER, Felip: *Ilmo. Doctor D. Luciano Casadevall Duran. Notas biográficas*, Vic, Tipografia Balmesiana, 1943. 23 pàg.

Jaume Balmes i Urpià

Jaume Balmes i Urpià nasqué el 28 d'agost de 1810. L'any del seu naixement trobem a Vic dos fets significatius: les incursions de les tropes franceses, les quals es repetiren encara els anys següents amb l'ocupació de la ciutat, salvada d'una destrucció certa, amb tota la seva riquesa documental, per la decidida actuació del bisbe Veyan i Mola, i la mort de P. Gallissà, el qual deixà ordenada i en el seu lloc actual la Biblioteca Episcopal. Balmes nasqué al carrer dels Argenters, tocant a Plaça (avui la numeració correspon al n.º 38 del Mercadal), i era el quart fill d'una fillada d'onze germans, set nois i quatre noies. El seu pare era aluder, tenia una petita pellisseria, i tot sembla indicar certes dificultats econòmiques. La seva mare, dona de caràcter i plena de saviesa casolana, mostrà sempre una predilecció per ell i va vetllar d'una manera especial la seva inclinació a l'observació, la reflexió i l'estudi. Més tard (1922), la família passà a viure a una altra casa del mateix carrer i finalment s'instal·là a la plaça de les Garses n.º 6. Després d'uns primers estudis, als set anys entrà al Seminari de Vic que, amb els sotrats de l'època, no era el del segle XVIII però tenia uns 300 estudiants i era dels pocs centres del país i l'únic a mà per adquirir coneixements. Allà estudià gramàtica (1817-1820), retòrica (1820-1822), filosofia (1822-1825) i teologia (1825-1826), aquestes últimes disciplines un cop decidit a seguir la carrera eclesiàstica. L'ambient exterior al Seminari no podem dir que fos tranquil, puix inclou el trienni constitucional (1820-1823), en el qual es produïren fets antireligiosos de tota mena que culminaren amb l'assassinat del bisbe Strauch i Vidal. Al llarg d'aquests estudis Balmes demostrà un gran amor als llibres i una tendència acusada a la reflexió. Però els llibres de text del Seminari eren poca cosa i els professors canviaven molt

sovint; això esperonà la seva capacitat d'autodidacte gràcies als llibres que trobà al seu abast a la Biblioteca Episcopal, lloc on ell era mentre la tenien oberta. La Biblioteca tenia aleshores vint mil volums i difícilment podia trobar cosa millor en altres indrets. Les seves preferències foren la lògica i les biografies. Allà trobà Aristòtil, Ramon Llull, Descartes, Condillac, Locke, Malebranche i altres de menys categoria. El seu sistema de lectura-estudi era de prendre notes i rumiar llargament el que havia llegit, fet que aguditzà la seva capacitat reflexiva i el sentit crític, cosa insòlita en aquell temps més aviat vulgar i que hom es mirava la ciència sense desig d'aprofundir-hi.

L'any 1825, quan Balmes acaba filosofia, pren possessió de la mitra de Vic Pau de Jesús Corcuera i Caserta, sacerdot zelós a qui agradava el tracte personal amb els estudiants. Home intuïtiu, no tardà en adonar-se del talent del jove Balmes i, l'any 1826, l'envià a estudiar a la Universitat de Cervera concedint-li una beca en el Reial Col·legi de Sant Carles, on continuà els cursos de teologia. És batxiller el 1830 i obté el grau de llicenciatura el 1833. Féu entremig una estada de gairebé dos anys, mentre la Universitat resta tancada, a Vic, on novament pogué gaudir de les seves enyorades lectures a la Biblioteca Episcopal. Cervera obrí al jove estudiant un nou món de possibilitats i de coneixences, entre les quals trobà el jove Manuel Galadies, futur alcalde de Vic, Antoni Ristol, de Tona, i Josep Ferrer i Subirana, els quals estudiaven lleis; Josep Caixal, futur bisbe de la Seu; i es relacionà amb Martí d'Aixalà, Roca i Cornet, Llorens i Barba, Milà i Fontanals i Manuel de Cabanyes. Les seves lectures al llarg d'aquesta etapa es concretaren, a falta d'altres llibres, en un aprofundiment de la *Summa* de Sant Tomàs, comentada per Suárez i Berlamino, i el *Geni del Cristianisme* de Chateaubriand, és a dir, dos dels seus camps preferits, la teologia escolàstica i el romanticisme francès. L'afany de treure profit dels seus estudis el portà a presentar-se a una càtedra a Cervera i a una canongia a Vic, però fracassà en ambdues empreses. Ordenat sacerdot l'any 1834, semblava

decidit a seguir la vida parroquial quan, de nou, el bisbe Corcuera el torna a enviar a Cervera perquè completi els seus estudis. L'any 1835 obté el grau de batxillerat en Cànon i el doctorat, grau màxim, en Teologia. Tornà a Vic, acabat el curs, els mateixos dies que moria santament el bisbe Corcuera. En plena onada revolucionària, ningú s'interessà per ell i caigué en el desengany, la desorientació i fins la malaltia. Després d'un intent d'ésser professor a la Universitat de Barcelona, l'any 1837 se li confià a Vic una càtedra de matemàtiques promoguda per la Societat d'Amics del País i en la que ensenyà fins l'any 1841, mentre a poc a poc s'anava relacionant amb els seus amics de Cervera que residien a Barcelona i anava creixent la seva dedicació a la tasca d'escriptor. En aquesta època començà també una intervenció de Balmes en els afers industrials de la família i una fonda amistat amb la família Cerdà de Centelles, sobretot amb l'hereu, en Josep, i també amb l'Ildefons, futur enginyer del ferrocarril de Barcelona a Vic i del pla de l'Eixample de Barcelona. Un fet colpí poderosament l'ànima del nostre pensador: la seva estimada mare, a la qual tant devia, morí el dia 26 de maig de 1839.

Com apuntàvem, la seva vocació d'escriptor s'afermava dia a dia, llegia història de l'Església, història d'Espanya i seguia d'aprop els intel·lectuals catòlics francesos. Les seves preferències es movien pels camps de la sociologia, la política i l'apologètica i, enamorat del romanticisme, quan es llença a la literatura poètica, la qualitat dels seus versos és molt mitjana i ho fa més per vocació apologètica que no pas artística; el seu ideal són composicions poètiques que portin un segell filosòfic.

El periòdic mensual «El madrileño católico» convocà un concurs el febrer de 1839 i Balmes hi presentà un treball, *Memoria sobre el celibato del clero*, que fou premiat. Aquest èxit l'esperonà a anar a Barcelona i a publicar pel seu compte: en el camp polític *Consideraciones políticas sobre la situación en España* (1840) i en l'apologètic *Observaciones sobre los bienes del clero* (Vic 1840, Barcelona 1840). L'oportunitat dels temes augmentà la seva popularitat i, amb Ferrer i Subirana i

Roca i Cornet, convingueren amb l'editor Antoni Brusi de llençar la revista «La Civilización» amb un equip que és bressol de l'escola apologètica catalana i on Balmes destaca clarament. El primer número sortí el mateix agost de 1840 i la revista mantingué un alt prestigi, intercanvi i relació amb les escoles francesa i italiana. L'experiència acabà el febrer de 1843, amb frecs entre Balmes i els seus amics, quan aquest decidí ell tot sol fundar una altra revista «La Sociedad» (1843-1844).

Els primers èxits varen portar Balmes a Barcelona (1841), on és nomenat soci de l'Acadèmia de Bones Lletres i entra en relació amb l'editor Tauló per publicar *El Protestantismo comparado con el Catolicismo y sus relaciones con la Civilización Europea* (1841-1844), del qual preparà al mateix temps les edicions castellana i francesa. Aquesta última li donà ocasió de fer un viatge a París, i després a Londres, que li permet contactar amb els apologistes francesos amb els quals es sentia tan lligat (Lacordaire, Dupanloup, Ozanam, Gueranger, Ravignan,...) i prendre consciència de les noves idees socials europees. L'obra tingué un èxit considerable, potser més a França, ja que en ésser una resposta al llibre de Guizot *Histoire de la civilitzacion en Europe* encaixà millor en els cercles intel·lectuals francesos. L'any 1843 aparegueren les edicions alemanya i italiana i el 1844 Balmes envià la seva obra al Sant Pare Gregori XVI. Cal esmentar com escrits d'aquesta època els opuscles més populars *La religión demostrada al alcance de los niños* (1841) i *Conversa d'un pagès de montanya sobre lo Papa* (1842), aquesta última en català.

A principis de 1843, en tornar a Espanya, passà per Madrid, on el seu prestigi li permet entrar en contacte amb molta gent i, d'una manera especial, amb els intel·lectuals i polítics catòlics amb els que col·laborarà un any més tard. Torna a Barcelona, on comença la revista «La Sociedad» dirigida i redactada per ell tot sol, per mitjà de la qual podem conèixer el seu pensament en un moment molt interessant de la història d'Espanya i de Catalunya. Hi trobem treballs apologètics en què passa revista a totes les doctrines actuals, relacions Església-

Estat, els ordes religiosos, qüestions socials, l'associació dels obrers com a eina de defensa i instrument de diàleg, l'organització del treball, el problema social de Catalunya, el problema polític de Catalunya; des del punt de vista econòmic, és partidari del proteccionisme de la indústria tèxtil catalana, però voldria veure reeixir a Catalunya altres realitats industrials. És proteccionista, però predica que el millorament tecnològic i de maquinària, en definitiva la qualitat, és el que farà, amb el preu, verament competitiva la mercaderia. Vol refer l'agricultura invertint capital en grans obres, com el canal d'Urgell, i instruint la pagesia. En la qüestió política es decanta per un regionalisme i rebutja els corrents centralitzadors d'estil francès; confiant en les realitats vives de Catalunya, espera molt poc de Madrid. Tracta també els problemes de Barcelona, el centralisme, ciutat lliure, ciutat revolucionària. Tota la temàtica s'afronta amb un estil científic i convincent emprant fins i tot, en aquella època, estadístiques.

La vida de la revista fou curta i dificultosa, ja que la inestabilitat política obliga Balmes a marxar dues vegades de Barcelona i a refugiar-se finalment en una masia que els Cerdà de Centelles tenien a Sant Feliu de Codines, El Prat de Dalt. Allà escriu *El Criterio*, el llibre més personal de Balmes i el més editat (fins avui 38 edicions en diferents llengües), que el fa un dels prohoms de la pedagogia i del seny. Va escriure el llibre amb rapidesa i tot seguit, però no volgué publicar-lo fins dos anys més tard (1845), amb ganes de perfeccionar-lo, fet insòlit en el seu procedir.

El desig d'intervenir en política el porta a Madrid, on refà els contactes establerts un any abans amb Josep M.ª Quadrado i un grup separat del partit moderat, el duc de Veragua, el marquès de Villuma, el duc d'Osuna, Santiago de Tejada i José de Isla Fernández, els quals li encarreguen la direcció d'una nova revista política «El Pensamiento de la Nación». El dia 7 de febrer de 1844 surt el primer número i, des d'aleshores, la revista és una galeria vivent de retrats literaris, socials i polítics de la realitat espanyola. Tots els grans personatges i totes

les grans qüestions debatudes a les Corts o a la premsa passen pel judici de Balmes. Dos temes centrals ocupen un lloc preferent: l'ideal de govern —ell era l'ideòleg d'un grup que pretenia governar i que aconseguí cert èxit electoral, però una curta vida parlamentària— i el matrimoni reial, proposant la unió d'Isabel II amb el comte de Montemolín (el Carles VI dels carlins) com a pas previ per a la pacificació del país i com a solució de la qüestió dinàstica. El ministre Narváez, la reina M.ª Cristina i Lluís Felip de França impediren, segons Quadrado, la via que el nostre pensador proposava. Fou la fi de la publicació (finals de 1846).

Un nou viatge a França (1845) el posa novament en contacte amb el món filosòfic europeu, i l'empeny a escriure *La Filosofía Fundamental* (1846), traduïda al francès i a l'italià, i una nova obra apologetica *Cartas a un escéptico en materia de religión* (1846). L'èxit de la primera fa que escrigui *La Filosofía Elemental*. Aquestes obres filosòfiques demostren fins a quin punt domina la filosofia moderna alemanya i francesa i com intenta posar-la en contacte amb la filosofia tradicional escolàstica. En aquest mateix viatge va a Bèlgica, visita la Universitat Catòlica de Lovaina, on manté contactes amb el professor Malon, futur bisbe de Bruges, i amb tot l'episcopat belga reunit a Malines, on també hi havia el nunci, mons. Pecci, el futur Lleó XIII.

L'any 1847, allunyat, però no desinteressat de la política, fa un nou viatge a París, on viu la realitat revolucionària que es prepara a Europa. De retorn a Madrid coincideix amb el delegat apostòlic de la Santa Seu i després nunci, mons. Brunelli, que venia a estrenar noves relacions entre l'Església i Madrid. Balmes, expert coneixedor de les dues realitats, es convertí en el seu conseller i es veu la seva influència en el nomenament posterior de molts bisbes d'origen català: Casadevall a Vic, Claret a Santiago de Cuba, Caixal a la Seu d'Urgell, Codina a Canàries, Soler a Terol i Palau a Barcelona.

Li plouen ara (1847) títols i honors: soci de l'Acadèmia de la Religió Catòlica de Roma, membre de l'Associació defensora del Treball Nacional i de la Classe

Obrera, soci d'honor i de mèrit de l'Acadèmia Científica i Literària de professors de Madrid i, el febrer de 1848, membre de la Reial Acadèmia Espanyola, on omplí la vacant deixada pel bisbe d'Astorga Fèlix Torres i Amat.

A finals de l'any 1847 escriu *Pío IX*, on tracta d'avaluar i judicar la política liberalitzadora emprada pel Sant Pare en els Estats Pontificis, d'amnistia i democratització. Balmes troba en les decisions papals una coincidència amb el seu propi pensament i, després de pulsar a París com es veia la nova política i què pensava el delegat apostòlic a Madrid, mons. Brunelli, es decideix a escriure el llibre polèmic, que produí gran sensació i fou llegit a tota Europa. Al costat de grans elogis, plogueren també dures crítiques, sobretot de la «Derecha española» a qui no agradaven els postulats democràtics que el papa defensava i com que no s'atrevia a atacar directament al pontífex, va arremetre furiosament contra el vindicador d'aquest ideari, de manera que precipità la seva malaltia i la seva mort.

En començar 1848 està malalt i es retira a Barcelona, des d'on segueix els primers passos de la revolució europea del 48. Sensible a les realitats humanes, endevina en els fets revolucionaris noves forces que havien de canviar Europa. La malaltia no cedeix i el 27 de maig fa el darrer viatge de Barcelona a Vic, passant a residir, per oferiment de la família, a la casa Bojons de la plaça de Don Miquel de Clariana, on mor el dia 9 de juliol de 1848.

La ciutat de Vic comença en aquest mateix moment el seu homenatge, no podia ésser d'altra manera. El bisbe electe era el Dr. Casadevall i l'alcalde, Don Manuel Galadies, dos grans amics de Balmes. L'Ajuntament acordà, el 14 de juliol, dedicar-li la gran plaça que s'obre a l'entrada de la ciutat. El seu cos fou posat en un nínxol del cementiri de Vic, on l'any 1853 s'inaugurà el monument funerari sufragat per subscripció nacional, el qual, amb lleugeres modificacions, l'any 1865 es traslladà al claustre gòtic de la catedral de Vic. Balmes quedava envoltat pels arcs gòtics i per la Biblioteca Episcopal, lloc on havia passat tantes hores i on es desvetllà el seu

interès per al pensament i la religió.

Molts són els records a la memòria de Balmes que estotja la ciutat de Vic: plaques a les cases on va néixer i morir, on va escriure el *Protestantismo*, al Seminari antic, on estudià, i les que deixen constància i memòria de la celebració del centenari del naixement l'any 1910 a l'edifici de l'estació del ferrocarril i a l'església de Sant Domènec, on tingué lloc el Congrés Internacional d'Apologètica. La commemoració del centenari de la seva mort deixà com a remembrança una placa als Claustres de la catedral i el monument que ara es troba instal·lat a la plaça de Balmes, on per subscripció popular s'erigí més tard el parc del mateix nom (1955). També trobem làpides commemoratives a la Universitat de Cervera i dues a la masia «El Prat de Dalt», lloc on escriví *El Criterio*, la primera col·locada a iniciativa de l'entitat vigatana «Catalunya Vella», l'any 1906, i la segona de l'Ajuntament de Vic, el 1948. Però la joia més preuada que conserva Vic a la memòria de Balmes és, sens dubte, la commemoració anyal en recordança de la seva mort que, iniciada per «El Círcol Literari» l'any 1861 i continuada per «Catalunya Vella» i per l'Ajuntament de la ciutat, s'ha mantingut amb molt poques interrupcions fins als nostres dies. Per la tribuna han passat personatges assenyalats de l'Església, la Filosofia i la Política.

El retrat de Jaume Balmes fou col·locat a la Galeria de Catalans Il·lustres de la Casa Consistorial de Barcelona l'any 1890 i féu el discurs biogràfic el canonge de la seu de Vic Jaume Collell i a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 9 de juliol de 1891 i s'encarregà de fer la semblança Miquel Rota. Destruït aquest l'any 1936, es féu la reposició, just acabada la guerra civil, el dia 12 de juliol de 1939 i el conferenciant fou el Dr. Josep Gros i Ragner. Els dos retrats vigatans són del mateix pintor, Manuel Puig i Genís, i els actes tingueren lloc a la Sala de la Columna de l'Ajuntament de Vic.

BIBLIOGRAFIA:

Els molts escrits sobre Balmes, impossibles de ressenyar, ens aconsellen posar aquí, a més de la biografia del P. Casanoves, sols publicacions posteriors que poden ésser d'interès.

CASANOVES, Ignasi: *Balmes: La seva vida, el seu temps, les seves obres*, Biblioteca Balmes, Barcelona 1932. Tres volums.

RIBA, Lluís: *Balmes*, Editorial Sala, Vic 1955.

GASOL, Josep M.^a: *Bibliografia de «El Criteri»*, «Ausa», vol. II (1955-1957), pàgs. 259-261.

BATLLORI, Miquel: *Balmes i Casanovas. Estudis biogràfics i doctrinals*, Editorial Balmes, Barcelona 1959.

TADAYOSHI, F.: *Breu Història de Jaume Balmes en japonès*, Itshitsi 1962.

SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Història del Círcol Literari*, Monografia del Patronat d'Estudis Ausonencs, n.º 4 (La commemoració Balmesiana, pàgs. 31-40), Vic 1962.

DURAN I NOGUER, Joan: *La commemoració de Balmes a Vic*, «Ausa» vol. IV (1963), pàgs. 413-422.

DURAN I NOGUER, Joan: *Monumentos conmemorativos de Balmes*, «Ausa» vol. IV (1961-1963), pàgs. 441-450.

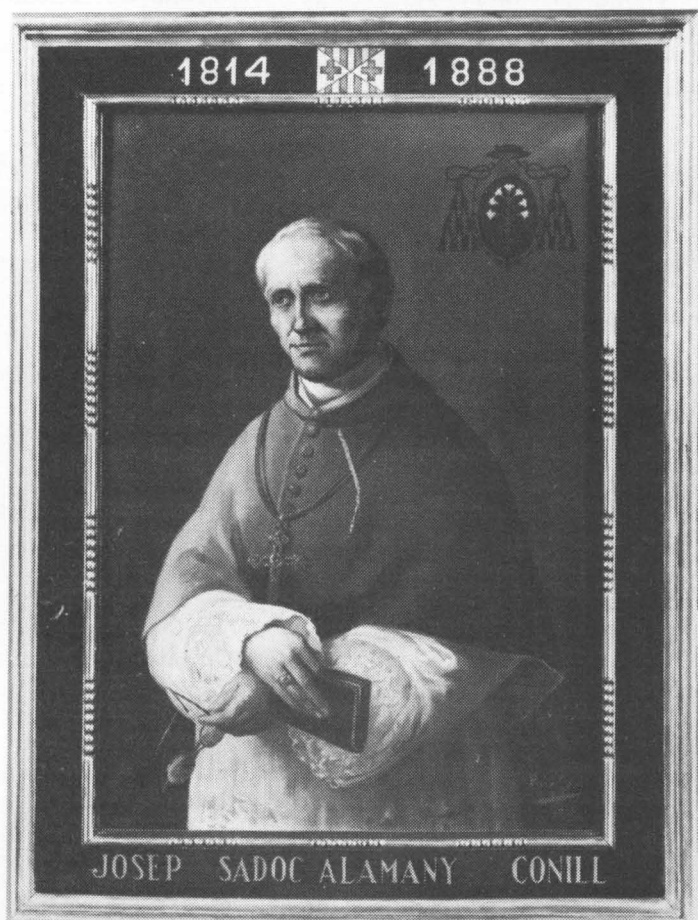
Josep Sadoc Alemany i Cunill

L'arquebisbe de San Francisco, Josep T. McGucken, cinquè beneficiari de la seu primada de Califòrnia, afirma que si fra Ginebra Serra o.f.m., el conegut franciscà mallorquí, fou el fundador del sistema missional a la costa del Pacífic, Josep S. Alemany i Cunill, el petit bisbe, com a ell li agradava d'anomenar-se, és sens dubte l'altre gegant espiritual sobre el qual es recolze la base sòlida del catolicisme en tot l'oest americà, car a Alemany se li confià la cura pastoral d'un ampli territori on avui hi trobem dues arxidiòcesis i sis diòcesis, tota l'àrea actual dels estats de Califòrnia, Nevada i Utah —350.000 milles quadrades, quatre vegades Espanya—.

Josep Alemany nasqué el 13 de juliol de 1814 al passeig de Santa Clara al si d'una família molt religiosa, originària dues centúries abans del migdia francès i dedicada sempre a oficis artesanals. El seu pare, Antoni Alemany i Font, es casà l'any 1809, quan tenia 32 anys, amb Miquela dels Sants Cunill i Saborit que en tenia 18 i era filla d'un xocolater de la plaça de les Garses. Es casaren el dia primer de novembre, en plena guerra del francès, aprofitant l'espai entre la primera ocupació de Vic pel general Saint-Cyr (del 16 d'abril al 17 de juny de 1809) i la segona dels generals Sohuan i Pino (del 12 al 22 de gener de 1810). Beneïren aquest matrimoni 12 fills, 9 nois i 3 noies. Si en treiem dos, Rafaela i Ramon, que moriren molt petits, dels deu que restaren, set foren religiosos: Ignasi i Miquel, capellans de la diòcesi de Vic; Josep, Manuel i Joan, dominicans; Josepa, carmelitana; i Miquela, dominicana del convent de Santa Clara. Els altres tres, Antoni, Lluçia i Francesc, continuaren el llinatge familiar. La inclinació de Josep i altres germans a la vida religiosa, i en particular a la dominicana, troba explicació en l'ambient profundament cristià de la família, amb costums de pràctiques religioses patriarcals, en

la profunda i senzilla pietat de la mare i en la proximitat del monestir de les monges dominicanes, conegut com a Santa Clara, que des de feia dues centúries guardava gelosament la venerada imatge de la marededéu de la Bona Sort, a la qual la bondadosa mare de ca l'Alemaný oferia els seus fills tot just nats. Josep era el tercer fill i el mateix dia del seu naixement fou batejat a la catedral, on l'imposaren els noms de Josep, Bonaventura i Ramon —el de Sadoc li fou afegit quan professà com a dominicà—. Nou mesos més tard, el 12 d'abril del 1815, fou confirmat en la capella episcopal pel bisbe Veyan i Mola.

De petit ja demostrà la seva inclinació religiosa i als deu anys, just acabat el trienni constitucional de violències i persecucions religioses que culminaren amb l'assassinat del bisbe de Vic, Francesc Strauch, entrà al Seminari de Vic, on començà l'estudi del llatí i humanitats (1824-1828), estudis que continuà per espai de dos anys en les Escoles Pies de Moià. La renovació pedagògica del Seminari vigatà, dirigida pel nou bisbe, Pau Jesús de Corcuera, s'havia posat en marxa i donà rellevants fruits al llarg del segle. El jove Alemaný, diligent en l'estudi i exemplar en les pràctiques de pietat, va tenir la sort de trobar com a director de la seva vida espiritual el pare Fortià Feu de l'Oratori de Sant Felip Neri, fet que recordarà tota la vida i que es traduí en una gran simpatia cap als seus membres i relació amb felipons destacats, com Joan Enric Newman, de l'oratori de Londres i futur cardenal. Aquesta formació religiosa el portà a la vocació dominicana i als setze anys entrà en el convent de Sant Domènec de Vic, on prengué l'hàbit el setembre de 1830 i féu la professió solemne el 23 de setembre de 1831. En aquell temps la comunitat religiosa dominicana de Vic no era ni nombrosa ni rica, car l'havien trossejat les invasions franceses i les lluites religioses. La vocació al claustre era una crida particularment agosarada i difícil, però la fina sensibilitat religiosa del jove Alemaný decantà el seu neguit evangelitzador cap a l'orde dels pares predicadors. Per completar la seva formació fou enviat als convents de Tremp i de

1814

1888

JOSEP SADOÇ ALAMANY CONILL

Girona, on hi trobà el pare Francesc Coll, futur fundador de les monges dominicanes de l'Anunciata i incansable missioner de Catalunya. L'estada al convent de Girona durà poc i al disgust que va tenir l'any 1834 per la mort del seu pare s'hi afegí poc més tard el trauma que provocà el decret del Govern Mendizábal disposant la secularització dels ordes religiosos. El 10 d'agost de 1835 abandonà Girona per refugiar-se a Vic en una casa de pagès que la seva àvia tenia al terme veí de Gurb, on visqué un any dedicat a l'estudi de la *Summa* de Sant Tomàs, sota la vigilància i ajuda d'un zelós dominicà vigatà, el pare Llucià Costa. Però les perspectives religioses no milloraven a Espanya i Alemany, amb altres companys, marxa a Itàlia per completar la seva formació. A Roma és rebut pel Sant Pare Gregori XVI, que s'interessa per la sort dels religiosos espanyols i és enviat a Viterbo, al convent de Santa Maria dei Gradi, on el dia 9 de novembre de 1836 rep ordes menors i el 27 de desembre el subdiaconat; poc més tard, el 18 de febrer de 1837, el diaconat. És ordenat sacerdot a la catedral de Sant Llorenç de Viterbo l'11 de març i canta missa el dia de Pasqua.

Apreciat pels seus superiors, el novell sacerdot és nomenat submestre de novicis del convent de La Quercia, col·labora en l'església de Santa Maria de la Minerva de Roma, es relaciona amb el cèlebre dominicà francès pare Joan Baptista Lacordaire i el 1838 defensa la seva tesi en Teologia davant el Capítol Provincial. Una circumstància donava relleu a l'acte, la presència del P. Jaume Amtonelli, futur cardenal i secretari d'Estat amb el papa Pius IX.

Sempre el jove Alemany havia manifestat el seu desig d'ésser missioner i no amagava pas les seves preferències d'anar a les illes Filipines, petició que féu al mestre general de l'orde, pare Ancarini, que donà el permís pertinent, però no per anar a l'Àsia sinó a Amèrica, on el P. Ricard Pio Milles O.P., primer bisbe de Nashville a Tenesse, el reclamà als Estats Units. Els últims mesos a Roma els passa al col·legi de «Propaganda Fide» aprenent anglès. A primers de 1840 surt amb vaixell cap a

Amèrica. Un bri d'enyorança i de record vigatà, que es repetirà moltes vegades al llarg de la seva vida, s'apoderà del jove missioner en acostar-se a la costa catalana, quan afinà la vista per veure el Montseny i així dir «Adéu» a la plana vigatana. El viatge fou llarg i difícil, car fins el dia 2 d'abril no arribaren a Nova York i fins el 16 a Cincinnati, on trobà el bisbe Milles que l'envià al convent de Sant Josep a Somerset (Ohio), un dels més importants que l'orde dels predicadors tenia a Amèrica. Després ajuda a l'església dominicana de Zanesville i comença a desplegar la seva vocació de missioner; entra en contacte amb la gent, predica, administra sagraments, diu missa a cases privades,... El seu caràcter afable i comunicatiu i la força del seu vigor apostòlic li obren totes les portes. En una carta diu a la seva mare: «Estic més trempat que l'orgue de la Pietat el dia de Reis». Però els seus dots el porten a missions més difícils en els afers de l'orde i de la pastoral. L'any 1842 va a Cuba a buscar ajuda econòmica, el 1845 és nomenat rector de Memphis, on funda un convent que després seria vital per a l'evangelització d'aquella zona del Mississipi. Enamorat del país on vivia i meravellat de les disposicions de la Constitució americana, que veia respectuosa amb tothom, el 27 d'octubre de 1845 es fa ciutadà dels Estats Units d'Amèrica i sempre més obehirà les seves lleis i defensarà les seves autoritats. L'any 1847 ha de deixar la tasca missional i dedicar-se a la formació de religiosos com a mestre de novicis a Kentuki i és elegit, no sense oposició, provincial de la Província Dominicana de Sant Josep als Estats Units. Tenia trenta-quatre anys. La seva sensibilitat en captar la vida americana i adaptar-se a les seves necessitats el portaren a alts llocs de govern, enfront d'aquells que sols pensaven mantenir unes observances que en certa manera dificultaven la seva eficàcia a la vida pastoral i l'arrelament al país. Amb senzillesa i humilitat, i mig sorprès pel nomenament, escriu a la seva mare: «ésser provincial aquí és com ésser regidor de Calldetenes»; però de seguida se li desperta una il·lusió que mai podrà portar a terme. Ell ha d'ajudar a restaurar la vida religiosa en el seu estimat

convent de Vic, i des del seu càrrec comença a fer gestions.

L'any 1849 assisteix com a teòleg consultor al setè concili provincial de Baltimore, que va prendre l'acord de reorganitzar la divisió eclesiàstica als Estats Units i regularitzar la diòcesi de Monterrey, al llunyà Oest. Un any abans (1848) el tractat de Guadalupe Hidalgo havia posat fi a la guerra amb Mèxic i havia incorporat grans territoris a la Unió, que afectaven aquella diòcesi, sense bisbe des del 1845. Els prelats americans elegiren per a aquest càrrec el dominicà P. Carles Montgomery, que no va acceptar per raons de salut.

La convocatòria d'un capítol general de l'orde a Nàpols, va fer possible que el pare Alemany tornés a Europa. Partí il·lusionat, ignorant que els bisbes americans havien recomanat el seu nomenament com a bisbe de Monterrey. De camí a Roma visità París i Vic. El capítol no arribà a celebrar-se, però Pius IX l'esperava per dir-li: «Has d'anar a Califòrnia; altres hi van a buscar or, tu hi aniràs a portar la creu. Déu t'assistirà». De nou aflorà la seva humilitat i escriví a la seva mare: «Varen fer-me un vestit de petit senyor bisbe,... i el dia de Sant Pau el cardenal Iranzoni em casà amb l'església de Califòrnia (1850),... tot ha anat molt bé menys el llibre gros dels evangelis que el cardenal va posar sobre les meves espatlles i que pesava un poc massa... Si pogués, passaria per Vic per veure-us de nou i convidar-vos a ésser majordoma del bisbe dels Pirineus... No us canseu en escriure enhorabones, ésser bisbe de Califòrnia és com ésser bisbe de Sant Segimon».

Tenien motius els bisbes americans per demanar a Roma que proveís la seu de Monterrey. Aquell mateix any Califòrnia és admesa com a nou Estat de la Unió, la immensitat del seu territori no es podia deixar sense cap pastor, en el moment que la febre de l'or feia augmentar a gran ritme la demografia. Hi havia problemes inajornables de pastoral, amb el rerafons de la recuperació de les antigues missions catòliques abandonades, cobejades per altres confessions i pels nous habitants vinguts de tot arreu. El bisbe Alemany no es quedà quiet; ja de camí a

la seva seu episcopal passà per París, on aconseguí un substanciós ajut de la Societat de la Propagació de la Fe, per Londres, on el futur cardenal Newman li prometé sacerdots, i per Irlanda, d'on marxà també amb la promesa de col·laboradors. Tot seguit començà el llarg viatge a Califòrnia, on arribà el desembre de 1850, després de creuar l'istme de Panamà. De Liverpool a Nova York havia tardat 28 dies, de Nova York a San Francisco 40. Diu la missa del gall a Santa Bàrbara i el 17 de gener arriba a Monterrey i comença el seu ofici de pastor. Veiem l'opinió d'un contemporani:

«Petit d'estatura i molt senzill en el vestit i en el posat, el bisbe Alemany era infatigable com una formiga, suaument asceta en la seva vida i de temperament serè com si res el perturbés, inflexible en els seus principis i sense motius personals en els seus actes. Reunia una harmonia perfecta entre les virtuts sensitives d'un home sant i les ràpides decisions d'un home d'acció». Les fundacions, la construcció d'esglésies i la recuperació de les propietats de l'Església a Califòrnia foren tasca prioritària del nou bisbe. No fou fàcil i l'afer durà fins el 18 de març de 1865 que el president Abraham Lincoln, un mes abans de la seva tràgica mort, firmà les actes definitives de reconeixement dels drets de l'Església. La justícia americana havia pres una decisió honorable.

L'any 1852 es reuneix el concili plenari de Baltimore i acorda crear a Califòrnia una arxidiòcesi amb el pare Alemany com a arquebisbe titular i amb dues sufragànies, Los Angeles i Monterrey. El nostre bisbe tenia un territori més definit: al nord, el paral·lel 42, línia entre Califòrnia i Oregon; a l'oest, l'oceà Pacífic; a l'est, el riu Colorado; i al sud, el poble de Sant Josep i la diòcesi de Monterrey.

Comença una nova etapa de fundacions: dominiques franceses de Notre-Dame, germanes de la caritat de Sant Vicenç de Paül, monges irlandeses de la Presentació, els franciscans tornen a les missions de Califòrnia, algunes fundacions es converteixen en casa mare de la congregació als Estats Units, comencen a gran ritme les construccions, entre elles la catedral, la primera del món dedica-

da a la Immaculada, dogma declarat solemnement per Pius IX al Vaticà el dia 15 de novembre de 1854. Alemany no pot anar a Roma, però escriu amb gran goig al cardenal Franzoni que pel desembre inaugurarà la nova catedral «sub titulo Immaculatae Conceptionis B.V. Mariae». De nou escriu a la seva mare: «la catedral no és gran com la de Vic, però una hora abans de començar la funció estava plena com un ou, vaig quedar tot admirat...»

I segueixen les fundacions —seminari, asils, hospital, escoles— i el nombre de catòlics va en augment: 1854 (60.000), 1855 (68.000), 1857 (73.000), 1858 (més de 80.000). El 1860 inaugura l'església de Sant Patrici, a la vall de Gras, la segona en amplitud després de la catedral. Malauradament no li falten preocupacions, car el mateix any comença la invasió dels estats pontificis a Itàlia i un any més tard la guerra civil americana: el Nord contra el Sud. Califòrnia era un estat apartat i no en fou escenari, però els seus homes estaven dividits entre ells. Alemany, com a bisbe gelós dels seus deures i ciutadà lleial a la seva pàtria adoptiva, publica una carta pastoral amb actitud ferma i cristiana a favor de la pau i defensa de l'autoritat civil legal, punt sobre el qual tornarà en altres pastorals, com la commemorativa del centenari de la independència nacional (1876). La seva fina sensibilitat havia captat l'ànima americana, la seva gent i el seu pensar i no hem d'estranyar que la seva pastoral fos efectiva. Home de ferma voluntat i aferrades conviccions, defensà l'església diocesana contra els poderosos ordes religiosos, fet que li portà problemes amb els jesuïtes i amb els mateixos dominicans i, a la fi, es veié obligat a cedir per pressions de Roma.

L'any 1869 assisteix al concili Vaticà I, defensa la infal·libilitat del Sant Pare, parla amb el bisbe de Vic i amb el pare Claret. El 1875 celebra les seves noces d'argent episcopals i cerca amb insistència que se'l rellevi del càrrec o se li nomeni un coadjutor, fet que per diferents motius no acaba de concretar-se. El seu esperit de lluita no defalleix i el 1881 projecta construir una nova catedral —els catòlics ja superen el mil·lió i mig—,

el 1882 convoca el segon concili provincial i, per fi, el 1883 el Sant Pare Lleó XIII aprova el nomenament d'un coadjutor en la persona de Patrici Guillem Riodan, rector d'una parròquia de Xicago. Amb tot, no decau la seva activitat: participa en el III concili plenari de Baltimore i té cura personalment de tots els afers de la diòcesi fins el 21 d'octubre de 1884, en què el Sant Pare li accepta la renúncia. De seguida es posa sota l'ordre dels seus superiors dominicans, pel maig de 1885 és nomenat arquebisbe de Pelusium i uns dies més tard es despedeix de la seva estimada Califòrnia.

De retorn a Espanya s'atura a Nova York, on saluda el president Grover Cleveland. Va a Roma per saludar Lleó XIII, s'entrevista amb el pare Larroca, general dels dominicans i comença el seu projecte de fundar un seminari dominicà per a les missions americanes. Sembla que el lloc més adient és València, on fixa la seva residència, no sense abans haver passat per Vic. Però les seves il·lusions i els seus plans no són secundats, car tres anys més tard, el 1886, encara no s'ha fet res. La salut de l'arquebisbe va defallint i es dedica a la confessió i a predicar en l'església dels jesuïtes de València. El primer d'abril de 1888 té un atac cerebral, el seu estat empitjora i mor el dia 14, quan tenia quasi 74 anys, en feia 38 que era bisbe i 51 que era sacerdot. Volgué ésser enterrat a Vic, en el seu estimat convent de Sant Domènec.

Les seves despulles arribaren per ferrocarril. L'estació, no l'actual sinó l'antiga, situada a l'indret del portal de Sant Joan, estava plena de vigatans que les reberen en un respectuós silenci i foren dipositades provisionalment a l'església del Pare Coll. L'endemà, a les deu del matí, el seu cos fou portat a la catedral. El dia era plujós, la comitiva amb creu alçada i precedida pels pendons de l'Acadèmia del Cíngol de Sant Tomàs recorregué el carrer de Gurb, rambla del Carme, passeig de Santa Clara, carrer del Progrés, Montcada, plaça de la Pietat, baixada de l'Eraime i carrer del Cloquer. El bisbe Morgades presidí la missa de rèquiem del mestre Eslava, que fou acompanyada, segons costum del temps,

per la banda municipal a tota orquestra. El canonge Dr. Narcís Vilarrasa féu l'oració fúnebre, escoltada pels vigatans amb un silenci sepulcral. Eren les dues de la tarda quan el fèretre era dipositat en l'església de Sant Domènec.

L'arquebisbe Alemany quedà viu en la memòria dels vigatans i el 3 d'octubre de 1924 l'Ajuntament acordà de donar el seu nom al carrer que, continuant el del Pla de Balenyà, va des del carrer de Gurb fins a l'estació del ferrocarril. Un any més tard es col·locà el seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres. La sessió solemne fou a la Sala de la Columna, ocupà la càtedra Manuel Montoto o.p. i el retrat fou un obsequi de l'enginyer vigatà, afincat a Califòrnia, Eusebi Molera. També es col·locà una làpida en la casa on va néixer, coronada pel seu escut episcopal, fosa en bronze per Lucià Forcada sobre un motllo fet pel marmolista Callís, que sortosament avui encara es conserva. Destruït el retrat l'any 1936, es féu la reposició el dia 9 de juliol de l'any 1945 en sessió que també tingué lloc a la Sala de la Columna coincidint amb la commemoració anyal balmesiana. Ocupà la càtedra Josep M.ª Garganta o.p. i el retrat és de Manuel Puig i Genís. No acaba encara amb aquest homenatge la història de l'arquebisbe perquè l'any 1921 mons. Eduard J. Hanna, tercer arquebisbe de San Francisco, demanà al cabilde de Vic permís per traslladar les seves despulles a Califòrnia. No tingué èxit en la seva petició, que fou renovada pel seu successor, Joan J. Mutty, també sense succés final, i no fou fins l'any 1965, gràcies a les gestions del rnd. Francesc Weber, arxiver de la diòcesi de Los Angeles, que els restes de Josep Sadoc Alemany i Cunill tornaren a Califòrnia. El 20 de gener s'exhumaren de la seva tomba i es celebrà un solemne funeral a la parroquial de Sant Domènec. El dia 5 de febrer eren rebudes solemnement per l'arquebisbe McGucken i sis bisbes sufraganis en la vella església de Santa Maria, la que havia estat la seva catedral. El seu primer viatge a Califòrnia havia durat més de tres mesos, mentre que les seves despulles hi tornaren en unes hores de vol.

BIBLIOGRAFIA

- MONTOTO, Manuel: *Fr. José Sadoc Alamany i Conill*, Imprenta i Llibreria Ausetana, Vic 1925, 28 pàgines.
- ALEMANY I COMELLA, Antoni: *Biografia del Ilmo. y Rmo. Fray José Sadoc Alamany Conill. Datos Biográficos, Pastorales, Cartas interesantes, Juicios referentes a su actuación por la prensa Española y Extranjera*, Vic 13 de julio de 1925.
- GARGANTA, José M.^a: *Fr. José Sadoc Alamany y Conill*, Tipografia Balmesiana, Vic 1945, 19 pàgines.
- WEBER Francis J. Right: *Reverend Joseph Sadoc Alemany O.P. Bishop of Monterrey 1850-1853*, Califòrnia 1961.
- BERNARD McGLOIN, John S.j.: *California's first Archbishop. The Life of Josep Sadoc Alemany O.P. 1814-1888*, ed. Herder y Herder, Nova York 1966. Traducció al castellà d'A. Collell O.P. Monografies del Patronat d'Estudis Ausonencs, n.º 8, Vic 1974.

Joaquim Salarich i Verdaguer

A mitjan segle passat la cultura vigatana es trobava en un punt àlgid de decadència. Si s'havia manifestat un inici de ressorgiment a principis de segle, s'havia estroncat pel vaivé de les manifestacions polítiques de l'època. Milà i Fontanals deia que aquella escassetat feia pensar que Balmes havia absorbit, amb la seva tasca formidable, tota la potencialitat mental dels seus contemporanis. Per altra banda, Jaume Collell, en l'obra *Del meu fadrinatge*, en tocar aquest punt diu que a Vic «dos noms sonaven per fer ressaltar l'indigència, el del cronista, historiador de Vic, Joaquim Salarich i el de l'apotecari, catedràtic d'història natural, Josep Giró i Torà. Ells, i un poc Manuel Galadies, eren els únics òrgans de relació amb la gent de lletra de la capital i d'altres poblacions».

Marià Aguiló recordava, amb plaer, els viatges que feia a Vic, en recerca de dades per a les seves obres, durant les quals no podia deixar de fer una visita al despatx que el Dr. Salarich tenia establert a la plaça del Carbó on residia. Tubino, en la seva *Historia del renacimiento*, constata que la veu del segle sembla extingir-se fins els volts de 1854 i esmenta, entre les figures que a Vic es dedicaven a cultivar la intel·ligència amb esperit modern, Manuel Galadies, Joaquim Salarich «laborioso cronista de la ciudad por su esfuerzo en favor de las luces», Antoni Ribot i Fontserè, el P. Joan Vinader i el poeta Camprodon.

Veiem, doncs, el nom de Joaquim Salarich i Verdaguer en boca dels historiadors i crítics que s'ocupen de l'estudi de la cultura vigatana del vuit-cents com un precursor de la Renaixença que, com hem vist, s'inicia el 1854, justament l'any en què el nostre biografiat publica la *Historia de Vich*, aquella història de Vic que, segons Martí Genís, fou per tota la joventut vigatana el manxall dels seus entusiasmes per a la terra i en la qual

s'estintola, segons Miquel i Vergés, tota l'obra que realitzaren els seus successors. Serra i Campdelacreu la considera «Mon breviari». Flagel·lador de la ignorància del seu temps el suposa mossèn Pere Verdaguer.

La polifacètica obra de Salarich és ressaltada pel seu biògraf, l'esmentat Serra i Campdelacreu, quan el considera sanejador de l'atmosfera moral del país, compensador amb la preparació de les lletres dels llargs anys de decadència, alçaprem del nostre esperit públic, apaivagador dels rencors polítics i enervant del caliu del fogar de la pàtria, en les guspies del qual s'escalfava un escàs nucli de patricis.

Situat en aquest escenari és com hom veu reflectir la seva obra, extensa i variada, i com deu ésser favorablement considerada, si es té en compte l'escassetat de fonts amb què podia nodrir-se i l'ingent treball que representa la seva productivitat.

Joaquim Salarich i Verdaguer fou el primer de la nissaga que va néixer a Vic, la qual tenia les seves arrels en diferents pobles de la comarca —Taradell, Santa Eugènia, Sant Julià de la Vilatorça—, per raó que el seu pare, fill d'aquesta darrera població, antic treballador del camp, actuava ara de majordom i administrador dels béns de la família Picó, propietària de l'antiga de Morgadés de la desapareguda plaça del Carbó, on tenia també la seva residència. En aquesta casa veié la primera llum el seu fill Joaquim el dia 17 de setembre de 1816. La seva mare, Josepa, era germana del pare de mossèn Cinto.

Va ser batejat el mateix dia del seu naixement a la catedral de Vic. Actuaren de padrins Joaquim de Picó i la seva mare, Teresa de Saleta, vídua de Picó, els quals tota la vida sentiren una especial predilecció pel seu fillol, com es demostra en totes les ajudes que al llarg del temps li prodigaren.

El 1826 entrà al Seminari i hi seguí un curs de gramàtica castellana, tres de llengua llatina, dos de retòrica, tres de filosofia i fins el segon de teologia. El seu desig era d'ingressar en l'orde de la Mercè, tal com havia expressat en un poema en vers a la seva padrina, però

els esdeveniments de 1835 volcaren les seves esperances i hagué de deixar la carrera de sacerdot, començada amb tant de profit.

En els darrers anys del seu concurs al Seminari va compondre una *Explicació del Credo* per tal d'ésser exposada des de la trona de les esglésies, com era costum en aquella època.

Tot això ens demostra la predisposició que, de bon antuvi, sentia per a la literatura el jove estudiant.

No podent dur a bon termini els seus anhels sacerdotals, deuria sentir que la professió més adient a les seves preferències era l'exercici de la medicina, per allò que constituïa, pel seu caràcter social i moral, un veritable sacerdocí.

Els coneixements adquirits al Seminari li valgueren per donar lliçons de gramàtica, matemàtiques i francès, així com l'habilitat que tenia per dissecar ocells i confeccionar flors de cera, per tal de subvenir les necessitats de la carrera. Per al mateix fi aconseguí, després de dures oposicions, una beca de practicant de l'Hospital Militar i assolí, pel seu comportament en el setge de Barcelona, en la guerra del 1842, les majors deferències.

Obtingué promptament el títol de batxiller de Filosofia (1841) i la llicenciatura en Medicina l'any 1845.

Exercí la seva professió primerament al poble de Sant Boi del Lluçanès i d'allà, després de tres anys, va passar a establir-se a Vic en 1848, d'on ja no es va moure fins el 1880 quan, per raons de salut, va traslladar-se a la població de Caldes d'Estrach.

Els anys de permanència a Sant Boi del Lluçanès li varen servir per posar-se en contacte amb la naturalesa i per inculcar-li una afecció a l'agricultura que li permeté obtenir determinats èxits. D'allà provenen els seus primers treballs sobre matèria científica que publicà a la «Abeja Médica». Ampliant els seus conceptes cap a altres terrenys afins, dedicà les seves aspiracions a obtenir el millorament dels seus semblants i donà a conèixer el fruit dels seus estudis amb una sèrie de treballs d'ordre mèdic i social que constituïren bona part de la seva producció.

En aquest aspecte esmentarem *Higiene del trabajador*, premiada amb medalla d'or per la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona el 1857; *Cartilla rústica*, obra premiada amb medalla de coure i títol de soci honorari de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre en 1859; *Higiene del campo*, col·lecció de vint articles publicat a la «Revista d'Agricultura» de l'esmentat Institut, de 1857 a 1860; *Consells higiènics*, amb un total de deu articles apareguts en el «Calendari del Pagès» de 1858 a 1868; *Higiene Municipal*, sèrie de vuit articles a «Eco de la Montaña» del 1868; *Importancia suma de las cuestiones médico forenses*, treball publicat a la «Gazeta médico forense», Madrid 1863; sense deixar de citar els seus primers treballs sobre *Mordedura de la vívora* i sobre la *Curación de la Hidrofobia*, publicats a «Abella Médica», de 1848 i 1851, fruit de les primeres investigacions en els anys de pràctica rural.

Amb matèria de previsió esmentarem: *Los seguros sobre la vida entre els pagesos*, *Un patrimoni universal*, *Las sociedades de seguros sobre la vida y sus diferentes combinaciones*, *Quatre mots sobre els seguros de la vida a prima fixa*, *La imprevisión*, *Beneficios de la previsión*, *Los seguros y la Religión*, *Las Cajas de ahorros y los seguros sobre la vida* i, per damunt de tots, *Eudaldo el Ripollès o La Providencia en el infortunio*, llibre de l'obrer com primerament va titular-lo, a part d'altres més apareguts en revistes i periòdics de l'època. Són de notar, dintre aquest gènere de divulgació, les seves *Revistas filosóficas* i *Lecciones de higiene pública*, aparegudes en els periòdics locals.

En un altre aspecte, tal vegada el més suggestiu del seu talent d'investigador històric, alentat per l'esperit de glorificar el nom de la seva pàtria, dóna a llum una sèrie de publicacions que li valen les més altes recompenses. *El Censo de Vich*, premiat amb medalla d'or i títol de soci de mèrit per la «Societat Econòmica d'Amics del País» (1852). La seva obra cabdal *Vich, su historia, sus monumentos, sus hijos y sus glorias* (1854), que li valgué el nomenament de soci corresponent a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de la Societat Arqueolò-

gica de Montpeller. D'aquesta obra, per a més divulgació i per tal de ser coneguda pels joves de les escoles, en publicà un *Epítome* i un *Compendio*. Publicà, a més, un detingut estudi de la flora de la Plana, un resum de l'*Episcopologio vicense*, *Desgracias de Vich o breve reseña de las que causó la avenida del Meder en la madrugada del día 8 de octubre de 1863*, amb la col·laboració de Francesc d'A. Aguilar. *El salchichón de Vich*, ressenya premiada pel Cercle Literari de Vic amb el títol de soci honorari. *Ferrocarril del Norte, guía cicerone de Barcelona a Vich*, *Estudio topográfico y médico del Llano de Vich*, premiat amb medalla d'or per la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona i, finalment, *Efemèrides vigatanes* (1882), amb pròleg de Jacint Verdaguer.

Un altre caire de la seva producció literària la constitueixen els seus assaigs novel·lístics, iniciats a la seva joventut dins les revistes barcelonines «El Imparcial», «Biblioteca Popular», «Biblioteca recreativa», «Boletín del Guardia Nacional», entre 1838 i 1841, adquirint major relleu en *El lliri de Vespella*, *Un enterro i funerals*, *El Castell de Bellpuig*, *El monte de Gurb*, *El salt de la minyona*, *Lo penitent del Montseny* i, principalment, *Lo Castell de Sabassona, narració de costums de l'edat mitjana*.

Caldria afegir a aquesta llista una sèrie inacabable de títols de discursos, conferències i articles, publicats uns, inèdits d'altres, sobre temes diversos, en entitats i periòdics. Alguns d'aquests treballs, premiats per les entitats en les quals es celebraven certàmens i concursos. I col·laborant en periòdics vigatans: «El Ausonense», «Eco de la Montaña», «El Pueblo Vicense», «Crónica Ausetana», «Patria», «La Veu del Montserrat», i en els barcelonins «La Renaixença», «Revista de Agricultura», «La Previsión» i «Diario de Barcelona»; en aquest publicà cròniques vigatanes per espai de més de trenta anys.

No sols amb la ploma sinó també amb la seva aportació personal, va llançar-se a tot allò que pogués ser profitós per al futur de la seva ciutat natal que, com hem vist, fou l'ideal dels seus somnis i realitzacions. Esmen-

tarem alguns fets. Intervingué en la publicació del «Montañés», del qual podríem dir que fou el primer periòdic vigatà amb caràcter de tal. Fou un dels més entusiastes fundadors del Cercle Literari (1860) i ocupà repetides voltes la seva tribuna. Quan en el clos del Cercle es va pensar en la publicació d'un periòdic fou ell qui va presentar un model i, un cop fundat «El Ausonense», actuà de director durant tot el temps de la seva aparició i seu fou el primer article, *Levántate y anda*, amb interès de desvetllar el son que invadia l'esperit intel·lectual de la ciutat.

En el Cercle, en iniciar-se les conferències quinzenals que durant tants d'anys constituïren una de les tasques més rellevants de l'entitat, ell ocupà la primera tribuna (15 de febrer de 1861) i dissertà sobre *Ligeros apuntes sobre el estado de la literatura en esta ciudad en los diversos periodos de su existencia*.

Des d'«El Ausonense» va propagar la idea de restaurar la capella que, a les afores de la ciutat, amb el nom de Sant Miquel Xic, és dedicada a recordar un passatge de la vida del sant; assolí una subscripció suficient i formà part de la comissió nomenada a l'efecte.

Els treballs que va dur a terme amb la seva actuació professional, com el de metge forense des del 1862 al 1879, el de subdelegat de Medicina des del 1871 al 1881 i els mereixements obtinguts que li valgueren, com hem vist, honorífiques distincions i la seva labor patriòtica en bé de la ciutat, foren motiu perquè un acord municipal del 27 de maig de 1888 el nomenés cronista de la ciutat amb dret a l'ús d'una medalla que tenia el valor de ser la primera que es conferia amb aquest sentit.

Per motius de salut es va veure obligat, a finals del 1880, a traslladar la seva residència a Caldetes en recerca d'un millor clima més favorable al seu estat.

Allà encara va exercir la seva professió i es dedicà a estudiar les característiques de la població. Fruit del seu treball foren *Apuntes para la historia de Caldas de Estrach*, *Apuntes sobre sus baños* (1881), *Los baños de mar y el Balneario Colón de Caldetas* (1882). A més d'un documentat *Herbario* de la comarca.

Va morir el dia 4 de març de 1884. Seguint el seu desig, va ésser traslladat a Vic per tal d'ésser enterrat al cementiri de la ciutat.

La seva mort fou seguida per un elevat nombre de necrologies que es publicaren en els principals periòdics de l'època, destacant la de la «Il·lustració Catalana», la qual omplia la primera pàgina amb un retrat i una apologia deguda a la ploma de Martí Genís. L'Ajuntament de Vic proposà la confecció d'una extensa biografia i l'encarregà a Josep Serra i Campdelacreu; fou publicada en complir-se l'aniversari de la seva mort. Obra de 180 pàgines, seguides d'una exhaustiva bibliografia. En ocasió del centenari del seu naixement, l'Ajuntament va decidir de col·locar una làpida a la casa on va néixer. Algunes de les seves obres han estat reeditades recentment; destaca *La Higiene del Tejedor*, de la qual es féu un facsímil amb motiu del Congrés de la Medicina del Treball celebrat el 1965. Finalment, el seu retrat fou col·locat a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 9 de juliol de 1949 amb el discurs biogràfic a càrrec de Miquel S. Salarich i Torrents i la pintura, obra de Manuel Puig i Genís. La sessió va celebrar-se a la Sala de la Columna de l'Ajuntament conjuntament amb l'acte commemoratiu de la mort de Balmes.

Més recent és la imposició del seu nom a un carrer de la ciutat i a un Grup Escolar ubicat en la nova agrupació de la Serra de Sant-Ferm.

BIBLIOGRAFIA

- GENÍS I AGUILAR, Martí: *D. Joaquim Salarich i Verdaguer*, «La Il·lustració Catalana», núm. 108 (15 d'abril de 1884).
- D. Joaquim Salarich y Verdaguer*, «La Previsión» núm. 19, (Barcelona, abril 1884).
- D. Joaquim Salarich i Verdaguer*, «La Veu del Montserrat», núm. 10 (8 de març de 1884).
- SERRA Y CAMPDELACREU, José: *Bosquejo biográfico de D. Joaquín Salarich y Verdaguer*, Vic 1885. Imp. Ramon Anglada i Pujals, 162 pàgs.
- Homenatge a D. Joaquim Salarich i Verdaguer* «Revista de la Cambra Agrícola Ausetana», núm. 122, Oct.-Nov. 1916.
- Obra Cultural i Patriòtica de Joaquim Salarich i Verdaguer*, Vic, Tip. Balmesiana, 1916. 6 pàg.
- El Médico y escritor D. Joaquin Salarich y Verdaguer*. «Revista Il·lustrada Jorba», núm. 125, (Nov.-Dic. 1919).
- VERDAGUER, Pere: *Joaquim Salarich i Verdaguer, periodista vigatà*, «La Comarca de Vic» núm. 946 (30 d'agost 1933).
- GENÍS I AGUILAR, Martí: *Estampes de l'Esbart*, Vic 1933, B. A. Vigatans, vol. XXV.
- MIQUEL I VERGÉS, Josep M.: *Joaquim Salarich i Verdaguer*, «La Publicitat» (5 de març de 1935).
- VINYOLES I VIVET, P.: *Recordando un vicense ilustre: Joaquin Salarich y Verdaguer*, «Diario de Barcelona» (18 de septiembre de 1966).
- SALARICH TORRENTS, Miquel S.: *D. Joaquin Salarich y Verdaguer, proyección familiar del abuelo*, Imp. Portavella, Vic, 23 pàgs.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Cronología bio-biográfica de Joaquim Salarich i Verdaguer*, Imp. Anglada, Vic 1971, 24 pàg.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Història del Círcol Literari de Vich*, Monografia del Patronat d'Estudis Ausonencs, núm. 4, Vic 1962, 340 pàgs.

Josep Xifré i Mussach

La Congregació dels Missioners Fills de l'Immaculat Cor de Maria fou fundada a Vic el 16 de juliol de 1849. El P. Xifré fou el segon fundador i superior general durant 42 anys.

El P. Xifré va néixer en una humil casa de camp, Can Sis, a un quilòmetre de distància de la ciutat, el 19 de febrer de 1817. Els seus pares, Josep Xifré i Serra i Teresa Mussach i Viñets, de famílies d'honrats i pobres bracers, s'havien casat a la catedral de Vic el 15 de setembre del 1807. Provenents de Sant Martí de Riudeperes i de Sant Vicenç de Malla respectivament. Li va administrar la confirmació el mateix any del seu naixement el bisbe màrtir fra Ramon Strauch.

En aquell ambient de persecució de l'Església del segle XIX, la providència l'adornà de qualitats físiques i morals que el feren model exemplar i li concedí una llarga vida i una portentosa activitat.

En el Seminari vigatà estudià la major part de la seva carrera eclesiàstica, excepte els darrers cursos que, segurament per culpa del successos del temps, deuria seguir-los privadament.

Sacerdot ja, com molts dels seus companys, es col·locà de preceptor en diverses cases de camp i, a diferència de molts d'ells que s'enrolaren en les partides carlistes, Xifré es llançà decidit pel camí que havia escollit i arribà a Roma on conegué i es relacionà amb el P. Claret. A Roma, on romangué 4 mesos, dedicà la seva vida a enfortir el seu esperit amb devots exercicis espirituals. Assoleix el sacerdoci el 16 de febrer de 1840. Celebra la seva primera missa a Vic el dia del seu sant patró. Per aquells dies retorna a Vic el P. Claret i es retroben en el moment solemne —disposats al compliment de la seva veritable vocació— de la fundació de l'Institut de Missioners Fills de l'Immaculat Cor de Maria.

Acaba els estudis de Teologia que li manquen destinat de coadjutor a la vila de Prats de Lluçanès. Diu que es llevava a les quatre del matí, feia una hora de meditació, resava la santa missa i utilitzava la resta del temps en confessar, estudiar, predicar, fer llargues caminades i deixar als pobres o a l'hospital els guanys que obtenia amb les almoines que els fidels i les confraries li lliuraven.

En sofrir atacs de la política imperant, el bisbe l'envià d'ecònom a Sant Quirze de Besora, on restà dos anys i mig, i seguí el mateix programa de pobresa absoluta, d'oració i estudi constant.

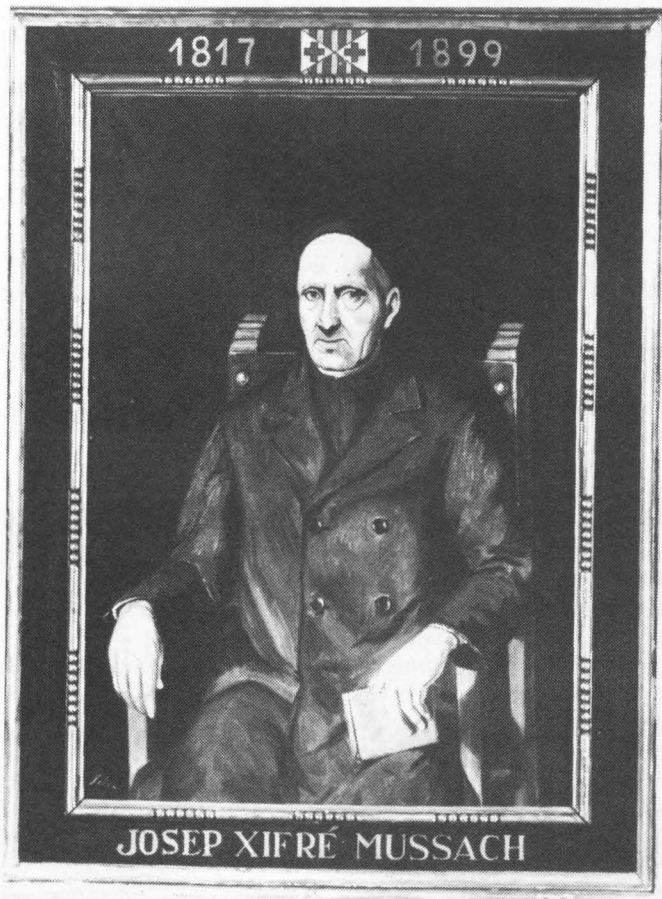
A finals de 1847 el pare Claret predicà una de les seves missions a Montesquiú i a Sant Quirze i tornà a trobar-se amb el pare Xifré; probablement meditaren els plans per fundar un Institut de Missioners lliurat a la vida apostòlica.

Dos anys després el pare Claret tornà a Vic i s'entrevistà amb persones de responsabilitat i els exposà els seus propòsits. Fou el bisbe Casadevall qui va proposar al pare Claret que cridés, per donar lloc a la seva decisió, l'ecònom de Sant Quirze, el qual, instat per carta del missioner per fundar la Congregació projectada, va contestar acceptant gustosament el projecte.

A quatre sacerdots més, Esteve Sala, Domènec Fàbregas, Manuel Vilaró i Jaume Clotet, cridà el pare Claret per tal de donar començ a l'obra, estintolada a les sis columnes que asseguraven la perpetuïtat de l'obra començada.

Es reunien en una cel·la de les que ocupaven al Seminari vigatà durant deu dies d'exercicis. Des del primer moment, el pare Xifré es consagrà amb totes les seves forces, amb sacrificis i energies, a engrandir i propagar aquella obra providencial que tants pecadors havia de convertir.

En els seus principis fou nomenat primer superior el pare Claret el qual, en ésser elevat a arquebisbe de Santiago de Cuba, deixà al seu lloc el pare Sala i, com a subdirector, el pare Xifré. Quan en 1885 moria prematurament el pare Sala, diferents votacions entre els deu

membres existents de l'Institut elegiren unànimament el pare Xifré, el qual, després d'argumentar una sèrie de negatives, no tingué altre remei que acceptar el càrrec.

El seu biògraf, el pare Lluís Pujol, el descriu posseïdor de dues qualitats fonamentals: força i elevació. «D'estatura quasi gegantina, de faç morena com abrasada per una foguera interior, de mirada escrutadora sense parpedejar, de gest tallant i rectilini, de passa ferma i segura, continent serè, veu poderosa, intel·ligència clara, pietat austera, autoritat indiscutible».

Quant al seu caràcter, fou home veritablement excepcional i eminentment pràctic en la concepció dels seus projectes i ideals. De cor delicat i sensible, es caracteritzava per la seva generositat i noblesa i paternal bondat i delicadesa. Estimava tant els seus germans de la Congregació que no va plànyer esforços ni sacrificis per subvenir les seves necessitats. Amant de la disciplina i de l'obediència solia exigir-la, a l'ensem que es sotmetia a ella amb facilitat.

La majoria de les seves obres s'inspiren en el màxim ideal de la seva existència: la Congregació de Misioners. Format en el Seminari vigatà sota els tan nomenats professors Pau Homs, Damià Miquel, Marià Puigllat, Agustí Alier i Jaume Passarell, tingué com a condeixebles Antoni Maria Claret, Esteve Sala, Jaume Clotet i el que fou més tard bisbe, Aguilar, amb qui va mantenir profunda amistat en el curs dels anys. A aquest clos hem d'atribuir la ferma formació teològico-tomista del pare Xifré, refermada pels seus estudis de Moral en els escrits de sant Alfons Maria de Liguori.

Les seves primeres obres en col·laboració amb el pare Sala foren, per iniciativa del pare Claret, el *Prontuario de Moral de Lárraga*, posat sota les doctrines d'Alfons Maria de Liguori, i el *Tratado de la Bula*, ben acceptada pel doctor Morgades, futur bisbe de Vic.

En 1858 publica, en la impremta de Lucià Anglada, el *Directorio Espiritual para los Misioneros del Inmaculado Corazón de Maria* (62 pàgs.) i, en la de Lluís Barjau, en 1861, *Noticia de algunos documentos pertenecientes a la Congregación de Misioneros* (20 pàgs.).

En 1862 signa un altre fulletó *Documentos utilísimos a los Hijos del Inmaculado Corazón de María para el tiempo de Misión*. D'aquest temps és la transformació del *Maná del Cristiano* que deu anys abans havia compost el pare Claret en forma de petit i popular devocionari. En 1864 publica *Instrucción importantísima para los aspirantes a la Congregación de Misioneros del Inmaculado Corazón de María*. En 1866 va compondre un devocionari per a sacerdots *Cleri-socius* (710 pàgs.), reeditat en 1883. En 1867 la impremta vigatana Anglada començava a servir el *Espiritu de los Misioneros Hijos del Inmaculado Corazón de María o sea Directorio o Manual de los mismos* en tres parts, la segona editada a Barcelona en 1880 i la tercera en 1885, amb un conjunt de 446 pàgs. Reeditada en 1892 i 1893 és l'obra on es retrata més fidelment la personalitat del pare Xifré. En 1890 va editar el *Directorio Espiritual de los Misioneros* i en 1892 s'edita la *Colección de Circulares del Revdo. Padre Xifré* (196 pàgs.), la darrera de les quals fou signada per ell vuit dies abans de la seva mort. Cal afegir que en 1896 autoritzava amb la seva signatura la impressió de *Las disposiciones vigentes* (116 pàgs.) i, finalment, *La Gracia Divina*, escrita ja en plena anciانيتat.

Durant els 41 anys que actuà de general de la Congregació no va deixar un moment de lluitar i sacrificar-se per tal de dur endavant el seu comès. Des del moment del començ de l'Institut va sobresortir per damunt dels altres per la seva laboriositat. El seu programa era, com hem dit, llevar-se a les quatre del matí, dedicava una hora a l'oració, resava la santa missa, no deixava durant el dia els seus resos habituals, sense oblidar les tres parts del rosari.

L'activitat del pare Xifré apareix miraculosa en la seva actitud de salvar la Institució en aquells dies de perill i sobretot quan, escampats els seus membres i ell mateix amenaçat de mort, amagant-se per les cases de pagès de Malla i Gurb, feia ràpides aparicions entre els seus per tal d'alentar-los en la seva missió.

En vint anys va fer set viatges a Amèrica, de 1872 a

1892. En 1882 féu un viatge a Cuba. Cal fer constar també quatre viatges a la Guinea Espanyola i altres de freqüents a les illes Canàries i contínuament a les seves cases d'Espanya. En els viatges amb vaixell passà veritables perills i penalitats. Foren varies les ocasions en què la seva salut precària l'obligà a rebre els darrers sagraments i, moltes vegades, el dia següent, partia vers objectius que ell considerava d'urgència.

La mort el sobtà a Cervera el dia 4 de novembre de 1899, als 83 anys.

D'aquells pocs individus amb què va començar la Congregació, a la mort del pare Xifré s'havien convertit en 1782, establerts en 61 col·legis, cases i residències esteses per Europa, Àfrica i Amèrica.

El seu retrat fou col·locat a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 1 de gener de 1924, prèvia lectura de la seva biografia pel pare Josep Puigdesens, C.M.F., catedràtic de la Universitat Pontifícia de Tarragona, a la sala de la Columna de l'Ajuntament. El retrat, obra d'Isaac P. Retre C.M.F., destruït en 1936, fou reposat el dia 9 de juliol de 1947 per un altre, aquest pintat per Josep Selva. Aquesta vegada s'encarregà del discurs biogràfic el P. Lluís Pujol, superior dels Missioners de la casa de Vic.

Juntament amb la col·locació del primer retrat es procedí a donar el nom del P. Xifré al carrer de la ciutat on s'ubica el Temple Romà.

BIBLIOGRAFIA

- AGUILAR (Marian): *Breve biografía del Rvd. P. José Xifré, Superior general de la Congregación de Misioneros Hijos del Inmaculado Corazón de María*, Vic, Imp. Jeroni Portavella, 1917. 62 pàg. (En col·laboració amb el Rvnd. P. Joan Postius).
- PUIGDESSENS (Josep) C.M.F.: *El Rvm. P. José Xifré*, Vic, Tipografia Balmesiana, 1924, 16 pàgs.
- PUJOL (Lluís) C.M.F.: *Semblanza de un héroe o breve estudio biográfico - psicológico del Rvndo. P. José Xifré Mussac*, Vic, Tipografia Balmesiana, 1947. 32 pàgs.

Jaume Collell i Bancells

Les nombroses activitats que emplenen i configuren la personalitat de Jaume Collell i Bancells fan difícil un resum biogràfic compendiat amb poques pàgines quan, de cadascuna d'elles, se'n podria fer una obra d'àmplies proporcions. No ens serà, doncs, possible d'estudiar amb detall els diferents aspectes de la seva obra total i ens conformarem a donar una ullada general als trets principals de la seva vida.

Nascut en una casa de la rambla de l'Hospital, quan aquesta tenia un aspecte ben diferent de l'actual, el dia 18 de desembre de 1846, passà la seva infantesa en la intimitat familiar protagonitzada pel treball del seu pare i la devoció religiosa de la seva mare, la qual, sens dubte, deuria influir en la formació definitiva del seu caràcter sacerdotal.

El mateix ens conta, en els capítols de *Memòries d'un Noy de Vich*, el seu aprenentatge de les primeres lletres, els seus jocs i entremaliadures amb els nois del barri, l'impacte que proporcionen en el seu enteniment infantil els fets transcendents que ocorregueren en aquella època, la seva assistència, com a escolà, a l'església de Sant Domènec, les converses i consells del pare Lluçà Costa que tant havien d'influir en el desvetllament dels seus anhels i vocació espirituals.

En el Seminari Vigatà, dens en aquells moments d'elevats designis per la preponderància del seu professorat, inicia la carrera eclesiàstica enfundat en la qual comença a sentir el regust de les seves aspiracions literàries. I comença, en estudiar retòrica, els seus balbuceigs poètics cercant en les col·leccions de la Biblioteca Episcopal, i més tard en la del Cercle Literari, un esplai a la seva capacitat intel·lectual, inici dels seus dots de saviesa i magisteri. Aquests primers inicis els porta a la pràctica, durant els estudis de Filosofia, en un periòdic

manuscrit que redacta i compon ell mateix, d'aparició setmanal, intítulat «El Criticón», i que fa circular creant les delícies dels seus companys. Seguint els estudis de Teologia, i ja integrat totalment a l'ideal poètic i literari, insereix una sèrie de treballs amb el títol de *Revista de Vich* al «Eco de la Montaña» (1865). És autor, aquest mateix any, de la Crida de les Festes de Sant Miquel dels Sants, la qual tornarà a redactar el 1868 i el 1911.

Un fet important en l'activitat literària de Jaume Col·lell és el de ser el desvetllador, en la tertúlia que els estudiants de Barcelona mantenen amb els de Vic durant les vacances d'estiu, a la casa dels germans Masferrer, de la idea de reunir-se de bon matí a la Font de Morgades. Acceptada entusiàsticament pels seus companys, aquella idea dóna naixença, amb assistència de Jacint Verdaguer, amb el qual havia tramat una veritable amistat, al famós Esbart de Vic de tanta transcendència en el desvetllament de la renaixença literària de Catalunya i en la constitució de l'escola literària de Vic.

Cenyint-nos ara exclusivament a la seva labor poètica, esmentarem: *Nou Fra Anselm* (1870), amb noves edicions el 1871, 1879 i 1900; la publicació de *Garba Montanyesa*, recull de poesies de l'Esbart de Vic, amb un pròleg, degut a la seva ploma, explicatiu del naixement de l'Esbart; *Faules i similis* (1871), amb dues edicions el 1881 i altres el 1904, 1934 i 1960; *Floralia* (1894); *Poesies*, quadern número 7 de Lectura Popular; *Redall* (1915), en la Biblioteca d'Autors Vigatans; *Les tres flors del mestratge en Gay Saber* (1921); *Una diada de Glòria*, lloança en un acte i en vers, amb la col·laboració de Josep Serra i Campdelacreu, amb motiu de la inauguració del Teatre Principal (1869); *La gent del any vuit*, drama en tres actes i en vers (1888); *Sant Felip Neri*, tríptic en vers (1899).

L'afecció a la poesia el porta a concórrer als Jocs Florals de Barcelona on, en tres anys seguits (1869, 1870 i 1871), conquereix el títol de Mestre en Gai Saber per haver obtingut els tres premis ordinaris reglamentaris. En continuat concurs a la gaia festa, obté cinc premis ordinaris més. La Flor Natural en 1888 li permet oferir

el tron de regina de la festa a la reina regent d'Espanya. Obté, a més, sis premis més, entre extraordinaris i accèssits. L'any 1921 és objecte d'un homenatge amb motiu del cinquantenari del seu nomenament de mestre en Gai Saber. Actuà de secretari dels mantenidors l'any 1873, ocupà la presidència dels Jocs els anys 1887, 1908 i 1925 i ostentà la presidència del consell executiu durant molts anys.

Caldria remarcar en periòdics, programes, estampes de primera comunió i altres impresos la labor poètica dispersa per tenir concepte de la gran producció lírica del canonge vigatà.

Tornant a l'itinerari de la seva vida, cal parlar ací d'un fet que degué tenir gran intervenció en la resta de les seves activitats. La suspensió de la carrera sacerdotal per matricular-se a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, on seguí tres cursos, aprofitats per l'ensenyament d'il·lustres professors i l'amistat que contragué amb elements influents com Marià Aguiló i condeixebles com Torras i Bages.

Col·labora en el setmanari «La Barretina», que publiquen els seus companys de tertúlia del Suís, i en altres periòdics del moment. Per consell del seu director espiritual, el doctor Morgades, tradueix una sèrie d'articles del pare Ramière destinats al «Mensajero del Sagrado Corazón de Jesús».

En un interval de la seva estada a Barcelona, l'estiu del 1868, que va passar-lo a Vic, es dedicà a la instal·lació d'una *Exposició artístic-arqueològica*, ubicada en els claustres de Sant Domènec, la qual, sota una junta organitzadora presidida per ell, obtingué un èxit considerable pel nombre i per la importància de les peces recollides. Amb el temps, amb l'ajuda d'una *Exposició Permanent* en les sales del Cercle Literari, fou la semença del gran projecte que dugué a terme el bisbe Morgades, a instàncies de Collell, de crear el definitiu Museu Arqueològic-Artístic Episcopal de Vic, que tanta importància adquirí ràpidament i de la qual gaudeix, enormement augmentada, als nostres dies.

En acabar els seus estudis universitaris s'escau un

altre fet que torna a canviar el rumb de la seva vida. La celebració de la primera missa de mossèn Cinto, en la qual actuà d'escolà, volca novament en el seu cor les ànsies sacerdotals i no titubeja ja fins a complir la totalitat de la seva vocació. En tornar al Seminari, troba en una cel·la propera el seu amic Torras i Bages. El rector del Seminari, aleshores el doctor Sala i Fugurull, gran coneixedor d'esperits, l'envia com a suplent a una càtedra de Metafísica. En la «Revista Popular» que publicava el doctor Sardà i Salvany intervé durant més de cinquanta-set anys en una col·laboració, especialment en les setmanes quaresmals.

El 1871 defensa les conclusions de Teologia en la festa de Sant Tomàs del Seminari.

Vacant la seu vigatana, a Girona rep el subdiaconat el 21 de setembre de 1872, el diaconat el 29 de març del 1873 i el presbiterat el 7 de juny del mateix any. El 15 del mateix mes celebra la seva primera missa a l'església de Sant Domènec on, com hem insinuat, rebé les primeres influències en ordre a la seva condició espiritual, sota el patrocini de la Verge del Roser, a la qual mantingué sempre una especial devoció.

Sembla com si esperés l'obtenció del grau de sacerdot per dedicar-se plenament a l'exercici del seu ministeri, ajudat per les condicions personals que li facilitaren aquesta nova expressió de les seves energies. Si repassem la seva obra pòstuma *Efemèrides dels meus cinquanta anys de sacerdoti*, editada el 1938 dins la col·lecció «Biblioteca d'Autors Vigatans»; ens podrem fer càrrec de la gran quantitat de sermons, panegírics, oracions fúnebres, tríduus, novenaris i altres pràctiques sagrades que excedeixen el nombre de 2.000. Ocupa totes les troncs de la ciutat i algunes de la Plana, com també de Barcelona i d'altres poblacions. Algunes vegades de forma improvisada, sense defallir mai de la seva viva expressió, facilitat de paraula i vehemència del seu gest.

Volem citar ací el discurs biogràfic llegit en l'acte solemne de col·locar el retrat de Balmes a la Galeria de Catalans Il·lustres de Barcelona, el que va pronunciar en el Primer Congrés antimasoní Internacional de Trento,

el treball llegit en l'Ateneu Barcelonès en homenatge a Marià Aguiló, l'oració fúnebre pronunciada a Girona els anys 1908 i 1909 en memòria dels herois gironins en els setges, una altra oració fúnebre predicada a Vilafranca del Penedès sobre el bisbe Josep Morgades, diferents discursos pronunciats a la Sala de la Columna de l'Ajuntament de Vic en la commemoració anual de la mort de Balma i els discursos presidencials en els Jocs Florals de Barcelona i d'altres poblacions.

Innombrables treballs sobre temes diversos biogràfics, impressions i comentaris formen el gros volum de la seva bibliografia, de la qual en un espai limitat no és possible donar-ne ni tan sols un esquema.

En el seu itinerari sacerdotal hem de constatar el nomenament de canonge de gràcia de la catedral, el desembre de 1880, i el seu ascens a ardiaca, el 4 de juny del 1910.

La seva gran activitat humana, religiosa i política, el porta a estar present en les grans solemnitats celebrades arreu de la nostra geografia, Mallorca i Rosselló, així com al Congrés Catòlic de Madrid, amb el bisbe Morgades, el 1889, al Congrés Catòlic Nacional de Tàrragona l'octubre del 1894 i al Congrés antimasonic de Trento, ja esmentat, el setembre del 1896 i al qual acudí com a representant d'Espanya. També el veiem realitzar un viatge a Itàlia pel gener del 1874, amb el seu amic Torras i Bages, per acabar a Roma i obtenir la benedicció de Pius IX. També el 1877, junt amb Jacint Verdager peregrina al santuari de Lourdes i recorre diversos llocs del nord d'Espanya, com Loyola, Valladolid —sepulcre de sant Miquel dels Sants— i els santuaris teresians d'Àvila i Alba de Tormes. A Roma viatja altres vegades, pel febrer del 1879 en l'homenatge que la premsa catòlica mundial tributa a Lleó XIII i a finals del 1887 amb motiu del jubileu sacerdotal de l'esmentat pontífex.

Tot això, embolcallat amb la seva labor de periodista que, podríem dir, fou l'activitat cabdal de la seva vida. Des del periòdic pogué exercir la seva força combativa d'una faisó més activa i contínua, fonamentada en aquella doble expressió de «pro aris et focis» que fou el lema

constant de la seva actuació.

Ja hem vist com inicia la seva palestra periodística amb les cròniques que li publica l'«Eco de la montaña». En ésser substituït pel «Pueblo Vicense», hi trobem d'ell 32 col·laboracions i continua després amb «La Patria», en la qual intervé des de la seva fundació.

Durant la seva estada d'estudiant a Barcelona, a més de col·laborar, com hem vist, en «El Mensajero», amb els seus companys de tertúlia redacta un periòdic català «La Barretina» que ha estat considerat com la primera publicació catalana de tendència literària. En «La Revista Popular» inserí els seus *Records de Roma* i col·laborà en «Diario de Barcelona», «La Renaixença», «Lo Gay Saber», «El Calendari Català», «Lo Crit de la Pàtria», «L'Esperit Català», «La Il·lustració Catalana», «La Revista de Girona», «La Tradició Catalana», «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya», «Estudis Universitaris Catalans», «La Il·lustració Levantina», «La Veu de Catalunya», «L'Avenç», «Catalunya Social», «Lo Catalanista», «La Mainada», «L'Abella d'Or».

Però la seva obra cabdal la desenvolupà a «La Veu del Montserrat» (1878-1902), fundada per ell i dirigida en els seus primers temps fins que, resident a Barcelona, funda amb Narcís Verdager i Callís «La Veu de Catalunya».

En el seu periòdic, en un conjunt de més de 500 articles, tracta de política, de religió, sociologia, biografia i remarca assumptes de personalitats rellevants en els moments d'actualitat. Cal assenyalar tot el que fa referència a l'exaltació del mil·lenari de Montserrat i la restauració del monestir de Ripoll en què prengué una part principalíssima. Dels treballs dedicats a les figures papals de Pius IX i Lleó XIII i les cròniques que envia en el curs dels seus viatges ressalten les *Cartes Romanes* que, en número de 20, envia des de la ciutat eterna el 1883. La «Veu del Montserrat», tot i essent un periòdic vigatà, vingué a ésser, per la seva gran transcendència i col·laboracions, el periòdic de Catalunya i assolí una preponderància extraordinària durant els vint-i-cinc anys de la seva publicació.

Finalment assenyalem la seva direcció i la seva gran

participació en els periòdics vigatans que veieren la llum a Vic, desapareguda ja «La Veu del Montserrat»: «Gazeta Vigatana», «Gazeta Montanyesa» i «Gazeta de Vich». Contribuiria a enriquir les editorials de l'última fins arran de la seva mort, ocorreguda el dia 1 de març del 1932, als 85 anys.

Jaume Collell va veure corresposta la seva producció amb els diferents premis que hem comentat i amb d'altres: l'ofrena d'una medalla el 1921 amb motiu dels seus cinquanta anys de Mestre en Gai Saber, el reconeixement de tot Catalunya amb l'ofrena d'una ploma d'or amb motiu dels seus seixanta anys de periodista, i la imposició del seu nom a la primera de les columnes que es bastiren en la restauració del Temple Romà. Pòstumament, cal anotar la imposició del seu nom a una cèntrica plaça de la ciutat i la col·locació del seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres. Motius especials, presents en l'època en que aquesta col·locació va tenir lloc, féu que es realitzés sense comentaris i sense la sessió acadèmica amb què acostumen a solemnitzar-se aquests actes. Però la reposició sí que va fer-se amb tota solemnitat, el dia 9 de juliol de 1946, llegint el discurs biogràfic el doctor Eduard Junyent en el curs de la sessió dedicada a la commemoració balmesiana. El primer retrat fou obra de Lluçia Costa i el definitiu, de Manuel Puig i Genís.

BIBLIOGRAFIA

- Jaume Collell. Miscel·lània d'Homenatge 1866-1926*, Barcelona, Ed. Altés, 1927. 217 pàgs.
- PÉREZ DE OLAGUER, Antonio: *El canónigo Collell*, Barcelona, Ed. Juventud, 1933. 396 pàgs.
- GENÍS I AGUILAR, Martí: *Estampes de l'Esbart*, «Biblioteca d'Autors Vigatans», Vic 1933.
- ANGLADA I VILARDEBÓ, Joan: *Jaume Collell periodista*, Barcelona, Associació de Periodistes, 1934. 59 pàgs.
- ANGLADA I VILARDEBÓ, Joan: *El Canonge Collell, agitador príncep del moviment catalanista*, publicat per etapes a la «Gazeta de Vich» (1932).
- ANGLADA I VILARDEBÓ, Joan: *El canonge Jaume Collell: el periodista, el catalanista*, Monografia del Patronat d'Estudis Ausonencs, núm. 10, Vic 1983.
- JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard: *El canónigo Jaime Collell y Bancells, esbozo biográfico*, Vic, Tipografia Balmesiana, 1946. 27 pàgs.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel: *Història del Círcol Literari de Vich*, Monografia del Patronat d'Estudis Ausonencs núm. 4, Vic, Imp. Anglada, 1962.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel: *Notícies biogràfiques de les figures de l'Esbart de Vic*, «Ausa» V (1964-67), pàg. 312.
- «Gazeta de Vich», núm. 3726 (1930). Suplement d'homenatge.

Martí Genís i Aguilar

A la típica plaça vigatana dels Sants Màrtirs, a la casa que fa cantonada amb el carrer del mateix nom, on el seu pare tenia establerta una farmàcia, va néixer Martí Genís i Aguilar el dia 21 de juny de 1847.

Llegint alguna de les seves novel·les de costums vigatans, podem deduir que va rebre els primers ensenyaments al col·legi dels Caputxins i que actuà d'escolà a l'església de la Pietat i a la de Santa Teresa. Després, els seus estudis de batxillerat al Seminari vigatà, a la secció de *privats*, on es relacionaria amb Josep Serra i Campdelacreu, Josep Salarich i, a la secció mixta, amb Verdager i Collell, amb els quals començaria una amistat inestroncable de per vida.

Una afecció a les arts plàstiques s'apoderà del jove Martí quan, d'amagat del seu pare, es llogava, als deu anys, al taller de l'escultor Real del carrer de Manlleu i dedicava els seus ocis al dibuix, paisatges i figures, les quals reflectien la bonhomia del seu caràcter i que transmetria als protagonistes de les seves narracions.

Estudià la carrera de farmàcia a la Facultat de Barcelona i féu pràctiques de l'especialitat a la farmàcia Balbey del carrer de la Corribia i en una altra de la baixada de Sant Miquel. Estudis que culminaren amb el doctorat de farmàcia a la Universitat de Barcelona l'any 1874.

Acabada la carrera tornà a Vic i es col·locà a la farmàcia, al costat del seu pare, i la regí després de la mort d'aquest. Poc més tard, en posar-se a la venda l'acreditada farmàcia de Can Féu, a la rambla del Carme, cantonada al carrer de Manlleu, informat i aconsellat pel seu sogre, l'adquirí i hi restà sotmès fins el moment de la seva mort.

El seu prestigi científic i humà el portà a desenvolupar càrrecs a la Beneficència Municipal, a la Junta de Sanitat (1909), a la vocalia del Col·legi Farmacèutic de Barce-

lona, del qual va ésser nomenat soci corresponsal (1897), i soci de número de la Creu Roja Espanyola. També desenvolupà càrrecs públics a l'administració municipal i en les Juntes Rectores del Cercle Literari, com a vocal en diferents etapes i com a president el bienni 1884-1885.

El 1878 fou nomenat professor de fisiologia i d'història natural al Seminari i tingué de deixebles tots aquests elements estudiosos i després sobresortints que formaren un conjunt, «Els Jovent Vigatà Catalanista». Li ofrenaren una placa amb llurs signatures l'any en què Genís sortí doblement victoriós en els Jocs Florals de Barcelona, en record d'aquell magisteri «fructífer i brillant» que inspirà el pròleg de Lluís B. Nadal en el primer volum de *Narracions Casolanes* (1907).

Als 18 anys, precisament el 28 de setembre de 1865, és quan Genís rep el baptisme literari amb un article, *La Caridad*, que publicà a «El Eco de la Montaña».

És quan comencen a verificar-se aquelles tertúlies en el segon pis de la Casa Masferrer, on es reuneixen els estudiants durant les vacances d'estiu i d'on surt de llavis de Jaume Collell la idea de reunir-se a l'entorn d'una font, de matinada, per esplaiar les cuites poètiques i romàntiques que fan niu en la cort d'aquells joves contertulis exuberants de projectes i realitzacions. I l'endemà —vigília del Corpus del 1867— a les cinc del matí, es reuneixen al pla de Santa Teresa deu dels més arriscats, els quals recullen Jacint Verdaguer al seu pas per Can Tona i funden, al recés de la Font del Desmai, l'Acadèmia Poètica rural de l'Esbart de Vic que tanta influència tindrà en el renaixement de la literatura catalana i de la qual Genís serà, al pas dels temps, un dels elements de més valor.

Algunes de les poesies que hi llegí Martí Genís formen part del recull de poemes dels concurrents de l'Esbart editat en un volum, *La Garba Montanyesa*.

La majoria de poemes de Martí Genís apareixen immersos en les pàgines dels periòdics de l'època. No oblidem un sens fi de poesies de primera comunió, epitalamis, records de professió religiosa i evocacions familiars que culminaren en el conjunt *Guspires de ma*

llar i el tríptic *Ahir, avui, demà* publicat amb motiu de les seves noces d'or matrimonials. Com també l'opuscle *Verger Carmelità*, en ocasió del centenari de la fundació de l'Institut Carmelità, i la seva obra pòstuma *Estampes de l'Esbart* (1932), col·lecció de poemes dedicats a la memòria d'altres tants amics de la seva vida, prologada per l'eminent crític Manuel de Montoliu.

Participà constantment en els Jocs Florals de Barcelona amb la presentació de les seves novel·les, però abans volem fer constar que, referint-nos a la poesia, el 1888 obtingué la Flor Natural amb el poema *Lo Criat Major* i el 1882 la Viola d'Or i d'Argent amb *Penediment*.

En 1874 apareix com a fulletó de la «Renaixença» la seva primera novel·la, *Julita*, reeditada després en 1875 i en 1974. Escrita ja en 1869, quan estudiava farmàcia, probablement durant els seus sojorns a Camprodon, Vic i Barcelona. No oblidem que Genís pren les escenes dels seus arguments del lloc on viu i els seus personatges de les persones que tracta en la vida corrent. D'ací que la novel·lística de Genís té totalment un aspecte costumari i espiritual, poc evident en la novel·la del seus temps, i és justament això que li dona un relleu de renovació i individualitat. D'altra banda, l'aparició de *Julita* en aquells moments encarna un dels aspectes amb què els crítics han profunditzat sobre la precocitat de l'obra genissiana en els començaments d'una narrativa que podríem etiquetar de primària, segons l'expressió de l'esmentat crític Manuel de Montoliu en una conferència que va donar a «Catalunya Vella» amb motiu de la mort del nostre autor.

Seguint el fil de la seva obra narrativa, l'any 1876 és premiat en els Jocs Florals de Barcelona amb un accèssit per la seva obra *Sota un tarot* i el 1878 rep un premi extraordinari amb *La Mercè de Bellamata*, ambdues publicades més tard amb *Quadros del Cor*, premiada en 1881 en el Certamen de la Joventut Catòlica de Barcelona, i *Recorts d'una nit*, en un volum editat per «La Renaixença» el 1872. Obté un altre premi extraordinari en 1887 amb la novel·la *Passavents*.

A «Il·lustració Catalana» publica, en 1890, *L'Espal-*

mada, reproduïda més endavant en un quadern de Lectura Popular i posteriorment a *La Novel·la d'Ara*.

En 1892 és l'any d'una de les més clàssiques publicacions, *La Reineta del Cadí*, la qual en 1929 mereix, amb *Sota un Tarot*, els honors d'una segona edició homenatge de l'Editorial Políglota.

L'any 1904 «Il·lustració Catalana» publica *Novel·les Vigatanes*, recopilació de *La llum blava*, *Dos albatx de mitja pompa* i *L'Espalmada*. I entre 1907 i 1922 la Biblioteca d'Autors Vigatans inclou en la seva col·lecció tres volums de *Narracions casolanes*, que representa un total de vint-i-dues novel·letes, i l'any 1925 l'esmentada «Il·lustració Catalana» li edita un llibre, *Recorts i Contes*, que inclou més de trenta narracions escrites des de 1889.

Podem encara afegir obres, contes i narracions publicades en les revistes o periòdics del seu temps, com *De la Batalla de Vic a l'acció de Roda*, *Records d'una nit*, *Lo gran Cartell*, *Una nit de Nadal*, *Anant a exàmens*, *Bones vigílies*, *Fragments d'una carta*, *Vell miracle*, *El camí d'excomunicat* i la novel·la *Cília*, la qual ha restat inèdita fins a la seva inserció en el llibre de Maria-Mercè Miró, *La prosa narrativa de Martí Genís i Aguilar*, editat el 1978 pel Patronat d'Estudis Ausonencs.

No podem deixar de banda un treball sobre *Libros viejos de farmacia*, publicat per la «Revista de Farmacia» l'any 1905 i la monografia *L'Hospital de Vic*, destinada al butlletí del Sindicat de Metges de Catalunya per encàrrec de la mateixa entitat.

Caldria afegir ací una llarga llista d'articles i conferències publicats o pronunciades en ocasions adients a fets commemoratius, inauguració d'entitats, necrologies i la sèrie de discursos presidencials en diferents certàmens i Jocs Florals de Catalunya, d'entre els quals sobresurten els de gràcies (1903) i el presidencial en els de Barcelona l'any 1921.

La col·laboració de Genís en la premsa de l'època fou molt nombrosa. Esmentarem «Eco de la Montaña», «El Porvenir», «La Patria», «La Veu del Montserrat», «El Norte Catalán», «Gazeta Vigatana», «Gazeta Montanye-

sa», «Gazeta de Vich», «Revista de Vich», «Butlletí del Centre Excursionista», «Revista de la Cambra Agrícola», entre les publicacions vigitanes. En la premsa regional «La Renaixença», «Lo Gay Saber», «La Il·lustració Catalana», «L'Abella d'Or», «Catalana», «El Calendari del Patufet» i «La Veu de Catalunya»; la «Muntanya» de Camprodon; «El Catllar» i «La Veu del Ter», de Ripoll; «El Pla de Bages», «Patria» i «Revista Jorba» de Manresa; «Anfora» de Molins de Rei; etc.

Mostra de l'autoritat que en l'aspecte literari conquerí el nostre Genís és la designació, l'any 1902, de soci corresponsal de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

Ara sols caldria tocar una faceta ben eloqüent de la vida del nostre biografiat: el seu vigitanisme. Per fer-se càrrec d'aquest aspecte sols cal veure'l present en la fundació i l'evolució de l'Esbart de Vic, en la gran col·laboració que prestà al Cercle Literari, en el descobriment del Temple Romà, en la col·laboració a la Societat Astrològica, en la fundació de Catalunya Vella, en la del Museu Episcopal. La seva presència en l'acte organitzat pel Centre Excursionista de Vic en la solemnitat de col·locar el pedró commemoratiu de l'Esbart de Vic a la Font del Desmai, en el cinquantenari de la seva fundació. La seva presència, fins i tot en la senectud, en les tertúlies que en aquest aspecte es feien en certs indrets de Vic i de la Plana. La seva presència en el comiat material i espiritual dels companys que el precediren en el pas de l'eternitat.

Morí el dia 10 de desembre de 1932, darrer sobreviuent de tots aquells seus companys que tant van desviar-se per enaltir «la ciutat dels seus somnis».

Recentment s'han editat algunes de les obres de Martí Genís precedides de documentats estudis sobre la seva narrativa. Això confirma la dita de Manuel Brunet que, al cap dels anys, les novel·les de Martí Genís mantenen la triple qualitat que ha de tenir un llibre: són llegidores i tenen els dons de l'idioma i de l'estil.

La col·locació del seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres va tenir lloc el dia 4 de juliol de 1948. El

discurs biogràfic anà a càrrec del doctor Miquel S. Salarich i Torrents. El retrat fou obra de l'artista pintor Ramon Torrents i Riu i l'acte es va celebrar a la Sala de la Columna de les Cases Consistorials.

BIBLIOGRAFIA:

- BOSCH I JOVER, Miquel: *L'obra del doctor Genís Aguilar*, «Romeria poètica a la Font del Desmai», 14 de juliol de 1929, Manresa, Imp. Sant Josep, 1930, pàg. 7.
- LLOR, Miquel: *El cas del doctor Genís i Aguilar*, «Mirador» (Barcelona 31 de juliol de 1930).
- «Gazeta de Vich», suplement al núm. 4.156 (18 de febrer de 1933). Dedicat a Martí Genís i Aguilar.
- Martí Genís i Aguilar. Estampes de l'Esbart*, 1933. Vol. XXV de la «Biblioteca d'Autors Vigatans», pàg. 41 (Text de Josep Rierola).
- MONTOLIU, Manuel de: *Estudi crític dins «Estampes de l'Esbart»*, Vic 1933, pàg. 43.
- TRAVERIA I PLANAS, Josep M.: *Viatge sentimental a la Font del Desmai*, «Gazeta de Vich», núm. 4.190 (any 1933).
- BUSQUETS I PUNSET, Anton: *Esboç biogràfic de Martí Genís i Aguilar*, «Gazeta de Vich», núms. 4.212 i 4.222 (1933).
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Esbozo biográfico del Dr. D. Martín Genís y Aguilar*, Vic, Imp. Portavella, 1948, 30 pàgs.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Història del Circol Literari de Vich*, monografia del Patronat d'Estudis Ausonencs núm. 4, Vic 1962, 340 pàgs.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Notícies biogràfiques de les figures de l'Esbart de Vic*, «Ausa», vol. V (1964-67).
- SERRAT I PUIG, Manuel: *Catalans notables: Martí Genís i Aguilar*, «Curiositats de Catalunya» núm. 61 (27 de març de 1937).
- CAPDEVILA, Josep M.: *Martí Genís*, «Estudis i Lectures», Barcelona 1965.
- MIRÓ I VILÀ, Maria-Mercè: *La prosa narrativa de Martí Genís i Aguilar*, monografia del Patronat d'Estudis Ausonencs núm. 9, Vic 1978, 171 pàgs.
- MIRÓ I VILÀ, Maria-Mercè: *Martí Genís i Aguilar i els Jocs Florals de Barcelona*, «Ausa» vol. VIII (1975-79), pàg. 288.
- CASTELLANOS, Jordi: *Pròleg de Mercè de Bellamata*, Antologia catalana, núm. 51, Edicions 62, Barcelona 1969.
- ARNAU, Carme: *Pròleg de Julita*. Barcelona, Ed. 62 (Les Millors Obres de la Literatura Catalana, núm. 54), 1981.

Josep Serra i Campdelacreu

El dia primer de maig del 1848 va néixer a Vic «el poeta de la ciutat», segons expressió del Lluís B. Nadal en un dels capítols de la necrologia que li va dedicar a «La Veu del Montserrat» (1902). I afegeix: «el seu millor fill, el seu amador més desinteressat, el seu herald més ferm que havia sacrificat per ella el seu benestar, la seva vida i fins la seva fama». En aquestes lletres de Lluís B. Nadal creiem que resta concretat tot el caràcter de qui, ja en una de les seves estrofes, s'autotitula «El més vigatà de tots». Tota l'obra de Serra i Campdelacreu resta impregnada d'un impuls poètic que no l'abandonà mai en tots els actes de la seva vida.

Fou el primer que, la matinada d'aquell 7 de juny del 1867, acudí frisós a la cita que s'havien donat aquell grup d'amics que poc després, amb Jacint Verdaguer, donarien naixença, a la Font del Desmai, al famós Esbart de Vic. Col·laborà assíduament en aquelles acadèmies amb les explosions romàntiques del seu lirisme. Després, en totes les manifestacions que l'Esbart duria a terme en el concurs de l'activitat vigatana, no deixaria de figurar el seu seny de gran treballador en la meritòria empresa d'enlairar el nom de Vic en les més altes cimes del procés pairal.

En els temps calamitosos de la guerra civil, convertits la ciutat i els seus entorns en localitzacions d'escenes bèl·liques, l'esperit d'en Serra deuria vessar llàgrimes de sang. Per això anà a passar-los, en companyia de la seva mare, a la pagesia d'un seu amic, on deuria esbravar el seu cor atormentat amb aquella sèrie d'endreces que aplegà després en un volum amb l'escaient títol de *Primavera trista*. Poesia romàntica, lamartiniana s'ha dit, envaïda del desengany d'amors no correspostos, tocant a la desesperació, la qual l'ha fet aspirar, com a un màxim ideal, «que sempre fos hivern i sempre fos

de nit».

En aquest ordre poètic va compondre la Crida de les festes amb què la ciutat va celebrar la pau d'Espanya l'any 1876 i la de les festes de Sant Miquel el 1875. Algunes de les seves poesies es troben en el volum de la «Garba Montanyesa», editada el 1879.

Al costat de la seva producció poètica, no podem deixar de banda la seva producció teatral, englobada en tres manifestacions ben típiques: *Una diada de Glòria*, lloança en un acte i en vers, amb la col·laboració de Jaume Collell, representada amb motiu de la inauguració del teatre Ausonense el dia 13 de novembre del 1869; *Les llangonisses de Vich*, comèdia en un acte i en vers, estrenada també el mateix any; i *Lo Puig dels Jueus*, drama en tres actes i en vers, estrenat el 7 d'agost del 1870.

Una de les gestes pròpies del foc de la seva joventut i del seu amor per Vic fou la fundació d'un periòdic d'aparició diària que es publicà des del 25 d'abril del 1877 fins el 30 de novembre del mateix any, el qual serví per divulgar els primers èxits que acompanyaren Jacint Verdaguer en el moment de l'aparició de *l'Atlàntida* i donar a conèixer, a través de la ploma de Joaquim Marsillach, les primeres nocions del wagnerisme, en aquell temps incomprès i més tard tan universalment interessat. En Serra, amb el seu esperit vigatà, proclamava que Wagner havia estat conegut a Espanya per Vic.

Mentrestant Serra i Campdelacreu aniria entrant en l'ànima de la ciutat. En el recés de les Cases Consistorials i en la seu del Cercle Literari trobaria el definitiu benestar de les seves frisances.

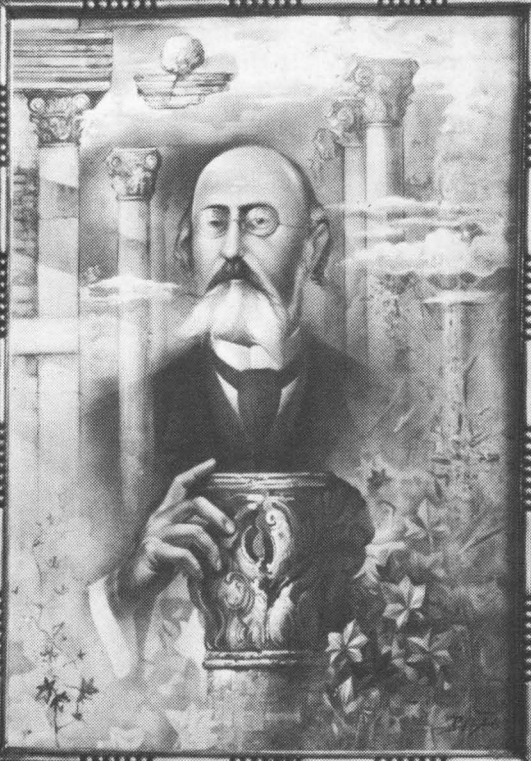
Exercí el càrrec de regidor precisament en el moment en què l'administració havia de saldar les desfetes de la guerra civil, tot dedicant-se a la restauració pública i procurant millores per a la ciutat. És prou conegut l'interès que posà en el poblament d'arbres del passeig de l'Estació i la cura que tenia d'ells amb afecte gairebé familiar.

I dintre de l'Ajuntament trobà encara un racó més

1848

1901

JOSEP SERRA I CAMPDELACREU

adient a les seves exigències vigatanistes: l'Arxiu Municipal. Dintre aquell informe arxiu descobrí un immens cabal de documents que li feren concebre la idea que allà es trobava aplegada tota la història de la ciutat. I amb el deler que sentia per aquestes coses es dedicà a ordenar-lo, a reconstruir-lo i donar-lo a la llum amb la publicació d'una de les seves obres més importants *El Archivo Municipal de Vich: su historia, su contenido, su restauración*, obra de 208 pàgines editada per Ramon Anglada el 1879.

Tothom creia que l'afecció a la història que havia pres en l'ànima de Serra i Campdelacreu el portaria a escriure una història de Vic. Ell mateix s'imposà aquest afer com un deure, majorment quan un Ajuntament li va fer aquesta comanda formal i li assignà, àdhuc, una subvenció per a un termini de quatre anys. Serra acceptà aquesta feina com un sacrifici i es posà l'obligació d'aconseguir un treball que ocuparia almenys deu volums. Però la cosa es quedà al seu començament i ara, si volem, podem contemplar l'obra en els seus inicis en dos volums manuscrits que es guarden com una relíquia a la biblioteca del Museu Episcopal. Serra deixà escrites, en aquest aspecte, algunes obres: *Diploma de hijo adoptivo de la Ciudad de Vich* (1880), *Fiestas de la canonización de San Ramón de Peñafort* (1880), *Las vinyes de la Plana de Vich* (1881), *Lo Canonge Ripoll, ses obres i sa influència en els estudis històrics de la Comarca de Vich* (1882), *Barbastro*, monografia il·lustrada, publicada a *Aragón histórico, pintoresco y monumental*, (Huesca 1885), *Bosquejo biográfico de Don Joaquín Salarich y Verdaguer*, aprofundit estudi de l'obra del primer cronista de Vic, encàrrec de l'Ajuntament en el primer aniversari de la seva mort (1885) i *Album, guía monumental y artística de Vich*, il·lustrat amb 24 fotografies, obra del seu fill Hermenegild.

I de la història a l'arqueologia. En aquesta disciplina és on el seu temperament es trobava més a gust. Ho demostra que el fet que més va impressionar-lo i on trobà el punt més important de la seva vida fou el descobriment del Temple Romà.

Els que ja el 1868 havien organitzat una exposició arqueològica als claustres de Sant Domènec fundaren després, en el clos del Cercle Literari, una altra exposició d'antiguitats que, amb el temps, seria el fonament del Museu Episcopal.

Enduts per aquesta afecció, en el moment en què es féu obligat l'enderrocament del castell dels Montcada, sospitant que entre els seus murs deuria existir quelcom de més transcendència històrica, varen vetllar cautelosament per a la troballa d'elements que fessin versemblant la seva teoria. I quina deuria ser la seva sorpresa en descobrir un capitell i restes de parets que corresponien a una construcció de l'època romana.

Serra i Campdelacreu fou el campió d'aquesta troballa i el qui desplegà més activitat en la reconstrucció d'allò que era el temple. Emprengué tot seguit un estudi minuciós i seguí un curs formal d'arquitectura. El seu afany el dugué a emprendre un viatge a Grècia per tal d'establir comparacions amb els monuments de l'acròpolis d'Atenes. Allà, recordant els seus companys, adquirí una gerra de mel del Mont Himet que, després, en una esbartada memorable, seria el tast d'aquell viatge i d'aquell entusiasme d'en Serra, degustada a la Font entre el recital de poemes. Hom pot ben dir que en la restauració del Temple Romà aportà la millor part i que fou el millor entusiasta de la Societat Arqueològica que va formar-se a profit de l'esmentat Temple. Transformant-lo després en Museu Arqueològic i revestint-lo de llorers, el convertí en el Temple cultural de la ciutat.

Com hem insinuat, no cal dir que Serra i Campdelacreu va anar seguint tota l'activitat arqueològica que va desenvolupar-se al seu entorn i que, per tant, prenia part activa en la construcció del museu que el bisbe Morgades va fundar aprofitant tot allò que aquells amants de la història i l'arqueologia vigatana havien anat col·leccionant.

Al museu dedicà, doncs una part de les seves activitats. Amb Antoni d'Espona i de Nuix, el qual fou el primer conservador, i amb l'associació de dos joves estudiants, Josep Gudiol i Pere Bofill, redactà el *Catàlo-*

go del Museo Arqueológico y Artístico Episcopal de Vich, obra de més de 500 pàgines editada el 1893, dos anys després d'inaugurat el museu, i on consten els milers de peces que en aquest curt espai de temps s'havien recollit.

Amb tot, no deixà mai la seva convivència en el Cercle Literari. Col·laborà en les sessions acadèmiques i formà part de la Junta Directiva en diferents etapes. S'endinsà en el recés de la biblioteca, ordenant-la i catalogant-la, com havia fet a l'Arxiu Municipal, treballà a deshora en escorcollar matèria per a les seves il·lusions i es convertí en bibliotecari perpetu. Allà trobà refugi als darrers temps de la seva vida.

La tarda del 2 de juliol del 1901 havia estat conversant amb Lluís B. Nadal sobre una de les darreres adquisicions. En el clos d'aquella biblioteca un atac fulminant posà fi a la seva vida. Allà mateix fou assistit per companys metges, li fou administrat el sagrament de l'Extremunció i, enmig d'aquella col·lecció bibliogràfica que ell tant havia manipulat, s'instal·là la cambra mortuòria.

L'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona li havia concedit el títol de soci corresponsal i l'Ajuntament de Vic, el de cronista oficial de la ciutat.

Quan més ençà es va procedir a l'inici de la reconstrucció de l'atri del Temple Romà, en una de les columnes fou inscrit el seu nom i s'utilitzà en la seva elevació l'única peça que restava de l'antiga columnata del Temple.

En una sessió necrològica dedicada a la seva memòria es va col·locar el seu retrat a l'Arxiu Municipal. El quadre i el discrus biogràfic que es va llegir foren obra de Joaquim Vilaplana i Pujolar. El mateix dia va ser col·locada una lauda de marbre a la façana de la casa on va néixer a la rambla del Passeig. Aquesta casa, en un acte de generosa ofrena, va ésser cedida al Patronat d'Estudis Ausonencs pel seu fill, Manuel Serra i Moret, per tal que, amb el resultat de la seva venda, es procedís a una nova etapa de la reconstrucció de l'atri i quedà així reconstruïda tota la perspectiva de l'edifici.

El nom de Josep Serra i Campdelacreu omplena una làpida que dóna nom a un carrer de la ciutat nova amb motiu d'un referèndum públic que va fer-se ja fa uns anys.

El retrat de l'insigne patrici, obra de Josep Solà, fou col·locat a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 10 de desembre de 1982, en el curs de la festa anual que el Patronat d'Estudis Ausonencs dedicà a la seva memòria en ocasió de complir-se el centenari del descobriment del Temple Romà. El discurs biogràfic anà a càrrec d'Antoni Pladevall i Font, actual arxiver de l'Arxiu Municipal.

BIBLIOGRAFIA

- NADAL I CANUDAS, Lluís B.: *Josep Serra i Campdelacreu*, «La Veu del Montserrat» (1902), pàg. 11 i 49.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *José Serra Campdelacreu (1848-1901)*, «AUSA», vol. I (1952-54), pàg. 75.
- COLLELL I BANCELLS, Jaume: *Un homenatge pòstum*, «Butlletí del Centre Excursionista de Vic», vol. V, pàg. 142.
- GENÍS I AGUILAR, Martí: *Estampes de l'Esbart*, vol. XXV, «Biblioteca d'Autors Vigatans», Vic 1933.
- MIQUEL I VERGÉS, Josep M.: *Josep Serra i Campdelacreu*, «Mirador». (Barcelona, 24 de desembre de 1934).
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Notícies biogràfiques de les figures de l'Esbart de Vic*, «AUSA» vol. V (1964-67), pàg. 312.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Història del Círcol Literari*, monografies del Patronat d'Estudis Ausonencs, núm. 4, Vic 1962.

Ramon d'Abadal i Calderó

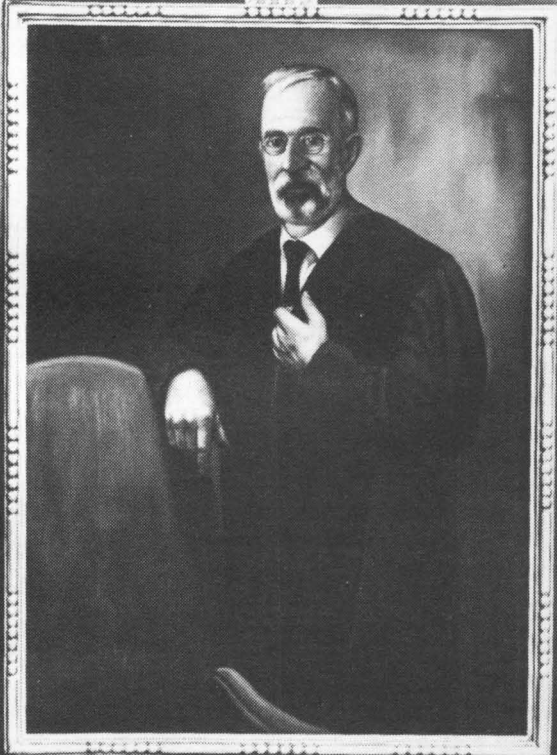
Vic sempre ha estat una ciutat de grans famílies. Algunes provinents de la pagesia que, al llarg d'un temps, han mantingut les dues estades, la del camp i la de la ciutat, amb tendència a deixar aquella sols per al període estival, i a poc a poc han arrelat profundament en la dinàmica ciutadana. Alguna vegada aquesta ambaixada del camp a la ciutat ha començat amb un pis d'estudiants, gresol d'amples relacions i amistats que ha acabat convertint-se en un casal acollidor i afable on la tertúlia, més que una cita prèviament planificada, és l'eclosió d'una necessitat comunicativa interior i exigència de la vida de la ciutat, plàcida, tranquil·la i ancorada en els seus cercles intel·lectuals, artístics o polítics. Altres vegades la família vigatana ha estat instal·lada ja de temps a la ciutat, amb diferents generacions de professions liberals que han començat per l'establiment d'un cabaler d'alguna masia de la Plana i que la provada eficàcia en l'exercici de la professió ha portat a rivalitzar en importància i prestigi amb la mateixa casa pairal. D'altres, l'assoliment d'una professió liberal ha tingut el pas intermig d'un negoci portat amb seny i estalvi que ha permès a la generació següent l'accés a la Universitat. Per aquests camins Vic s'ha omplert de gent de lleis, metges i apotecaris de vàlua que han obert el ventall de famílies vigatanes influents a la ciutat i al país, amb càrrecs a l'Ajuntament i a les institucions de prestigi i que s'han engrandit i escampat gràcies al seu valer personal i a dues preocupacions gairebé comunes a totes elles: l'augment del seu patrimoni rural, fins fa poc nervi del progrés de la seva economia, i la ben calculada política matrimonial que moltes vegades aportava a la línia de l'hereu de la casa l'empenta necessària per a una nova represa o a la branca colateral tot just formada la plataforma del seu llançament posterior.

Els Abadal eren una família arrelada a Vic des del darrer terç del segle XVII, en què un tal Joan comprà la casa del call Nou, d'esquena a la muralla de la Rambla. El seu fill i successor, un tal Pere Pau, fou notari, iniciant així un llinatge d'homes de lleis i de lletres amb alguna pinzellada de conreu de les armes. L'avi del nostre biografiat, que es deia Ramon, es casà amb Petronella Cavallaria, mestressa de la Farga de Sant Vicenç de Rus, a Castellar de N'Hug, i tingué dos fills, Maria Ventura i Joan. La primera es casà amb l'hereu del Prat de Moià i Joan, amb una noia de Can Calderó de Vic. Tingueren nou fills, dels quals quatre moriren albats i els que restaren eren: Joaquim, l'hereu, que estudià dret com el seu germà Ramon, que era el segon, i Joan, que fou jesuïta; i les noies, Pilar i Encarnació, fidels a la política matrimonial esmentada, es casaren amb l'hereu del Cavaller de Vidrà i amb el de Can Iglésies de Santa Creu d'Horta, amb casa pairal a Santa Coloma de Farners.

Ramon va néixer al Call Nou n.º 14 el dia 7 de gener de 1862, diada en què s'esqueia la festa patronal de Sant Ramon de Penyafort, circumstància que féu que tota la vida, malgrat el trasllat posterior de la festivitat al 23 del mateix mes, el nostre biografiat celebrés sant i aniversari el mateix dia.

Els antecedents familiars, fortament influïts pel tarannà vigatà configurarien les virtuts que el jove Ramon va viure i va incorporar a la seva personalitat al llarg de la seva infantesa i joventut: ferma convicció religiosa, fidelitat a la paraula donada, mesura en la conducta, treball ordenat, sobrietat d'expressió, tot amarat d'aquell seny que traspua ja de la terra i amara la ciutat, els seus homes i les seves institucions. Com el seu germà, estudià la carrera de dret a la Universitat de Barcelona, però mentre l'hereu Joaquim, futur administrador d'un gran patrimoni rural, ho feia amb finalitats d'ampliar coneixements i sentit del viure com a cap de casa, Ramon ho féu amb el propòsit d'assolir una eina per guanyar-se la vida. Per això, acabada la carrera, es doctorà a Madrid l'any 1881, es presentà a oposicions a la carrera diplo-

1862 1945

RAIMON D'ABADAL I CALDERÓ

màtica, sense que la sort l'acompanyés, i romangué a la capital de l'Estat exercint d'advocat fins el 1886 en el despatx d'un lletrat català anomenat Vinader.

De retorn a Barcelona, el 30 de juliol de 1886, sol·licità la incorporació al col·legi d'Advocats de Barcelona, obrí un despatx al passatge de la Virreina n.º 8, primer pis, i actuà com a passant de Joaquim Almeda, un dels lletrats barcelonins de més prestigi; però s'emancipà molt aviat i inicià el que es convertiria en un dels consultoris més acreditats de la cúria barcelonina, exemplarment més especialitzat en procediments arbitrals que en la promoció de plets. El seu prestigi ciutadà i d'home de lleis anà gradualment en augment i l'any 1898 se'l nomenà president del Consistori dels Jocs Florals de Barcelona. El «Diari de Barcelona», comentant el discurs de gràcies, deia en la seva edició del dia 2 de maig: «malgrat la seva concissió, fou una creació brillant i sentida»; un bon retrat del seu autor i dels seus sentiments.

Després del desastre colonial del 1898 es nomena un Govern amb ànims de renovació política presidit per un intel·lectual, Francisco Silvela, amb el general Polavieja que havia llançat un manifest propugnant solucions regionalistes i amb Manuel Duran i Bas a Gràcia i Justícia. Es convocaren eleccions a diputats a Corts. Abadal es presentà com a independent i sortí elegit per Vic. Tenia 37 anys i estava en la plenitud intel·lectual i física. A ell li tocà, en aquesta legislatura, ésser el primer portaveu de la doctrina i de la propaganda del catalanisme polític en el parlament de Madrid, junt amb Pi i Maragall, Cañelles i Soler i Marc. El defensà com a legítim i féu declarar al cap del Govern que el programa de les Bases de Manresa (1892) era perfectament assumible.

El maig de 1901 el Govern Sagasta convocà noves eleccions de diputats a Corts. Abadal, que es presentà per Vic, decidí de retirar-se davant la conducta del governador civil, el qual destituí l'alcalde de Vic, Josep Serra i Alcoy. A Barcelona triomfà la candidatura dels quatre presidents i fou la gran escombrada del caciquisme.

L'any 1902 Ramon d'Abadal és nomenat president de l'Ateneu Barcelonès. El seu pas per l'Ateneu no fou d'una presidència honorífica sinó que, en època de trasbals socials, la Junta per ell presidida féu un acostament al poble, un esforç pacificador i una promoció de valors ciutadans envejable. Al llarg del seu mandat l'entitat es traslladà del seu local de la plaça del Teatre al seu emplaçament actual del carrer Canuda, edifici amb regust vigatà que havia estat residència dels Barons de Savassona.

Als 41 anys, el 27 de maig de 1903, és elegit president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació «la vestal més amorosa i vigilant de la supervivència del dret català», en paraules de Camp i Arboix. Abadal elegí el discurs protocolari sobre el tema *La llibertat en el dret civil* i l'any següent, quan fou reelegit, dissertà sobre *La llibertat en la llei civil*, dos temes que s'encadenaven. Segons Abadal, els pobles veritablement lliures són els que creuen en les forces socials com a determinants del dret i no els espanta la llei que es dicta el mateix poble per mitjà del costum; en canvi, els que creuen en l'omni-ciència i omnipresència de l'Estat no viuen del dret sinó la llei positiva dictada pel mateix Estat i són sempre esclaus d'ella. La vida de l'Acadèmia fou extraordinàriament brillant; es començaren de redactar les actes en català i es debateren amb ardor i competència temes relatius a les societats mercantils i sobretot al contracte agrari de parceria.

El mateix any (1903) es casà amb Mercè de Fontdevila i Puig, d'una distingida casa de Figueres, que aportà al matrimoni molts béns emplaçats a l'Empordà, concretament a Darnius, Figueres, Armentera, Belcaire, Albors i Rupià, els quals, si els ajuntem a les propietats que tenia a Vic i Moià, feien considerable patrimoni. Del matrimoni nasqué una filla. Abadal rodejà la seva família de totes les atencions possibles i al llarg dels anys l'esposa, la filla i els néts foren el món en què descansaria les moltes amargures que els últims anys de la seva vida li tocà viure.

El mateix any 1903, formant part d'una candidatura de

la Lliga regionalista, és elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona en una etapa que seria particularment rica en realitzacions. Abadal jugà un paper important en la tramitació dels crèdits amb estaments bancaris catalans per finançar l'obertura de la Via Laietana des del carrer de Fontanella fins al mar. La seva labor fou esplèndida tant per als seus coreligionaris com per als republicans. Abadal publicà «La Veu de Catalunya» una sèrie d'articles explicant la reforma. El mateix consistori afrontà obres com la nova presó Model, l'Hospital Clínic on s'instal·là la Facultat de Medicina i, per primera vegada a Barcelona, es va complir el descans dominical. Era l'època en què el jove rei Alfons XIII visità Barcelona per consell de Maura, aleshores president del Govern. Quan el monarca visità el palau de l'Ajuntament, Abadal, fidel a la consigna del partit, no hi era present, però sí, en canvi, F. Cambó que en el seu parlament, molt encertat, al·ludí a les aspiracions catalanes. El gest, no del gust de tots, tingué com a conseqüència la separació del partit de Carner, Pijoan, Suriol i altres que constituïen el germen d'un partit catalanista d'esquerres.

El 27 de gener de 1807 la Lliga regionalista celebra reunió general extraordinària presidida pel vicepresident primer Francesc Cambó. En l'ordre del dia figurava l'elecció de president i per unanimitat dels presents es nomenà Ramon d'Abadal. El càrrec fou per al nostre biografiat gairebé vitalici i li durà fins el 1936. El moment polític de l'elecció era particularment interessant. La reacció catalana enfront de les lleis de jurisdiccions havia portat el 1906 a la creació de la Solidaritat Catalana, que aplegava un ventall ampli de partits, des dels Carlins als Republicans, amb un programa solidari; demanava la derogació de la llei de jurisdiccions i propugnava una ampla autonomia administrativa.

En les eleccions convocades pel nou Govern d'Antonio Maura la victòria de Solidaritat fou contundent en tots els districtes electorals catalans. Abadal sortí elegit senador per Barcelona i fou portaveu al Senat en el debat sobre el missatge de la corona, on propugnà el reconeixement de les col·lectivitats regionals amb auto-

nomia municipal i règim administratiu propi. En la mateixa cambra alta té una intervenció brillant el 1909 quan es discuteix el projecte d'administració local. És novament elegit el 1910 i un any més tard, després de l'assassinat de Canalejas, recorda al nou Govern del comte de Romanones el compromís del polític desaparegut en la qüestió regional. El 18 de desembre de 1915 un altre Govern, el d'Eduardo Dato, proclama el decret que permet mancomunar-se les Diputacions. Presidida per Enric Prat de la Riba, Catalunya comença una nova etapa.

Aquests últims anys el trobem novament (des de novembre del 1911) al consistori barceloní, on sortí elegit amb una candidatura de coalició ciutadana. L'ajuntament nomenat encetà una qüestió important: la municipalització de les aigües potables. Projecte que creà viva polèmica i on Abadal, col·laborant amb regidors d'altres tendències, treballà, amb afany i saviesa, per a una solució justa que convenia a la ciutat. En acabar el seu mandat fins i tot els seus adversaris polítics reconeixen que el seu servei havia estat eficaç i pulcre. El diari republicà «La Publicitat» deia: «El Sr. Abadal tiene desde tiempo conquistado por derecho propio un lugar eminente entre los creadores de la ciudad futura».

De nou Abadal seria elegit senador els anys 1914 i 1915. Els successius Governos que s'anaven alternant afeblien el poder i eren una joguina de les intrigues del rei i dels militars que constituïren les Juntes de Defensa. Enmig del general desconcert, des de Catalunya la consciència ciutadana i la necessitat de prendre una acció posà d'acord els caps dels partits polítics i portà Abadal a convocar una reunió de tots els parlamentaris catalans que es celebrà al saló del consistori nou de l'Ajuntament de Barcelona. L'assemblea nomenà president Ramon d'Abadal i prengué l'acord de convocar tots els parlamentaris espanyols per al dia 19 de juliol de 1917, si el Govern no reunia les Corts. La reacció governamental fou d'impedir la reunió prenent militarment Barcelona. Una hàbil maniobra, encarregant un suposat dinar de noces al restaurant del parc de la Ciutadella, va perme-

tre als parlamentaris de reunir-se en assemblea al palau de la Ciutadella que després seria seu del parlament de Catalunya.

Es reuniren sota la presidència d'Abadal 13 senadors i 55 diputats i s'hi adheriren 10 més. Rovira i Virgili ens diu que els reunits sentien passar la història per damunt dels seus caps. El governador hi envià la policia i la guàrdia civil i al final es presentà en persona, però no aconseguí que l'assemblea es dissolgués. Abadal, portaveu dels reunits, defensà els drets del poder legislatiu per sobre l'autoritat governativa que, al final, detingué un a un els reunits, si bé no s'atreví a empresonar-los. Des del seu llit de mort, Prat de la Riba exclamà, comentant l'actitud d'Abadal: «Que bé ho ha fet!»

Però les coses, malgrat l'entrada d'homes de la Lliga en el Govern, no s'arreglaren sinó que, a l'inrevés, vingué la Dictadura del general Primo de Rivera el 13 de setembre del 1923. El governador civil de Barcelona, general Losada, havia exigit del Col·legi d'Advocats la publicació de la guia judicial en castellà amb l'exclusió de tot altre idioma. El degà, Amadeu Hurtado, dimití, si bé els col·legiats aprovaren amplament la seva gestió, i el dia 2 de juny de 1924 s'elegia degà Ramon d'Abadal i era renovada la Junta. Malgrat les pressions del governador civil, la guia no es publicà en castellà i el 6 de maig del 1926 la Junta fou destituïda, detinguda i desterrada a diferents llocs. Abadal li tocà Alcalà de Xivert, al Baix Maestrat, prop de Castelló, a 210 quilòmetres de Barcelona.

A començaments del 1930, amb la caiguda del dictador i l'adveniment del Govern Berenguer el 18 de febrer, es reposà en els seus càrrecs la junta de govern del col·legi, la qual convocà noves eleccions per al 2 de juny. Abadal, amb els seus companys, tornà a ésser elegit. Era el triomf de la justícia i de la raó.

En venir la República, l'abril del 1931, agafà a contra-peu el partit de la Lliga, que havia recolzat els dels Governos monàrquics. Abadal sortí elegit per minoria i rebé així un bateig d'idoneïtat republicana. Formà part de les Corts constituents i intervingué en els debats

sobre la qüestió religiosa, s'oposà a l'anticlericalisme del text constitucional i a l'expulsió dels jesuïtes. Defensà també el text de l'Estatut de Catalunya, malgrat que el seu partit, la Lliga, no va formar part de la comissió que el va redactar. Tota una actuació d'acord amb la seva convicció religiosa i els seus sentiments catalans, posicions que també pogué defensar quan formà part del primer Parlament de Catalunya, on fou cap de l'oposició i contrincant de Francesc Macià per a la presidència de la Generalitat. S'oposà a la llei de contractes de conreus i com que la minoria de la Lliga s'havia retirat feia temps es presentà ell tot sol a defensar el que creia just.

Els Jocs Florals de Barcelona arribaren l'any 1933 a les noces de platí i Ramon d'Abadal fou nomenat mantenidor. Presidí Francesc Macià, que ho era de la Generalitat de Catalunya, i guanyà la flor natural Josep Carner amb la poesia *El blanc de les vuit fulles*. Abadal canta a la llengua catalana «que ara pot encarnar-se en les nostres lleis, propulsors de l'acció del nostre poble perquè compleixi els destins de la seva vida».

El 1936, poc abans de la guerra civil, Abadal va commemorar els cinquanta anys d'advocat en exercici, culminació d'una vida dedicada al dret i que acreditava el seu bufet com un dels de més prestigi de Barcelona per la qualitat del seu treball i l'encert i la ponderació que l'inspirava. I arribà el 18 de juliol amb l'aixecament militar. Abadal, gràcies a l'ajuda de Josep M.ª España, conseller de Governació de la Generalitat, pogué embarcar en un vaixell de càrrega holandès i visqué exiliat a Itàlia fins l'estiu del 1939. Se l'instruí expedient per responsabilitats polítiques, però tot acabà sols amb una multa. Li quedaren encara sis anys de vida familiar, fins el 17 de novembre del 1945, en què moria a la seva casa de Rupià, voltat de tots els seus, com pertoca a un alt patrici.

El moment polític no deixà fer a la premsa local gaire comentaris a la seva mort. Sols la ploma vigatana de Manuel Brunet, que també vivia a l'Empordà i fou testimoni dels seus darrers anys, publicà la notícia a «Destino». Aquest silenci contrastà amb els elogiosos

articles que se li dedicaren des de l'exili a «Quaderns d'Estudis Polítics, Econòmics i Socials» de Perpinyà i a «Per Catalunya», revista de la Catalunya Nord.

Un tímid record aflorà en la Junta de Govern del Col·legi d'Advocats de Barcelona quan el degà Antoni M.ª Simarro acordà, el 31 de gener de 1949, continuar la galeria de retrats de degans de la Corporació. Pintà el retrat d'Abadal Joan Gil i Gil i consta en l'acord de la Junta: «Por sus relevantes méritos, su destacada personalidad jurídica y los años en que tan noble, digna y justamente desempeñó el cargo, merece ser el primero en ocupar un puesto de honor nuestro insigne y llorado compañero Don Raimundo de Abadal y Calderó». El mateix Col·legi d'Advocats, per perpetuar la seva memòria, va instituir dos premis periòdics i l'any 1962, en complir-se cent anys del seu naixement, Octavi Saltor féu en honor seu una conferència a Franciscàlia, a la qual assistiren el Col·legi d'Advocats i l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació.

Vic estava en deute amb Ramon d'Abadal i Calderó i el primer consistori elegit per sufragi popular després de la Dictadura del general Franco no ha volgut acabar el seu mandat sense col·locar el seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres. L'acte tingué lloc el dia 24 de març de 1983 a la Sala de la Columna de l'Ajuntament. Ocupà la càtedra J. Miquel i Macaya i el retrat és obra de l'artista Ferran Sans.

BIBLIOGRAFIA:

CAMP I ARBOIX, Josep M.^a: *Ramon d'Abadal i Calderó*, Publicacions del Patronat d'Estudis Ausonencs (en premsa).

SALTOR, Octavi: *El Senyor Abadal*, «Vida Oratoriana», Revista de l'Oratori de Sant Felip Neri, Barcelona 1963.

MIQUEL I MACAYA, J.: *Semblança biogràfica en la sessió de col·locació del seu retrat en la Galeria de Vigatans Il·lustres*, Vic 1983. Inèdita.

SEGARRA, Ferran de: *Raimón d'Abadal, excursionista*, Conferència pronunciada en el C.E.C. Centre Excursionista de Catalunya, 1962.

Narcís Verdaguer i Callís

El matrimoni de Segimon Verdaguer i Prat i Teresa Callís Beneseit tingué disset fills, dels quals Narcís fou el penúltim. De tots ells sols cinc arribaren a una edat susceptible de deixar imborrables records.

Va néixer a la casa senyalada amb el número 1 del carrer de Gibraltar. Probablement aquesta casa fou construïda pel seu pare car, mestre d'obres d'ofici, edificà diferents habitatges de la ciutat. Segimon, de la nissaga dels Verdaguer de Torrents, conegut habitualment per en Mon de Torrents, es va distingir en alguns afers de la guerra carlina i en el salvament de naufrags en el tristement famós aiguat del 1863.

El seu fill Narcís, cosí germà de mossèn Cinto, nascut el 29 d'octubre del 1862, ens demostra de molt petit la presència de moltes inquietuds del seu caràcter que més endavant esdevindrà intensament combatiu.

Als nou anys no li fan por les inclemències de l'hivern vigatà i es lleva a les cinc del matí per ajudar missa als canonges de la seu que té a quatre passes de casa seva. A les vuit ja feia comparença al Seminari on havia començat els cursos de gramàtica per tal de continuar la carrera sacerdotal. Aprovats aquests i un de retòrica, comença el batxillerat en el mateix Seminari. Als dotze o tretze anys el posen a treballar en una farmàcia, per tal de guanyar-se la vida, i continua amb delit els seus estudis.

En el Seminari demostra gran aplicació, car el 1880, quan tenia disset anys, defensa les conclusions de filosofia escolàstica a la festa anyal de l'Acadèmia de Sant Tomàs.

En unes seves memòries inèdites ens conta com un fet amarg, viscut després de l'assalt i presa pels carlins de la ciutat de Vic, transforma les seves inclinacions i l'allunya per sempre dels sentiments carlins que tenien els

seus pares. Oposat a tot allò que representa opressió en l'individu i en la societat anirà cisellant una aptitud organitzadora.

Inicia, amb els companys del Seminari, una campanya d'acció, exaltada amb lectures, cants, conferències i excursions amb barretina, reunint-se fora del recés del Seminari, en esbartades a la Font del Desmai, introduint-se en el Cercle Literari, cenacle de la intel·lectualitat vigatana, prenent part en les acadèmies i llegint-hi els seus primers assaigs poètics. En aquest aspecte, el 1882 ja li és encarregada la confecció de la Crida de Sant Miquel dels Sants.

A la Joventut Catòlica, de vida molt activa ja en aquella època, actuava de bibliotecari i en els més rellevants actes de l'associació es fa present amb lectura de poemes i amb apassionats discursos.

Decidit en la seva empresa humanística funda el mateix any 1882 un periòdic quinzenal de títol «L'Almogàver», d'orientació apologètica i literària. Amb el lema «Pro Aris et Focis» apareix el primer número, el 15 de març, amb una escollida col·laboració. Se'n publicaren només sis números, car l'agitació que el periòdic produí en el centre docent del Seminari fou tan activa que prudencialment deixà de publicar-se.

Arriba un moment en què el bisbe Morgades li ofereix, a despeses d'ell, traslladar-se a Roma per tal de perfeccionar l'estudi de les ciències eclesiàstiques. Després de pensar-ho molt, no accepta aquesta proposició, abandona la carrera eclesiàstica i es trasllada a Barcelona per matricular-se a la Facultat de Dret i procurar dur a bon termini el programa que s'ha forjat.

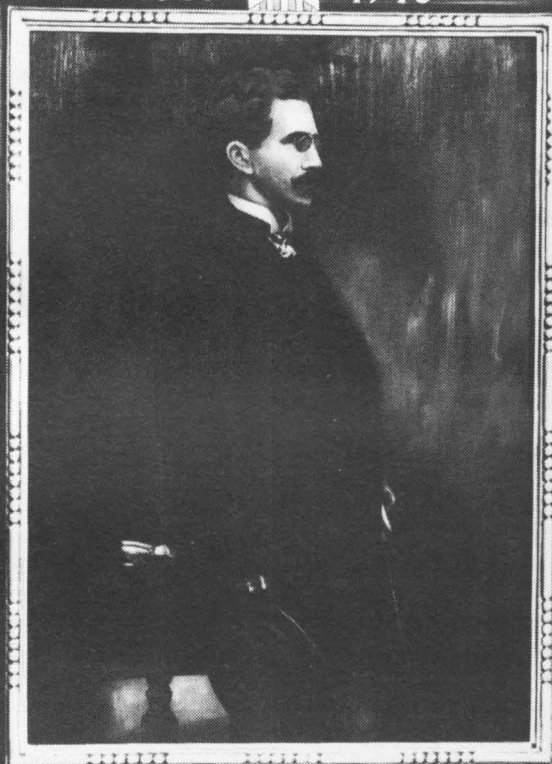
Des de Barcelona, i a Vic en l'època de vacances, col·labora a les acadèmies del Cercle Literari i ocupa la tribuna els anys 1884 i 1885 en sengles parlaments sobre la figura de Balmes amb motiu de les acadèmies anyals commemoratives de la mort del filòsof i el 1887 en la celebració del mil·lenari del restabliment de la diòcesi.

A «La Veu del Montserrat» participa en la secció poètica i amb especial dedicació en la correspondència des de Barcelona i ens deixa, amb la col·laboració d'al-

1863

1918

NARCÍS VERDAGUER I CALLÍS

tres corresponsals, una veritable història de la vida social, política i artística de la capital.

Col·labora en el diari «La Renaixença» i la «Il·lustració Catalana» li dedica el fascicle número 333 de «Lectura Popular», Biblioteca d'Autors Catalans. Guanya el llaüt d'argent en un certamen organitzat per la Joventut Catòlica de Barcelona. Forma part del cos de mantenidors dels Jocs Florals els anys 1891, 1892 i 1910 i actua en el primer de secretari. La lectura dels clàssics el porta a traduir obres de la literatura universal, com ara la de contes populars provençals publicats a «La Veu de Catalunya» sota la signatura de FRANAR, conjunció de les primeres síl·labes del nom de la seva muller i del seu propi nom. I, en vers, la de *La Divina Comèdia*, de la qual sols pogué enllestir dos volums, *Infern* i *Purgatori*, editats pòstumament per la seva vídua en edició de bibliòfil.

Establert a Barcelona el 1883 per tal de seguir els estudis de dret s'hostatja al carrer de la Canuda 14, on vivia el seu cosí Jacint.

La primera actuació de transcendència política de Narcís Verdaguer fou en una reunió de Llotja que tingué lloc el 1886, a la qual assistí com a corresponsal de «La Veu del Montserrat» i on, amb paraula càlida, pogué establir un pla de concòrdia entre les dues oposicions que discutien.

En 1887 es va fer soci de la secció de dret del Centre Escolar Catalanista, organització estudiantil, intervingué en diferents actes i assolí tot seguit la presidència de la secció de dret i la presidència del Centre el 1888. El Centre Escolar agrupà sota la seva influència les principals figures que serien, amb el temps, els primers actors del regionalisme.

El 1889, entrat de soci en la Lliga de Catalunya, va ésser elegit secretari de la comissió de relacions. Des d'aquest lloc, i amb el prestigi que tan prematurament havia adquirit, es va llençar de ferm a combatre l'argumentació d'aquell famós article 15 del nou Codi Civil que venia a destruir la nacionalitat dels catalans i matar el nostre dret. Indignat per aquesta injúria a les nostres

Institucions va clamar per la necessitat d'emprendre una campanya de propaganda i d'agitació per tot Catalunya.

El Cercle Literari de Vic tot seguit es va fer ressò de la indignació general. La protesta vigatana s'inicià en una reunió a l'Ajuntament convocada pel capdavanter en la lluita. En aquest acte s'acordà celebrar una reunió pública al Teatre de la Ciutat a fi de donar a conèixer l'abast de les disposicions i estudiar la manera d'enviar la protesta al President del Consell de Ministres i al dels cossos colegisladors. Apareix a la premsa un manifest dirigit als habitants de Vic i de la comarca. En l'entitat, els prohoms de la política ciutadana pronuncien sensationals discursos. Les reunions s'estenen als pobles de la rodalia, on intervenen diferents oradors, entre els quals no hi manca mai Verdaguer i Callís com a representant de la Lliga Regionalista. La lluita, estesa arreu de Catalunya, aconseguí el seu propòsit car, després de varies modificacions, l'article 25 fou resolt amb text favorable.

Narcís Verdaguer i Callís, veritable heroi a la vanguardia de la protesta pública, insereix a «La Veu del Montserrat» una sèrie d'articles referents a la qüestió. Foren aplegats més tard, el 1919, en un volum de les publicacions de la revista «Col·lecció d'Estudis Polítics» sota el títol general de *La primera victòria del catalanisme*, amb pròleg de Francesc Maspons i Anglasesell i epíleg biogràfic de Ramon Rucabado i Comerma.

La seva presència en les diferents poblacions de Catalunya li dóna la idea d'organitzar la propagació popular del catalanisme i presenta a la comissió de relacions de la Lliga de Catalunya un pla que acaba amb la creació de la Unió Catalanista, de la qual en deriva el Foment Catalanista, a fi de popularitzar a Barcelona les idees i sentiments patriòtics que ell perseguia. A més, pel març del 1881 va fundar una Associació de Propaganda per la predicació oral a les comarques i pobles.

Comença a ressentir-se de la seva salut que l'obliga a certes temporades de repòs, passades les quals torna a reemprendre les seves activitats.

Corresponsal de «La Veu del Montserrat» i seguint un impuls de traslladar el periòdic a Barcelona amb motiu

de la presència a la capital del seu fundador, Jaume Collell, opta per la creació d'un periòdic de semblants característiques i dona a la llum «La Veu de Catalunya», el primer número del qual apareix l'11 de gener de 1891, amb la redacció instal·lada al carrer de la Canuda 14. Verdaguer duu el pes de la publicació i hi col·laboren Joaquim Cabot, Lluís Marsans i, més tard, Francesc Cambó, el qual havia entrat a fer pràctiques d'advocat al despatx de Verdaguer.

En el seu periòdic desplega el màxim de les seves lluites periodístiques i dedica dens espai a l'estudi i el reflex de tots els moviments regionalistes del món.

Cedí «La Veu de Catalunya» a Prat de la Riba i Puig i Cadafalch per tal de convertir-lo en diari, del qual no acceptà la direcció per motius de salut, però continuà la seva campanya prop la Solidaritat Catalana que constituí l'eix de la seva vida de combat.

En la continuïtat de la seva tasca periodística el trobem el 1893 dirigint la darrera etapa del setmanari «La Barretina».

Aquest mateix any va prendre per muller Francesca Bonfemaison i Fariols. En tots els capítols de la història de Verdaguer i Callís el nom i la íntima col·laboració de l'esposa no podran ésser mai deixats de banda.

Des del seu càrrec de vocal secretari del Foment del Treball Nacional (1899) proposa i realitza la creació d'una borsa de treball, la qual, més tard, es fondrà amb la de la Diputació, i n'és elegit president vitalici.

Al mateix temps ostenta la presidència del Centre Nacional Català, també fundat per ell, entitat que més tard, el 1901, es fusionarà amb la Unió Regionalista per tal de constituir la Lliga Regionalista, de la qual serà vicepresident.

El 1901 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona.

En el bienni 1910-11 presidí la Societat Econòmica d'Amics del País.

El 1911 fou votat per a diputat provincial per Vic-Granollers, el 1913 diputat provincial per Barcelona, i el 1914 diputat a Corts per Vic.

El 1915 va dur el penó de la processó de Sant Miquel dels Sants en honor al seu càrrec.

En 1917 fou designat president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, càrrec que no pogué acceptar per manca de salut.

Va morir als cinquanta-quatre anys, el dia 5 d'abril de 1918, al seu domicili del carrer de Montsió, número 3, on havia traslladat el seu domicili i despatx el 1891. El seu cos, embolcallat amb la bandera catalana segons la seva pròpia voluntat, fou enterrat en una espontània i sentida manifestació de dol popular presidida per Francesc Cambó.

L'Ajuntament de Barcelona en sessió del 10 d'abril de 1918 acordà de donar el seu nom a un carrer de la ciutat i col·locar el seu retrat a la Galeria de Catalans Il·lustres. Aquest darrer propòsit no s'ha realitzat encara. El seu nom fou posat, per expressa petició de la seva vídua, a l'antic carrer de Montjuic de Sant Pere, al qual li fa paret l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona que ella havia fundat.

En l'època del redreçament de les idees que havien de donar pas al desenvolupament del moviment polític i que cristal·litzarien ràpidament en la concreció dels més alts ideals del catalanisme veiem la figura de Narcís Verdager i Callís com a capdavanter d'aquest moviment, en la seva prodigiosa activitat, que li ha valgut el títol de pare del catalanisme polític.

La ciutat de Vic ha perpetuat la memòria de Narcís Verdager i Callís donant el seu nom a un carrer de la ciutat, el primer que es troba sortint per la carretera en direcció a Barcelona, i col·locant el seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres. L'acte es celebrà al Saló de la Columna de les Cases Consistorials el dia 15 d'abril del 1983. L'obra pictòrica és deguda a la mà de Ferran Sans i el discurs biogràfic anà a càrrec de Miquel S. Salarich i Torrents, Medalla de la Ciutat i President d'Honor del Patronat d'Estudis Ausonencs.

BIBLIOGRAFIA:

VERDAGUER I CALLÍS, Narcís: *Notes autobiogràfiques*. Manuscrit de l'Arxiu Rucabado-Verdaguer.

COLLELL I BANCELLS, Jaume: *Narcís Verdaguer i Callís*, Festes de Vic, Tipografia Balmesiana, 1918.

Pròleg al fascicle 333 de *Lectura Popular*, «Il·lustració Catalana».

RUCABADO COMERMA, Ramon: *Cloenda biogràfica al llibre de Verdaguer «La primera Victòria del Catalanisme»*, 1919.

SALARICH TORRENTS, Miquel: *Narcís Verdaguer i Callís*, «Ausa» IV (1961-63), pàg. 423.

Josep Gudiol i Cunill

El cèlebre arqueòleg Josep Gudiol i Cunill nasqué el dia de sant Esteve de l'any 1872 a la casa n.º 55 del carrer de Manlleu, on va viure tota la seva vida, una vida íntimament lligada amb el Museu Episcopal de Vic, la seva obra cabdal, en la qual esmerçà totes les seves energies. En efecte, augmentà les seves col·leccions i les documentà amb els seus treballs científics, els quals, a més de donar-les a conèixer, encetaren en moltes branques de l'art català estudis seriosos i documentats. Hi posà unes arrels tan fondegues que avui, després de més de cinquanta anys de la seva mort, molts dels seus treballs, malgrat l'avenç de l'estudi i el mètode científic, no s'han superat encara.

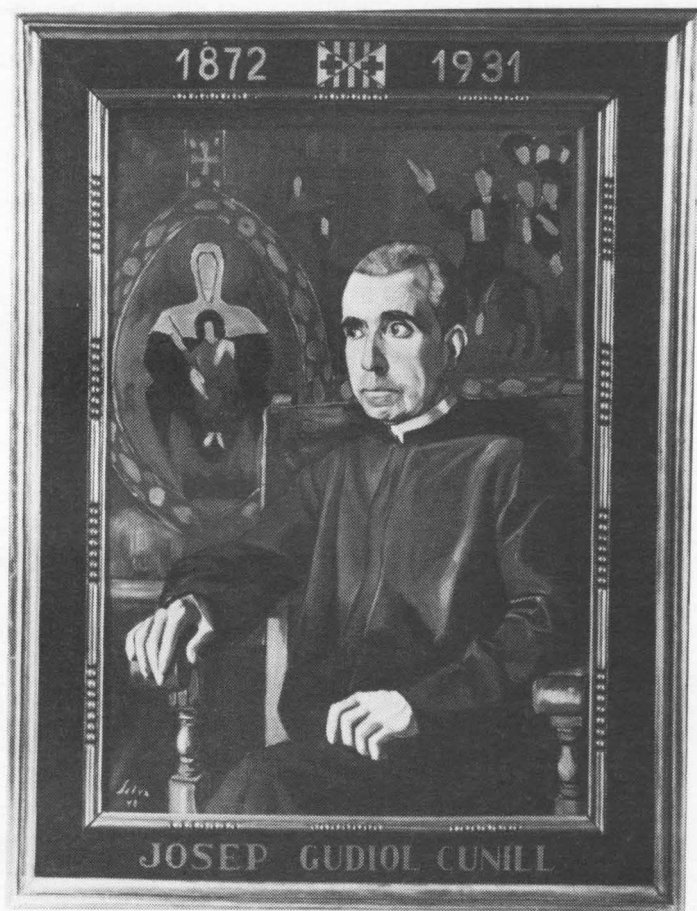
De petit cursà les primeres lletres, fins als nou anys d'edat, en que ingressà al col·legi de segon ensenyament de Sant Miquel dels Sants, dirigit aleshores per Mn. Miquel Vallbona. Després de tres anys d'estudi, el 1885 decideix seguir la carrera eclesiàstica al Seminari de Vic. No fou un alumne que destaqués pels seus estudis, però sí per la molta tenacitat i aplicació. Cal consignar que, fins i tot en disciplines en què més tard es significà com a historiador, no passà pas d'una mitjanja.

La seva vocació es desvetllaria més tard quan, a mesura que augmentaven els seus coneixements, el seu esperit es complaïa incorporant-se als moviments culturals vigatans que atreïen la joventut de l'època.

El Vic cultural de la segona meitat del segle XIX assolí una activitat molt dilatada, amb característiques pròpies. La ciutat i la comarca foren un reducte cultural del qual sortiren figures que nodriren el camp de la renaixença i que possibilitaren el reviscolament del nostre poble. Les arrels d'aquest fenomen les trobaríem en les tertúlies literàries que es realitzaven en diferents cases de la ciutat i en les entitats amb vivacitat cultural,

algunes d'elles nascudes en les mateixes tertúlies i en la inquietud juvenil que s'hi incorporava i que potencià les realitats existents amb onades de ritmes generacionals. El jove Gudiol coincidí amb el temps en què els fruits sembrats per l'Esbart de Vic germinaven en el substracte ciutadà, assaonat pel Cercle Literari, institució que omplí tota la segona meitat del segle XIX i possibilità moltes de les realitzacions culturals vigatanes posteriors. El jovent de Vic es reunia en grups entusiastes on, amb el lligam dels estudis, les afeccions i els comentaris de les darreres notícies, gaudia dels béns que van des de la conversa amical a l'augment de coneixements, passant per la compartició de la pròpia producció literària, les excursions, la troballa artística o el comentari del fet històric. Gudiol fou membre destacat de la colla Ausa i, empeltat de l'entusiasme vigatà i a l'abric del consell d'homes com Josep Serra i Campdelacreu, el canonge Jaume Collell i l'historiador Lluís B. Nadal, anà perfilant una vocació que aviat veié uns límits definits. El tremp emprenador, la voluntat ferma i la intel·ligència desperta l'encaminaren cap a la consecució d'una personalitat decidida a projectar-se cap a les més grans empreses.

L'any 1888 se celebrà a Barcelona l'Exposició Universal i la diòcesi de Vic hi envià valuoses col·leccions d'objectes, testimoni de la riquesa artística de les esglésies i capelles de tot el bisbat. A iniciativa del canonge Jaume Collell, de seguida recolzada pel geni intuitiu i operant del bisbe Josep Morgades, el qual seguí la idea i la portà a terme, les riques col·leccions es col·locaren al costat de la Biblioteca Episcopal, a les sales existents sobre les galeries dels claustres de la catedral. Al conjunt de l'Exposició Universal s'afegiren molts objectes reunits pel Cercle Literari i que constituïen la seva aportació a una exposició d'art antic que es féu a la tardor de l'any 1868 als claustres de Sant Domènec. Un grup de seminaristes, entre els quals es trobava Mn. Gudiol, fou destinat pel nou bisbe a col·laborar amb els directors Antoni d'Espona i Josep Serra i Campdelacreu en les tasques d'instal·lació dels objectes reunits, i junts prepararen la inauguració definitiva, la qual s'efectuà el

dia 7 de juliol de 1891.

Mons. Eduard Junyent ens diu que entre la pols secular i el nerviosisme de l'organització, el jove estudiant de filosofia sentí la veu que el cridava a ésser el vertader arquitecte d'aquella empresa incipient. Immediatament restà submergit en la transcendència d'allò que li passava per les mans, s'aficionà als objectes salvats de la barbàrie i del descuit dels temps passats, penetrà en el seu significat i intuï els seus valors a mesura que intervenia en la redacció del catàleg publicat en dos fascicles en 1893 i 1896.

Amb dos companys seus, Pere Bofill i Josep M.ª Baranera, i amb el consell i protecció del bisbe Morgades, Gudiol fa, l'any 1894, un viatge d'estudis a Roma. El temps d'estada a la ciutat eterna fou curt, del 17 d'abril al 3 de juliol, però en canvi el profit fou ampli per les perspectives que des d'aleshores se li obrien i per la percepció concreta del mètode de treball que li calia emprar. Arribat a Vic comença a escorcollar els arxius a la recerca de notícies que puguin documentar les moltes peces i col·leccions que en el museu van passant per les seves mans. Poc a poc, els elements litúrgics, les monedes, els vidres, la ceràmica, les escultures, els retaules, retroben una vida que no tenien gràcies a l'estudi profund de cada una de les peces i a les relacions i paral·lelismes que són possibles gràcies a la documentació que hi va incorporant. Autodidacte, puix s'endinsava en camps desconeguts, un cop concretada la seva vocació per la recerca i perfilat el seu mètode de treball basat en l'estudi de la realitat dels objectes i monuments segons allò que els documents li diuen, comença a recollir un fruit abundós amb la publicació d'estudis monogràfics sobre les més diferents matèries relacionades amb l'art, l'arqueologia i la història. Així, fent del Museu de Vic un museu sense secrets, mèrit immens si pensem que no es tracta d'un museu especialitzat sinó que abasta totes les èpoques, posa els fonaments d'una veritable escola que ha fet possible en els nostres temps obrir un ventall ampli d'estudis sobre tots els aspectes de l'art català.

El dia 19 de setembre del 1896 és ordenat sacerdot i el

dia 13 d'octubre canta la primera missa a l'església dels Trinitaris de Vic. El bisbe Morgades l'uneix de seguida a l'obra del museu i el mateix any li confia el càrrec de bibliotecari de la Biblioteca Episcopal i d'auxiliar del conservador del museu, Antoni d'Espona i de Nuix; consolida definitivament la institució amb una Junta de Govern i amb uns estatuts redactats per ell mateix l'any 1897. Mossèn Gudiol és per fi nomenat conservador el dia 22 de febrer del 1898, se li confia la càtedra d'arqueologia sagrada que s'instituï al Seminari i, uns anys més tard, el 1901, després de la mort de Josep Serra i Campdelacreu, la Societat Arqueològica, de la qual formava part, el designa conservador del Temple Romà i del Museu Lapidari annex.

El seu treball al museu fou ingent. L'impuls que donà a la institució es pot seguir a través de les memòries anuals que inicià l'any 1895 i que publicà any rera any, fins l'última que deixà acabada poc abans de morir. Mossèn Gudiol sempre visqué totalment identificat amb el museu, com si fos part integrant de la seva vida, confiant per mantenir-lo en el seu esforç i la seva tenacitat. I allò que més meravella de la seva obra és que, llevat d'algunes ajudes de l'Ajuntament de la ciutat, de la Diputació de Barcelona i de subvencions esporàdiques amb què pogué comptar, el ritme d'adquisicions no fou mai interromput. Al mateix temps, la conservació i la millora de les obres s'aconseguí gràcies a les seves forces i a la renúncia de tota retribució personal. Hi destinava el producte de les seves publicacions i dels premis que obtenia en concursos i allò que guanyava amb els seus estudis i treballs, els quals se li encarregaven pel seu prestigi personal. Retribució que fos en diners o amb objectes notables, sempre passava a engruixir les sèries del museu.

Els mèrits de Mn. Gudiol aviat foren reconeguts i l'any 1896 la Societat Arqueològica Barcelonesa i el Centre Excursionista de Catalunya el fan soci corresponent. La «Société de Correspondance Hispanique» de Bordeus ho fa el 1898 i la Societat Lul·liana de Mallorca el febrer del 1900. Dos anys més tard, el 1902, se li

concedeix un accésit en el concurs Martorell per l'obra *Nocions d'Arqueologia Sagrada Catalana* que li obre les portes de la «Reial Acadèmia de Bones Lletres», la qual, el 3 de maig de 1902, l'admet com a acadèmic corresponent. També fou nomenat membre de la «Société Française d'Archéologie» (1903), conservador cronista de la Societat d'Arqueologia Vigatana i soci adjunt de la Societat Catalana de Bibliòfils (1905). Concorregué amb monografies de caràcter històric i arqueològic als Jocs Florals de Barcelona. L'Institut d'Estudis Catalans el designà per formar part d'una missió d'estudis al Pallars i Ribagorça (1907) i li confià treballs per a les exposicions d'orfebreria de Saragossa i València.

Les festes commemoratives del centenari del naixement de Jaume Balmes deixaren a Vic una inquietud cultural que es concretà en el Centre Excursionista de Vic, amb una tertúlia instal·lada als soterranis del Temple Romà. Aquesta entitat, sota la direcció de Mn. Gudiol, organitzà actes i conferències, fruit moltes d'elles de recerques històriques i arqueològiques en els arxius i en diferents indrets de la comarca. El seu butlletí, que ens ha conservat molts dels treballs fets, és en gran part obra personal d'ell. Al redós de les seves activitats creà un ambient i una il·lusió entre els joves per a les disciplines tractades, que es concretaren en una albada de noves vocacions artístiques com les que es desvetllaren en la colla Gurb amb els noms concrets del seu nebot Josep M.ª Gudiol i de Mn. Eduard Junyent.

L'any 1912 torna a Roma. El 1913 la junta del Museu de Barcelona li encarrega un estudi sobre les creus processionals d'orfebreria catalana. La societat d'Amics del País el nomena soci de mèrit i li premia un treball, també sobre orfebreria. El gener de 1914 és distingit com a membre de la Société Royal d'Archeologie i els anys 1915 i 1916 l'Institut d'Estudis Catalans li atorga el primer premi per l'estudi iconogràfic sobre la Mare de Déu i després premia el Museu de Vic per la seva organització i contingut, obra resumida en una esplèndida monografia històrico-descriptiva.

Al llarg d'aquests anys treballa en la seva obra cabdal

L'arqueologia litúrgica de la província eclesiàstica de Tarragona, amb la qual obté el premi Martorell el 1917. Es tracta d'una recopilació sistemàtica de totes les manifestacions litúrgiques que en el transcurs dels temps es succeïren en les Esglésies agrupades sota la metròpoli de Tarragona. Aquesta obra consagra Gudiol com a un mestre indiscutible en els camps de l'arqueologia aplicats a la litúrgia.

El prestigi aconseguit se li reconeix públicament amb noves distincions. El 16 de maig de 1917 se'l nomena membre de la Real Academia de la Historia de Madrid, el 1919 soci corresponent del Foment d'Arts Decoratives de Barcelona, el 1920 acadèmic corresponent de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando de Madrid, i el 1923 membre corresponent de la secció d'Història Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans i membre corresponent de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts de Barcelona.

Novament obté un premi en el concurs de museus amb el *Catàleg dels manuscrits del Museu Episcopal de Vic* i fa un estudi complet sobre els *Trescentistes Catalans* (1924), on reivindica els pintors oblidats de l'escola pictòrica de la Catalunya medieval. Ho completa més tard amb les obres *Els primitius: Els pintors i la pintura mural* (1927), que obté el premi Martorell, *La pintura sobre fusta* (1929) i *Els llibres il·luminats*, en què tracta dels pintors de l'època romànica, del significat dels temes iconogràfics de la pintura mural i sobre taula i de les miniatures dels manuscrits.

Tot just acabat de redactar l'ampli estudi sobre *L'arqueologia litúrgica de la província eclesiàstica de Tarragona*, acusa el llarg esforç de la redacció i se li inicia un procés irreversible de tremolor nerviós que afecta l'acció motriu del seu cos i li entorpeix l'agilitat de la parla. Mn. Gudiol suporta amb edificant resignació la malaltia i no deixa de treballar intensament, com ho prova el fet que no disminueix el ritmes de les seves publicacions, la qual cosa va solidificant el seu prestigi, coronat per fets significatius. L'any 1925 el Ministeri d'Instrucció Pública el designa, malgrat no ésser universitari, per formar part

del tribunal d'oposicions a la càtedra d'arqueologia de la Universitat de Valladolid. La Universitat de Bonn li confereix el títol de doctor Honoris Causa (1927) i el «College Art Association of America» de Nova York el designa membre de la corporació. Així es confirmava que la importància dels seus estudis era reconeguda internacionalment.

Una última actuació fou, el 1929, la Presidència dels Jocs Florals de Barcelona, institució a la qual moltes vegades havia concorregut. Fou un homenatge del món de les lletres al seu indiscutible prestigi de mestre en els camps de l'arqueologia i la història.

Cal dir que tota la seva actuació no té sentit si no ho mirem sota els angles del seu exemplar sacerdocí i del seu amor a la ciutat de Vic. El primer, condensat en el seu *ex-libris* amb les lletres del salm «Emite lucem tuam et veritatem tuam», i el segon amb la seva dedicació a les coses vigatanes, les seves institucions i la seva història. Tot era passat per l'ullera del seu sentit vigatà i el nom de Vic fou de nou conegut arreu del món per la seva obra i els seus estudis.

No parà de treballar fins el dia del seu traspàs, el 10 d'abril del 1931. Per acord municipal del 29 d'abril del mateix any s'acordà de col·locar-lo a la Galeria de Vigatans Il·lustres i s'encarregà el retrat a Feliu Elies i Bracons (APA). El retrat es col·locà a la sala del Consistori sense sessió. Destruït l'any 1936, es reposà el dia 4 de juliol de 1948 amb un retrat de Josep Selva i un resum biogràfic d'Eduard Junyent i Subirà, el seu deixeble i el continuador de les obres del Museu i la Biblioteca Episcopals. En complir-se els cent anys del seu naixement, el Patronat d'Estudis Ausonencs dedicà a la seva memòria la festa anual de l'any 1972 i féu una semblança de la seva personalitat el Dr. Joan Ainaud de Lasarte, director dels museus de Barcelona. L'Ajuntament de Vic li ha dedicat un carrer de la ciutat i, a partir del curs 1972-73, el Patronat d'Estudis Ausonencs convoca, amb l'ajut i la iniciativa del seu nebot, Josep M.ª Gudiol i Ricart, la beca d'estudis «Mossèn Gudiol». Mantinguda els cursos següents, ha estat un valuós ajut

per facilitar diferents treballs en els camps de la història de l'art i l'arqueologia a les comarques catalanes.

BIBLIOGRAFIA:

GENÍS I AGUILAR, Martí: *Estampes de l'Esbart*, «Biblioteca d'Autors Vigatans» XXV, Vic 1933, pàg. 77.

JUNYENT, Eduard: *Mn. José Gudiol y Cunill: esbozo biográfico*, Vic 1948, 21 pàg.

JUNYENT, Eduard: *Mn. Josep Gudiol i Cunill: 1872-1972*, «Ausa» VII (1972-74), pàg. 93-107.

ORDEIG I MATA, Ramon: *Presentació a GUDIOL I CUNILL, Josep: Els claustres de la catedral de Vic*, Publicacions del Patronat d'Estudis Ausonencs («Osona a la butxaca» 3), Vic 1981, pàg. 5-8.

Lluís Romeu i Corominas

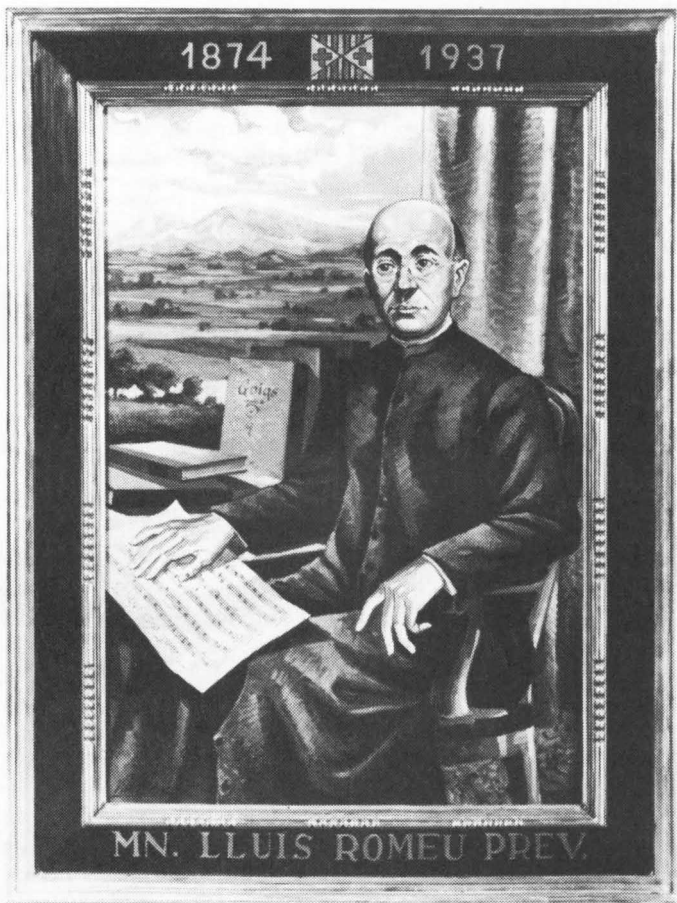
Lluís Romeu i Corominas neix a Vic el dia 23 de juny de 1874 a la plaça del Pes, la casa coneguda com a «Can Bescanvi», a l'indret on avui es troba la merceria Pous. Els seus pares tenien una fàbrica de llonganisses, de renom, casa d'anants i vinents, que tenia representants arreu d'Espanya i exportava productes vigatans a Madrid, Sevilla, València i altres capitals de l'Estat. El petit Lluís aprengué solfeig i piano a l'Escola Municipal de Música de la seva ciutat. L'escola, de bona anomenada, era dirigida pel mestre Lluís Jordà, compositor de rica inspiració i bon pianista, col·laborador en moltes sessions musicals del Cercle Literari. Amb ell Lluís Romeu fa els primers estudis de composició i harmonia, aprèn piano i violí i és tan gran la seva predisposició, aplicació i destresa musical que, amb només dotze anys, ja li deixen tocar l'orgue de Sant Domènec. La finor del seu esperit, el seu caràcter receptiu i la seva sensibilitat musical el portaren a configurar un caràcter senzill, sentimental i pietós tant des del punt de vista humà com del religiós. Continua els seus estudis al Seminari Tridentí, on alterna l'augment de coneixements en les disciplines eclesiàstiques amb un aprofundiment del món de la música sagrada. Ja des de petit, a casa seva i al Seminari després, capta la immensa riquesa de la música popular i ressonen en la seva oïda tant les belles i jolives tonades de la terra com la seriositat del gregorià.

El 24 de setembre de 1898 el bisbe Josep Morgades l'ordena sacerdot i és nomenat organista de la parròquia barcelonina de la Bonanova. Perfecciona els seus estudis d'harmonia i composició amb el mestre Ribera i es relaciona amb els cercles musicals barcelonins, amb Lluís Millet, Francesc Pujols, els mestres de l'Orfeó Català i amb el pare Sunyol, monjo de Montserrat i ànima de la reforma gregoriana a Catalunya. Però el crit

de la terra és poderós i l'any 1901 es presenta i guanya les oposicions a mestre de capella de la catedral de Vic.

La capella de la seu era un cor format sols per veus masculines, una dotzena d'homes entre els quals sobresortien el baix i el tenor, i tenia una vintena de nois, molts d'ells escolans. El grup estava dirigit pel mestre de capella que vivia en una casa propietat del capítol de la catedral, al carrer de l'Escola n.º 4 (avui n.º 10), i actuava amb un relleu singular en les grans solemnitats catedralícies de Nadal, Pasqua, Sant Pere, Sant Miquel, l'Assumpció,... i també els dies que hi havia ofici, laudes i vespres solemnes i tedèums. La capella tenia un lloc preferent al cor de la catedral que aleshores es trobava al centre de la nau, com estem acostumats a veure en moltes catedrals del país. La seva situació era enfront de l'orgue perquè calia un acord i una perfecta coordinació entre l'organista i el director del cor, i en determinats cants, com en les antífores dels salms, el to major era donat per un dels escolans de cor i seguia després la resta que passava adequadament el to als xantres. Les actuacions de la capella despertaven un gran interès entre els assistents a les funcions de la catedral i eren objecte de comentaris crítics o elogiosos que sovint ultrapassaven el marc estricte de la celebració. La capella actuava també fora de la catedral, en altres esglésies de la ciutat, en parròquies i pobles i fins era sol·licitada en dinars de casament, on actuava amb acompanyament de piano o d'instruments de corda.

Mn. Lluís, tot seguit, intentà introduir el bon gust artístic i religiós en la música de la catedral. Poc a poc va despullant la seva capella d'instruments que l'acompanyen i que no recolzen sentiments de lloança o oració, car ell cerca l'austeritat suprema, la veu humana i l'orgue. No tarda a trobar una oposició virulent. Hi ha qui el comprèn i s'hi entrega, però molts no volen perdre l'espatec de música i lluminàries de les grans solemnitats. Han arribat queixes al senyor bisbe i el doctor Torras i Bages l'adverteix, perquè és tot Vic que ho demana i no es resigna a despullar les festes de la catedral d'uns ressons de música a què està acostumat.

Sortosament el Sant Pare Pius X publica el *Motu proprio* sobre la música sagrada on diu «la música sagrada ha d'ésser santa, artística,... universal,... i pot admetre en les composicions religioses aquells formes particulars que constitueixen el caracter específic de la propia música sempre que no perdi la naturalesa general de música sagrada». I comentant el Congrés Internacional de Cant Gregorià d'Estrasburg (1905) el Mestre Millet escriu «el *Motu proprio* del nou papa ha estat una santa sotregada per al totxo i endarrerit mal gust i una nova vara de Moisès que ha fet brollar aigua viva de la roca dura». El doctor Torras escolta de nou les raons del seu mestre de capella, més que amb paraules amb música, i al final diu: «també els bisbes s'equivoquen»; i des d'aquell moment es converteix en guia i protector del sacerdot i artista.

Pius X i Lluís Millet són el seu únic guiatge. Mn. Lluís treballa de valent, acull en el seu domicili del carrer de l'Escola un cercle reduït d'amics i coneguts als quals ofereix en seccions musicals un tast primerenc de les seves obres. En la festa de la Música Catalana del 1906 s'atorga el premi de l'Orfeó Català a dues cançons populars harmonitzades per Mn. Romeu: «Cançó de Nadal» i «Rosa de Folló», èxit que repeteix l'any següent, en el premi ofert pel cardenal Cassanyes, amb una col·lecció de motets al Santíssim Sagrament.

I arriba el primer gran èxit de Mn. Romeu: el dia 8 de setembre de 1910 té lloc a la catedral de Vic l'estrena de la «Missa del Centenari de Balma» amb la participació de l'Orfeó Català. La impressió fou sobirana, car més de 600 cantaires intervenien en l'execució i un majestuós diàleg de cant es creuava entre ells i la intervenció del poble. El mestre Millet escriuria: «en la Missa dedicada a Balma és on es troba definida amb més relleu l'original modelitat artística del mestre de capella de la catedral de Vic. La concepció del pla general de l'obra té el seu origen en el cant a dos cors, cantors litúrgics i poble, usat ja en època llunyana en el culte i que avui hi ha una tendència a restaurar.

De nou les festes de la música catalana són plataforma

i reconeixament de l'obra de Mn. Romeu: premi a «Rosari pels Humils» (1911) i «Missa de la Mare de Déu de Núria» (1913), amb acompanyament d'orgue, amarada d'estil popular i gregorià. Els impressors editen l'obra de Mn. Romeu en les seves col·leccions de música religiosa. No hi ha orfeó ni capella que no l'interpreti ni església, monestir o catedral catalanes on les seves notes no sonin a l'harmònim o a l'orgue.

L'any 1916 l'Orfeó Català celebra a Montserrat les bodes d'argent i es canta la Missa de la Mare de Déu de Núria. L'Orfeó Vigatà, de la mà del seu deixeble predilecte, Mn. Miquel Rovira, no para d'estrenar composicions seves. Sols en un any (1921) trobem vint-i-set orfeons i corals de Catalunya que en els seus programes interpreten obres de Mn. Romeu: Misses, Himnes, Cançons de Nadal, Cançons Marianes, Eucarístiques, Ave-maries, Parenostres, Crec en un Déu i tantes oracions del poble i jaculatòries musicades, Salves i infinitat de Goigs. Tota la seva producció és ja del ric bagatge de la música popular religiosa catalana i de l'Església Universal, tota una obra gegantina plena de contingut religiós i d'harmoniosa inspiració.

A mossèn Romeu comença de fallar-li la salut, i com que la seva dedicació a la capella de la Seu li demana moltes hores, la deixa (1920) a mans de mossèn Miquel Rovira. Han estat divuit anys de treball continuat que han encimbellat la capella a una gloriosa perfecció. Se li encarrega ara l'orgue de la catedral, on podrà esplaiar-se amb les seves composicions.

L'any 1922 els deixebles de mossèn Romeu reunits a Vic li fan un homenatge. El mateix any l'Orfeó Català interpreta per primera vegada la Missa de Roser. El 1925, en el concurs de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, se li premia un recull de cançons populars. Amb motiu de l'any Sant l'Orfeó Català va a Roma i canta a Sant Joan del Letrà el Glòria de la Missa de Núria i, en el concert de l'audiència que els concedí Pius XI, canta cançons populars catalanes de Millet i Romeu. El nostre músic no para de compondre i s'extasia improvisant a l'orgue. Els seus amics i deixebles l'ajuden quan

les seves forces van fallant. La guerra civil de l'any 1936 el troba molt malalt i les patrulles dels milicians que sembraven el terror per la ciutat no li diuen res, potser per menyspreu, i ell, apòstol de la música sagrada, que no s'havia dedicat a la confessió, es troba, per manca de capellans, amb una currua de gent que ara demana el seu consol i l'absolució. És el seu últim servei a l'Església. El 23 de setembre de 1937 el Pare el crida a tocar l'orgue del cel i hi arriba curull de partitures i cançons.

Ens deixa més de 300 obres, moltes d'elles no publicades. L'Orfeó Català li ha cantat: Missa de la Mare de Déu de Núria, Missa del Roser, Missa del Centenari de Balma, Cançó de Nadal, Laude et Gratiae, Oidà, Rosa de Folló, Himne a Santa Cecília, Crist venç, Oh Verge i Mare de Déu, Darrera hora, Psalm d'amor, Fe i Dubte, Cant d'entrada, Cant de a Déu m'encomano, Cant de sortida, Pescadors de Galilea, Cap a Betlem, Caminem, Nadala, Nadal, Cant de la Verge, La riquesa és el vil mot, Pobret, pobrissó, Fred, fred és el meu cor, Lloat sia el Senyor, La presó del Tabernacle, El nom de Maria, Responsori de Nadal, Laetabundus, Avui la neu i gebre, Non non noneta, La Mare de Déu, Eixut és el meu cor... però el veritable protagonista de les cançons de Mn. Romeu i de la seva música és el poble. Amb elles ha cantat i pregat en totes les nostres esglésies i en trobades populars.

Ningú millor que el nostre mestre Millet per resumir la seva obra. Pocs dies després del seu traspàs escriu: «amb la pèrdua de Mn. Romeu la música catalana perd una de les figures més representatives i la música nostra religiosa, la més original i excelsa, la més catalana i piadosa».

El seu retrat es col·locà en la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 20 d'octubre del 1974. Era la cloenda dels actes del centenari del seu naixement i ocupà la càtedra Joan Antoni Maragall i Noble, president de l'Orfeó Català. El retrat és del pintor vigatà Joan Vilà i Moncau. La commemoració s'havia començat un any abans, el 23 de setembre de 1973, en la festa anual del Patronat d'Estudis Ausonencs, amb un parlament llegit

pel Sr. Miquel Saperas, escriptor, poeta i antic secretari del Orfeó Català. L'Ajuntament de la ciutat li dedicà un carrer a la part nova de Vic.

BIBLIOGRAFIA

- SAPERAS, Miquel: *Mossèn Lluís Romeu Apostol de la música sagrada*. «Ausa» n.º 76, vol. VII, 1972-1974 pàg. 169-186.
- PUJOL, Frederic i MARQUÈS, J. M.^a: *Catàleg de les obres de Mn. Lluís Romeu*, «Ausa», VII (1972-74), pàg. 187-210.
- VIDAL I PIETX, Ramon: *Un gran músic vigatà: el mestre Mn. Lluís Romeu*, «Ausa» VII (1972-1974), pàg. 222-225.
- SAPERAS, Miquel: *Cinc compositors catalans*, 1975.

Miquel Rovira i Serrabassa

Miquel Rovira i Serrabassa tenia vint anys quan va fundar l'Orfeó de Sant Lluís que, amb el temps, esdevindria l'Orfeó Vigatà. Aquest fet i altres de la seva encara més prematura joventut ens han de donar una idea de la sensibilitat artística del fundador. Mossèn Miquel deuria tenir la música incrustada profundament en la seva ànima. Era un músic nat.

A part de totes les altres manifestacions que exornaven la seva vida de mestre de música, l'Orfeó fou el constant anhel i la dèria que l'havia d'acompanyar tota la vida. Per això no podem desdoblir la personalitat de mossèn Rovira de la trajectòria de l'Orfeó Vigatà. La seva biografia va lligada totalment a l'activitat de l'Orfeó i, en reciprocitat, escriure la vida de l'Orfeó és escriure la vida de mossèn Miquel. Per això haurem de seguir tots els passos de l'entitat musical per fer-nos càrrec de les múltiples facetes que componen la vida del nostre músic.

Va néixer a Vic el 28 de març del 1882 a la casa número 107 del carrer de Manlleu, de família humil i treballadora.

Als sis anys entrà a formar part de l'Escola Catedralícia agraciat per una veu privilegiada. Els mestres Besga i Montserrat, mestre de capella i organista de la seu respectivament, li donaren les primeres lliçons de música i literatura. Poc més tard entrà d'escolà de cant a la catedral on, amb el temps, anirà ascendint i conquerint més elevats càrrecs i on no deixarà mai d'exercir la seva artística missió amb un esperit de vinculació total.

Estudià la carrera eclesiàstica al nostre Seminari i, endut per la seva gran vocació musical i el seu entusiasme per la música coral, organitzà al poble de Seva un petit orfeó, que dirigí i al qual dedicà tots els moments que les aules li deixaven lliures.

La nostra ciutat ha estat sempre un fogar intensiu d'activitats musicals. En són exponent els noms dels mestres de música que en l'antiguitat sorgiren com a veritables capdavaners en aquest art i la varietat de societats filharmòniques que s'escorregueren en el curs del 1800. En l'ambient levític moltes d'aquestes entitats tenien el seu petit cor per a l'esplai de la seva vitalitat social.

A principis de segle entitats com els Estanislaus, els Lluïsos i la Joventut Antoniana, encaminades en llurs inquietuds a satisfer el buit de la formació juvenil, eren moviments destinats a encaminar el procés espiritual de la nostra joventut. La Congregació de Sant Lluís Gonzaga, que ja duia el segle passat quinze o setze anys d'existència, amb un actiu de nombrosos actes en diferents santuaris de la Plana, sense deixar d'honorar cada any el seu Patró a l'església de l'Hospital on s'allotjava, fou el planter que descobrí mossèn Miquel Rovira per tal de fer-hi germinar amb més intensitat la flor del seu entusiasme. I el 1902 creà el Cor de Sant Lluís, que s'allotjà al local on després s'instal·laria l'Escola Municipal de Dibuix, al carrer del Cloquer, cantonada amb el carrer de Sant Bernat, enfront de l'absis de la capella catedralícia on reposen les restes del bisbe sant Bernat Calvó.

La primera actuació de la Coral de Sant Lluís de Gonzaga, integrada per membres de la Congregació Mariana, nom que feia temps s'havia avantposat al de Sant Lluís, va tenir lloc a l'església del Remei el dia 8 de setembre del 1902.

El 1907 mossèn Miquel, poc després de ser ordenat sacerdot, és nomenat sots-xantre de la catedral.

L'ampliació del col·legi de Sant Josep per a estudiants pobres obligà l'Orfeó a cercar un altre lloc i es traslladà al nou estatge, situat en una antiga i senyorial mansió de la plaça de Malla. Una mica més tard, encara requereix d'un més ampli i apropiat local i s'estableix, pels volts del 1909, a la casa Clariana de la plaça d'aquest nom.

Entretant l'Orfeó de Sant Lluís anava seguint el seu

camí ascendent sota el seny i la batuta de mossèn Rovira, el qual, com a nota rellevant, funda el 1910 l'Escola Popular de Cant i Gimnàstica Rítmica que té una actuació sobresortint en el programa de les festes del centenari del naixement de Balmes.

El dia primer de setembre del 1920 mossèn Rovira pren possessió del càrrec de mestre de capella de la catedral per haver ascendit a organista mossèn Lluís Romeu.

Mossèn Miquel Rovira dedicà a la catedral una gran part de les hores de la seva existència i contribuí a la restauració de la música religiosa iniciada uns anys abans pel seu antecessor. Juntament amb una secció de l'Orfeó assolí de donar a les interpretacions musicals que es desenvolupaven a la seu una tal magnificència que, en les grans festes i especialment en els cultes de Setmana Santa, hi feien acudir un gran concurs afanyós de fruit d'una excelsa interpretació de les partitures d'afamats musicòlegs. Aquestes magnífiques interpretacions arribaren a fer escriure al canonge Collell que ja no calia desplaçar-se a Roma per sentir les millors obres de la polifonia catòlica.

Seguint el pas de l'Orfeó seguirem les múltiples condicions que ordenaren la vida de mossèn Miquel, encaminades sempre a la major efectivitat i glòria de la seva Coral.

En el curs de 1915 el bisbe Torras i Bages, que considera altament satisfactòria l'obra duta a terme, permet que la massa coral prengui el nom d'Orfeó Vigatà. Des d'aquest moment i per aquest motiu l'Orfeó resta més vinculat a la ciutat i la seva actuació és ja des d'aleshores la manifestació vital, harmònica i espiritual de Vic.

En aquest moment es va creure que l'Orfeó necessitava com a emblema una senyera. Es va encarregar el projecte a aquell famós artista vigatà que es deia Lluçia Costa i fou beneïda i inaugurada el dia de Santa Cecília en un acte solemne i religiós celebrat a l'Església del Carme.

L'any següent l'Orfeó s'amplia de veus femenines i

arriba a la suma d'un centenar de cantaires, de manera que emprèn el vol artístic que l'encimbellarà entre els primers. I tot, amb les seves múltiples activitats i nombrosos èxits, per obra i gràcia del seu fundador i director, que no viu més que per a l'Orfeó. Arriba a convertir-lo no solament en una esplèndida massa coral sinó també en una comunitat d'ideals i germandat elevada a les més sublimes realitzacions.

L'any 1920 funda la «Revista de l'Orfeó Vigatà» i obté amb aquesta eina una major convivència entre coristes i socis. També, dintre de l'Orfeó, funda la *Secció Dramàtica* i el *Grup Excursionista*, tot plegat sota la seva direcció.

Sempre dins la seva trajectòria musical, l'any 1924 assoleix el càrrec de professor de cant gregorià al Seminari. D'aquesta manera mossèn Miquel Rovira podria dur a terme aquella màxima que fou norma de la seva vida: cantar i fer cantar. El seu professorat donà fruits esplendorosos i exercí un canvi en l'expressió musical d'arreu del bisbat.

L'actuació constant i, per continuada, impossible de constatar, la resumirem en unes quantes manifestacions. En les festes de la coronació de la Verge de la Gleva, el 1923, a mossèn Rovira li és concedida pel papa Pius XI la condecoració *Pro Ecclesia et Pontifice*. Un concert celebrat en el Teatre Principal, el 1919, amb la col·laboració de l'Orquestra Simfònica de Barcelona. Un altre concert al Palau de la Música de Barcelona. L'excursió i actuació a Montserrat, en commemoració del vint-i-cinquè aniversari de la fundació del cenobi, amb l'ofrena a la Moreneta d'una llaçada que el nunci de Sa Santedat, monsenyor Ragonesi, regalà a l'Orfeó en agraïment al concert particular amb què aquest l'obsequià durant una de les seves estades a Vic. Un meritíssim concert realitzat al saló del tron del palau episcopal, presidit pel nunci, monsenyor Cicognani, en honor a la consagració episcopal del nostre compatrici Dr. Jaume Font i Andreu, avui estadant de la Galeria de Vigatans Il·lustres.

El XXX aniversari de la fundació de l'Orfeó coincideix amb les noces d'argent sacerdotals de mossèn Rovi-

ra i s'organitzen diferents actes en honor seu. La part religiosa es celebra a la catedral, on s'interpreta la missa de la Mare de Déu de Núria de mossèn Lluís Romeu, avui també a la Galeria de Vigatans Il·lustres. Mossèn Rovira rep de mans del President de l'Orfeó, senyor Sans, un artístic calze, ofrena dels orfeonistes, com i també una benedicció especial de S.S. notificada amb un telegrama tramès per la secretaria de l'Estat Vaticà.

Un gran esforç es veié obligat a realitzar quan, després de la guerra civil, clausurat i saquejat el seu local, desordenat i gairebé destruït l'arxiu musical i desconectats els seus cantaires i alumnes, volgué recuperar tot allò que l'Orfeó havia perdut.

Aviat aconseguí de reunir l'estol del seu grup de seguidors, disposats tots plegats a treballar de ferm per tal de retornar a l'Orfeó els seus dies de glòria. Una de les seves noves empreses fou la institució, el 1944, de l'aplec de Sant Miquel dels Sants a Puiglagulla, el qual ha anat perdurant cada any fins als nostres dies.

I, pas a pas, sota la batuta enèrgica i docta de mossèn Rovira, l'Orfeó arribà a celebrar les seves noces d'or. En el curs de l'any l'Orfeó multiplicà la seva activitat i inclogué algunes acadèmies literàries que feren referència a aquesta memorable avinentesa. Foren professades, a la Sala de la Columna de les Cases Consistorials, per Miquel S. Salarich, Miquel Bosch i Jover i monsenyor Eduard Junyent. Mossèn Miquel fou obsequiat pels padrins d'aquelles festes amb una batuta d'argent i pedreria i la Santa Seu li atorgà el títol de prelat domèstic de S.S.

L'any 1948 l'Ajuntament de Vic li concedí la medalla de la ciutat, junt amb altres dos patricis, el Dr. Candi Bayés i Josep Pratdesaba. En aquest acte féu el panegíric de monsenyor Rovira el mestre Joan Llongueres.

Mossèn Miquel havia rebut en vida tots els honors a què s'havia fet creditor. Als ja al·ludits cal afegir el títol de membre d'honor de l'Institut de Musicologia del C.S.I.C. Mereixedor de l'estima de tothom culminà la seva vida sense defallir un moment, amb el pensament i el cor posats en l'Orfeó dels seus somnis.

Era tan gran l'estima amb què era considerat el nostre Orfeó pels grans mestres de la musicologia catalana que el mestre Lluís Millet havia arribat a dir que l'Orfeó Vigatà era el digne hereu de l'Orfeó Català. Aquest Orfeó de Vic que no sols estava constituït per una colla de cantaires sinó que representava una gran família amatent al mutu auxili sota la vigilància constant del seu director en ares als bons costums i el compliment de les seves elevades mirés espirituals. Ací és on es mostrava més clara l'espiritualitat del sacerdot exemplar.

Va morir el dia de sant Joan, 24 de juny, de 1957, sobrevivint encara cinc anys a les noces d'or que hem ressenyat.

La semença que havia sembrat en el solc de l'espiritualitat vigatana no podia pas morir amb ell.

L'Orfeó continuà la seva vida i enriquí la seva història amb noves manifestacions que constituïren l'essència del seu viure. N'és una prova el fet que el 1977 celebrà en brillant apoteosi les noces de platí. Com en el temps de les seves noces d'or les festes de l'Orfeó es succeïren per espai d'un any. I la cloenda no podia ser altra que un emocionat record a la figura del seu fundador i primer director. I en homenatge pòstum, d'acord la Junta de l'Orfeó i l'Ajuntament de la ciutat, decidiren imposar el seu nom a un carrer de la ciutat i elevar-lo a la categoria de vigatà il·lustre col·locant el seu retrat a la Galeria dels predestinats.

Aquest acte solemne tingué lloc a la Sala de la Columna de les Cases Consistorials el dia 19 de novembre del 1978. El discurs anà a càrrec del Dr. Jaume Camprodon, bisbe de Girona. El retrat és obra de Lluís Xandri, professor de l'Escola Municipal de Dibuix.

BIBLIOGRAFIA

- RAMON, bisbe de Vic: *Ejemplaridad*, «AUSONA» (28 de juny de 1957).
- PRATDESABA, Josep: *In memoriam*, «Ausona» (28 de juny de 1957).
- COSTA VELASCO, Josep M.: *Mossèn Miquel ejemplo de virtudes cívicas*, «Ausona» (28 de juny de 1957).
- ESPONA, Joaquim: *Mossèn Miquel i l'Orfeó Vigatà*, «Ausona» (28 de juny de 1957).
- SALARICH TORRENTS, M.S.: *El vigatanisme de monsenyor Miquel Rovira*, «Ausona» (28 de juny de 1957).
- BOSCH I JOVER, Miquel: *Música en el alma: La armonía espiritual de monseñor Miquel Rovira*, «Ausona» (28 de juny de 1957).
- JUNYENT, Eduard: *Mossèn Miquel y la catedral*, «Ausona» (28 de juny de 1957).
- MIRALDA, Àngel: *Mossèn Miquel, profesor del Seminario*, «Ausona» (28 de juny de 1957).
- HOMS, Ramon: *Triste realidad*, «Ausona» (28 de juny de 1957).
- ALEMANY, Lluís: *Monsenyor Miquel Rovira i Serrabassa (1882-1957)*, «Ausa» II (1955-57), pàg. 514-519.

Manuel Serra i Moret

Si un s'apropa a la Galeria Vigatana de personatges il·lustres, veurà un variat nombre de figures, vestimenta, actituds i ambientació, que els diferents artistes han volgut donar a la seva obra per tal de ressaltar els trets essencials de la persona que han deixat materialitzada en les seves teles. Després d'una ràpida mirada, no hi ha dubte que us cridarà l'atenció una figura esprimetxada, més aviat escardalenca, amb un front serè i mirada llunyana, que s'amaga sota unes ulleres gairebé insignificants i que emergeix del terç inferior d'un quadre totalment vermell. Moltes són les interpretacions a fer sobre la intenció de l'artista en ambientar d'aquesta manera la figura de Manuel Serra i Moret, però potser la que més li escau és que es tracta d'un personatge que podríem definir com distint, sobretot distint dels que li fan companyia com a homes rellevants i que conflueixen amb ell en l'espai i en el temps, diferent en la formació, diferent en les idees, diferent en l'esperit vigatà del moment. Mes, amb tot, coincident en l'amor a la ciutat i a les seves glòries, a la seva antigor, als seus monuments i a tots aquells valors que tan directament havia rebut del seu pare. Ell mateix, en el seu llibre *Ciutadania Catalana*, ens diu: «El nostre pare, Josep Serra i Campdelacreu, fervent historiador de la vetusta Ausa, ens hauria ensenyat —si hagués viscut— moltes coses que ignorem sobre les característiques ètniques i socials dels ausetans, sobre llurs institucions, sobre llur aferrisada resistència als invasors romans, i sobre com aquests vestiren un dels millors temples de l'època de la República, aquell temple que ell mateix descobrí en les ruïnes del castell dels Montcada, com a premi a la seva consagració a la cultura pàtria. Els Romans imposaren la venerable Pax Romana als ausetans, com a tots els pobles de l'imperi, sense que això vulgui dir que abans no visques-

sin en pau. Quan teníem tretze anys ho afirmàvem sense escrúpols i escrivíem un opuscle per a demostrar que la plana de Vic era autosuficient i podia viure amb independència, tant o més que la República de Sant Marino o el Principat de Liechtenstein».

Manuel Serra i Moret va néixer en la casa número 5 del passeig de Santa Clara, casa pairal de la família Serra, el dia primer de maig de 1884, dos mesos després del retorn del seu pare d'aquell cèlebre viatge que va fer a Grècia per tal d'estudiar els edificis de l'antiguitat i comparar-los amb el Temple Romà de Vic, recentment descobert, i que amb tanta dedicació els vigatans començaven a reconstruir. Els Serra foren set germans, el nostre biografiat era el del mig i tres moriren molt joves, així com la seva mare que ho féu el mes de juny de 1890 quan Manuel tenia sis anys.

Els primers estudis els féu al col·legi de Sant Miquel, encara que hem d'admetre que el seu primer preceptor fou el seu pare i tot l'ambient familiar que li desvetllà l'interès per les lletres i per les ciències. Extraordinàriament preparat en raó de la seva edat, als deu anys comença el batxillerat alternant els estudis amb classes de dibuix, francès i anglès i fent, d'aprenent, a més, per desig del seu pare, els matins, a l'argenteria d'en Sala establert a la Plaça, dita aleshores de la Constitució. Algunes estones dialogava amb afecció en els cercles d'amics del seu pare, sobretot amb els canonges Collell i Corbella, entès aquest en arqueologia i que, a més, li ensenyava els secrets de l'art de la fotografia.

La imaginació del noi Manuel era fora de mida, il·lustrada per lectures històriques, bèl·liques, notícies de conflictes socials i polítics, que sempre li agradava discutir i comentar. Receptiu com era, captaria de manera profitosa l'ambient singular de la Renaixença i, en particular, l'aportació vigatana a la revitalització de l'esperit català. L'adolescència sembla que canvià el seu caràcter i es tornà prudent, reflexiu, ponderat, afable i emotiu. Als catorze anys va escriure el primer vers en català, titulat *A ma pàtria*, una història d'Espanya de 200 pàgines i una geografia de les petites nacions, amb dades que

havia anat recollint en els seus estudis. I també va donar solta a tot allò que, com un home gran, sostreia de les seves continuades lectures per fer un periòdic setmanal que titulava *La Plana de Vic*; amb totes les seccions que acostumaven a tenir els periòdics normals. Se'l feia sol, d'amagat, encara que més tard hi deixà col·laborar dos dels seus germans. Als quinze anys discutia de problemes polítics i socials amb persones d'experiència i feia de cicerone als visitants de Vic, donant compte de totes les incidències històriques i arqueològiques dels llocs que visitava.

L'any 1899 va anar a residir a Barcelona, a una dispesa del carrer de Sant Pau, per tal d'acabar el batxillerat i començar els seus estudis a la Universitat. Es va fer soci de la Lliga de Catalunya, on diàriament concorria i, aprofitant la correlació que existia entre el Cercle Literari de Vic i l'Ateneu Barcelonès, acudia a les tertúlies d'aquest centre, essent sempre ben rebut, primer per l'amistat que unia els prohoms d'aquestes entitats amb el seu pare, però molt aviat per la seva intel·ligència i extraordinària activitat. Comença tot seguit a col·laborar a «La Renaixensa», «El Pensament Català», «Catalunya Artística» de Barcelona i, poc després, a «Sang Nova» d'Olot, a «Somatent» de Reus i a «Costa de Llevant» de Canet de Mar, on eren rebuts amb complaença els seus articles.

Amb aquests antecedents és difícil de judicar el jove nissim Serra com un noi amb activitats pròpies de la seva edat, car una vitalitat desmesurada el duia a combinar els seus estudis amb l'aprenentatge d'argenter que ja havia començat a Vic i que ara continuava a l'argenteria Cabot de la plaça de Sant Jaume i els vespres encara aprenia dibuix a l'estudi del pintor Borrell. Per aquests temps començà l'amistat amb Joan Llorens i Carreras i amb la seva germana Sara, de la que tot seguit s'enamorà començant una relació que portà a una vida de compenetració intel·lectual i afectiva que influí fonament en la personalitat de tots dos i fou molt beneficiosa per a les seves empreses. Tot semblava somriure quan de sobte un núvol negre cobrí els dos enamorats: el dia 2 de

juliol de 1901 Josep Serra i Campdelacreu moria repentinament mentre estava treballant en la mateixa biblioteca del cercle Literari i un mes més tard el pare de Sara seguia la mateixa sort. Manuel es queda orfe de pare i mare i decideix marxar a estudiar a Amèrica.

El 25 de setembre del 1901 embarca en el paquebot *Montserrat* de la companyia Transatlàntica Espanyola cap a Nova York, des d'on decidí d'anar a Xicago per estudiar economia i ciències socials a la Universitat, fent alguna estada a la localitat de Warren, a l'Estat d'Illinois. Pel maig de 1903, tenia 19 anys, es trasllada a Mèxic i es posa a treballar a la fàbrica tèxtil l'Aurora, on arriba a contraure el càrrec d'administrador. Això li permet posar a la pràctica les seves teories socials i conèixer els problemes, no pels llibres sinó d'una manera pràctica, i surt airós de la prova. Llavors fa un viatge al sud del país per estudiar les cultures mexicanes i retorna a Xicago per Nova Orleans. Representant a l'empresa on treballa, va a Sant Louis i com a delegat dels estudiants de la Universitat de Xicago viatja a Vancouver, Washington, Oregon i Califòrnia. Al llarg del viatge visita el vigatà Eusebi Molera, amic del seu pare, que li ofereix treballar en les empreses de mineria de Califòrnia, Nevada i Mèxic, cosa que no accepta per no interrompre els seus estudis, i retorna a Nova York on continua la seva formació.

Aquesta seva estada a Amèrica, si la situem en el context de l'època, és molt important i fins i tot un fet insòlit en aquell temps, puix no era normal anar a estudiar als Estats Units. Manuel Serra i Moret entra en contacte, molt jove, amb els corrents ideològics de la cultura anglo-saxona, que no era precisament la que imperava en l'Europa de l'època, encara dominada per influències alemanyes i franceses, i això li deixa entreveure uns plantejaments socials i polítics nous i amb futur, que no tardaran a arribar a la vella Europa.

El 3 d'octubre de 1905 retorna a Barcelona, reclamat perquè Sara es troba greument malalta. La presència física i la influència psíquica de Manuel Serra en el restabliment de Sara fou, en aquest i altres casos, un fet

decissiu i gairebé miraculós, prova de la seva comunió d'esperits i compenetració d'objectius. Per la salut de Sara es traslladen a les illes Canàries, des d'on ell va al Marroc i visita Tànger, Rabat, Casablanca, Mogador i Agadir com a repòrter americà, i el 1907 va a Londres a continuar els seus estudis d'economia. Marxa després a l'Argentina, on es casa amb Sara Llorens, passant a residir a les illes Canàries.

En 1912 tornen a Catalunya, escollint per residència el terme de Calella, lloc triat pel seu clima beneficiós. Hi romandran molts anys. Serra i Moret és elegit, al cap de poc temps, alcalde de la localitat de Pineda, càrrec que regirà des de l'any 1914 fins a la dictadura del general Primo de Rivera, i des d'on seguirà una trajectòria d'acció municipal veritablement exemplar.

Onze anys durà l'absència de Serra i Moret de Catalunya. Tenia vint-i-vuit anys i moltes experiències recollides. A més del seu nomenament com a alcalde de Pineda, entra definitivament en la política activa catalana i és nomenat vice-president de la Unió Catalanista, sota la presidència del Dr. Domènec Martí i Julià. És el moment en què Martí i Julià fa una evolució cap a posicions socialistes i intenta convertir l'antiga Unió en un ferment d'esquerra catalana que introdueixi aquests postulats. Serra i Moret té un paper decissiu en aquest intent, que no té èxit, entre altres coses per la mort de Martí i Julià. Això fa mantenir al nostre biografiat en una posició més aviat distant de tots els partits, si bé la seva personalitat s'imposa en els cercles intel·lectuals i polítics del catalanisme. El 1916 la Lliga Regionalista li ofereix d'anar a la seva candidatura, cosa que no accepta i es desmarca netament de la dreta catalana i es limita a participar en la construcció de Catalunya i de la Mancomunitat incipient des de la seva funció humil i petita, però exemplar, de batlle de Pineda.

El 1917 ingressa a la federació catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol i l'any 1918 és candidat socialista a diputat a Corts per Mataró i, junt amb Campalans de la Unió Federal Nacionalista Republicana i altres polítics de la Unió Catalanista també acostats al

P.S.O.E., intenta d'aconseguir que aquest partit reconegui explícitament, en funció del seu pensament federal, el dret de les nacionalitats que existeixen a Espanya a tenir organització política pròpia en el si d'un Estat confederat. Serra i Moret és un dels quatre redactors de la ponència de les nacionalitats al XI Congrés del partit socialista el novembre de 1918 que serà aprovada, en la qual per primera vegada el partit socialista es defineix enfront de les nacionalitats ibèriques i ho fa en una línia de respecte a la seva autonomia i als seus valors culturals. Era la línia que recolzava Besteiro, molt proper al nostre polític en les seves posicions.

Entre els anys 1918 i 1922 milita en el partit socialista, mes les discrepàncies amb la directiva del partit respecte a la manera d'entendre la qüestió nacional catalana el porten a fundar, juntament amb Rafael Campalans i Gabriel Alomar, el 8 de juliol de 1923, La Unió Socialista de Catalunya. El fet, a dir d'alguns autors, com Isidre Moles, no fou un trencament total amb el P.S.O.E. sinó el llançament d'una plataforma política per la propagació d'un ideari que es resumeix en dues fites: Catalunya i Socialisme. Però en Serra i Moret era la principal figura ideològica del grup i fou nomenat vice-president. Finalment la Unió Socialista de Catalunya es consolidà com a partit, experiència que durà poc, puix que el 13 de setembre de 1923 el general Primo de Rivera es rebel·la per salvar el país «dels professionals de la política» i és cridat pel rei Alfons XIII a formar Govern. En aquesta època Serra i Moret dirigí «Justícia Social» i col·laborà a «El Sol» i a «El Socialista». Les seves idees giren sempre sobre les fites de Catalunya i Socialisme, emparentades amb el moviment cultural del moment, el Noucentisme, sobretot per tot allò que porta a l'emancipació de les persones a través de la llibertat i dignitat que li dona l'accés a la cultura en totes les seves manifestacions.

Davant la nova situació política, Serra i Moret s'exilia a Amèrica, on resideix des del 1925 fins al 1928, que retorna a Catalunya i enceta un període més intens d'escriure; col·labora a «La Rambla», «L'Opinió» i altres

periòdics i publica *Nocions d'Història i de Filosofia* i la introducció a la primera traducció catalana del *Manifest Comunista*.

La proclamació de la Segona República, el 14 d'abril de 1931, el troba essent novament alcalde de Pineda i el mateix dia és nomenat membre del Govern de la República Catalana i, després, del Consell Executiu de la Generalitat, del qual serà conseller d'Economia i Treball fins el desembre de 1932, càrrecs als que accedeix pel seu indiscutible prestigi i en representació de La Unió Socialista de Catalunya. En aquesta etapa serà també elegit diputat a Corts el 1931 i el 1933 i diputat al Parlament de Catalunya el 1932. Un nou acostament de la Unió Socialista a la Federació Catalana del P.S.O.E., operació dirigida per Cumurera, allunya Serra i Moret de les decisions del partit, posició que es confirma amb motiu del 6 d'octubre de 1934, al qual ell s'oposà i fins criticà obertament. Malgrat aquets fets, el seu esperit d'home disciplinari el manté en el partit. La seva activitat es concreta en aquesta època en les tasques de govern no oblidant les col·laboracions a «Justícia Social»; «Mirador» i altres periòdics, i escriu un llibre de divulgació titulat *Socialisme*.

Als inicis d'aquesta etapa posterior a la dictadura de Primo de Rivera trobem en la seva vida un toc de convicció vigatana i de fidelitat a l'obra del seu pare: assisteix el dia 15 de juny de 1930 a la solemne inauguració de la columnata de Temple Romà, que aplegà tots els membres sobrevivents de la Societat Arqueològica. En la fotografia commemorativa de l'acte, a l'esquerra del alcalde Ramon Calderó d'Abadal fent de contrapès a Valls i Taverner i al canonge Collell i davant les noves columnes dedicades al seu pare i als seus amics, veiem Sara Llorens i un Manuel Serra i Moret pensatiu. Quines imatges deixaria voleiar el seu pensament o li aportaria la memòria? Són les mateixes que faria revivre avui des del seu lloc en la Galeria de Vigatans Il·lustres?

En esclatar la guerra civil, en consumir-se la unió dels partits socialistes i comunista, participa sense gaire entusiasme en la integració al P.S.U.C. i ocupa els càrrecs

de president del Consell d'Economia de Catalunya, sots-secretari d'Obres Públiques de la Generalitat i vice-president del Parlament de Catalunya. Home de tarannà pacifista, no podia veure que l'enfrontament resolgués els problemes i en la seva participació s'hi veu aquella manera de pensar tan seva que el fa capaç d'estar involucrat en una obra col·lectiva sabent que hi ha coses que no estan bé i que això li pot portar marginacions i impopularitats.

Acabada la guerra, amb la desfeta de les forces republicanes, passa a França, Amèrica del Nord i finalment l'Argentina, on intenta primer sobreviure i després desenrotllar la seva activitat intel·lectual i refer la seva actuació política. Roman a l'Argentina fins el 1946 i en aquesta etapa escriu, en castellà, *Reconstrucción Económica de España*, *Diccionario Económico de Nuestro Tiempo*, *Jovellanos y la reforma agraria*, *La Riqueza de América* i *Fundamentos de Historia y Filosofía* i, en català, *La Carta de l'Atlàntic de 1943* i *l'Ahir i el demà de Catalunya*, on reafirma la seva tesi que el catalanisme és un moviment del poble que no plau a les classes dominants. Políticament, participa en la creació del Partit Socialista Català, fundat per Miquel Farré, que aplegava els sectors socialistes del P.S.U.C. que es trobaven en terres lliures dels estralls de la guerra mundial i que després s'incorporarà al Moviment Socialista de Catalunya.

L'any 1946 retorna a Europa i s'instal·la a París i després a Perpinyà. Col·labora a «Horizontes» de Mèxic, «Revista de Catalunya» de París, «Resorgiment» i «Catalunya» de Buenos Aires. És nomenat conseller de la Generalitat a l'exili (1947) i ministre del Govern de la República Espanyola (1948-1950), càrrec del que dimiteix en morir A. Rovira i Virgili, president en funcions del Parlament de Catalunya, per delegació del president Irla, tasca que ell assumeix. La decissió és polèmica i comporta certes dificultats amb l'Esquerra Republicana. L'estada a França el porta a relacionar-se amb el moviment socialista francès i amb els residents catalans del Moviment Socialista de Catalunya, d'on surt una fonda

amistat i cooperació amb Josep Pallach, que enllaça el nostre biografiat amb la realitat socialista actual a Catalunya.

Dos fets importants passaran l'any 1954 per la seva vida: primer, la mort, el dia 17 d'abril, de la seva esposa Sara Llorens, companya infatigable amb la qual havia trobat una compenetració insuperable, i, pocs dies més tard, el president Josep Irla dimiteix del seu càrrec i Serra i Moret ha d'assumir la presidència interina fins que els diputats que resten reunits a Mèxic elegeixen president de la Generalitat a l'exili Josep Tarradellas. A partir d'aquí es dedica més al camp del socialisme i a redactar el seu testament ideològic. Escriu *Crida a la Joventut Catalana* (París 1957) i *Ciutadania Catalana, Breviari de cogitacions, remarques i orientacions per als Catalans* (Buenos Aires 1957). Tres paraules poden resumir el seu ideari: Catalunya, Socialisme i Democràcia.

Catalunya és per a ell el punt de referència fonamental. És més que una raça, és una cultura i és un estil, és un país que cada dia crea la seva fesomia i la transforma, la fa viva, la fa progressar, per això no pot morir, puix ningú és capaç de matar la cultura si no són els mateixos catalans que deixin de crear-la, i crear-la demana una acció social i una acció política que ell veu realitzada amb els plantejaments socialistes. L'experiència li va ensenyar que no podia destriar-ne la democràcia, que sense ella els altres dos conceptes queden destruïts.

El seu pis a la rue Erckmann - Chatrian, a Perpinyà, era centre de reunió d'escriptors, de polítics, d'economistes, de clergues, de joves exiliats, de treballadors manuals. Tots anaven a explicar les seves opinions al mestre del Socialisme Català, ell escoltava amb atenció i aportava la seva dosi de saviesa i experiència. A aquest pis arribaren un dia, convocats per ell, el Dr. Eduard Junyent i Josep Ylla-Català, en nom del Patronat d'Estudis Ausonencs. Serra i Moret no volia deixar aquest món sense fer un fervent acte de vigatanisme. La casa pairal que encara li quedava a Vic la donava al Patronat perquè acabés les obres del Temple Romà, tan unit a

l'obra del seu pare. La donació de l'import de la venda de la casa es formalitzà el dia 14 d'abril de 1957 i la restauració del temple s'inaugurà en la VII festa anual del Patronat, el 20 de setembre de 1959. Dissertaren Agustí Duran i Sampere, Ramon d'Abadal i de Vinyals i monsenyor Eduard Junyent. Malgrat la invitació que se li féu amb insistència, Serra i Moret no volgué venir a Vic. Manifestà novament que sols tornaria a Catalunya amb un Govern d'elecció popular.

Serra i Moret morí el 29 de juliol de 1963. Les seves despulles, embolcallades amb la bandera catalana, foren dipositades al costat de la seva estimada Sara Llorens al cementiri de l'Alt Vernet, de Perpinyà, a la tarda del dia següent. Els darrers mots de Josep Pallach foren «reposeu en pau, mestre i amic». Els seus cossos i els seus ideals restaren units per sempre.

El primer Ajuntament democràtic sortit de les urnes després de la mort del general Franco, aprovà per unanimitat col·locar el retrat de Manuel Serra i Moret en la Galeria de Vigatans Il·lustres. L'acte tingué lloc a la Sala de la Columna de l'Ajuntament vigatà el dia 11 de setembre de 1981. Féu la semblança Isidre Molas, vice-president del Parlament de Catalunya, càrrec que també Serra havia ocupat, i pintà el quadre l'artista Joan Solà.

BIBLIOGRAFIA:

- FOIX, Pere: *Serra i Moret*, Editores Mexicanos Unidos, México 1967.
MOLAS, Isidre: *Conferència pronunciada el dia de la col·locació del seu retrat en la Galeria de Vigatans Il·lustres* (en premsa).

Ramon d'Abadal i de Vinyals

El professor Josep M.ª Font i Rius ens diu que Ramon d'Abadal i de Vinyals fou un vigatà amb *projecció universal*. La línia d'identitat vigatana que trobem en l'arrel de la seva nissaga, la projecta a tota la seva existència i la fa abastar fins i tot en els seus estudis històrics. És un bon exemple, gairebé en grau superlatiu, d'hereu de casa pairal, ell en diu director, captador i conreador de les essències de la terra, que sap sintetitzar aquells valors seculars de la plana de Vic que tenen origen en la pagesia pairal i als que diferents entroncaments de generacions pretèrites han aportat la seva saba burgesa cultural i lletrada, fent una amalgama curulla de saviesa ancestral. En el pla històric, Abadal és l'exponent màxim d'una escola d'historiadors vigatans que s'apuntala, ja el segle XVII, en el degà Joan Lluís de Montcada, l'erudit, màxim escrutador dels arxius episcopal i capitular de Vic, que continua als inicis del segle XIX amb el canonge Jaume Ripoll i Vilamajor i fa esplet en el segle actual amb Gudiol, Abadal, Junyent i els seus col·laboradors i seguidors actuals.

La tradició pairal a la plana és la que a la vegada dona sentit i força a la ciutat. Els lligams entre la pagesia i els enclaus amb què aquesta s'afinca a la ciutat són a l'origen de moltes de les cases senyoriales vigatanes, que s'han convertit en suport de la seva vitalitat cultural i motor de la seva dinàmica creadora projectada arreu del país. Els Abadal, gent de lletres, tenien casa a Vic, des de mitjan segle XVII, al carrer del Call Nou, d'esquena a la muralla de la Rambla. El 1733 entroncaren amb la casa del Pradell per casament de Jaume Abadal, notari vigatà, amb la pubilla Francesca Rovira i Albó Fontanelles i Pradell.

Si Ramon d'Abadal i Calderó, oncle del nostre biografiat, podria ésser l'exemple de fradistern de casa pairal

dedicat a una professió liberal i actuació pública, Ramon d'Abadal i de Vinyals és l'hereu que, dirigint el seu patrimoni, no renunciant mai al seu origen vigatà i no deixant mai els seus sojorns anyals al Pradell ni les seves passejades per les places i carrers de Vic, posa tot el seu intel·lecte al servei de la investigació històrica d'una època, obscura fins que ell va arribar-hi, que el fan veritable mereixedor de l'atribut de CAVALLER CATALÀ DE LA MARCA HISPANICA.

Ell mateix, en dos moments de la seva vida, ens explica aquesta crida vigatana i la concepció peculiar que té i dona als treballs historiogràfics. El primer moment, el vigatà, fou en la inoblidable sessió de recepció pública del Dr. Eduard Junyent en la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, el dia 27 d'octubre de 1963, quan en el discurs de contestació al nou acadèmic ens deia: «El Dr. Junyent i jo podríem, en certa manera, ésser tinguts com uns germans espirituals, eixits com fórem del mateix fogar erudit, aquell fogar penjat al segon pis del palau episcopal vigatà, entre les parets folrades pels llibres d'una esplèndida biblioteca secular i uns balcons oberts a la filigrana del claustre per una banda, mentre que per l'altre deixen estendre la vista sobre les amples campades de la plana, damunt les quals, a l'hora vespertina, el sol ponent emmoradeix la tossa del Montseny, i la calma de l'aire i del moment abaten tots els neguits del treball quotidià». L'altre moment, el de la seva concepció de la Història, és quan, en una entrevista que li féu Josep M.ª Espinàs en el diari barceloní «El Noticiero Universal» el desembre de 1961, defineix amb simplicitat el camí que ha de recórrer l'historiador en la seva feina. Primer, ens diu, hi ha un període *d'investigació* pròpiament dita, en el que s'apleguen les fonts d'estudi o elements d'informació. Després, cal relacionar i valorar aquets elements i extreure'n totes les dades de coneixement que contenen. Aquesta fase és la de l'*erudit*, que demana una gran coneixença de la Història de l'època estudiada, agudeses i esperit d'observació. En darrer lloc fa falta ordenar els resultats i donar-los vida, presentar-los amb claredat. Això ho fa

1888

1970

RAMON D'ABADAL I DE VINYALS

l'historiador. La tasca científica d'Abadal abastà amb perfecció els tres aspectes que ell ens descriu. La seva vida ens ajudarà a entendre-ho.

Nascut el dia 1 d'octubre de 1888, cursà a Vic les primeres lletres i el batxillerat i més tard, a Barcelona, obté, l'any 1910, la llicenciatura en Dret i un any després, a Madrid, el grau de doctor. Marxà poc després a París on, junt amb el seu gran amic Valls i Taberner, amplià estudis en matèries històriques i històrico-jurídiques a «l'École de Chartres», a «L'École des Hautes Études» i a «l'École du Droit», sota el guiatge d'alts mestres francesos, formació que, junt amb la rebuda a Madrid prop d'Eduardo de Hinojosa, renovador dels estudis d'història del dret espanyol, i de l'erudit Rafael de Ureña, es veié finalment completada per l'ambient d'estudi i investigació que trobà a Catalunya, concretament a Barcelona, a l'ombra dels Estudis Universitaris Catalans i d'Antoni Rubió i Lluch, renovador i conductor pels camins de la ciència moderna de tota la historiografia catalana del seu temps. El contacte amb les velles fonts documentals va fascinar-lo i l'home de lleis es convertí en historiador. Entre 1910 i 1915 Abadal publica les primeres obres: la seva tesi doctoral sobre el codi de «Las siete Partidas», una recopilació de dret català en col·laboració amb Jordi Rubió i una edició manual dels Usatges de Barcelona amb Valls i Taberner. És l'època de la generació que Vicens i Vives va anomenar «generació catalana del 17», aquella que entorn d'aquest any arriba a la plenitud vital dels trenta anys. És la generació de l'Institut d'Estudis Catalans, la que sota el guiatge d'homes com Enric Prat de la Riba, Eugeni d'Ors i Josep Pijoan, en una època d'entusiasme creador, vol refermar i orientar la identitat de la nostra vida col·lectiva. És la generació, a més dels esmentats, de Duran i Sampere, Nicolau d'Olwer, Francesc Martorell, Bosch Gimpera, Josep M.^a Pi i Sunyer i altres personalitats del camps polític, artístic i universitari. Aquest neguit en participar, en un moment esperançador, en la configuració del nostre país el portà a la vida pública, seguint la tradició familiar. Afiliat a la Lliga Regionalista, fou més

tard un dels promotors d'Acció Catalana i fou elegit diputat els anys 1917 i 1921. Jordi Rubió ens diu que sempre li va semblar que estimava la història amb la sensibilitat d'un polític. L'any 1920 presideix la comissió de Cultura de la Mancomunitat, actua en el Patronat de la Biblioteca de Catalunya i intervé dos anys més tard (1922) prop de l'Ajuntament per obtenir la cessió de l'Hospital de la Santa Creu per estatge de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Biblioteca. L'entrada a la política activa va fer que Abadal intervingués en el periodisme quan Acció Catalana va adquirir «La Publicitat» i dirigí «La Veu de Catalunya» i fundà «L'Instant». Abadal va trobar en la política una manera de servir les necessitats culturals del país. Des de la Mancomunitat va intervenir en la concessió a l'Institut d'ajudes per publicar el corpus dels documents més antics de Catalunya. La seva tasca d'historiador minvà sols en aparença, la seva activitat política no el distreu d'una empresa de gran volada, potser ja acaronada amb il·lusió en els seus anys parisencs, que lentament però d'una manera activa i silenciosa anava preparant, tant amb el seu treball com en l'ambient i sensibilitat dels cercles de l'Institut: la publicació crítica de tots els diplomes carolingis a Catalunya.

El desembre de 1920 els cursos d'Alts Estudis i Intercanvi de la Mancomunitat invitaren el professor de Tolosa Josep Calmette a donar un curset de sis lliçons a Barcelona sobre «*El feudalisme i els orígens de la Nacionalitat Catalana*». Abadal fou un dels organitzadors i un dels deixebles, i ell mateix va reconèixer més tard la influència d'aquelles lliçons. Eren el toc decissiu i li donaven l'orientació i el mètode dels seus estudis historigràfics, enfocats cap als primers anys de la nostra història. En la memòria que la secció Històrico-Arqueològica de la Mancomunitat fa a la Diputació (anys 1921-1922), Abadal consta ja com a encarregat de publicar els preceptes carolingis. La primera dictadura interromp la carrera política d'Abadal i la publicació dels diplomes que havia començat a imprimir, però no afecta la seva dedicació al tema ni la seva entrega al treball. Pacient-

ment recull materials, confecciona fitxes, aplega documents. L'adveniment de la República el torna a la vida política i a la Lliga Regionalista prop del seu oncle Abadal i Calderó, però de nou el cataclisme de l'aixacament militar i la guerra civil del 1936 al 1939 afecta la seva empresa, car es perd bona part de l'original redactat i de les transcripcions documentals. Abadal marxa a Itàlia. Un any d'estada a Florència i un altre a Roma paradoxalment, ens diu Coll i Alentorn, varen facilitar la maduració del seu pensament sobre la feina empresa i en definitiva la van beneficiar. Aquells anys d'estudi sistemàtic i de reflexió sobre la matèria van forjar un home encara més adequat a la missió que es proposava accomplir. Torna a Catalunya, refà tot el material perdut, amb esperit serè i renovat, continua elaborant i aprofundint el tema malgrat els trasvals que li ocasiona la seva delicada salut, però fins en la seva reclusió forçada del sanatori de Puig d'Olena treballa. El fruit final és la planificació d'un projecte d'abast més gran, «*La Catalunya Carolíngia*», tota la documentació referent a Catalunya anterior a l'any mil. A ella dedica la resta de la seva vida, sense espantar-li la penúria amb què es mou el seu estimat Institut d'Estudis Catalans, ni la magnitud d'una obra que més que un sol home i una vida demana tot un equip conjuntat. La rigorositat del seu treball, el seu entusiasme incansable, la seva fina intuïció històrica i la seva vocació d'estima al país i a la seva gent el porten a convertir l'obra que havia d'ésser l'edició dels diplomes referents a Catalunya expedits per la cancelleria imperial, en una veritable història de la nostra terra anterior a l'any mil en els aspectes social, religiós, cultural i polític. Abadal sap trobar els lligams i interpretar les forces de pressió que condicionen, uneixen o fan afrontar els protagonistes dels actes jurídics i documents que ell analitza. Per ell la història és un immens mosaic on, amb destresa, ens explica el perquè de la forma, el color i les dimensions de cada peça i la relació amb les que l'envolten. La seva gran força d'interpretació el porta a capgirar esquemes donats gairebé per definitius, amb un despullament de la documentació aplegada i dels diplo-

mes comentats. Cal destacar les seves reserves documentals inesgotables aplegades a la Biblioteca Nacional de París, a l'Academia de la Història a Madrid, a la Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó a Barcelona i al venerable Arxiu de la Seu de Vic. Són les eines que, manejades amb enginy i habilitat, li permeten teixir el tapís de la història. Si afegim que les seves estades a París, Florència i Roma donen a la recerca d'Abadal relleu, ambició i una perspectiva més àmplia, humana i allunyada de plantejaments localistes, tindrem l'explicació de la profunditat de la seva obra.

A la fi dels anys quaranta Abadal aconsegueix l'edat madura de seixanta anys. Tot està preparat per esclatar en el món de la història amb una força sorprenent i avassalladora. Rubió i Balaguer ens diu que «quan Ferran Soldevila i Vicens Vives són les figures sobresortints de la nostra historiografia, Ramon d'Abadal, un darrer vingut i el més vell de tots, hi fa irrupció voltat d'una llegenda que el posa en una categoria com qui diu fora de concurs». Els anys de la seva maduresa i senectut són, per a Abadal, d'una fecunditat extraordinària. Sense defallir comença a redactar i a publicar un veritable allau de treballs que augmentaran la seva bibliografia amb més de seixanta títols, difícils de resumir i molt llargs de ressenyar, tots al voltant d'un eix central, «*La Catalunya Carolíngia*», amb incursions a èpoques properes al domini franc i cenyint-se no sols als temes de desenvolupament intern del país sinó a la seva projecció exterior, política i espiritual.

La cronologia de les principals publicacions ens dona el fil de la seva producció: *L'abat Oliba bisbe de Vic i la seva època* (1948), *La batalla de l'adopcionisme en la desintegració de l'església visigòtica* (1949, discurs d'ingrés a l'Acadèmia de Bones Lletres), *Els diplomes Carolíngis a Catalunya* (1925-1950-1952), *Com neix i com creix un gran monestir pireneic abans de l'any mil*, *Eixalada-Cuixà* (1954), *La Plana de Vic en els segles VIII i IX* (1954), *Catalunya Carolíngia*, *Els Comtats de Pallars i Ribagorça* (1955), *La Catalogne sous l'empire*

de Louis le Pieux (Perpinyà 1954-1958), *La expedición de Carlomagno a Zaragoza; el hecho histórico, su carácter, su significación* (Coloquio de Roncesvalles 1955), *Els primers comtes catalans* (1958), *Del reino de Tolosa al reino de Toledo* (1960), discurs d'ingrés a la Real Academia de la Historia), *Història dels Catalans* (1961), *La fundació del Monestir de Ripoll* (1962), *Un gran comte de Barcelona preterit: Guifré Borrell* (1964), *Pedro el Cerimonioso i los comienzos de la decadencia en Cataluña* (Pròleg a un dels volums de *Historia de España* de R. Menéndez Pidal 1967), *Els Precedents antics de la història de Catalunya* (1967), *Dels Visigots als Catalans* (1968-1970), aplec gairebé pòstum, fet per Jaume Sobrequés, que és un recull d'obra dispersa i al mateix temps un compendi de tota la seva producció.

L'autoritat i l'alt nivell científic assolits i la força convincent amb què intervenia en les qüestions històriques han beneficiat notablement la consideració, en el pla internacional, envers la ciència històrica catalana. M. Coll i Alentorn ens comenta: «la seva assistència a reunions de medievalistes fora de casa nostra deixava sempre un rastre d'admiració. Els qui n'hem pogut ésser testimonis, difícilment podrem oblidar-ho. Recordo, per exemple, que en els col·loquis de Roncesvalles celebrats a Pamplona i a Roncesvalles per l'agost del 1955, davant un escollit auditori d'especialistes en èpica romànica, francesos, italians, belgues, suïssos i anglesos, va produir tal impressió amb la interpretació dels fets històrics que són a la base de «*La chanson du Roland*», combinant amb segura lògica les dades de les cròniques franques amb les de les sarraïnes, que hom no s'atrevia després a fer al·lusions històriques relacionades amb aquest tema, o amb altres que hi són connexos, sense recaptar la seva aprovació, baldament no fos sinó adreçant-li un esguard interrogador».

La concepció històrica d'Abadal i el rigor amb què ha sabut manejar les fonts documentals l'han portat, junt amb la seva fina intuïció històrica, a fer interpretacions totalment noves de l'època que ha estudiat, donant lloc a capgiraments espectaculars. Els seus llibres, tot i el seu

contingut erudit i una gran abundància de dades que maneja amb enginy i convicció, es converteixen en lectures veritablement apassionants. No és doncs estrany que, a poc a poc, li arribés el reconeixement de la seva labor: el 1943 és designat membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans, el 1949 ingressa en la Reial Acadèmia de Bones Lletres, de la que és president des del 1954 fins al 1960, any en què la Real Academia de la Historia, trencant els motllos de l'exigència estatutària que demana l'obligació de residència a Madrid, el nomena soci numerari. El Centre d'Estudis medievals de Spoleto (Itàlia) i la Facultat de Lletres de la Sorbona de París el conviden a pronunciar lliçons. La Universitat de Toulouse el nomena, l'any 1963, doctor «honoris causa» i per fi l'Institut de la France (Académie des Inscriptions et Belles Lettres), la més alta corporació acadèmica francesa, el nomena membre corresponent a l'estranger, reconeixent la importància de la seva obra.

Abadal no oblidà, en els anys difícils de la dictadura del general Franco, la seva vocació cívica i política i acceptà formar part del consell privat del comte de Barcelona, arrenjerant-se en els cercles que recolzaven el retorn de la monarquia. La seva mort, el dia 17 de gener de 1970, no li deixà veure la restauració ni la recuperació per a Catalunya del govern autònom. No hi ha, però, cap dubte que ell, amb la seva tasca d'historiador, va contribuir poderosament a clarificar els nostres orígens nacionals i el nostre passat inèdit. L'escriptor Josep Pla, en el volum XVI de la seva obra completa (Homenots, segona sèrie) ens diu: «En els anys futurs, el nom del Sr. Abadal serà ja inseparable d'un concepte de la historiografia catalana, de l'època comtal de la nostra història, de l'etapa carolíngia, els seus antecedents i les seves conseqüències. Aquesta etapa va lligada a un fenomen importantíssim: El naixement de Catalunya com entitat independent.»

Vic sabé apreciar, ja en vida, les qualitats del seu fill il·lustre: el dia 8 d'octubre de 1961, a la Sala de la Columna, se l'imposà en sessió solemne la medalla de la ciutat. Pronuncià el discurs protocolari el Dr. Josep M.^a

Font i Rius, un dels seus deixebles predilectes, catedràtic d'Història del Dret, aleshores degà de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona. Era el reconeixement a la seva obra, però també a la seva fidelitat vigatana. Més que un acte oficial de la ciutat era una trobada amb tots aquells vigatans que ell distingia amb la seva amistat i que sovint fruien del seu tracte afable i dels béns de la seva incomparable conversa.

Ramon d'Abadal era soci protector del Patronat d'Estudis Ausonencs des de la seva fundació i fou demanat moltes vegades a col·laborar en les seves tasques i per això, no podia ésser d'altra manera, l'entitat li dedicà el mateix any de la seva mort la festa anual, el dia 11 de setembre. La seva personalitat fou estudiada per Jordi Rubió i Balaguer, acadèmic i premi d'honor de les Lletres Catalanes. Restava col·locar el seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres. L'acte tingué lloc a la Sala de la Columna de l'Ajuntament de Vic el dia 8 d'abril de 1983; ocupà la càtedra el Dr. Josep M.ª Font i Rius i presidí Miquel Coll i Alentorn, conseller adjunt a la presidència de la Generalitat de Catalunya, deixeble del Sr. Abadal, que completà amb atinades anècdotes viscudes personalment el perfil del nostre biografiat que tan acuradament havia fet el Dr. Font i Rius. El retrat és de Joan Rifà.

BIBLIOGRAFIA:

- FONT I RIUS, J. M.^a: *Discurso pronunciado el dia 8 de Octubre en la sala de la columna en la solemne sesión de imposición de la medalla de la ciudad al Excelentísimo Senyor D. Ramon de Abadal Vinyals, Académico de la Historia*, ed. per a l'Ajuntament de Vic, Talleres Raiclán, 1961.
- Semblança de Ramon d'Abadal i de Vinyals, La Casa Abadal de Pradell*, Barcelona 1968, pàgs. 45-62.
- Ramon d'Abadal i de Vinyals* 1983, Discurs en l'acte de col·locació del seu retrat e la galeria de Vigatans Il·lustres. (en publicació).
- RUBIÓ I BALAGUER, J.: *El triomf d'Abadal sobre la circumstància, «Serra d'Or»* (febrer 1970) n.º 125, pàgs. 29-31.
- Ramon d'Abadal i de Vinyals, «AUSA» VI* (1968-1971), pàgs. 206-209.
- COLL I ALENTORN, M.: *Abadal en la nostra historiografia, «Serra d'Or»* (1970) n.º 125, pàgs. 33-34.
- PLA, Josep: *El senyor Ramon d'Abadal a Homenots*, segona sèrie, obra completa, pàgs. 51-86, Ed. Destino, Barcelona 1970.
- PIÑOL, Josefa: *Bibliografia de Ramon d'Abadal, «AUSA» VI* (1968-71), pàg. 210.

Jaume Font i Andreu

Jaume Font i Andreu nasqué a Vic, al carrer de Gurb, a la casa coneguda com a «cal fideuer», el dia 23 de gener de 1894, en una família profundament cristiana, veïna de la parròquia de la Mare de Déu del Carme, lloc on el petit Jaume fou batejat, rebé la primera comunió i ja de molt petit se'l comptava entre els més addictes escolans del temple. Li arrelà fort a en Jaumet de can Font aquesta devoció a la Verge del Carmel i la seva dedicació a la parròquia, el caliu i exemple de la família, dels seus pares i del seu germà gran, el seu padrí, que havia escollit la carrera eclesiàstica, despertaren en ell una ferma vocació que el portà al Seminari vigatà, on començà els seus estudis.

El Seminari de Vic s'havia guanyat, al llarg de la segona meitat del segle XIX, un merescut prestigi com a un dels millors del país i de l'Església. Ho avalen el nombre d'estudiants que tenia, ja que l'any 1838 superava en matrícula les Universitats de Salamanca i d'Alcalà i al llindar del segle XX tenia més de mil estudiants (la ciutat, en el cens del 1887, tenia sols 9.466 h.), i també el nombre d'eclesiàstics rellevants que hi estudiaren i que assoliren el càrrec episcopal, com sant Antoni M.ª Claret, de Santiago de Cuba, Jaume Soler, de Terol, Marià Puigllat, de Lleida, Benet Vallmitjana, de Tortosa i després de Tarragona, Lluçia Casadevall, Joan Castanyer i Josep Torras i Bages, de Vic, i el pare Salvi Huix, d'Eivissa i Lleida. La fama del Seminari tridentí vigatà havia ultrapassat amplament, a la fi del segle, les fronteres estrictes de la diòcesi.

Jaume Font estudià a Vic tot el cicle d'Humanitats i Filosofia, fou un seminarista aplicat i exemplar i les seves dots intel·lectuals aconsellaren als professors que aleshores regien el Seminari i al bisbe Torras la decisió d'enviar-lo a acabar la carrera eclesiàstica a la

Universitat Pontifícia de Comilles, on estudià Teologia i Dret Canònic i assolí en ambdues disciplines el grau de doctor. Ordenat sacerdot el desembre de 1916, va cantar missa en la capella de la mateixa Universitat ajudat pel seu germà i padrí, ja sacerdot.

De retorn a Vic ocupà càrrecs dins l'aparell de cúria del bisbat, d'on fou oficial, sots-secretari de càmara, secretari i president dels tribunals qualificadors dels concursos de rectors (1923-1935), canonge de la catedral (1935), notari canceller de la cúria eclesiàstica (1935) i adjunt a vicari general (1936). L'aixacament militar i la revolta civil del juliol de 1936, l'assassinat del, aleshores, vicari general, Dr. Jaume Serra i Jordi, i l'absència del bisbe, pare Joan Perelló, el posaren al front dels interessos espirituals i materials del bisbat. Refugiat a Vic actua, quan pot, de vicari general, càrrec que li confirma des de Roma el P. Joan Perelló (1937). Sacerdot prudent, de tracte afable, bondadós i senzill, és estimat pels vigatans com a home de consell i pel seu zel apostòlic. Acabada la guerra civil, perfectament identificat amb l'Església de la postguerra, juga un paper important en la reconstrucció del bisbat. La Santa Seu el nomena canonge doctoral (24 de gener de 1941) i un any més tard l'eleva a la dignitat d'ardiaca (29 de maig de 1942).

El dia 1 d'abril de 1944 Vic celebra el seu tradicional Mercat del Ram, en un ambient oficialment triomfalista amb el rerafons trist pels desastres de la guerra i per l'enyor d'uns valors que la ciutat havia perdut en la revolta. A mitja tarda circulà la notícia del nomenament del Dr. Font i Andreu per a la seu episcopal de Zamora. Els vigatans la reberen amb gran goig, il·lusió i esperança. Retornava l'època dels grans eclesiàstics vigatans? El seu estimat vicari general era en aquest moment provisor del bisbat, jutge prosinodal, jutge auditor de causes pies, sotspräsident de la junta diocesana de reconstrucció de temples, president del consell de vigilància contra el modernisme, president de la comissió de vigilància per a la predicació sagrada, president de la junta directiva de les conferències litúrgi-

co-morals, etc. Tot un aplec de càrrecs que ajuden a conèixer les preocupacions de l'Església del moment.

La figura del bisbe, dins els sentiments de nacional-catolicisme de l'època imperants en tot el país, jugava un paper rellevant que el règim del general Franco no sols reconeixia sinó que gaudia en propagar. El bisbe políticament fidel era una eina imprescindible per a la reconstrucció d'un Estat que es deia reserva espiritual d'occident. No és d'estranyar el fervor d'una ciutat quan un dels seus fills s'eleva a tan alta dignitat i Vic respongué amb escreix als ressorts sentimentals i històrics que tenia l'esdeveniment. En el que es duia de segle, cap vigatà havia assolit aquesta dignitat, car els últims havien estat Ll. Casadevall (1848), J. Alemany (1850) i A. Colomer (1871).

L'Ajuntament nomenà el Dr. Font fill predilecte de la ciutat, l'alcalde municipal exhortà la població a demostrar la seva alegria i afecte guarnint places i carrers. Vic, com per art de màgia, aparagué el dia 9 de setembre de 1944 totalment transformat i el dia 10 es celebrà a la catedral, quasi restaurada, la solemne consagració del nou bisbe. Oficià el nunci a Madrid, monsenyor Caietà Cigognani, representant d'un Sant Pare mitificat, com era Pius XII, i amb els càrrecs rellevants d'ambaixador d'un Estat i degà del cos diplomàtic. S'havia recordat que uns anys abans (1928) el nunci Tedeschini havia consagrat a Vic el P. Salvi Huix de l'oratori de Sant Felip Neri. Els sentiments de patriotisme i religiositat dels vigatans, als quals s'havia apel·lat, es plasmaren en una vibració popular impensable. Vic s'il·luminà amb més de 25.000 bombetes i el concurs inicial de guarniment de places i carrers que tenia sols sis premis amb un valor global de 2.500 ptes. acabà desbordat i es concediren 21 premis amb un total de 4.574 ptes. S'emportà el primer premi el carrer de Manlleu, on vivia el nou prelat, en noble competència, tradicional en altres camps, amb el carrer de Gurb, lloc del seu naixement. Es crearen dos premis especials, una menció especial a la plaça i una menció d'honor al carrer de l'Escola, on els germans Costa havien construït una

font en el revol superior del carrer, coronada amb una petita capella de sant Jaume i flanquejada per la creu de sant Andreu. El periòdic local Ausona publicà els dies 10 i 16 de setembre dos números extraordinaris amb vint pàgines comentant aquestes jornades de fervor popular.

El Dr. Font entrà solemnement a Zamora el dia 19 d'octubre. El seu tracte afable, el seu sentit pastoral i les dots de govern li feren guanyar aviat l'estima dels seus diocesans. Corrien temps en què, gràcies a la consolidació del règim del general Franco a nivell internacional i a la fidelitat dels bisbes espanyols, les relacions entre l'Església i l'Estat anaven millorant, fet que culminà amb la signatura del Concordat entre els dos poders el 27 d'agost de l'any 1953. Fruit dels contactes que portaren a aquesta entesa global foren acords parcials, com el de l'any 1950, pel qual es creaven noves diòcesis, entre elles la de Sant Sebastià, al País Basc, d'indubtable importància religiosa i política. S'escollí per al càrrec el Dr. Jaume Font i Andreu i fou en aquesta tasca fundacional d'una diòcesi on el nostre bisbe va donar la dimensió més gran de la seva alçada humana i espiritual.

Autor i creador del bisbat, al Dr. Font li tocà institucionalitzar totes les estructures: l'església catedral, per a la qual escollí la parròquia del Bon Pastor, nom prou evocatiu, el cabilde diocesà, la cúria, el seminari (1954), preocupació preferent de tots els prelats espanyols dels anys cinquanta. Encaminà la línia pastoral cap a la consolidació de l'Acció Catòlica i l'organització de l'apostolat del mar que tenia cura de l'assistència religiosa en els principals ports pesquers i en els vaixells que feien grans estades en l'alta mar. Recordaria el nostre bisbe, en la protecció als mariners i als pescadors, la Mare de Déu del Carme de la seva estimada parròquia vigatana? No en va ja quan escollí el seu escut episcopal volgué el camper partit en tres espais que, intencionadament, recorden l'escut carmelità. La seva devoció mariana el portà a donar un relleu especial a les commemoracions del dogma de l'Assumpció, a la consagració de la diòcesi a l'Immaculat Cor

de Maria (1954) i a participar, pujant a peu, en els pelegrinatges anuals de joves al Santuari de Nostra Senyora d'Arantzazu, el Montserrat guipuscoà. Loiola, un dels altres centres d'espiritualitat del País Basc, el portà a convocar un any jubilar ignasià. Com ressonarien en el seu esperit el record dels exercicis espirituals que ell estava tan donat a predicar i a fer en la santa cova de Manresa i en particular els exercicis amb què es preparà per a la seva ordenació episcopal.

La seva activitat i participació s'estirava fins als pelegrinatges diocesans a Lurdes, que assolien cada any un alt nombre de participants. És obligat de destacar les dues de l'any 1958, una amb més de 4.000 joves i l'altre amb igual nombre de pelegrins, amb més de 200 malalts i en la qual el Dr. Font en la basílica de Sant Pius X ordenà quaranta sacerdots diocesans. Mai es descuidà de la pastoral, visità dues vegades totes les parròquies del bisbat, organitzà la Santa Missió (1951), la gran Setmana Eucarística per commemorar les noces d'or de l'Associació Nocturna Espanyola, l'apostolat per mitjà de les emissores del bisbat —en deixà instal·lades cinc—, l'Assemblea diocesana de pastoral litúrgica, la marxa nocturna dels obrers al santuari d'Ictiar. El 12 de juny de 1955 se li concedeix la Gran Creu de Sant Ramon de Penyafort i el 1956 agrega la diòcesi a la nova seu metropolitana de Pamplona. La seva preocupació per les monges el portà a fundar l'Institut Superior d'Estudis i el Centre d'Estudis Teològics per tal de millorar el seu nivell de coneixements i la seva acció pastoral i el 18 d'octubre de 1958 inaugura l'escola diocesana d'assistència social. Els seus criteris polítics i els seus antecedents carlins dificultaren la seva entesa amb el clergat nacionalista i en l'ús de la llengua basca a l'església. Però la seva dedicació sense mida a l'Església de Sant Sebastià el féu estimat de tothom, a florava a la fi la seva bonhomia, emmarcada per una espiritualitat fonda i convençuda, treballada en llargues estones de vida interior, de progrés espiritual, que el feien amable i acollidor, atent i entregat, alegre i festiu, delicat i sensible a tota la realitat que l'envoltava.

Amb tot, ni la distància ni la seva abnegada dedicació a les tasques episcopals li feren oblidar el seu Vic estimat. No sols vivia interessat i al corrent de tot allò que era vigatà, sinó que prenia part personalment en els actes més rellevants de la nostra ciutat: centenari de la mort de Jaume Balmes, fundació del Patronat d'Estudis Ausonencs, col·locació de la primera pedra al santuari mundial a Sant Antoni M.ª Claret, noces de plata episcopals del P. Perelló, noces d'or de l'Orfeó Vigatà, festes de la canonització de la mare Vedruna, primer centenari de la canonització de Sant Miquel dels Sants, etc. Però potser l'acte més rellevant a què va ésser cridat i que veuria com una col·laboració molt estimada a la seva diòcesi vigatana fou la presidència, com a bisbe consagrant, en l'ordenació episcopal del Dr. Ramon Masnou i Boixeda com a bisbe auxiliar del pare Perelló en la seu de Vic el dia 23 de novembre de 1952.

Deixant els fets rellevants, hem de donar també el seu valor a les seves cites anyals amb els vigatans, que donaven ocasió de gaudir del seu tracte singular i afable. Algunes masies de la Plana i dels seus entorns, entre elles el mas Cabanas del Lluçanès, l'acolliren en les seves vacances de tardor i fou en aquests llocs on, en caure la tarda, hom millor podia acostar-se a tota la riquesa de la seva humanitat, fruit de la seva conversa planera i curulla d'anècdotes i del seu raonament alhora agut i senzill.

El seu amor a Vic fou correspost, l'alegria amb què la ciutat acollí el seu nomenament no s'estroncà i el dia 8 d'octubre de 1961 se l'imposà la medalla de la ciutat en la categoria d'argent, pronunciant el discurs en la sessió que tingué lloc a la Sala de la Columna el Dr. Lluís Cura i Pellicer, canonge magistral, amb el tema d'«el càrrec episcopal».

El dia 13 de febrer de 1963, després d'acomiar-se de tots els seus col·laboradors, moria al seu palau de Castilblanco. Fou una mort lúcida, acceptada i senzilla, com havia estat tota la seva existència.

El seu retrat es col·locà a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 9 d'octubre de 1966 en un acte convocat

per l'Ajuntament de la ciutat i en el qual ocupà la càtedra el Dr. Lluís Cura i Pellicer. El retrat és de l'artista vigatà Ramon Torrents. Vic també li ha dedicat un carrer en la zona de nova urbanització, el que uneix la carretera de Prats de Lluçanès amb l'Institut d'ensenyament mitjà Jaume Callís.

BIBLIOGRAFIA

ANÒNIM: *El Excmo. y Rmo. Dr. Jaime Font y Andreu, Obispo de San Sebastián*, «Ausa» IV (1961 - 1963), pp. 349-351.

CURA I PELLICER, Lluís: *El cargo Episcopal*, discurs pronunciat el dia 8-10-1961 amb motiu de la imposició al Dr. Font i Andreu de la medalla de la ciutat, Vic 1962.

CURA I PELLICER, Lluís: *El Excmo. y Rmo. Jaime Font y Andreu, primer obispo de San Sebastián e hijo predilecto de Vic*, discurs en ocasió de col·locar el seu retrat en la Galeria de Vigatans Il·lustres, Impremta Anglada, Vic 1967, 19 pàgines.

Eduard Junyent i Subirà

Al cor de la ciutat, al número 26 de la Plaça del Mercadal, va néixer Eduard Junyent i Subirà el dia 18 de setembre del 1901.

Va estudiar la carrera sacerdotal en el nostre Seminari, després d'uns estudis elementals al col·legi de Sant Miquel dels Sants. Durant els anys de seminarista obté el grau de batxiller civil i en el curs d'aquests estudis ja va demostrar interès per les col·leccions arqueològiques i artístiques que es guardaven en el Museu Episcopal, a l'ensem que es desvetllava en el seu esperit un especial anhel vers la forma literària. I en aquest aspecte és com comencen a demostrar-se les primeres manifestacions del jove estudiant, en un itinerari poètic que dona a llum en les publicacions que tenien sortida a la nostra ciutat en aquella època. El 1922 va compondre la Crida de les festes de Sant Miquel dels Sants, cosa que repeteix el 1924 i el 1925. L'any següent publica, ja en designis de major envergadura, el «Serafi d'Ausona», poema místic de la vida del sant patró de la ciutat posat en música per mossèn Josep Vinyeta. La poesia no es fa aliena en la continuïtat creadora d'Eduard Junyent. Durant tota la seva vida l'anirà conreant, encara que conservada en forma inèdita, profunditzarà cada vegada més en la inspiració i madurarà constantment en la seva plasticitat estètica.

Les estones de lleure que li proporciona l'horari del Seminari les aprofita al costat dels seus mestres, mossèn Josep Gudiol i mossèn Segimon Cunill, per endinsar-se en el coneixement de l'arqueologia, de la història i de l'art, amb tant de profit que, conreant-les profundament tota la vida, n'arriba a ser un veritable mestre.

En íntima amistat amb Josep Maria Gudiol, assidu assistent a la investigació diària a les sales del museu, va despertar-se en ells el desig de conèixer els monuments

de la Plana i descobrir les relíquies amagades en alguns indrets d'ella. Obtenien veritables mostres de l'evolució de la nostra història i les publicaven en un opuscle confeccionat per ells mateixos. Crearen una secció d'excavacions, mostres de les quals poden avui dia admirar-se entre les col·leccions del nostre museu.

És ordenat sacerdot a l'església del Seminari de Vic el dia 15 d'agost del 1926. Canta la seva primera missa a l'església del Carme el 26 d'agost i, per l'octubre del mateix any, per tal d'ampliar els estudis que l'apassionen, es dirigeix a Roma i ingressa en l'Institut Pontifici d'Arqueologia Cristiana, acabat de fundar, i hi roman fins el 1930. Durant aquest temps, dels fruits de les seves investigacions en fa participants els lectors de «Gazeta de Vich» i confecciona la tesi *Il titolo di san Clemente in Roma* que li val el títol de doctor, el primer concedit per aquell Institut romà.

De retorn a Vic és nomenat conservador adjunt de mossèn Gudiol al Museu Episcopal i el 1931, arran de la mort de mossèn Gudiol, el substitueix en el càrrec de conservador efectiu i continua amb veritable dedicació l'obra del gran mestre.

Assoleix el nomenament d'arxiver municipal (1931) i també li és confiada la Biblioteca Episcopal.

De tant en tant, però, acudeix a Roma per tal de continuar els estudis que ja havia iniciat i s'hi instal·la durant els anys de la guerra civil espanyola. Allà li és conferida l'auxiliaria i després la càtedra d'Iconografia Cristiana, succeint al que durant els seus estudis havia estat el seu professor. També li fou oferta la direcció del Museu d'Art Cristià del Vaticà.

El doctor Junyent fou admès, en aquesta darrera jornada a Roma, amb tota mena de consideracions i mostres d'afecte. Ho diuen l'oferta d'aquestes missions, la il·lusió amb què després parlava de les circumstàncies de la seva estada i les visites que li feia en el nostre museu i en la Biblioteca Episcopal el que fou degà del col·legi cardenalici, monsenyor Tisserant, el qual esdevingué gran amic seu.

Acabada la guerra el doctor Junyent es troba amb el

dilema d'escollir entre seguir mantenint els càrrecs conquerits a la ciutat eterna, amb grans esperances d'exaltació, i el retorn a la seva ciutat de Vic per tal d'ajudar a conquerir un passat que els fets bèl·lics recents havien destruït. I en la forçada elecció va vèncer el seu amor a Vic, a les institucions que ell havia deixat i enyorat, en un veritable afany de recuperació, segur que solament ell, en aquells moments, era el més significat pel seu redreçament.

El 1941 retorna a Vic, i aquesta vegada definitivament. En incorporar-se a la seva ciutat manté els càrrecs conquerits abans de la seva absència, als quals haurà d'afegir el de professor del Seminari i la direcció de l'Arxiu Capitular, refermat amb la canongia adjunta a la direcció de l'esmentat arxiu.

La nostàlgia de les manifestacions culturals vigatanes d'abans de la guerra desvetllen en el doctor Junyent un afany de reconstrucció i es llença, ardit, a la vigorosa empresa. Recordant en primer lloc aquella memorable Escola de Dibuix fundada el 1836 i que, en complir-se el seu centenari, havia publicat la seva història amb la ressenya biogràfica completa dels seus insignes professors, intenta recordar-la creant l'Agrupació d'Artistes, la qual obté la seva realitat el 1945 amb la formació del grup «Els 8» que inauguraren l'estatge als baixos de l'antic col·legi de Sant Josep amb una exposició col·lectiva. En el curs de l'agrupació cal assenyalar la celebració anual de la festa de Sant Lluc i la realització de varis cicles de conferències sobre temes vigatans, sobresortint el motivat pel novè centenari de la mort del bisbe Oliba.

Seguint l'itinerari de la seva producció, cal assenyalar la publicació de la revista literària «VIC» en l'avinentesa de la Festa Major, la qual serà l'inici de la que es va publicant sota l'auspici de l'Ajuntament. La seva dedicació en l'homenatge al doctor Martí Genís i Aguilar en el centenari del seu naixement. La seva conducció en reposar els quadres dels vigatans il·lustres a la Galeria de les Cases Consistorials, en la redacció de diverses biografies i en la designació de nous elegits. La seva gran participació en la celebració del centenari i de la mort de

Balmes el 1948. La seva presidència, en un afany de més íntima col·laboració, en la tertúlia que té lloc en la rebotiga del llibreter Francesc Sala i que donarà lloc a la creació del grup *Montrodon*, el qual vindrà a ésser una commemoració, per les seves activitats, del famós Esbart de Vic, i la fundació del *Patronat d'Estudis Ausonencs*, del qual fou veritable creador i conductor fins a la seva mort.

El *Patronat d'Estudis Ausonencs* fou per al doctor Junyent motiu de constant dedicació i organitzà, des del seu mecanisme, una sèrie d'orientacions i realitzacions de tota mena. La revista «AUSA» (avui ja sobrepassa el número 100) ha estat suport de múltiples publicacions seves sobre els més variats temes d'història, art, arqueologia, biografia i bibliografia. Sumen un total de 61 articles, a part del gran volum sobre *Jurisdiccions i privilegis de la ciutat de Vic*, de 314 pàgines, que engrossa la sèrie de monografies que el Patronat ve publicant.

Durant aquests anys treballa assíduament en la reorganització del museu, en la restauració de peces en ordre a una nova i somniada restauració obtenint, després d'inusitats afanys, l'edifici de l'antic col·legi de Sant Josep per instal·lar-hi el museu en un aspecte de regular ordenació. La primera etapa d'aquesta nova reorganització s'inaugurà el 1949 i, amb els anys, anirà superant les dificultats de la instal·lació total, la qual deixarà definitivament enllestida el 1967 amb motiu del setanta-cinc aniversari de la fundació i inaugurarà les sales del segon pis, dedicades a les arts menors.

Nomenat director dels arxius eclesiàstics, es dedica decididament a l'organització dels arxius històrics i aplega, en l'àmbit de l'antic museu, tot el contingut dels diferents arxius de la ciutat.

En aquesta època de treball incessant exercí de capellà del convent de les carmelites de l'Escorial. Es llicencià en la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. Col·laborà activament en la festa literària de Cantonigròs, fins a la seva supressió el 1968. El 1947 és nomenat canonge arxiver de la catedral i ascendeix a

degà del capítol el 1971.

Es faria difícil i llarg, en un breu espai, d'exposar tan sols els títols de les moltes publicacions que va dur a terme en l'espai de la seva vida, publicades en revistes especialitzades i en documentats volums de gran transcendència per la importància dels temes tractats. Obres de veritable magisteri per la seva documentació sobre arqueologia i història han estat editades a l'estranger en diferents llengües. I no parlem dels nombrosos estudis sobre temes vigatans, el museu, la catedral, esglésies de bisbat, Temple Romà, cases pairals, carrers de la ciutat i una àmplia bibliografia sobre història, guies i efemèrides, estudis sobre els gremis i les antigues indústries, biografies d'artistes, escultors i pintors que han donat un relleu extraordinari al Vic artístic. No podem oblidar la sèrie de treballs i conferències sobre el nostre Verdaguer, entre els quals cal esmentar l'edició crítica de l'Atlàntida, segons dos manuscrits autògrafs i les edicions de 1877 i 1878, amb la col·laboració de Martí de Riquer, edició monumental amb facsímil integrat i a part publicada per l'Ajuntament de Barcelona el 1946.

Al llarg de la seva vida, amb mires a la transcendència dels seus treballs, va conquerir mèrits i distincions. Prelat domèstic de S.S., que li val el títol de monsenyor, atorgat pel papa Pius XII el 1953. Acadèmic de la de Bones Lletres de Barcelona en qualitat de corresponent i més tard, en reconeixement d'extraordinaris mèrits, elegit acadèmic numerari. Féu la seva entrada el 27 d'octubre de 1963 i llegí el treball *L'arquitectura religiosa en la Catalunya carolíngia*, essent contestat pel també acadèmic Ramon d'Abadal i de Vinyals. Amb motiu de la reforma i la consolidació del museu, el Govern li atorgà la Creu d'Alfons el Savi. Ostentava també els títols de corresponent de l'Acadèmia de la Història de Madrid (1932), de l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi de Barcelona (1957), membre de l'Institut d'Estudis Catalans (1958), de la Pontifícia Comissió d'Arqueologia (1977), de la Spanish Society de la Universitat de Harvard, de l'Institut Arqueològic Alemany de Berlín, doctor Honoris Causa del Pontifici Institut d'Arqueolo-

gia Cristiana de Roma (1930) i de la Facultat de Teologia de Barcelona (1978). En possessió de la Medalla Provincial de Barcelona (1969) i Medalla d'Or de la ciutat de Vic (1976), atorgada en el moment de la presentació del seu llibre *La Ciutat de Vic i la seva història* i, darrerament, se li féu ofrena de la Medalla d'Or dels Amics dels Museus de Barcelona (1976).

Una de les seves activitats, abans de veure's afectat per una malaltia que l'obligà a romandre a casa durant els hiverns dels seus darrers quatre anys, fou la professió d'un curs d'història de la ciutat que va obtenir un gran èxit d'erudició i de concurrència. Aquests cursets li van servir de bastides per construir l'obra que tothom esperava d'ell, ja que ell era el més indicat per dur-la a terme, *La Ciutat de Vic i la seva història*.

Durant aquests anys d'enclaustrament va donar a la llum obres tan importants com *El Monestir de Ripoll* i *El Monestir de Sant Joan de les Abadesses*, a més de la història de Vic esmentada.

I va deixar enlestides, a punt de publicació, un *Diplomatari del bisbe i abat Oliba*, un treball de síntesi sobre *L'arqueologia pre-romànica a Catalunya*, el qual forma part d'una trilogia amb els dos volums que ja tenia publicats sobre *L'arquitectura romànica dels segles XI i XII* de l'obra *Catalunya romànica i Catalunya abans del romànic. L'arquitectura del segle X*.

Actualment, i a través de les publicacions del Patronat d'Estudis Ausonencs, en la secció «Documents», s'està editant en fascicles la seva darrera obra, *Diplomatari de la catedral de Vic*, on es publiquen els 650 documents dels arxius de la catedral pertanyents als segles IX i X.

L'home que durant tants anys fou el flagel·lador de totes les activitats artístiques i culturals de la ciutat va morir al captard del dia 20 de novembre del 1978 en el seu estatge del Museu Episcopal.

Les manifestacions de condolença arran de la seva mort foren nombroses. La premsa i les revistes culturals de la ciutat li rendiren fervorós tribut. El Patronat d'Estudis li oferí una de les seves sessions acadèmiques i li dedicà un volum extraordinari de la revista «AUSA».

L'Ajuntament imposà el seu nom a un carrer de la ciutat i col·locà el seu retrat, obra de Josep Solà, a la Galeria de Vigatans Il·lustres el dia 22 de desembre de 1981 en la sessió solemne de la festa anyal del Patronat, en la qual llegí la seva biografia Josep Maria Gudiol i Ricard que, com hem vist, fou el gran amic de la seva joventut i company de tota la seva vida.

BIBLIOGRAFIA

- GUDIOL I RICARD, Antoni: *La joventut del Dr. Eduard Junyent*, revista «Vic», 1979.
- SANMARTÍ I GREGO, Enric: *El Dr. Eduard Junyent, home de ciència*, revista «Vic», 1979.
- PLADEVALL, Antoni: *El Dr. Eduard Junyent i la seva obra cabdal, el Museu Episcopal de Vic*, «Serra d'Or» (abril de 1979), núm. 235, any XXI.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Semblança de Monsenyor Eduard Junyent*, en l'acte solemne d'imposar-li la Medalla d'or de la Ciutat, «Asona», núms. 1.805 a 1.807 (1979).
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Les Nadales vigatanes del Dr. Junyent*, revista «Vic», 1979.
- MASNOU I BOIXEDA, Ramon: *El Dr. Eduard Junyent, sacerdot*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 367.
- GUDIOL I RICARD, Josep M.: *Inicis d'una vocació científica*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 369.
- JUNYENT I RAFART, Josep: *Els anys romans i l'aportació a l'arqueologia romana*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 380.
- GROS I PUJOL, Miquel S.: *El Dr. Eduard Junyent i el Museu Episcopal*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 387.
- PLADEVALL, Antoni: *El Dr. Eduard Junyent, arxiver de la ciutat i la diòcesi*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 391.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *Monsenyor Eduard Junyent, creador del Patronat d'Estudis Asonencs*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 397.
- RIPOLL I PERELLÓ, Eudard: *El Dr. Eduard Junyent, arqueòleg*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 402.
- COLL I ALENTORN, Miquel: *El Dr. Eduard Junyent, historiador*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 406.
- AINAUD DE LASARTE, Joan: *El Dr. Eduard Junyent, historiador de l'art*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 410.
- RIQUER, Martí de: *El Dr. Eduard Junyent, acadèmic*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 413.

- POU I RIUS, Ramon: *El Dr. Eduard Junyent i l'alta cultura*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 416.
- MIRÓ I VILÀ, Maria-Mercè: *Aspectes de la tasca docent del Dr. Junyent*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 418.
- ANGLADA I VILARDEBÓ, Joan: *In memoriam*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 421.
- FONT I ESCALÉ, I.: *Notícia bio-bibliogràfica de mossèn Eduard Junyent i Subirà*, «Ausa» VIII (1975-79), pàg. 424.
- SEGURA PALOMARES, J.: *Ha mort el Dr. Junyent, un vigatà de talla universal*, «AUSONA», núm. 81 (1978).
- CURA I PELLICER, Lluís: *Visió d'una personalitat*, «AUSONA», núm. 81 (1978).
- SOLÀ I SALA, Josep: *El Dr. Junyent*, «AUSONA», núm. 81 (1978).
- BARNILS, Francesc: *Records que ara reviuem*, «AUSONA», núm. 92 (1978).
- PLADEVALL, Antoni: *El Dr. Junyent que jo he conegut*, «El 9 NOU», núm. 38 (1978).
- SUNYOL I GENÍS, Joan: *El Dr. del meu record*, «El 9 NOU», núm. 38 (1978).
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.: *El vigatanisme del Dr. Junyent*, «El 9 NOU», núm. 38 (1978).
- ABADAL I DE VINYALS, Ramon de: *Discurs de contestació al del Dr. Junyent en ingressar a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, Vic, Impremta Anglada, 1963.

Assaig per a un diccionari de vigatans destacats

Abadal i Calderó, Joaquim (Vic 1856 - Barcelona 1917)
Hisendat, President del Cercle Literari (1894-1895). Fundador de la Societat Arqueològica i del Museu Episcopal. Vice-president de l'Ateneu Barcelonès (1912). President de la Federació Agrícola Balear. Autor de la biografia de Ramon Sala i Saçala quan es col·locà en la Galeria de Vigatans Il·lustres.

Aguilar, Marià (Vic 1810 - Vic 1883).
Prevere. Catedràtic de filosofia al Seminari, director del col·legi de segon ensenyament, professor de química i física. Director de la Biblioteca Episcopal (1847). Gran orador, cal esmentar el Sermó que pronuncià davant el cadafal de dos condemnats a mort, publicat en el Butlletí Eclesiàstic. Missioner Apostòlic en terres andaluses el portà a ser-li concedida la Creu d'Isabel la Catòlica, que per humilitat refusà. El 1868 la Reina l'agracià amb un benefici de Concordat.

Aguilar, Pere (Vic ?, segle XIV)
Mestre d'obres. Treballà en la construcció de l'església de la Mercè de Vic. Hi construí arcs de diafragma i hi deixà esculpits els escuts d'Aguilar i de Molina.

Alabau i Quingles, Antoni (Vic 1730 - Barcelona 1802)
Trinitari descalç amb el nom de fra Antoni de Sant Jeroni. Fou el primer en escriure un assaig sobre història vigatana. Obres seves són *Vida del Beàt Miquel dels Sants*, *Relación de las suntuosas Fiestas de Vic en la Traslación del Santísimo Sacramento*, *Relación de las Fiestas... de la beatifica-*

ció de San Miguel i altres treballs, d'entre els quals destaca *Representació de la sagrada Passió y Mort de Nostre Senyor Jesucrist*.

Alavall (Vic, segles XVI-XVII)

Mestres argenters establerts al carrer de Cardona. Destacaren: Antic, que va acollir els familiars de Joan de Serrallonga quan aquest fou decapitat a Barcelona, i Gregori, jurat del Consell de Vic (1641) i assajador de metalls de la Seca i després director (1643).

Albanell, Josep (Vic, segle XVII)

Pintor. Va pintar diferents retaules, entre ells el del Roser de l'església de Vilalleons (1663), pel qual va cobrar noranta lliures.

Albareda, Francesc (Vic, segles XIV-XV)

Mestre d'orgues. Construï l'orgue de la seu de Vic (1406) i a ell o al seu fill se li encarregà la compostura del rellotge de la seu, construït per Joan de la Pedra, de Palamós.

Albareda, Josep (Vic, segle XIX - Barcelona 1871).

Músic. Fundador i director d'una de les primeres Corals que amb el nom de *El Ausonense* actuà en totes les manifestacions que a Vic es succeïren en aquell temps. Pels seus èxits fou nomenat el «Clavé Vigatà». El Cercle Literari regalà a l'entitat Coral una senyera amb la qual es va presentar al gran festival dels Cors d'Espanya. És autor de la música de la sarsuela històrica «Elisenda de Monral». Intendent militar a Barcelona (1868).

Alberc i Vila, Pere (Vic 1517 - Barcelona 1582)

Prevere i músic. Als 19 anys va assolir el càrrec d'organista de la seu de Barcelona. Es dedicà al disseny i restauració dels principals orgues catalans. Va publicar una col·lecció de madrigals. Dedicat durant 46 anys al magisteri d'orgue de la seu barcelonina, tingué renom europeu com a intèrpret. A la seva mort fou soterrat en el vas dels canonges de l'esmentada basílica.

Alegret, Bernat (Vic ?, segle XV)

Mestre. Regí l'escola general d'arts de Vic, on s'ensenyaven les arts de Gramàtica, Lògica, Filosofia, de les regles i del Doctrinal.

Alemaný, Enric d' (Vic, segle XVII)

Prevere. De família noble, fou canonge i sagristà de la seu de Vic. A les Corts de 1626 s'oposà, junt amb Pau Claris, en nom del braç eclesiàstic, a les demandes reials. Fou un dels caps de la resistència (armada a Vic) a pagar el delme (1634). Aconseguí del Papa l'ajornament. Col·laborà amb la Generalitat en la movilització militar del Principat contra les tropes castellanés.

Alemaný, Joan (Vic, segle XVI)

Metge i astròleg. Publicà un Lunari o repertori del temps... Estampat a Barcelona per Jaume Cendrati l'any 1630. Se n'han fet diferents edicions en català i en castellà. Són d'interès les seves observacions d'agricultura, medicina, astronomia, meteorologia i ciències naturals.

Almúnia, Andreu (Vic, segle XII - 1234)

Prevere, canonge de la catedral vigatana. Fou cap de les notaries de la vila i parròquies de Vic. Compilà el llibre titulat «Consuetas ecclesie Vicensis».

Altarriba

Propietaris i senyors jurisdiccionalis del casal situat al municipi de Calldetenes, parròquia de Sant Julià de Vilatorrada. Intervingueren activament en la política vigatana els segles XIV i XV (Pere Joan d'Altarriba donant suport a les pretensions del comte de Foix, Bernat Guillem, oposant-se a la unificació de la ciutat i Llorenç aprofitant la guerra dels remenses per assaltar-la).

Andreu, Jaume (Vic 1853 - Santa M.ª de Nieva 1938)

De l'orde dels frares predicadors. Missioner a les illes Filipines. Professor de Filosofia i Dret Canònic a Manila. Col·laborà al diari «Libertad». De retorn a la península, ensenyà a Àvila. Presentà el treball *Criterio de Libertad o*

solución única al Congrés d'Apologètica del Centenari de Balmes (1910).

Anglada i Pujals, Ramon (Vic 1829 - Vic 1899)

Continuà l'ofici d'estamper heretat del seu pare Lluçia a l'obrador de la Plaça Major i traslladà els tallers al carrer de la Ramada, millorant les seves instal·lacions. Posseí la primera màquina cilíndrica que funcionà a Vic. Publicà la majoria dels periòdics que s'editaren a Vic al segle XIX.

Anglada i Vilardebó, Joan (Vic 1895 - Vic 1979)

Advocat, escriptor i periodista. Estudià al Seminari de Vic, al col·legi de Sant Miquel i a la Universitat de Barcelona. És un dels fundadors de la «Revista de Vic», col·laborador de la «Gazeta de Vich» (1917-36), regidor de l'Ajuntament (1931-1936), degà del Col·legi d'Advocats (1968-79), Creu de Sant Ramon de Penyafort (1968), membre de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació (1978) i membre de la comissió jurídica assessora de la Generalitat de Catalunya (1979). Elaborà un dictamen sobre l'idioma català a les escoles (1972). Soci fundador del Patronat d'Estudis Ausonencs, dirigí i impulsà en la Junta Directiva la secció de restauració dels llocs verdaguerians.

Arbell i de Reguer, Ramon d' (Vic 1835 - 1880).

Hisendat. D'antiga família vigatana, alguns membres de la qual es distingiren visiblement en afers polítics, socials i eclesiàstics de la ciutat. En la casa pairal, «Casa Serramitja» del carrer de Gurb, es fundà a Vic un nou asil de les Germanetes dels Pobres dintre l'episcopat del bisbe Morgades. Fundador del Cercle Literari. Secretari del Jutjat. Amb el seu germà actuà reiteradament en aquella entitat. Antoni col·laborà en les sessions musicals del Cercle i del Casino Vicense. És autor de la música de l'opereta «La Mujer incògnita», lletra de Joaquim Capdevila i Lleona. Morí a Guissona, on exercia de notari.

Arumí i Blancafort, Lluís (Vic 1863 - Vic 1943)

Farmacèutic i escriptor. Vice-president de la Cambra agrícola i la Junta del Sindicat agrícola de Vic. Signà traduccions

d'obres angleses i franceses i és l'autor de *Futeses* (1910), *La Masia* (1915), *La guerra dels Carlins vista per un infant* i *La Camilla del meu mestre*, editades recentment pel seu nebot, Josep Genís i Arumí.

Bach, Miquel (Vic 1810 - ?).

Advocat. Estudià a la Universitat de Cervera (1832-1834). Regidor municipal. Membre de la Junta de Primer Ensenyament el 1865. Fundador del periòdic «El Montañés» (1854), de curta durada a conseqüència de l'epidèmia colèrica. Fundador del Cercle Literari.

Bach i Serra, Josep (Vic 1832 - Vic 1914).

Advocat. Llicenciat el 1859. Entre altres càrrecs que regentà, esmentarem el de Contador General a Filipines. De retorn a Vic exercí de Jutge municipal. Diputat provincial i de Corts. Fou alcalde de la ciutat en 1869 i 1883-84.

Ballester, Bartomeu (Vic, segle XVII)

Mestre fuster. És autor dels retaules de Sant Salvador (1661), Major (1668) i de Sant Miquel (1672) de la parròquia de Santa Maria de Vilalleons.

Banús i Comas, Carles (Vic 1852 - Madrid 1934)

Enginyer militar i escriptor. Autor de varies publicacions d'estratègia militar i d'obres històriques, destaquen *Història de la Guerra de 1914*. Publicà treballs en revistes militars i periòdics barcelonins.

Baranera i Pasques, Josep M.^a (Vic 1873 - Taradell 1920)

Prevere, doctor en filosofia per la Gregoriana de Roma. Estudià a Barcelona dret i filosofia. Professor del Seminari i canonge de la seu de Barcelona. Fou membre de l'Esbart de Vic, consiliari del Cercle Artístic de Sant Lluç i de la lliga de la Mare de Déu de Montserrat. Publicà: *Balmes i la seva Apologètica social* (1904) i *El clasicisme de Manuel de Cabanyes*. Col·laborà en periòdics i revistes.

Barjau i Codina, Lluís (Vic segle XIX - Vic 1906).

Impressor. Treballà en les impremtes de Trullàs i Anglada i

s'establí al carrer de Sant Hipòlit el 1885. Editor dels periòdics «El Defensor de la Verdad», «El Porvenir», «El Campo del Honor» i «La Voz del Comercio». Soci actiu del Cercle Literari.

Barnils, Miquel (Vic?, segle XVII)

Prevere. Canonge de la seu de Vic. Deixà establerta una fundació amb la qual es construí la Casa de la Misericòrdia.

Bassols i Roure, Ramon (Vic 1847 - Vic 1908).

Advocat. Publicà diferents articles a la premsa vigatana, especialment a «La Veu del Montserrat» i «Plana de Vich». Utilitzava el pseudònim de «Mestre Jordi». Soci del Cercle Literari, conreà la poesia i és autor de la Crida de les festes de Sant Miquel de l'any 1887.

Benessat i Folch, Francesc de Paula (Vic segle XIX).

Farmacèutic. Sotsdirector de l'Escola Industrial i Mercantil de Sabadell, on residí. Catedràtic d'Agricultura de l'Institut de Reus. President del Col·legi Farmacèutic de Barcelona (1876) i de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Saragossa. Actuà en el Cercle Literari i publicà treballs de física i química i unes memòries d'anàlisis d'aigües de Vallfogona i de Vic.

Berguedà i Osona, Maria de les Plagues (Vic s. XVI-Vic 1650).

Religiosa, de nom Maria Osona, vídua de Francesc Berguedà. Fundà a l'era de Santa Eulàlia el convent de les Carmelites Descalces de Vic, amb un llegat d'Esperança Pradell del mas Pradell de Gurb (28/4/1636). La primera pedra es posà l'any 1637 i la inauguració fou el 1646.

Bertran i de Puig, Domènec de (Vic 1818-?)

Advocat. De la cèlebre família del Pont de Cabrianes. Fundador del Cercle Literari, que presidí (1868-1871). Col·laborà en «El Montañés» i dirigí «El Pueblo Vicense». Alcalde de Vic (1854-1855). El 1871 passà a residir definitivament a Buenos Aires, on es distingí com a jurisconsult i periodista.

Beuló, Francesc (Vic, segle XVI - Vic 1630)

Sotsveguer d'Osona, assassinat, juntament amb la seva dona, pels bandolers en l'aplec de Santa Anna el dia 26 de juliol.

Bofill i Boix, Pere (Vic, ? - 1923)

Sacerdot i historiador. Fou elegit pel bisbe Morgades per estudiar a Roma amb Josep Gudiol. Col·laborà assíduament en el Centre Excursionista amb conferències i articles per al seu Butlletí, revelant els seus dots d'historiador en relació amb obres importants de la comarca. Capellà director de la Casa de la Caritat a Vic.

Bofill i Trias, Miquel (Vic 1870 - Barcelona 1944).

Autor de notables obres didàctiques, com *Càlculo Mercantil* i *Tratado de Teneduria de Libros*, les quals han assolit la 39.ª i 34.ª edició respectivament. El 1969 encara s'admiraven les seves obres en la premsa diària. Fou director de l'Acadèmia Cots, assessor de l'Acadèmia Porta i fundador i propietari de l'Acadèmia Pràctica. El Govern li concedí la Medalla del Treball.

Boixader i Roura, Àngel (Vic 1889 - Buenos Aires 1935).

Poeta. «En Patufet» i «Escena Catalana» foren els primers vehicles dels seus treballs literaris. Als 25 anys marxà a l'Argentina. Guanyà importants premis en els Jocs Florals de Barcelona i Buenos Aires. Presidí el Casal Català. Mantenedor dels Jocs en aquell país. Fundà la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, filial de la Institució barcelonina, President de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. El 1918 costejà un improperi, *L'Oració de l'Hort*, que figurà en la processó vigatana de Setmana Santa. «L'Il·lustració Catalana» li dedicà el número 36 de «Lectura Popular».

Bonhom (Vic ?, segle X - Vic d. 1024)

Jurista, clergue i cal·lígraf. Actuà a Vic i a Sant Cugat del Vallès. Va estar al servei dels comtes Borrell i Ramon Borrell com a notari, compilà el *Liber iudicum popularis* basat en el codi legal visigot.

Bosch i Gallissà, Antoni (Vic ?, segle XVIII)

Prevere. Beneficiat de la catedral. Amb els seus béns instituí el 1794 l'escola de Jesús i Maria en un local del carrer de Serrallers. L'escola funcionà amb 300 alumnes, en llengua catalana.

Brull, Guillem (Vic ? segles XIII-XIV)

Vigatà resident a Mallorca, féu una deixa a la ciutat (1324) de 60 sous per començar les obres de construcció del pont del carrer de Sant Pere.

Brunet i Baucells, Eudald (Vic 1854 - Vic 1928)

Escultor. Treballà al taller dels Real, regentat per Agustí Potelles, al qual substituï (1913). Produí molta imatgeria religiosa. Fou professor i director de l'escola municipal de dibuix.

Brunet i Solà, Manuel (Vic 1889 - Figueres 1956)

Periodista. Apologista polèmic en el seu darrer temps. Col·laborà a «La Publicitat», «La Veu de Catalunya» i «Destino» sota el pseudònim de Romano. Dirigí «El Mirador». Autor de diferents llibres, ressalta *Pàgines de la vida de Jesucrist* editat pòstumament per la Colla «Amics de Manuel Brunet».

Caçador, Guillem (Vic 1510 - Barcelona 1570)

Prevere, nebot del bisbe de l'Alguer del mateix nom. Fou bisbe de Barcelona. Assistí al Concili de Trento, que intentà d'aplicar. S'enfrontà amb el poder reial en defensa de la jurisdicció eclesiàstica malmesa per Felip II.

Caçador, Jaume (Vic 1484 - Barcelona 1561)

Prevere i bisbe. Rector de Sant Boi del Lluçanès. Comanador perpetu de Casserres. Canonge de la seu vigatana. Fundador del col·legi de Sant Tomàs de Riudeperes. Canonge de Tarragona i Barcelona. Bisbe de Barcelona al 1546. Celebrà la seva consagració episcopal al convent de Sant Tomàs de Riudeperes. Amic i protector de Sant Ignasi de Loiola.

Calderó i Vila, Francesc X. (Vic 1832 - Vic 1908)

Advocat i periodista. Conseller municipal i diputat per Vic al 1865. Dels fundadors de l'«Eco de la Montanya». Col·laborà a «La Veu del Montserrat». Figurà en diverses comissions del Cercle Literari. Conreà també la poesia i publicà diferents treballs sobre Dret i Filologia Catalana.

Callís i Collell, Marià (Vic 1855 - Vic 1911)

Mestre d'obres i literat. Autor de varies comèdies en vers representades a Catalunya Vella i al teatre de Vic. Soci del Cercle Literari, on donà a conèixer algunes de les seves produccions. Confeccionà típiques Crides i Contra-crides per les festes de Sant Miquel.

Callís i Marquet, Josep (Vic 1879 - Vic 1954)

Pèrit agrícola. Va escriure sobre qüestions de la seva especialitat a «La Veu de Catalunya», «Gazeta Montanyesa», «Gazeta de Vich», «Revista de la Cambra Agrícola Ausetana», de la qual en fou director, i «Ausona» amb el pseudònim de GALERICH. Junt amb Lluís B. Nadal fundà Catalunya Vella, amb el càrrec de secretari. Al Cercle Literari llegí poesies i donà conferències sobre la seva especialització. Formà part de l'Associació de la Premsa.

Callís i Pujol, Anna (Vic 1852 - València 1935)

Religiosa de la Congregació de les Filles de Sant Vicenç de Paül. Ingressà a l'hospital de València, que tenia annexa la Facultat de Medicina, al 1882, i dedicà tota la seva vida a la gestió benèfica. La ciutat de València li oferí un homenatge en premi a la seva gestió de més de 30 anys de superiora. Fou enterrada a la Capella del Sagrament, a l'altar del Crist de l'Agonia, de l'hospital valencià.

Campà i Cardona, Climent (Vic 1812 - Vic 1868).

Metge. Fill del també metge Esteve Campà i pare dels germans Campà i Porta. Subdelegat de Medicina del Partit. Es distingí en l'epidèmia colèrica de 1854, essent homenatjat per l'Ajuntament. Autor dels articles corresponents al Partit de Vic del «Diccionario Geográfico» publicat per Madoz i de diferents treballs i monografies. Fou el segon president del

Cercle Literari, en quin càrrec succeí a Benet Baquero i Capellán.

Campà i Porta, Francesc (Vic 1838 - Barcelona 1892)

Metge. De la família dels Campà, il·lustres en molts variats aspectes. Catedràtic d'obstetrícia de les Facultats de Barcelona i València i degà d'aquesta última. De l'Acadèmia de Medicina de les dues capitals. Fundador de l'Ateneu Científic, Literari i Artístic de València. En possessió de variades condecoracions. Autor de nombrosos treballs de la seva especialitat, destaca un tractat d'obstetrícia de 896 pàgines, que fou declarat llibre de text.

Campà i Porta, Ignasi (Vic 1841 - El Escorial 1870).

Advocat i poeta. La seva producció poètica donada a conèixer en els periòdics locals i en la tribuna del Cercle Literari mereix ser considerada com el millor exponent líric del seu temps. Autor de diferents discursos i de la primera conferència en la commemoració del Centenari de la mort de Balmes. Soci honorari del Cercle Literari. Oficial d'Administració de la Companyia del Ferrocarril de Saragossa a Barcelona i Cap de Negociat de Reclamacions del Nord, de Madrid.

Campà i Porta, Marià (Vic 1848 - Vic 1872).

Prevere. Formà part dels deu fundadors de l'Esbart de Vic. En el Cercle Literari actuà com a poeta, conferenciant i músic. Sots-secretari de la Junta de l'Exposició Arqueològica del 1868. Professor de física i sots-director literari del Col·legi Lliure de segon ensenyament (Casa Clariana). Dedicat a la botànica, engrandí l'herbari de Ramon Masferrer i Arquimbau.

Camprodon i Safont, Francesc (Vic 1816 - La Habana 1870)

Advocat, poeta, autor dramàtic i polític. Autor de notables obres teatrals en llengua castellana i catalana. Diputat pels districtes de Gràcia, Vic i Santa Coloma de Farners. Administrador general de les rendes reials a l'illa de Cuba. Soci d'honor del Cercle Literari.

Canal i Prat, Gaspar (Vic?, segle XVII)

Conseller en cap. En la guerra del francès (1673-1697) comandà els sometents movilitzats a Vic (500 homes) pel maig de 1689 amb motiu del setge de Camprodon pel mariscal De Noailles.

Capdevila i Lleona, Joaquim (Vic 1823 - Vic ?).

Farmacèutic i poeta. Residí uns anys a Xile. De retorn excel·lí com a poeta i escriptor notable. Són d'esmentar els seus poemes dedicats a les més típiques tradicions vigatanes. Pronuncià discursos en el Cercle Literari, i figurà en els actes dedicats a la restauració del monestir de Ripoll (1863). Autor d'una opereta, *La Mujer incògnita*, a la qual posà música Antoni d'Arbell, estrenada a la Societat Filharmònica Dramàtica.

Cardó, Jaume (Vic, segle XV)

Jurista. Féu addicions a l'obra de Jaume Callís, *Directorium pacis et treguae*, i escriví diversos comentaris dels Usatges.

Cardona, Jaume (Vic, segle XIV)

Jurista, síndic de la ciutat, acudí a Perpinyà amb el notari Francesc Bover el 12 de maig del 1351 a prestar sagrament de fidelitat i homenatge davant la Cort del rei Pere III. Va escriure sobre Pau i Treva, llibre àmpliament comentat pel jurista Jaume Callís.

Carrera, Josep Antoni (Vic 1720 - Arenys de Mar 1797)

De l'orde dels frares Menors, caputxí amb el nom de Josep Antoni de Vic. Germà llec, versat en afers de buscar i conduir aigües subterrànies. Els abats de Montserrat i de Sant Feliu de Guíxols l'utilitzaren per proveir d'aigües llurs monestirs. Portà a terme la reconstrucció del convent d'Arenys de Mar.

Casadevall i Masramon, Ramon (Vic 1877 - Vic 1942).

Prevere. Obtingué varis premis en diferents certàmens poètics. Autor de nombrosos treballs històrics. Estudià a Vic i Tarragona. Oficial de secretari del bisbat el 1903 i sots-secretari el 1906. Canonge arxiver per oposició el 1918.

Membre de l'Acadèmia de Bones Lletres. Col·laborà a «La Veu del Montserrat», «Gazeta Montanyesa» i altres publicacions locals. Desplegà l'oratória sagrada amb veritable vocació i prestigi.

Casanova, Ildelfons de (Vic 1840 - Vic 1922).

Hisendat. Soci actiu del Cercle Literari, formà part del Jurat del certamen celebrat en l'aniversari de l'adveniment del ferrocarril a Vic (1876). Diputat per Vic (1879) i sots-president de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre.

Casanova i de Mir, Ramon de (Vic 1811 - Barcelona 1875)

Agricultor. Hereu de la casa pairal Casanova del Moianès. Fundador de l'institut Català de Sant Isidre. Comissari regi d'agricultura a la província de Barcelona. Membre de l'Acadèmia de Ciències i Arts i president de la Societat Econòmica Barcelonessa d'Amics del País. Publicà *Cartilla de Agricultura* i diverses Memòries.

Casanovas i Sargas, Bonaventura (Vic, s. XIX - Barcelona 1889)

Professor de música de l'Escola Municipal, director de la Capella de la Catedral i de la Banda Municipal. Excel·lí com a compositor i com a director d'orquestra. En el Cercle Literari, amb ocasió de donar a conèixer en aquesta entitat moltes de les seves composicions, fou declarat soci de mèrit.

Cassanyes, Iu (Vic?, segles XVII-XVIII)

Prevere. Canonge vigatà. Presidí la Comissió de la Universitat Literària de Vic formada per 52 doctors abillats segons la seva disciplina i categoria i féu el discurs de benvinguda en l'audiència que els concedí el rei Carles d'Àustria el gener del 1710.

Cassià, Jaume (Vic, segle XVI)

Professor universitari, deixeble de Benedetto di Tocco, albanès, que fou bisbe de Vic (1564-1572) i de Girona (1572-1583), a qui dedicà la comèdia que va escriure, titulada *Sylva comoedia de vita et moribus* (1576).

Català i Valls, Josep (Vic, 1809 - Vic, d. 1860)

Fomer. Llogà un establiment al carrer de Manlleu n.º 16, on ideà i començà a fabricar l'any 1831 el «Pa de Pessic de Vic», premiat a les exposicions de París, Florència, Niça i Barcelona. Els seus fills es traslladaren al carrer dels Argenters n.º 15, on perdurà l'establiment de pastisseria fins l'any 1977.

Cerarols, Salvador (Vic, segles XVI-XVII)

Mestre argenter. Excel·lí pel seu art en el floreixent gremi vigatà dels argenters.

Claramunt, Joan Antic (Vic, segle XVII)

Pintor i decorador. És autor del retaule de la Mare de Déu de la Llet del portal de Gurb (1620), a la muralla de Vic.

Clariana, Miquel de (Vic?, segle XVI-XVII)

Cavaller del llinatge dels Altarriba. Manà edificar el casal del carrer Dues Soles. Utilitzà en el pati arcs i columnes de l'església de l'Àngel Custodi. Comprà les cases del davant, que enderrocà, i formà la Plaça que porta el seu nom (1609).

Claveria i Torrents, Segimon (Vic 1889 - Vic 1963)

Polifacètic, industrial, artista pintor i periodista. Estudià a l'escola municipal de dibuix i escultura amb Eudald Brunet. Aconseguí la vulcanització de la goma i enganxar-la a la lona que utilitzà per a la fabricació de sabates. Col·laborà en el «Diari de Vic» i a «Ausetània». Pintà amb singular destresa el paisatge vigatà. Exposà a Vic i a Barcelona. És autor de la decoració de l'ermita de Sant Francesc «s'hi moria».

Cloquer, Arnau de (Vic?, segle XIII)

Fundà l'hospital del Cloquer i el dotà amb llegats en el seu testament.

Codina i Colomer, Josepa (Vic 1851 - Barcelona 1916)

Religiosa. De les filles de la Caritat (1875). Començà la seva vida religiosa a l'Hospital de Vic i després a Madrid, Cadis, Sevilla, Valladolid, Sant Sebastià, Bilbao, Mataró i a la Casa

de Maternitat de Barcelona, on morí. Excel·lí per la seva santedat i abnegació de servei als malalts.

Cogolls, Gabriel (Vic?, segle XV)

Canonge de la seu de Vic, amb el notari Francesc Orriols negocià l'entesa amb el comte de Foix que portà a la unificació de la ciutat (1450).

Colet, Joan (Vic, segle XV)

Mestre d'obres. Construï la llotja del blat amb arcades ober-tes sota el que avui és la Sala de la Columna (1495).

Collell, Joan (Vic, segle XVII)

Mestre argenter. Jurat del consell de Vic i ajudant de l'ar-genter Salvador Sala per a la fabricació de la moneda muni-cipal. Mestre major de la seca vigatana (1643).

Collell, Ramon (Vic, segles XIX-XX)

Forjador i serraller conegut per «Picallimes». Continuador d'una nissaga de forjadors vigatans. Premi de la Mancomuni-tat de Catalunya en l'exposició de Ferros Artístics (1922).

Collell i Costa, Albert (Vic 1901 - Barcelona 1976).

Prevere de l'orde dels frares predicadors. Al 1927 marxà a Xile, on prengué possessió de la parròquia de Sant Domènec de la ciutat de la Concepció. El 1930 fou traslladat a Santa Fe (República Argentina). Autor d'*Apunts de viatge*, que publicà «Gazeta de Vich», i altres títols referents a la seva Congregació. El 1965 publicà *Un capítol d'història Vigatana, segle XVI*. Traduí de l'anglès a l'espanyol *El primer Arzobispo de California: la vida de José Sadoc Alemany O.P.*, publicació monogràfica núm. 8 del Patronat d'Estudis Ausonencs.

Collell i Quatrecasas, Joan (Vic, 1864 - Vic, 1921)

Prevere, llicenciat en Teologia. Fou durant 9 anys mestre de

col·legials al Seminari vigatà. Fundador de l'Apostolat de l'Oració, de la Unió Federativa de les Entitats Catòliques de la ciutat i, a l'ensem, de la Congregació de Serventes del Sagrat Cor de Jesús que avui regenta la casa natal de Sant Miquel dels Sants. Es troba molt avançat el seu procés de beatificació.

Colomer, Marià (Vic, segles XVIII-XIX)

Pintor. Autor d'una sèrie de retrats de bisbes de Vic i de l'altar del Saló de Sínodes del Palau Episcopal. Deixà també obres seves a la capella de Sant Francesc *s'hi moria*, a la del Misteri de Sant Joan de les Abadesses, a l'ermita de Rocaprevera, a l'altar de la Verge del Pilar de la seu vigatana i al presbiteri de l'església del Pietat de Vic.

Colomer i Cors, Josep Maria de la Concepció (Vic 1782-Vic 1859).

Prevere. Estudià al Seminari de Vic i rebé el grau de Teologia (1906) a la Universitat de Cervera. Familiar del bisbe Veyan, al qual seguí de prop durant la participació del prelat en la guerra de Napoleó. Traslladat a Barcelona, actuà en diferents parròquies del bisbat. De retorn, el bisbe Casadevall va nomenar-lo Domer Major. Orador sagrat, ocupà diverses vegades la trona de la seu de Barcelona. A Vic participà en totes les institucions benèfiques i pedagògiques i es distingí en l'epidèmia del còlera del 1854 amb veritable heroïsmes.

Colomer i Costa, Josep (Vic 1884. - Vic 1963).

Industrial. Iniciador de l'entitat industrial Colomer-Monmany, S.A. que ha arribat a ocupar un dels primers llocs de la indústria del cortit i derivats. Estava en possessió de la Creu del Mèrit al Treball i ocupà diferents càrrecs vigatans, entre ells els de president de la Joventut Catòlica i conseller de la ciutat.

Colomer i Pasqués, Antoni (Vic 1833 - Ocaña 1902)

De l'orde dels frares predicadors. Bisbe. A Ocaña va prendre

l'hàbit dominicà el 1848. A Manila va rebre el patent de missioner per a l'unquín oriental. Succeí de vicari provincial al pare Almató i el 1871 fou nomenat bisbe coadjutor, bisbe de Themiscira i més tard es dirigí a Ke-Roi. De visita a Ocaña, va morir en aquest convent.

Coma, Onofre (Vic, segle XVI)

Notari. Recaptà de la Cort de Felip II instal·lada a Lisboa el privilegi reial de la Taula de Canvi (1583). Féu el viatge amb mules des de Vic, que durà més de cinc mesos (del 29/9/1582 al 11/3/1583 i costà 339 lliures, 7 sous i 6 diners).

Comella, Gonçal (Vic segle XIX - Barcelona 1908).

Industrial. Fill de la coneguda i anomenada Fonda del Frare (carrer de Sant Hipòlit). S'establí a Vic i prompte traslladà el seu negoci (gèneres de punt) a Barcelona, l'any 1870, al carrer Nou de la Rambla, amb el nom de l'Elèctrica, després al carrer de la Boqueria i més tard a la Riera del Pi, avui Cardenal Cassanyes. Actualment segueix amb el seu nom al Passeig de Gràcia i a la Diagonal.

Comella i Vallmitjana, Francesc Llucià (Vic 1751 - Madrid 1812)

Autor dramàtic. Va escriure 130 drames. Les seves obres eren representades a Madrid amb gran èxit de públic. Arribaven també als escenaris de Florència, Nàpols i Roma. De 1806 a 1808 dirigí a Barcelona la companyia de teatre castellà. Amb la invasió napoleònica tornà a Madrid, on morí.

Comes, Ferran (Vic, s. XVII - Barcelona 1714)

Militar. Veguer de Vic (1702-1705). Prengué part en la revolta de la ciutat a favor de l'arxiduc Carles (1705). Lluità a Barcelona el 1706 i com a Tinent Coronel el 1713-14. Morí defensant el baluard de Santa Clara.

Comes, Josep (Vic, segle XVIII)

Industrial. Introduí la indústria cotonera a Vic (1772). Tenia en funcionament 7 telers i produïa mussolines, indianes, blavetes i mantes.

Corrons, Josep (Vic, segle XVIII-XIX)

Prevere i canonge. Participà en la revolta ultrarealista (1827) i formà part de la junta rebel. Fou conseller del comte d'Espanya.

Cortada i Codina, Jeroni (Vic, segles XVII-XVIII)

Prevere i jurista. Vicari general del bisbat de Barcelona. Promogué la beatificació de Marià de Cervelló. Publicà un tractat titulat *De Laudemus*, conegut també per *Butlle dels lluïsmes* i *Breve bosquejo de las glorias de Carlos II por haber cedido el gobierno a su hermano Juan de Austria*.

Cortada i Sallés, Francesc de (Vic, s. XVII-XVIII)

Austriacista. Ciutadà honrat de Barcelona. Participà en la guerra de Successió (1706) i lluità com a sergent major a la Plana de Vic i a l'Empordà. Coronel del govern provisional català (1713), emigrà a Àustria. Els seus béns foren confiscats.

Cortada i Sallés, Joan Baptista. (Vic, segles XVII-XVIII).

Fou un dels primers en sublevar-se a la Plana de Vic. Ciutadà honrat de Barcelona. Senyor de Cortada dels Llucs. Prengué part en la Guerra de la Successió. Fou nomenat inspector general per reclutar gent i aixecar el setge de Barcelona (1714). Després li foren confiscats els béns, s'amagà i fugí clandestinament a Itàlia.

Costa, Lluçia (Vic 1808 - Vic 1874)

De l'orde dels pares predicadors, prengué l'hàbit en el convent de Vic. Amb l'exclaustració es traslladà a Itàlia, on fou prior i regent del convent de Boschio. Mestre de novicis a Ocaña. Finalment, per ajudar a la seva família es traslladà a Vic, on fou tota una institució, tant des del punt de vista ciutadà com religiós. Es conserva un sermó seu en la festivitat de Sant Miquel dels Sants (1863).

Costa Pau, (Vic? 1663 - Vic 1724)

Escultor. Oriünd del mas La Costa de Seva. Es formà en els tallers vigatans de l'època. Fou un dels millors autors barrocs i entre les seves obres destaquen: el retaule de Sant

Llibori de l'església de la Pietat (1688), el de l'altar major de la parròquia de Torelló (1705), el del Roser d'Olot (1704), l'altar major d'Arenys de Mar i tres altars laterals de la catedral de Girona.

Costa Bosch, Jacint (Vic 1899 - Vic 1981)

Prevere i artista. De la seva vida sacerdotal cal esmentar el seu pas per algunes parròquies del bisbat. Des del 1944, capellà custodi de la Casa de Caritat. Com a poeta el trobem en periòdics i revistes, guardonat en diferents Jocs Florals, àdhuc a Barcelona. Autor del llibre *Collita tardoral* de la col·lecció «Aures de la Plana». Esculpí figures de Betlem i tradicionals de la ruralia i construï els seus típics pessebres de contingut apologetic. És autor d'alguns retrats de la Galeria de Vigatans Il·lustres.

Costa i Bosch, Lluçia (Vic 1883 - Falgars 1942)

Pintor. Alumne de l'escola de dibuix, sota el mestratge dels Torrents, i de la de Belles Arts de Barcelona. S'enfrontà amb temes de gran superfície en temples, oratoris particulars i salons. A Vic, comarca i Barcelona podem admirar moltes de les seves teles. Excel·lí també en el dibuix a la ploma i al carbó (És autor d'alguns retrats de la Galeria de Vigatans Il·lustres).

Costa i Cases, Pere (Vic 1693 - Berga 1761)

Escultor. Format en l'ambient barroc del taller del seu pare. Evolucionà cap a formes més simples i clàssiques. Dissenyà l'urna de Sant Bernat Calbó de la catedral de Vic que cisellà en argent Joan Matons. Féu el projecte de complement de la façana de la catedral de Girona, el túmul funerari de Felip V aixecat a la Universitat de Cervera i els retaules de Santa Eulàlia en la parroquial de Berga i el major en el Santuari de Queralt.

Cunill i Fontfreda, Segimon (Vic 1886 - Vic 1930)

Prevere, arqueòleg i historiador. Dedicà gran part de la seva vida al Museu Episcopal, al costat de mossèn Gudiol, i assumí el càrrec de conservador adjunt, així com d'auxiliar

de la Biblioteca Episcopal. També li fou confiat l'Arxiu Municipal. Professor d'Història d'Espanya i Universal al Col·legi de Sant Miquel. Soci actiu del Centre Excursionista, col·laborà en el seu Butlletí.

Cunill i Sala, Josep (Vic 1849 - Barcelona 1905)

Impressor. Va fer l'aprenentatge a la impremta Anglada. Va marxar a Amèrica (1869) i de retorn s'instal·là a Barcelona (1877), on féu d'enquadrador i d'impressor. El seu taller canvià de lloc moltes vegades. Enquadrà les obres completes de Verdaguer i edità la primera llista telefònica i diferents diaris barcelonins. Fou un dels impressors que amb més encert va cultivar el modernisme tipogràfic.

Cunyat, Antoni Joan (Vic, segle XVI - Vic 1576)

Veguer (1576). Féu detenir tres homes armats amb pedrenyals que es passejaven pel Mercadal. El bandoler Vinyals d'Olost intentà d'alliberar-los, però fou expulsat. En l'avalot que es formà, el veguer fou mort d'un tret de pedrenyal.

Dencàs i Puigdollers, Josep (Vic 1900 - Tànger 1966)

Polític i metge, milità en el nacionalisme extremista. Intervingué activament en les vagues de telèfons i del port (1930). Fou elegit diputat a Madrid, per Esquerra Republicana de Catalunya, (1931) i al Parlament de Catalunya (1932), del qual fou secretari, conseller de Sanitat i Assistència Social (1933) i de Governació (1934). Col·laborà en els fets del 6 d'octubre amb una actuació molt polèmica. Va escriure «*El 6 d'octubre des del Palau de Governació*» (1935).

Despuig, Ramon (Vic, segles XIII-XIV)

Mestre d'obres. Dirigí el començament de les obres del claustre gòtic de la catedral de Vic (1318-1333). Col·laborà amb Berenguer de Montagut en les obres de Santa Maria del Mar de Barcelona i en les de la seu de Manresa.

Despujol, Bernat (Vic ?, segles XIV-XV)

Prevere i canonge de la catedral vigatana. De família originària de les Masies de Voltregà. Juntament amb altres re-

dactà el Document de Concòrdia després de la predicació a la ciutat de Sant Vicenç Ferrer (1409). És un dels homes que més han fet per la catedral vigatana: féu construir a Pere Oller (1424) el retaule d'alabastre i encarregà la construcció de la custòdia (destruïda el 1936). El seu cos reposa en una tomba esculpida pel mateix Pere Oller davant del retaule d'alabastre.

Domènec i Desbarri, Joan Ramon (Vic, segle XVII)

Prevere, doctor en lleis, canonge i degà del capítol d'Urgell. Va escriure *Variae juris super clericorum vita* i *La adulación de la figura* (1647).

Dou i Blancafort, Joan (Vic 1872 - Vic 1945).

Advocat. Llicenciat en Dret Civil i Canònic a la Universitat de Barcelona el 1894. Jutge municipal (1899). Secretari de les Conferències de Sant Vicenç de Paül. Vocal de la Junta de la Casa de Misericòrdia. Prior de la venerable junta de la Congregació dels Dolors. President del consell directiu d'Acció Catòlica. Degà del Col·legi d'Advocats de Vic.

Duch, Josep (Vic 1817 - ? 1877)

Metge, acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona i de la Mèdico-Farmacèutica. Exercí l'obstetrícia per la comarca de Vic amb singular destresa. Publicà importants treballs sobre l'especialitat. L'Acadèmia Mèdico-Farmacèutica va publicar en un opuscle la seva necrològica.

Duran, Gabriel (Vic 1749 - Roma 1806)

Pintor, deixeble de Manuel Tremulles i protegit pel comte de Floridablanca. A Roma complí missions diplomàtiques i estudià pintura. Membre de l'Academia de San Fernando (1776) i de la de San Luca de Roma (1768). Pintà la glorificació de Sant Miquel dels Sants que s'utilitzà a Roma per a la canonització i que fou traslladada a Vic; fou destruïda el 1936.

Duran i Espanya, Joan (Vic 1856 - Barcelona 1924).

Apotecari, periodista i poeta. Estudià a Vic i a Barcelona.

De caràcter inquiet i emprenador, impregnat de romanticisme. Exercí diferents oficis, entre ells pràctic de farmàcia a les Corts de Sarrià, on convertí la seva rebotiga en un veritable ateneu d'estudiants. Es dedicà a negocis que fracassaren. Fou redactor de *La Renaixensa* i *La Il·lustració Catalana* i secretari de *La Unió Catalanista*. A 37 anys es casà i acabà la carrera. Muntà una farmàcia i un laboratori que convertí en el millor del país. Als 66 anys es retirà i es dedicà a l'astronomia. Dins la Biblioteca d'Autors Vigatans se li publicà *Flors de Joventut* - recull de poesies (1927):

Duran i Marquet, Andreu (Vic 1833 - Vic 1909)

Prevere. Estudià al Seminari vigatà. Llicenciat en Teologia (1858) i en Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona (1859). Professor del Seminari, s'encarregà de diferents càtedres. Canonge lectoral i ardiaca de la seu (1901). Predicador insigne, tingué cura de la congregació de Sant Lluís i fou capellà de l'església de la Divina Pastora. Molt estimat i amic del poble, l'Ajuntament vigatà el nomenà fill Il·lustre de la ciutat (1878).

Ermemir Quintilià (Vic?, segle XI - Vic 1081)

Canonge de la seu de Vic. Tingué al seu càrrec l'escriptori catedralici (1029-1081). Entre els documents escrits de la seva mà i/o sota la seva ordenació, trobem l'acta de consagració de la catedral de Vic (1038), el sagramentori d'Oliba, *De poenitentia* (1056), *Vita canonica* (1064) i *Liber Paralipomenon*.

Espanyol, Bernat (Vic, segle XIII - Ciutat de Mallorca, segle XIII)

Participà en la conquesta de Mallorca, amb la host de Guillem de Montcada (1229), juntament amb el seu germà Tomàs. Rebé diferents béns a l'illa. Fou cònsol de mar i jurat de la ciutat i regne de Mallorca (1248). És el fundador de la branca dels Espanyol a Mallorca.

Espanyol, Ramon (Vic, segle XIII - València, segle XIII)

Participà amb el seu pare, Pere Espanyol, i els seus ger-

mans, Bernat i Berenguer, en la conquesta de València (1239). Heretà béns i terres a València. És el cap de la branca valenciana dels Espanyol.

Esplugues, Pere d' (Vic, segle XV - Ciutat de Mallorca, 1464)

Donzell. Intervingué en política. Partidari de la monarquia en les Corts (1454-1458). Després fou un membre del Consell del Principat que secundà l'abat Delgado en les negociacions de capitulació de Vilafranca del Penedès i a seguir amb la revolta remença. En la guerra contra Joan II aixecà el sometent des de Camprodon a Castelló d'Empúries arribant fins a Girona i fent cara a la invasió francesa. Passà a les illes, on aconseguí prendre Maó i posar setge a Ciutadella. Capturat per les tropes lleials a Joan II, fou decapitat a la plaça de Cort de Ciutat de Mallorca.

Espona i de Nuix, Antoni d' (Vic 1849 - Vic 1917)

Arqueòleg i poeta. Fundador de l'Esbart de Vic i de la Societat Arqueològica (vice-president). Fundador i conservador del Museu Episcopal, col·laborà en la redacció del seu catàleg i ofrenà valuosos objectes. Soci de l'Associació Artística i Arqueològica de Barcelona (1886). En el Cercle Literari intervingué en diverses comissions i en particular en la celebració de l'Exposició permanent, origen del Museu. A «La Garba Montanyesa», a «Lectura Popular» i a la Biblioteca d'Autors Vigatans figuren les seves poesies. Traduí obres de fra Luís de León, *La Jerusalem Alliberada*, *Os Lusíadas* i la *Divina Comèdia*. El seu retrat figura en la sala de recepció del Museu Episcopal.

Espona i de Nuix, Joaquim (Vic 1851 - Girona 1925).

Enginyer agrònom. De la colla dels companys de l'Esbart en la tertúlia dels Masferrer. En el Cercle Literari actuà de secretari en el certamen del Ferrocarril. Signà poesies a «La Garba Montanyesa» i a «La Veu del Montserrat». Catedràtic d'Agricultura als Instituts de Toledo i Girona. Del darrer en fou director fins a la seva jubilació. Fou alcalde de la ciutat (1895-1897). Publicà obres d'agricultura, alguna de les quals fou considerada llibre de text.

Espona i Puigserinanell, Joaquim (Vic 1898 - Vic 1978)

Advocat. Va estudiar el batxillerat al col·legi de Sant Miquel i Dret a la Universitat de Barcelona, seguint una arrelada tradició familiar. Registrador substituït de la propietat. Degà del Col·legi d'Advocats de Vic (1945-1968). Creu de Sant Ramon de Penyafort. Vice-president de l'Associació de Música de Vic i president de l'Orfeó Vigatà.

Estanyol i Colom, Josep (Vic 1858 - Barcelona 1911)

Publicista i advocat. Dedicà la seva gran activitat a la càtedra de Dret Canònic que professà a la Universitat de Barcelona. Catòlic de cor, defensà la causa religiosa a la premsa i en mítings. Col·laborà en diferents periòdics, entre ells «El Diario de Barcelona». Deixà un llibre titulat *Instrucciones de Derecho Canónico* i és memorable el seu discurs inaugural en el curs 1907-1908. Actuà de sots-president de la M.I. Ordre de la Parròquia Major de Santa Anna i de secretari del Canal de la Infanta.

Fàbregas Dachs, Julià (Vic 1886 - Vic 1966).

Escultor. Mestre en l'art de plasmar en el fang les més diverses figures, especialment les del pessebre i les de l'estudiant de Vic.

Fajeda, Josep (Vic, segle XVII - Tortosa 1685)

De l'orde de Sant Jeroni. Fou bisbe de la seu de Girona (1660-1664) i després de Tortosa (1664-1685). Va restaurar el Palau Episcopal i l'Hospital. Va col·locar el 1672 la primera pedra de la capella de la Mare de Déu de la Cinta.

Farrés i Fargas, Ramon (Vic 1883 - Barcelona 1932)

Apotecari i periodista. Estudià a Vic i a Barcelona on s'establí el 1910. Col·laborà a les gazetes vigatanes amb el sobrenom de *Johan de Vich* en l'espai titulat «Petites Cròniques», veritable recull de notes ciutadanes que abasten des de l'agost de 1906 fins al desembre de 1927 i que posteriorment foren recollides en el volum n.º 27 de la Biblioteca d'Autors Vigatans (1935).

Fauria, Pere Pau (Vic, segle XVII)

Prevere i jurista. Fou beneficiat de la seu de Vic. Mestre de patges del bisbe de Vic Andrés de San Jerónimo. Escriví *Romanç a la vida, miracles i mort del gloriós Sant Bernat Calbó Bisbe de Vic*, editat el 1627 i el 1722.

Ferrer, Bernat (Vic, segle XIII)

Mestre de lògica. Col·laborà amb el mestre Reinald en l'ensenyament de la lògica a l'escola catedralícia.

Ferrer, Esteve (Vic?, segle XVIII)

Canonge. Féu construir, al 1724, l'església de la Mare de Déu dels Dolors, dissenyada per Josep Moretó i Soler.

Ferrer, Llorenç (Vic 1669 - Vic 1732).

De l'orde de frares menors caputxí amb el nom de Francesc de Vic. Lector de Teologia moral, deixà manuscrits dos tractats d'aquesta teologia i un *Examen ordinandorum* que es conserven a la Biblioteca Episcopal de Vic.

Febrer i d'Armenteres, Francesc X. de (Vic 1850 - Vic 1890).

Advocat i literat. Exercí de fiscal municipal i de jutge interí de primera instància. Aficionat a la numismàtica vigatana, la seva col·lecció és l'origen de la col·lecció numismàtica del Museu. És autor de *Numismática vicense* i de *Generalitat sobre la moneda*. Formà part de la Societat Arqueològica. Col·laborà a «La Veu del Montserrat» i a «La Plana de Vic». Actuà en la segona fornada de l'Esbart de Vic i en el Cercle Literari com a secretari, essent-ne elegit president quan el sorprengué la mort.

Ferrer i de Corriol, Antoni de (Vic 1844 - Vic 1909).

Pintor. Fou professor de l'escola de Llotge de Barcelona i es dedicà a l'arquitectura. Organitzador, amb altres, de l'Exposició Arqueològica del 1868. Descendent d'una de les famílies nobles de Vic, eren els propietaris de la casa que havia estat del Baró de Savassona de la Plaça de Vic, que fou estatge durant un temps del Cercle Literari.

Feu, Ignasi (Vic 1743 - La Guaiana 1807).

De l'orde de frares menors caputxí amb el nom d'Ermene-gild de Vic. Fou prefecte apostòlic de la Missió de la Guaiana. Deixà dos volums de la història de les missions dels caputxins a l'illa de La Trinidad, de Barlovento i a la província de la Guaiana (1795).

Font, Joan (Vic, segle XVI)

Mestre d'obres. Dirigi les obres del Portal de Sant Joan de la seu de Vic (1578-1595), l'església de Sant Llorenç del Munt (1579), el campanar de Santa Maria de l'Aurora de Manresa i s'encarregà de la decoració de la ciutat de Vic en l'entrada del bisbe Joan B. de Cardona.

Font i Codina, Mercè (Vic 1867 - Vic 1900).

Poetessa, filla de Josep Font i Manxerell. Donà a conèixer les seves poesies en acadèmies del Cercle Literari i en les pàgines de «La Veu del Montserrat». Assolí importants premis. Amb motiu de la publicació del llibre *Les Cinc Branques*, poesia femenina catalana, fou descoberta una placa de majòlica amb un poema seu en els jardins del Parc Balmes (1975).

Font i Manxerell, Josep (Vic 1839 - Vic 1911)

Advocat i polític. Fou alcalde de la ciutat des del 1868 en diferents èpoques. Representà el districte de Vic en la Diputació Provincial. Durant 6 anys presidí les Juntes del Cercle Literari, on donà conferències i recità poemes. Presidí les festes del Centenari de Balmes i el trasllat dels seus restes al claustre de la seu. Cultivà la política amb accents de gran polemista. Morí quan representava l'alcaldia de la ciutat. Féu la biografia de Sant Miquel en la inauguració de la Galeria de Vigatans Il·lustres al 1890.

Forcada i Costa, Miquel (Vic 1828 - Vic 1886).

Metal·lúrgic. Dins del seu ofici ressaltà com a artista de la forja de campanes. Va proveir d'elles tota la Plana, Barcelona i Mallorca. Cal esmentar les que serviren en el Teatre del Liceu per a la representació de Mefistòfoles i les de la Torre de la Universitat de Barcelona. El considerem el

darrer campaner de Vic, car a la seva mort no va tenir substituït.

Forcada i Sors, Josep M.^a (Vic 1864 - Vic 1918)

Prevere. Fill del Cor de Maria. Artista i orador sagrat. Va passar molts anys a les missions d'Amèrica del Sud. Dissenyà grans projectes arquitectònics d'esglésies, capelles i cases de congregacions.

Foulon i Tudó, Josep (Vic 1844 - Vic 1886)

Enginyer industrial, nascut a «Can Fonoll». Construï la primitiva estació del ferrocarril de Vic (1875).

Garriga i Boixaderes, Ramon (Vic 1876 - Samalús 1968)

Prevere i poeta. Concorregué als Jocs Florals de Barcelona. Mestre en Gai Saber (1926). Autor de molta poesia, escrits en prosa i un drama, *La Glòria* (Teatre Novetats 1928). Fou conegut com a *l'ermità de Samalús*.

Garriga i Llastanós, Manuel (Vic, segle XIX - Vic 1863)

Home de negocis. Amb el seu germà Josep fundà el 1831 la societat «Garriga Hermanos» de compra de mercaderies. Varen invertir en la Societat de Diligències i Ports Peninsulars (1845) i la Societat Garriga, germans i fills (1852). Varen prendre part en la construcció del «Cotxe de Vic». Casat amb Sabina Nogués, els seus negocis donaren nom a la Banca Garriga-Nogués.

Garriga i Nogués, Ramon Manuel (Vic 1835 - Barcelona 1906)

Doctor en Filosofia i Lletres i professor. Catedràtic d'hebreu a Compostel·la (1863) i de grec a Barcelona (1867). Degà de la Facultat de Filosofia i Lletres i rector de la Universitat de Barcelona (1900). El seu mestratge, molt estimat, abarcà tres generacions. Traduí *La Iliada* al castellà i publicà molts treballs en la seva especialitat.

Gascó, Pere (Vic, segle XVI)

Pintor, fill del mestre Joan Gascó, nascut a Tudela i afincat

a Vic i a Torelló. Els seus germans Sebastià i Francesc també foren pintors.

Gay de Montellà, Rafael (Vic 1882 - Barcelona 1969)

Advocat i publicista. Numerari de l'Acadèmia de Jurisprudència i legislació de Catalunya. Ocupà càrrecs en la Junta del col·legi d'Advocats. Publicà nombrosos treballs de dret i memòries sobre la Cerdanya i el Rosselló i sectors dels seus viatges. Una novel·la *Girona* (1900). Soci del Patronat d'Estudis Ausonencs, intervingué en la Festa Anual del 1965.

Gelabert, Josep (Vic, segle XVII)

Mestre forjador. Féu la reixa de la capella de Sant Bernat Calbó a la catedral segons disseny de fra Josep de la Concepció (1685).

Genís i Bayés, Ramon (Vic 1905 - Barcelona 1959).

Estudià tècniques tèxtils a l'Escola Industrial de Barcelona. S'especialitzà en el ram de la pell. Participà en els congressos internacionals de química del cuir de Londres, Barcelona i Roma. Tingué part activa en la formació i engrandiment del Museu de la Pell d'Igualada. És autor de *El Ram de la Pell a Vic*, monografia del Patronat d'Estudis Ausonencs.

Gibert, Enric de (Vic 1873 - Buenos Aires d. 1950)

Pacifista. Fill del baró de la Blava, estudià al Seminari vigatà i féu de professor de literatura i idiomes a França i a Alemanya. Col·laborador en molts diaris i revistes sempre sobre temes literaris, culturals i pacifistes. El 1915 fundà a Suïssa una societat pacifista internacional, «In terra pax», que difon per França i Alemanya. Presidí un comitè internacional pacifista que obtingué del rei Alfons XIII d'Espanya la promesa de convocar un congrés mundial de la Pau.

Giró i Torà, Josep (Vic 1813 - Vic 1881)

Farmacèutic, catedràtic d'història natural del Seminari vigatà, professor d'història i matemàtic del municipi, membre de l'Acadèmia de Ciències i Belles Arts de Barcelona. Es relacionà amb Manuel Milà i Fontanals, a qui aportà dades per

als seus estudis. Soci fundador del Cercle Literari i alcalde de la ciutat (1863-1865).

Graells, Joan (Vic, segle XVI - Alger 1617)

De l'Orde de Sant Agustí, missioner, Màrtir a mans dels moros d'Alger el 1617.

Granollacs, Bernat de (Vic 1421 - Barcelona 1478 ?)

Astròleg, polític i mestre de medicina. El 1447 fou cridat a atendre la reina Maria, muller d'Alfons el Magnànim. Autor d'un llunari i repertori del temps, amb taules cronològiques, que s'imprimí en català i en llatí (1485) i en castellà (1488); profusament il·lustrat i reeditat, fou un llibre molt popular. Addicte al partit de la Busca, fou del Consell de Cent a Barcelona i la seva actuació, molt polèmica.

Gros i Reguer, Josep (Vic 1893 - Barcelona 1971)

Prevere, escriptor i poeta. Professor d'història de l'Església al Seminari de Barcelona (1943). Canonge de la seu de Barcelona (1947). Va escriure la *Vida de Sant Miquel dels Sants* (1935) i *Vidas de Santos*, ed. Gassó (1961). Féu el discurs en la sessió de reposició en la Galeria de Vigatans Il·lustres dels retrats de Sant Miquel dels Sants i Jaume Balmes.

Güell, Francesc (Vic 1844 - Manila 1884)

De l'orde dels pares predicadors. De petit es traslladà a Burgos, prengué l'hàbit a Ocaña (1865). Marxà a Filipines (1872), on va tenir una incansable labor apostòlica. Fou vicari a Malaneg i síndic de la província de Llálo-C. Va escriure *Monografia de Malaneg*, *Homilias de San Juan Crisóstomo* i *Sentencias de San Ignacio*.

Homs, Andreu (Vic 1611 - Vic 1671)

De l'orde dels frares menors caputxí amb el nom de Joan de Vic. Versat en ciències hidràuliques. Deixà manuscrit un treball titulat *Geometria i prespectiva con ejemplos y figuras* i *Muchas maneras de buscar aguas subterráneas, conducir-las i sacarlas*.

Illa, Antoni (Vic, segle XVI? - Vic 1640)

Conseller en cap. En la Guerra dels Segadors, en entrar els revoltosos a Vic calaren foc a la seva casa de la Plaça de la Pietat i, en voler apagar-lo, fou ferit de mort d'un tret de pedrenyal.

Just (Sant)

Segons la tradició, aquest sant nasqué a Vic, al carrer del seu nom, i la ciutat conservava les seves despulles. La seva figura coronava abans del 1936 la façana de la catedral vigatana, junt amb els altres patrons de la ciutat (Santa Escolàstica, Sant Llucià i Sant Marcià, Sant Bernat Calbó i Sant Miquel dels Sants). Segons el canonge Jaume Ripoll, a Vic ja se'l venerava el segle XII.

Justa, Marc (Vic, segle XIV)

Batlle de la partida reial. Es negà junt amb tot el consell municipal, fins i tot davant l'amenaça de les forques ja instal·lades al Mercadal, a jurar fidelitat al rei Pere III si aquest no es comprometia abans a respectar els privilegis de la ciutat (1366).

Ladernosa, Bartomeu (Vic, segle XIII? - Vic 1359)

Mestre d'obres. Ajudà Ramon Despuig en la construcció del claustre gòtic de la catedral de Vic, on després tingué cura de la direcció de les obres (1337-1359).

Lió, Ramon de (Vic?, segles XI-XII)

Canonge. Era el cap de la canònica el 1115.

Llucià de Codina, Francesc (Vic, segle XVII)

Prevere, canonge de la seu de Vic. Amb la deixa dels seus béns, en testament del 5/9/1660, es construí el convent i l'església de les monges de la Presentació (Davallades).

Llucià i Marcià, Sants màrtirs (s. III?)

Sants venerats des de molt antic com a patrons de la ciutat. La tradició ens diu que moriren cremats a Vic. Les seves cendres, objecte de secular veneració dels vigatans, reposaven ja en l'antiga església de Sant Sadurní i després a

l'església de la Pietat, manada construir diferents vegades pel municipi vigatà.

Macià i Pujol, Jacint (Vic 1839 - Figueres 1895)

Llicenciat en dret (1864). Director de l'Exposició Arqueològico-Artística (1869). Milità en el camp del carlisme, fundà i dirigí el setmanari vigatà «La pàtria» (1868-1871) i el «Regional» de Figueres (1893).

Macià i Pujol, Josep de (Vic 1837 - Barcelona 1901)

Llicenciat en dret. Secretari del Cercle Literari (1865-1866). President de la comissió organitzadora de l'Exposició Arqueològico-Artística i de la Junta Directiva per a la construcció del Teatre de Vic. Alcalde de la ciutat (1866-1868). Governador militar del Partit Judicial de Vic (1868). Cavaller de la reial orde de Carles III.

Malats, Antoni (Vic, segle XVIII)

Industrial. La seva fàbrica de mitges i gorros de cotó fou floreixent. Tenia vuit telers i ocupava 292 persones (1783).

Malats, Segimon (Vic, segle XVIII - Madrid 1826)

Menescal. Inventà el famós bàlsam que porta el seu cognom (1793). Director de la Reial Escola de Veterinària de Madrid. Menescal de les reials cavallerisses i alcalde examinador del Tribunal reial del proto-albeirat. Se li concedí el títol d'hidalguia. És autor de diferents llibres d'ensenyament de veterinària.

Malla

Llinatge provinent del castell del mateix nom, amb terres al seu terme i possessions a la ciutat de Vic, entre elles un casal que donà nom a la plaça de Malla, on s'establí la cort per a la jurisdicció de la partida dels Montcada. Els Malla intervingueren en la política vigatana amb molta intensitat els segles XIV i XV. La família tingué infeudat el càrrec de batlle de la partida reial des del 1315 al 1405 transmès per successió i ocuparen o pretengueren la batllia dels Montcada; afirmaren així el seu domini sobre la ciutat, ajudats pel seu nombrós bàndol. S'hi enfrontaren Pere Mir (mort el

1401), els Savassona (pau de Sant Vicenç Ferrer, 1409) i finalment els Altarriba. Els personatges més rellevants foren Roger, batlle de la partida reial (1402), Berenguer, batlle dels Montcada, i Guillem, que vengué la batllia als ciutadans (1429).

Mambla, Rafael (Vic, segle XVI)

Filòsof i poeta. Mestre en arts a París (1534) i professor fins el 1538. Passà a Barcelona on fou professor de filosofia moral a la Universitat. Publicà les seves lliçons de dos cursos (1538-1540) *De dialectica sive rationalli Philosophiae*.

Marc, Francesc (Vic, segle XIV).

Mestre d'obres. Intervingué en la construcció de l'església de la Mercè de Vic (1394).

Marc, Jaume (Vic 1340 (?) - Vic 1397)

Sabater i mercader de pells. Conseller per la partida dels Montcada (1376). Fou personatge rellevant en la societat vigatana del seu temps.

Marc, Pere (Vic segle XIV - Vic 1426)

Mercader de pells. Síndic i conseller per la partida dels Montcada (1400). Fou mort en sortir d'oïr missa a la catedral en una venjança del clan dels Malla.

Martí, Emeteri (Vic, segles XVIII-XIX)

Prevere. Fou rector de Gurb. Publicà un *Catecisme de totes les festes i solemnitats principals de l'església* (1818). Prohibit pel bisbe de Vic (1819). Diputat a Corts, publicà un discurs contra *El dictamen de la comisió encargada del arreglo definitivo del clero en España* (1823).

Martí, Joan Anton (Vic, segles XVII-XVIII)

Jurista. Participà en la insurrecció de Vic contra Felip V. Fou magistrat en l'audiència de Barcelona creada per Carles d'Àustria. Quan els seus fills desertaren ell romangué a Barcelona defensant la ciutat assetjada. Li foren segrestats tots els béns (1714).

Martí, Josep Anton (Vic, segles XVII-XVIII)

Militar, fill del jurista Joan Anton. Participà en l'alçament austriacista de Vic (1705). Fou un dels signataris catalans del pacte amb Anglaterra. Lluità al setge de Barcelona (1706) i a la defensa de la ciutat (1714) amb el grau de coronel. Després desertà passant al bàndol borbònic i integrant-se a les tropes de Felip V.

Martí, Joan Baptista (Vic, segles XVII-XVIII)

Militar. Fill del jurista Joan Anton. Participà en l'alçament austriacista de Vic (1705). Fou tinent coronel de la Guàrdia catalana. Marxà a Itàlia i al final es passà al bàndol borbònic.

Mas, Antoni (Vic?, segle XVII)

Prevere, canonge de l'església catedral de Vic. Rector de la Universitat Literària (1650).

Mas i de Poudevida, Lluís (Vic 1824 - Vic 1895)

Militar carlista. Tinent coronel d'infanteria. Prengué part en la guerra dels set anys. Don Carles el nomenà sots-comissari a Catalunya (1873). Formà part de la Plana Major de Don Alfons (1878). Publicà cartes i mapes i un curs de dibuix topogràfic.

Mas Solà i de Sauleta, Teodor de (Vic 1774 - Vic 1816)

Hereu d'una il·lustre família vigatana que data del segle XIV. Es distingí en fets d'armes en la Guerra de la Independència. Fou secretari del Baró de Savassona. Es desposà amb Joaquina de Vedruna (avui santa Joaquina de Vedruna).

Mas i Torre, Josep (Vic, segle XVII)

Es distingí en les guerres contra França. La reina governadora Marianna d'Àustria li agraií personalment els seus serveis (carta del 3/1/1675). Carles II el nomenà noble (7/8/1685).

Masferrer i Arquimbau, Francesc d'Assís (Vic 1847 - Lleida 1901)

Llicenciat en dret i doctor en Filosofia i Lletres. Premi extraordinari de metafísica. Professor de psicologia i ètica (1877). Exercí a Ponferrada, Oviedo, Terol i Lleida. Participà en l'Esbart de Vic. Membre actiu del Cercle Literari. Mantenedor dels Jocs Florals de Barcelona (1874).

Masferrer i Vernis, Francesc Marià (Vic 1889 - Buenos Aires 1954)

Advocat i polític. Fundà amb Oriol Anguera de Sojo «La Unió jurídica de Catalunya». Representà Catalunya en diversos congressos de minories nacionals. Fou un dels fundadors i director del «Diario de Vich» (1930). Formà part del consell del Partit Nacionalista Republicà.

Masferrer i Arquimbau, Francesc de Paula (Vic 1851 - Sant Julià de Vilatorrada 1907)

Llicenciat en dret i poeta. Soci fundador de l'Esbart de Vic. Publicà moltes composicions poètiques. Col·laborà en les revistes de la Renaixença. Representà Vic en la Diputació Provincial (1878). Premiat als Jocs Florals de Barcelona (1888). Donà moltes conferències en el Cercle Literari, on col·laborà en l'organització de l'exposició permanent artística i en el Centre Català Agrícola.

Masferrer i Arquimbau, Josep (Vic 1844 - Sarrià 1900)

Prevere i periodista. Fundador de l'Esbart de Vic. Col·laborà en «Lo Gay Saber», «La Renaixensa» i fou redactor en cap de «La Veu del Montserrat». Vocal de la primera junta del Museu Episcopal. Actuà repetidament en seccions del Cercle Literari.

Masferrer i Arquimbau, Ramon (Vic 1850 - Cottabato [Filipines] 1894)

Estudià medicina i ciències naturals i es llicencià en ambdues disciplines a la Universitat de Barcelona. Va col·laborar a l'Esbart de Vic i en el Cercle Literari. Ingressà en el cos de sanitat militar. Exercí a Tenerife i a Cottabato. Publicà *Recuerdos botánicos de Vich* i *Estudio de la flora de la*

Plana de Vich. Col·leccionà un complet herbari que donà al Cercle.

Micó, Antoni (Vic, segle XVI)

Mestre fuster i escultor. Es comprometé amb el beneficiat de la seu Gabriel Alzines a fer el retaule de la capella de Sant Llàtzer a la parroquial de Vic (1534).

Micó, Francesc (Vic 1558 - Vic 1592)

Metge i farmacèutic. Estudià a les Universitats de Vic i Salamanca, on es doctorà en ambdues disciplines, en les quals destacà. Eminent botànic, descobrí diferents plantes que figuren en l'obra del savi francès Jacques Delachamps (1587). Es dedicà també a l'astronomia i al dibuix. El seu nom figura en la denominació de diferents espècies de plantes.

Micó, Josep (Vic, segle XVI)

Prevere. Catedràtic de Teologia a Barcelona. Deixà una dissertació sobre el cometa aparegut l'any 1577.

Mir, Pere (Vic, segle XIV - Vic 1401)

Conseller en cap. Defensà la ciutat contra les pretensions dels Malla i d'acord amb el rei Martí. Morí assassinat a mans de la facció dels Malla.

Miret i Queraltó, Martí (Vic? 1847 - Vic 1896)

Militar carlí. Estudià al Seminari i abandonà els estudis. Juntament amb Savalls prengué Cardedeu i féu una forta repressió. Se li concedí el títol de vescomte de Castellfullit. Amb la Restauració, restà a l'exèrcit amb el grau de brigadier i lluità a l'illa de Cuba.

Mitjans, Miquel (Vic, segle XVI - Roma 1585)

De l'orde dels frares menors caputxí, amb el nom de Miquel de Vic. Fou professor a Nàpols (1550) i Roma (1567). Vicari «in capite» dels caputxins de la província romana (1577) i provincial (1578). Edità un tractat de teologia. Fou el promotor de la vinguda dels caputxins a Catalunya. De gran se li paralitzà la mà i el braç i uns anys perdé la veu. Morí amb fama de singular virtut.

Molera, Eusebi (Vic 1847 - San Francisco de Califòrnia 1932)

Enginyer. Element actiu del Cercle Literari. Al 1870 passà a residir als Estats Units. Construï una cadena de fars a la costa de Califòrnia. És autor de *The mexican calender or solar store* i *A lecture delivered before the academy of the pacific* (1883). Amb motiu del terratrèmol i incendi de la ciutat de San Francisco impulsà amb eficàcia els treballs de reconstrucció, fet que li valgué ésser nomenat alcalde honorari de la ciutat americana.

Molera, Gaspar (Vic, segle XVI)

Metge i astròleg. Escrivia tots els anys un pronòstic que deduia de la situació dels planetes. El més cèlebre és el de l'any 1533, que porta per títol *Pronòstich per l'any MDXXXIII e durarà en part fins cerca del any MDXXXIV e comensa a tractar de la apparitió del cometa del any prop passat*, Barcelona 1533. La primera edició és un exemplar raríssim.

Molina i Campmajor, Francesc Daniel (Vic 1812 - Barcelona 1867).

Arquitecte. Es formà a Llotja (1838) i es titulà a l'Acadèmia de San Fernando de Madrid. Arquitecte municipal i provincial de Barcelona, féu el projecte per a la plaça Reial (1848), Font de l'Almirall a la plaça de Medinaceli (1851). Traçà nous carrers al barri de Ribera (1850-1853). Restaurà el Saló de Cent. Construï el saló del Consistori barceloní i deixà moltes obres arreu de Catalunya.

Molist, Andreu (Vic, segle XIX - Vic 1905)

Militar carlista. Obtingué el grau de tinent coronel i fou cap de l'administració militar. Se li concediren diferents creus.

Molist i Cabaneras, Lluçia (Vic 1833 - Vic 1883)

Violinista i professor de música. Als 16 anys guanyà una plaça en el conservatori de París, del qual fou després professor agregat. Donà concerts per França i Espanya. Un d'ells al Cercle Literari (1870). Lluità per implantar l'ense-

nyament popular musical i creà una escola gratuïta de música i cant.

Montcada

Llinatge derivat de Guillem de Muntanyola, que després prengué el nom de Montcada i al qual segurament el bisbe de Vic infeudà la torre comtal de la ciutat. Guillem Ramon II de Montcada (1099-1122) construí el casal del castell en l'indret del Temple Romà. Els seus successors aconseguiren concessions que afermaren el domini de la família sobre la ciutat i que abocaren a la seva partició. Els drets passaren després al comte de Foix fins a la unificació definitiva l'any 1450.

Montpedrós, Bernat (Vic, segles XIV-XV)

Escultor. Se li coneix com a obra seva la creu de terme que obrà davant del portal de Santa Eulàlia (1415).

Montrodon, Bernat de (Vic, segle XV)

Defensor de la ciutat contra els remences (1464) i contra les partides castellanes incontrolades de Lluís Modarra.

Montrodon, Miquel Joan de (Vic, segle XVI - Santa Coloma de Farners 1640)

Agutzil de la Unió del sometent. Portà a terme la persecució de bandolers organitzada pel duc d'Albuquerque (1616). Capturà el bandoler Trucafort. Morí a Santa Coloma de Farners el 30/4/1640.

Montserrat i Bergadà, Antoni (Vic 1536 - Salseta [Índia] 1600).

Religiós de la companyia de Jesús. Rector del col·legi de Sant Antoni de Lisboa (1563). Destacà per la seva labor humanitària en favor dels apestats. Missioner a l'Índia (1570), il·lustrà el rei mongol Akbar en la religió cristiana. És el primer autor que fa una descripció de la serralada de l'Himalaia (1579). Pres en captiveri pels musulmans (1590-96), morí al col·legi de Goa, a l'Índia.

Moragull, Josep (Vic, segles XVII-XVIII)

Militar. Participà en l'aixecament austriacista de Vic (1705) i

passà al servei del rei-arxiduc Carles III a Barcelona. Lluità en el setge de Barcelona (1707) i després passà a Itàlia. Finalment, com els Martí, desertà.

Moreta, Ignasi (Vic, segle XVII-XVIII)

Doctor en Filosofia i Medicina. Recollí moltes notícies de la ciutat de Vic. Guanyà un premi en les festes de Sant Bernat Calbó (1722) per un romanç que glossava l'entrada a la ciutat del sant bisbe. Atacà l'obra del també metge vigatà Fèlix Osona.

Moretó, Josep (Vic, segle XVII - Vic 1672)

Mestre d'obres, el més antic de la dinastia. Mestre major de la seu de Vic (1663). Contractà el campanar de l'església de Sant Domènec (1663), inicià les obres de la Pietat i projectà la façana (1664). Continuaren la dinastia els seus nebots Moretó i Pujol.

Moretó i Brugueroles, Carles (Vic 1721 - Solsona 1788)

Mestre d'obres i escultor, fill de Jacint Moretó i Soler. Autor del retaule del Santuari del Miracle, una de les peces més notables del barroc català i, a Solsona, de l'escultura de la capella del claustre. A Osona, del retaule del santuari de la Gleva i del monument de Setmana Santa de l'església de Santa Teresa de Vic.

Moretó i Codina, Josep (Vic 1748 - Vic 1826).

Mestre d'obres, fill de Josep Moretó i Selles. Mestre d'obres de la seu, dirigí l'enderrocament de la catedral romànica i bastí l'actual d'estil neoclàssic, així com la part del Palau Episcopal que l'uneix amb la catedral. És autor de l'església parroquial de Sant Hipòlit de Voltregà.

Moretó i Pujol, Joan Francesc (Vic 1656 - Vic 1714)

Escultor. Es formà artísticament a Manresa en els tallers dels Rubió i els Sunyer. La seva obra és d'un barroc preciosista, entre la qual destaca la part escultòrica de la façana de l'església de la Pietat, Sant Llucià i Sant Marcià de la Casa de la Ciutat i el retaule major de l'església de Sant Llorenç de Morunys.

Moretó i Pujol, Josep (Vic 1654 - Vic 1694)

Mestre d'obres. Dirigí les obres de la capella de Sant Bernat a la catedral de Vic (1673) i de l'església de la Pietat.

Moretó i Selles, Josep (Vic 1712 - Vic 1768)

Mestre d'obres, fill de Josep Moretó i Soler. Autor de l'església de l'Hospital de Vic d'inspiració italiana, del Santuari de la Verge de la Gleva, del presbiteri de la Pietat i del convent i església dels Caputxins. Treballà en l'església de la Santa Cova de Manresa.

Moretó i Soler, Jacint (Vic 1683 - Solsona 1736)

Mestre d'obres i escultor, fill de Josep Moretó i Pujol. Projectà, junt amb Sunyer, el retaule major d'Igualada i a Vic obrà l'altar de Santa Clara i els claustres de Sant Domènec. Són seus els projectes de l'altar de la Mare de Déu del Claustre a Solsona, el retaule major de Cadaqués i el cambril del Santíssim Misteri a Sant Joan de les Abadesses. Esculpí l'estàtua de Sant Tomàs de la capella de l'angle de l'edifici del convent de Sant Domènec de Vic destruïda el 1936.

Moretó i Soler, Josep (Vic 1677 - Vic 1734).

Mestre d'obres, fill de Josep Moretó i Pujol. Mestre d'obres de la seu de Vic. És autor de l'església de la Tercera Regla a Vic, i dirigí les obres de l'església de l'Hospital i l'església i convent de Sant Domènec. Féu els projectes de les parroquials de Santa Magdalena de Gombren, Sant Pere de Torelló (1727), Rupit (1729), Moià (1730) i féu el cambril de la capella del Misteri a Sant Joan de les Abadesses.

Muns, Joan (Vic 1819 (?) - ?)

Lider i organitzador del moviment obrer català. Fou un dels caps de l'associació de teixidors de Barcelona (1840) i presidí la societat protectora dels teixidors de cotó del Principat (1841-42). Intervingué en l'aixecament contra Espartero (1842) i en la revolta de la Jamància (1843). Perseguit, fugí a França.

Mur, Dalmau (Vic, segle XIV - Saragossa 1456)

Prevere, erudit, canonge de Girona i bisbe d'aquesta diòcesi del 1415 al 1420, des d'on passà a arquebisbe de Tarragona fins al 1431, en què fou traslladat a la seu metropolitana de Saragossa fins a la seva mort. Féu construir la nau de la seu de Girona i acabar el retaule de marbre de l'altar major de Tarragona (1429).

Nadal i Canudes, Lluís B. (Vic 1857 - Barcelona 1913)

Escriptor i poeta. Col·laborà en totes les revistes catalanes del seu temps. Fundà la «Gazeta Vigatana» (1904). Fundador i primer president de la societat Catalunya Vella. Professor dels Estudis Universitaris Catalans. Membre corresponent de l'Acadèmia de Bones Lletres. Secretari de l'Orfeó Català i del consell directiu dels Jocs Florals de Barcelona, dels quals fou mantenidor el 1906. Fou un gran novel·lista i poeta. Algunes obres li foren premiades als Jocs Florals. Féu la semblança de Gabriel d'Avilès en la sessió de col·locació del seu retrat en la Galeria de Vigatans Il·lustres i publicà el tercer volum del *Episcopologio de Vich* (1904).

Nofraries i Arenas, Agustí (Vic 1853 - Reus 1899)

Doctor en Filosofia i Lletres. Estudià a Madrid, on es doctorà amb la tesi *La influència de Balmes en el moviment filosòfic i polític contemporani*. Ocupà diverses vegades la tribuna en el Cercle Literari i en la sessió balmesiana de l'any 1878. Fou bibliotecari de la joventut catòlica de Madrid i professor dels instituts de Sueca, Sòria i Reus. Se li concedí la Creu de Carles III (1893).

Nogué i Roca, Josep (Vic 1851 -?)

Metge i escriptor. S'especialitzà en Homeopatia. Publicà treballs professionals i obres teatrals en català i alguna en castellà.

Oms i Isern, Ramon (Vic 1815 - Vic 1854)

Poeta. Estudià al Seminari, però l'abandonà per dedicar-se a l'agricultura. Les seves poesies són reproduïdes a «Lo Gay Saber» (1868) i a «La veu del Montserrat» (1891). És autor de *Coples gratulatories a la nativitat de Maria Santíssima*.

Es considera precursor de l'escola poètica vigatana de la segona meitat del segle XIX. Morí víctima del còlera.

Onyós i de Plandolit, Manuel (Vic 1903 - Vic 1976)

Ambaixador. Estudià al col·legi de Sant Miquel a Vic, Dret a la Universitat de Barcelona i, a Madrid, la carrera diplomàtica. Fou cònsol d'Espanya a Anvers i Oslo (1929-1939), Panamà (1940-1943), Perpinyà (1945), Mèxic (1950), cònsol general a Lió (1956), Sao Paulo (1960), Ginebra (1964) i Roma (1968). Ambaixador delegat a les Nacions Unides. El govern espanyol i els governs de les nacions on residí el distingiren amb diferents condecoracions.

Ordeig i Terricabras, Miquel (Vic 1918 - Vic 1977)

Tinent d'alcalde de Foment de l'Ajuntament de Vic, impulsà el pla topogràfic de la ciutat i els límits municipals (1967). Col·laborà molts anys en l'organització del Mercat del Ram i en presidí la Junta Organitzadora (1964-1973). En premi a la seva labor se li concedí el llorer del Mercat del Ram l'any 1974.

Orfabell, Jacint (Vic, segle XVI - Japó 1626)

De l'orde dels pares predicadors. Missioner. Morí màrtir al Japó.

Oriols, Francesc (Vic, segle XV).

Notari. Junt amb el canonge Gabriel Cogolls portà a terme, amb el comte de Foix, les gestions que abocaren a la unificació de la ciutat (1431-1450).

Osona, Fèlix (Vic, segle XVII)

Metge, exercí amb èxit la seva professió. És autor de les obres *Tractatus de febre maligna vicensi famosa, et alios etiam affectus accomodatus*, Barcelona 1698, i *Apendix tractatus de febre maligna vicensi famosa*, Girona 1700, obres que ocasionaren vives polèmiques en el seu temps.

Osona, Francesc (Vic segle XVII - Barcelona 1705)

De l'orde dels pares predicadors. Doctor en Filosofia i Teologia i catedràtic de teologia moral de la Universitat de Vic.

Es conserven editats dos sermons seus, un pronunciat a Sant Domènec en la festa del Roser (1696) i l'altre a l'església de la Pietat en la festa dels sants màrtirs (1695).

Palau, Melcior (Vic ?, segle XVII)

Ardiaca. Capità d'una companyia armada pel Capítol en la revolta dels segadors (1640). Els revoltosos li cremaren la casa.

Parés, Bernat (Vic 1803 - Buenos Aires 1867)

Religiós de la Companyia de Jesús. Fou professor de gramàtica, filosofia i matemàtica a Mallorca i teologia a Madrid. Marxà a Amèrica (1836). Actuà a l'Argentina, Xile i Paraguai en les missions dels indis bruges. Es considera un dels fundadors i impulsors de les missions catòliques a Sudamèrica.

Perer, Nicolau (Vic, segle XIV)

Mestre. Regí l'escola General d'Arts (1388).

Perera, Domènec (Vic, segles XVII-XVIII (?))

Negocià a Gènova, junt amb Antoni Peguera, la col·laboració anglesa. A l'ermita de Sant Sebastià reuní els caps de brot de la rebel·lió, entre els quals hi havia Francesc Macià (Bach de Roda) i allà es signà el pacte (17 de maig de 1705).

Pericas i Morros, Josep M.^a (Vic 1881 - Vic 1965)

Arquitecte. Estudià a l'escola d'arquitectura de Barcelona (1898-1906). A les seves obres es troben influències medievals, de Gaudí i de l'escola vienesa. Destaquen: l'església del Carme, la casa Diagonal i el monument a mossèn Cinto a Barcelona i, a Vic, la casa Puig, els grups escolars i les obres a la plaça de la catedral, Can Bayés, casa Anita Colomer i tribuna del Palau Episcopal. Les seves darreres obres l'acosten a l'arquitectura popular catalana.

Pla i Duran, Francesc (Vic 1743 - Barcelona 1805)

Pintor. Conegut amb el sobrenom d'*el Vigatà*, visqué a Vic i a Barcelona. Inscrit al col·legi de pintors des del 1771, ocupà diferents càrrecs. Es dedicà a decoracions murals sobre

temes mitològics i bíblics. Entre les seves obres destaquen les pintures del Palau del bisbe de Barcelona, les del Palau Moja i les de Casa Cortada. Es considera el pintor català més interessant del darrer quart del segle XVIII.

Pla, Josep (Vic, segle XVII)

Mestre fuster i tallista. Se li coneix com obra seva una urna per al monument del dijous sant a Torelló (1732). Se'l coneixia per Josep Catús.

Polo, Marc (Vic, segles XV-XVI)

Mestre argenter. Féu un calze per a la parroquial de Sant Esteve de Granollers de la Plana i es comprometé a fer una creu processonal com la que hi havia a Sant Andreu de Gurb.

Ponsic, Joan (Vic ?, segle XVII)

Capità de la Santa Unió o Germandat, formada pels consellers de la ciutat de Vic contra bandolers, lladres i malfactors (1605).

Portell, Jaume (Vic, segle XVII)

Capità del sometent. Ajudà amb els seus homes (1695) el veguer Ramon Sala i Saçala en la guerra del Francès (1673-1697).

Pou, Francesc (Vic, segle XVIII - Barcelona 1834)

Prevere. Canonge magistral de Barcelona. Formà part de la tertúlia de Fèlix Amat. Fou vicari general durant el trienni liberal (1820-1823). Els absolutistes l'empresonaren per les seves pastorals, moderades però favorables al règim constitucional.

Pou i Viquer, Joaquim (Vic 1748 - Barcelona 1809)

Prevere. Doctor en dret i rector castrense de la reial i parroquial església de la Concepció de la Ciutadella de Barcelona. Fou assassinat per les tropes franceses, junt amb altres patriotes, el 27 de juny del 1809. Els seus restes reposen en una de les capelles del claustre de la catedral de Barcelona.

Pratdesaba, Onofre (Vic 1737 - Ferrara 1810)

De la Companyia de Jesús. Bibliotecari i escriptor. Ensenyà filosofia a Barcelona i teologia a Girona. Exiliat a Itàlia el 1767, residí a Ferrara on substituï com a bibliotecari al P. Lluçà Gallissà. Va escriure diferents obres en llatí, entre elles una biografia del bisbe de Vic Ramon de Marimon (1785) i un recull de biografies de jesuïtes peruans i de jesuïtes exclaustrats de les províncies catalano-aragoneses (1787-1788).

Pratdesaba i Magnet, Josep (Vic, segle XIX - Vic 1877)

Advocat. Estudià a Cervera (1832-1834). Es destacà pels serveis prestats a la ciutat en l'epidèmia de còlera del 1854. Fou secretari de l'Ajuntament de Vic des del 1846 fins a la seva mort.

Pratdesaba i Portabella, Josep (Vic 1870 - Vic 1967)

Astrònom de formació autodidàctica. Instal·là un observatori privat en la seva casa del carrer de l'Escola, que esdevingué l'observatori de Vic (1910) i que a la seva mort llegà a la ciutat. Estudià les taques solars i fotografià el cometa Halley. Medalla de la societat astronòmica de França. La International Lunar Society of London batejà amb el seu cognom un dels cràters llunars. Fou membre del C.S.I.C. Medalla de la ciutat de Vic i primer president del Patronat d'Estudis Ausonencs (1952-1967).

Prats i Dachs, Joaquim (Vic 1860 - Barcelona 1927)

Industrial i propietari. Establí a Vic un taller de fundició. Formà part de diverses juntes directives del Cercle Literari. Alcalde de la ciutat (1914-1916 i 1920-1922). Fou mestre de bon seny per les seves campanyes moralitzadores i d'alberg als pobres. Promogué i inaugurà el monument a Francesc Macià (Bach de Roda).

Puig, Andreu (Vic, segle XVIII)

Matemàtic. S'establí a Barcelona, on fou professor. Publicà *Aritmètica especulativa y pràctica y arte de álgebra* (1670), que tingué molta difusió i fou reeditada els anys 1672, 1711, 1715 i 1745.

Puig, Silvestre (Vic, segles XVIII-XIX)

De l'orde dels pares predicadors. Regentà a Vic una càtedra creada per explicar la nova constitució als vigatans (1820-1823).

Puig i Capdevila, Bernat Calbó (Vic 1819 - Barcelona 1880)

Compositor. Es formà a Vic sota la direcció del mestre de capella Bonamic. Fou organista a Barcelona en les esglésies del Pi, Santa Maria del Mar i la Mercè. Membre de la Reial Acadèmia de Belles Arts i de la de San Fernando. Va escriure nombroses composicions.

Puig i Darnís, Antoni (Vic 1870 - Barcelona 1929)

Industrial i mecenas. Col·laborador en totes les tasques culturals i socials vigatanes. Vocal de la Junta de la Casa de Caritat. Deixà instituïda la Fundació Puig-Porret en benefici dels seus obrers de la fàbrica del Tint que, al morir, superaven el centenar. El benefici de la fundació s'estén també a obres culturals i benèfiques per a la ciutat.

Puig i Genís, Manuel (Vic 1868 - Vic 1957)

Pintor. Estudià a Barcelona a l'escola de Belles Arts i a Madrid a l'escola de San Fernando, on fou deixeble de Madrazo. Amplià estudis a Roma. Dirigí la decoració de la ciutat en les festes del centenari del naixement de Balma (1910). Les seves pintures es troben en molts edificis públics i esglésies. És autor de diferents retrats de la Galeria de Vigatans Il·lustres de la primera i la segona època.

Puig i Sorribes, Francesc (Vic, segle XVII - Berga 1713).

Intervingué en la guerra del Francès, on manà una expedició del sometent (1693), així com el seu germà Jaume que aleshores era conseller en cap. Cap de brot en la rebel·lió contra Felip V, signà el manifest de 1705 a l'ermita de Sant Sebastià. Fou assassinat a Berga el 1713.

Puigdollers i Masferrer, Josep (Vic 1807 - Vic 1878)

Prevere. Catedràtic del Seminari: llatí (1831), filosofia (1846), teologia (1851), vice-rector (1854). Fou gran amic de

Balmes i un eloqüent predicador. Regent de llatí per la Universitat de Barcelona (1846) i llicenciat en teologia per la Universitat de Saragossa (1852). Canonge lectoral de la catedral de Vic (1851). Els seus restes reposen a l'església de Sant Domènec, on actuà més de 40 anys com a capellà custodi.

Puigrefagut i Paré, Ramon (Vic 1895 - Sant Cugat del Vallès 1964)

De la companyia de Jesús. Estudià ciències exactes a la Universitat de Barcelona. Es féu jesuïta i es doctorà en filosofia a Valkenburg (Holanda) i en teologia a Barcelona. Estudià astrologia a Alemanya. Treballà als observatoris de l'Ebre i del Vaticà. Fou professor, escriptor destacat i col·laborador en moltes revistes amb temes filosòfics, científics i eclesiàstics.

Pujol, Llorenç (Vic 1806 - Vic 1877)

Prevere. Professor del Seminari. Formà part del capítol de la catedral de Vic. Fundà, l'any 1856, les monges perpètuas adoratrius (Sagramentàries). Posteriorment l'Institut s'agregà canònicament al de Roma (1882).

Puntí i Tena, Pere (Vic 1880 - Vic 1962)

Escultor i professor de dibuix. Es formà en el taller vigatà de Potella-Brunet. Fou un excel·lent dibuixant al llapis i a la ploma. Esculpí i tallà moltes imatges. Professor de l'escola municipal de dibuix (1922) i director durant molts decennis, portà a terme una admirable tasca pedagògica que ha format artísticament a diferents generacions de vigatans.

Quadras i Prim, Josep (Vic 1822 - Barcelona ?)

Fabricant. Pel seu matrimoni amb Maria Feliu i Coma fou continuador de la fàbrica de filats d'estam Tomàs Coma i Miró (1876), que més tard rebé el seu nom (1893). Creà una fàbrica a Sabadell que fou premiada amb medalla d'or a l'exposició universal de Barcelona (1888). Els seus fills foren barons de Quadras.

Quadras i Solà, Francesc de Paula (Vic 1847 - Ciutat de Mallorca 1825).

Prevere. Nét i fill, respectivament, de Pere Quadras Camp i Ramon Quadras Prim, destacats escultors. El trobem en el Cercle Literari, a l'Esbart de Vic, en les Acadèmies Balmesianes, a la Garba Montanyesa i a «La Veu del Montserrat». Ingressà a la Companyia de Jesús en 1880. La seva vida sacerdotal té per escenari la ciutat de Mallorca. En 1893 predicà el Sermó de sant Miquel dels Sants a Vic.

Quadras i Camps, Pere (Vic 1769 - Vic 1853)

Escultor. Obtingué un premi de composició en la junta de Comerç de Barcelona que li valgué estudiar a Roma. Excel·lí en relleus i estatuària. Esculpí els retaules majors de les esglésies de les Davallades i de Sant Domènec i diferents relleus per a la Catedral, avui encara conservats. Fou autor de l'estàtua del monument a la Constitució que presidí el Mercadal (1821-1823). Professor de l'escola municipal de Dibuix (1836) i director (1845-1849).

Quer, Lluçia (Vic 1788 - [França] 1850)

De l'orde dels frares majors caputxí amb el nom de Nicolau de Vic. Missioner a la Guaiana. Fou l'únic que escapà d'una matança massiva de caputxins catalans (7 de maig de 1817). De retorn a Barcelona, predicà l'oració fúnebre en el funeral que es féu per aquests màrtirs, editat a Vic per Felip de Tolosa (1818). També predicà en el funeral del rector de Blanes, Francesc Frigola, executat pels constitucionals (1823). Perseguit pels liberals, escapà a França.

Rafart, Onofre (Vic, segle XVI)

Mestre argenter, féu les creus processionals de Sant Hipòlit de Voltregà i de Santa Eulàlia de Riuprimer.

Real i Vernis, Vicenç i Antoni (Vic, segle XVIII)

Escultors. Fills de Josep Real i Homs, que aprengué l'ofici amb Jacint Moretó. Són els escultors més importants de Vic del segle XVIII i els més representatius del famós taller dels Real. Entre les seves obres destaquen el retaule del Carme de Vic, el de la Casa natalícia de sant Miquel dels Sants, el

de la parroquial de Sant Andreu de Gurb i l'altar major de l'església dels Dolors. Vicenç morí el 1722 i Antoni el 1797. Continuaren el taller Francesc i Josep, fills de Vicenç, i Joan, fill d'Antoni, el qual sols tingué una filla que es casà amb Josep Gros i Oliveres. El seu fill, Josep Gros i Real (1798-1867), i el seu nét Josep foren els últims representants de la dinastia d'escultors.

Reixac, Joan (Vic, segle XVII)

Prevere i canonge de la seu de Vic. Llegà els seus béns a la catedral per testament subscrit l'any 1627 i amplià el 1632. Donà uns rèdits de 500 lliures anuals per obrar la capella de Sant Bernat Calbó.

Ribot i Fontserè, Antoni (Vic 1813 - Madrid 1871)

Metge, polític i escriptor. Estudià a la Universitat de Barcelona. Fou director del Col·legi de Medicina i Cirurgia. D'idees avançades, fou exiliat a Cuba (1837). Retornà a Espanya el 1841. A Madrid es dedicà a la política. Fou diputat a Corts per Barcelona (1854-1856). Dirigí diferents periòdics i revistes i excel·lí en el gènere satíric.

Ricart i Rosconi, Joan (Vic 1838 - Barcelona 1915)

De la companyia de Jesús. Estudià al Seminari de Vic i després es feu jesuïta (1861). Professor, procurador i superior en diferents convents de la Companyia. Actuà en les missions de les illes Filipines. Fou provincial d'Aragó (1888) i rector de la Santa Cova de Manresa.

Riera, Climent (Vic 1658 - Escala Dei 1682)

Monjo cartoixà i autor ascètic. S'educà a Schola Christi de la Catedral. Als 18 anys entrà a la cartoixa d'Escala Dei (1676), on excel·lí en virtuts i en escrits místics, dels quals sols s'han conservat els avisos espirituals. Fou ordenat sotsdiaca a Vic (1680) i diaca a Tarragona (1681). Morí l'any 1682 amb fama de santedat. Se li atribueixen diferents miracles. Marià Colomer pintà un quadre d'aquest venerable cartoixà, conservat al Museu Episcopal.

Riera, Rafael (Vic 1526 - Loreto 1582)

De la Companyia de Jesús. Amb els seus germans Pere i Melcior fou dels primers jesuïtes vigatans. Estudià a Barcelona, on conegué a Ignasi de Loiola. Ingressà al col·legi de Betlem (1547). Fou dels fundadors del col·legi de Messina (1548) i de Forlì (1578). Residí a la Santa Casa de Loreto. Deixà una obra sobre l'any del jubileu del 1575 estampada a Macerata (1580) i una altra sobre els miracles de la Verge de Loreto (1575).

Riera i Canudas, Camil (Vic 1913 - Vic 1978)

Prevere. Estudià a Vic i a Roma, on es doctorà en filosofia i teologia. Professor de filosofia al Seminari de Vic (1940-1970), on regentà la càtedra de Pensament Balmesià. Professor del col·legi de Sant Miquel. Promotor i director de l'escola del magisteri Balmes. Canonge mestrescola de la catedral (1976). Secretari d'estudis i director de la secció de filosofia del Patronat d'Estudis Ausonencs (1952-1978).

Riera i Font, Josep (Vic 1816 - Vic 1896)

Industrial, fabricant de llançaments. Fou dels primers en orientar la producció en gran escala que el seu fill, Pau Riera i Ordeix (Pau Muleta), continuà i engrandí, afermant arreu del món el prestigi del singular producte vigatà.

Rierola i Alibés, Josep (Vic 1900 - Vic 1982)

Advocat, escriptor i poeta. Secretari dels Ajuntaments de Ripoll i Granollers. Col·laborà a «Gazeta de Vich», «Diari de Vic» i «Revista de Vic». Féu la crida de les Festes de sant Miquel dels Sants. Traduí diverses obres. Publicà *Paisatges* (1948) i *Panorames* (1965) en la col·lecció «Aures de la Plana». Fou premiat en els Jocs Florals de la Plaça de la Llana.

Rierola i Alibés, Ramon (Vic 1902 - Vic 1980)

Escriptor. Ric en idees. Col·laborà a la «Gazeta de Vich». Titulà el seu espai «Fulls de Calendari» i signà notes polèmiques amb el pseudònim d'*el canó 42*. Escriví articles a «Vic» i «Ausa». És autor de l'opuscle *La venjança de la montanya*.

Rius i Serra, Josep (Vic 1891 - Vic 1966)

Prevere. Estudià a Vic la carrera eclesiàstica i Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona i s'especialitzà en arxivística. Doctor en ciències històriques per la Universitat de Madrid. El Sant Pare Pius XI el nomenà arxiver de la secció d'història de la Congregació de Ritus (1930). Canonge arxiprest de la catedral de Vic. Protonotari apostòlic «ad instar participatium». Féu el discurs biogràfic de Jaume Callís en la sessió de col·locació del seu retrat a la Galeria de Vigatans Il·lustres. És autor de moltes obres i treballs en les seves especialitats. Manà construir l'altar i la imatge de Sant Josep, obra de Joan Seguranyes, en la catedral vigatana.

Roca i Ponsa, Josep (Vic 1852 - ? d. 1929)

Prevere felipó. Doctor en filosofia, teologia i cànons. Rector del Seminari de les Palmes. Canonge a Sevilla. Prepòsit de l'Oratori de Sant Felip a Sevilla (1916). Destacà amb la paraula i amb la ploma. A Vic ocupà la sagrada càtedra per les festes del centenari del naixement de Balmes (1910), festes de la Mare de Déu del Carme i festes de sant Miquel dels Sants. Féu l'oració fúnebre en el funeral que es féu a la ciutat pel pare Xifré.

Rocafiguera i Ventós, Marià de (Vic 1857 - Vic 1928)

Advocat. Va col·laborar a «El norte catalán» i a la «Gazeta de Vich». Al llarg de 26 anys publicà l'opuscle humorístic «Programa del cap de llúpia». Fou propietari de la impremta de Sant Josep (1911) i secretari de la Junta del Museu Episcopal.

Romeu i Quíngles, Lluçia (Vic 1761 - Vic 1846)

Pintor i professor de dibuix. Freqüentà les classes de l'acadèmia de la Junta de Comerç de Barcelona. Fou deixeble i després cunyat de Francesc Pla, *el Vigatà*. Pintà alguns salons de casa Cortada, el retaule de l'altar major de Sant Domènec i retrats de bisbes al Saló de Sínodes del Palau Episcopal. Fou professor de l'escola municipal de Dibuix.

Rosanes, Miquel (Vic, segle XIX)

Escriptor. Mestre de primer ensenyament a Sueca. És autor

de *Breve exposición del sistema métrico decimal* (1855) i *Miscelánea; vocabulario valenciano castellano y apuntes para la enseñanza de la gramática* (1864).

Rosell, Esteve (Vic 1650 - Illa Trinitat 1699)

De l'orde dels frares menors caputxí amb el nom de Marc de Vic. Fou missioner i morí martiritzat pels indis a San Francisco de los Arenales (Illa Trinitat), juntament amb el P. Esteve de Sant Feliu de Pallerols i fra Raimon de Figuerola.

Rosell, Joan (Vic 1663 (?) - Olot 1722)

De l'orde dels frares menors caputxí. Germà del pare Marc de Vic. Fou de singular fama de santedat i es conserven d'ell extenses biografies.

Roseres, Joan Antoni (Vic, segles XVI-XVII)

Escultor. Autor, per encàrrec del gremi dels paraires, del retaule dels Sants Gabriel i Simó (1614) i, per la confraria de Sant Eloi, del retaule de Sant Hipòlit i Santa Eulàlia (1615), ambdós a l'església de Sant Domènec.

Rovirona, Rafael de (Vic, segle XVII - Barcelona 1689 ??)

Bisbe de la seu de Barcelona. Havia estat canonge de la seu de Vic. Posà la primera pedra dels convents de les monges caputxines i consagrà el temple dels Pares Mínims i de les Carmelites Descalces. Obtingué llicències canòniques per a la ciutat de Barcelona i per a la seva diòcesi.

Sadurní i Vilardebó, Lluís (Vic, segle XIX - Lausana 1924)

Diplomàtic. Estudià Dret i Filosofia i Lletres a Barcelona i la carrera diplomàtica a Madrid: Vice-cònsol a Tunis (1921) i a Hamburg (1924). Tenia la creu de Nicham-Iftiknar. Col·laborà a «Gazeta de Vich».

Safont i Casarramona, Josep (Vic 1765 (?) - Madrid 1841)

Comerciant capitalista, nom amb què es coneixien els incipients negocis bancaris. Residí a Vic, Barcelona (1814) i Madrid (1830). Hàbil comerciant, traficà amb cotó i amb queviures mallorquins. A la capital d'Espanya es convertí en proveïdor de l'exèrcit reial i facilità préstecs a la hisenda

pública. També es dedicà a negocis de mines de ferro i de plom.

Safont i Lluch, Josep (Vic 1803 - Madrid 1861)

Comerciant. Obtingué i explotà el monopoli de la venda de paper sellat de l'Estat (1839). Es dedicà a negocis derivats de la mineria, entre ells un gran taller de fundició (1835). Posseí una casa de banca (1844).

Saïts, Jacint (Vic, segle XVI - Barcelona 1642)

De l'orde dels pares predicadors. Escriptor. Prior del convent de Vic (1619). Mestre en teologia (1631). Publicà un sermó sobre sant Bernat Calbó, predicat a Madrid davant el Consell Suprem d'Aragó.

Saiz, Joan B. (Vic, segle XVII)

Historiador. Féu una relació detallada dels esdeveniments succeïts a Vic durant la Guerra dels Segadors.

Sala, Ramon de (Vic, segle XIII)

Prevere, canonge de la seu de Vic. Junt amb un altre capítular, Ramon de Cabrera, i per encàrrec del bisbe i del capítol, va escriure *Miracles del beat Bernat, home religiós, abat de Santes Creus lo qual aprés per la gràcia de Déu fonch bisbe de Vich*.

Sala, Salvador (a) Serrerols (Vic, segle XVI - Vic 1643)

Mestre argenter. Entrà en el gremi vigatà de la plata daurada i esmaltada el 1593. Argenter de la seu (1606). És autor de l'urna per a les relíquies dels Sants Màrtirs de l'església de la Pietat (1618) i de diferents obres per a la seu i altres esglésies del bisbat. Fou jurat del consell de la ciutat, que li encarregà l'encunyació de moneda (1640-1641). Fou un dels caps del motí del 1640.

Sala i Furfurull, Ramon (Vic 1823 - Vic 1899)

Prevere, canonge penitencier, vicari general i vicari capítular. Professor de retòrica del Seminari (1852-1856), de filosofia i teologia dogmàtica i rector (1876). Escriptor i poeta,

fundà el setmanari «El Domingo» (1869) i fou director de «La Veu del Montserrat».

Sala i Molas, Josep (Vic 1869 - Vic 1940)

Advocat i escriptor. Estudià a Barcelona i es graduà el 1890. Alcalde de Vic (1903-1906, 1914, 1939). Membre de la junta del Museu Episcopal, col·leccionista d'arqueologia, autor de diversos treballs històrics, estudià l'època comtal. Ha deixat moltes fitxes, fruit de la seva investigació, a la Biblioteca Episcopal.

Sala i Saçala, Fèlix (Vic, segle XVII)

Germà del veguer del mateix nom. Capità del sometent. Acudí debades a alliberar Castellfullit de la Roca (1694) en la Guerra del Francès (1673-1697).

Sala i Vilaret, Pere (Vic 1839 - Barcelona 1916)

Filòsof i periodista. Era prevere, es secularitzà i es convertí al protestantisme (1884). Treballà per a la societat bíblica i exercí de pastor. Publicà assaigs sobre religió i sociologia a «La revista española» (1877-1886) i dirigí «El Diluvio» (1901-1916), diari republicà.

Salarich i Arqués, Felipa (Vic 1828 - Las Palmas 1921)

Religiosa filla de Sant Vicenç de Paül. Fundadora i superiora de l'Hospital de Sant Llätzer de Las Palmas. Dels seus 94 anys de vida en passà 75 consagrada al servei dels malalts i deixà a la Gran Canària un record inesborrable.

Salarich i Giménez, Josep (Vic 1849 - Vic 1930)

Metge i escriptor. Actuà 55 anys a l'Hospital de Vic i en fou director des del 1871. Creu del mèrit militar, corresponsal de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona i d'altres entitats mèdiques. Autor d'una sèrie de treballs mèdics, alguns d'ells publicats a la revista mèdica de Barcelona. Fou corresponsal a Vic del «Diario de Barcelona». Fundador de l'Esbart de Vic. Soci actiu del Cercle Literari. Membre de la Societat Arqueològica i tresorer de la junta del Museu Episcopal. Regidor de l'Ajuntament (1893) i ti-

ment d'alcalde (1895). President de l'Associació de la premsa de Vic.

Salarich i Torrents, Joaquim (Vic 1895 - Barcelona 1977)
Metge, comandant del cos de Sanitat, professor de la Facultat de Medicina. Fundador i primer secretari de la Societat de Cirurgia de Barcelona, secretari de la junta de l'Institut Mèdico-Farmacèutic. Cap de servei de cirurgia de l'hospital militar. Creu del mèrit militar. Acadèmic de número de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona. Gran creu de Sanitat. Cap de servei de cirurgia de l'hospital comarcal de Vic.

Sallés i Campana, Francesc de (Vic, segles XVII-XVIII)
Borbònic. Assessor del comtat d'Osona (1684) i de les viles de Manlleu i Centelles. Ciutadà honorat de la ciutat de Vic. Fou arrestat i desposseït dels càrrecs el 1705. Regidor de l'Ajuntament de Vic (1718).

San i Ricart, Ramon (Vic 1882 - Barcelona 1955)
Metge cirurgià. Estudià a Barcelona. Deixeble i ajudant de Valentí Carulla i de Cardenal. Viatjà pensionat per Europa i Estats Units. Fou un dels fundadors de la revista «Therapia», s'especialitzà en ortopèdia i publicà nombrosos treballs de cirurgia.

Santmartí, Montserrat (Vic, segles XVI-XVII)
Mestre fuster. Agremiat el 1590, féu el retaule del Rosari de Sant Julià de Vilamirosa (1594) i el retaule de la Mare de Déu de Cabrera.

Sanz i Miscer, Joan B. (Vic, segle XVII)
Advocat. Va escriure una crònica sobre *Relació breu dels succesos, segones intencions y locures que han succehit i que son fetes en la ciutat de Vich des del any 1634 al 1641 inclusive*.

Saura, Ramon (Vic ?, segles XVIII-XIX)
Capità de la companyia que la junta auxiliar del corregiment

de Vic envià a lluitar contra el francès a la segona batalla del Bruch.

Sayol i Soler, Feliu-Ramon (Vic 1741 - Barcelona 1793). De l'orde dels frares menors caputxí amb el nom de Josep Francesc de Vic. Fou lector en filosofia i qualificador del Sant Ofici. Deixà manuscrit un tractat de *Seraphica Philosophia* (1768) i *Correlativos testimonios entre la ciudad de Vic i sus inclitos patronos San Luciano i San Marciano*, editat a Vic (1783).

Sendil, Antoni (Vic 1781 - Girona 1861)

De l'orde dels pares predicadors. Prengué l'hàbit al convent de Vic i estudià al Seminari vigatà i al convent de Sant Vicenç Ferrer i Sant Raimon de Penyafort de Girona. Lluità contra Napoleó en el setge de Girona, fou exiliat a França, tornà a Girona fins a l'exclaustració, absentant-se sols un temps. Va publicar *Cursus Philosophicus* en tres volums, *El vertader esperit de la cofreria del Sant Rosari* i *Vida de Sant Dalmau Moner*.

Sentmartí, Nicolau (Vic, segle XV)

Picapedrer i escultor. Construï a Vic les cinc fonts públiques, abeuradors i pedrissos i esculpí els elements d'ornamentació, realitzant el projecte del mestre de fonts francès Baudoner (1447). Intervingué en les obres de l'església de la Pietat i en la capella de l'Esperança.

Soler, Bernat (Vic, segle XVII)

Agremiat el 1621 en la cofraria dels elois. Continuador d'una botiga establerta pel seu pare Gaspar i que fou famosa per la venda de pedrenyals. El negoci perdurà esplendorós fins a la fi del segle.

Soler, Guillem (Vic, segle XIV)

Cirurgià reial, acompanyà el rei Pere III el Cerimoniós en l'expedició del Rosselló. El rei el nomenà super-inspector de les peritacions que feien els cirurgians de les lesions causades en les batalles.

Soler i Aloy, Josep (Vic 1851 - Vic 1916)

Advocat, amb gran activitat i dedicació en l'ambient vigatà. Jutge municipal, secretari de la junta de cementiris, regidor i alcalde (1887, 1893, 1899), diputat provincial i a Corts (1899). Formà part de la comissió vigatana que portà un missatge a la reina. Posseïa la creu de Carles III.

Soler i Arqués, Carles (Vic 1836 - Madrid 1896)

Impressor i escriptor. De jove establí una editorial a Vic. Docte llatínia i autor de molts originals, obtingué una càtedra a l'institut d'Osca, després passà a Badajoz i a l'institut Cardenal Cisneros de Madrid. Obtingué un premi de la Reial Acadèmia de Ciències pel seu treball *L'ideal de la Família*. Ha deixat diferents versions d'obres literàries, entre elles *Vida de Sant Miquel de los Santos* de fra Anselm de Sant Lluís Gonçaga (1862) i de la seva impremta sortiren moltes edicions d'obres selectes.

Soler i Roquer, Jaume (Vic 1799 - Sogorb 1851)

Bisbe de Terol. Estudià al Seminari vigatà, fou prior de l'Acadèmia de Sant Tomàs i examinador sinodal. Canonge en unes oposicions en les quals participà Balmes (1834), vicari general (1843) i rector del Seminari (1844). L'any 1849 fou nomenat bisbe de Terol i ordenat a la catedral de Vic, junt amb Sant Antoni M.ª Claret (1850).

Soler i Trias, Antoni (Vic 1814 - Vic 1882)

Advocat i escriptor, fou soci fundador i després honorari del Cercle Literari, a la qual llegà la seva biblioteca. Col·laborà a «El Ausonense» i a l'«Eco de la Montaña». És autor de *Apuntes sobre el derecho en Catalunya* (1841) i d'una biografia de Balmes (1948).

Selva i Vilaret, Josep M.^a (Vic 1922 - Vic 1955)

Pintor. Estudià a l'escola municipal de Dibuix i amplià estudis a París. Formà part de «la colla dels 8». La seva obra pictòrica es veié trencada per la mort en un accident en plena joventut quan apuntava qualitats molt valuoses.

Serdà i Deniel, Jeroni (Vic 1859 - Caldetes 1883)

Advocat. Actuà en l'Esbart de Vic i en el Cercle Literari. Figura rellevant d'«el jovent vigatà catalanista». Juntament amb els seus germans Josep i Joaquim es distingí en la palestra de la cultura vigatana.

Serra i Cantarell, Josep (Vic 1848 - La Seu d'Urgell 1913)

Prevere. Estudià al Seminari vigatà, vicari de la Pietat quan es constituí en parròquia, rector a Sant Hilari i magistral a La Seu d'Urgell (1892), doctor en teologia (1896) i penitències (1899). Col·laborador de «La Veu del Montserrat». Fou el primer que predicà el sermó de Sant Miquel dels Sants de la diada de la festa major en llengua catalana.

Serra i Esturí, Marià (Vic 1867 - Vic 1931)

Prevere i escriptor. Professor del Seminari: llatí, retòrica, oratòria i patrologia. Canonge de la seu (1913). Director i organitzador de diferents associacions i inspirador de nous valors literaris. Fou dels continuadors de l'Esbart de Vic i col·laborà en tots els periòdics de l'època, a vegades amb el pseudònim de Miquel d'Ausa.

Serradell, Bernat (Vic, segle XV)

Escriptor. Pertanyia a la menestralia de la ciutat, era corder d'ofici i tenia una bona situació econòmica. La seva única obra literària conservada és el *Testament* (1419), que reflecteix amb encert els costums dels burgesos vigatans de l'època.

Subirà i Arumí, Paulí (Vic 1899 - Barcelona 1964)

Comerciant. Va recollir l'herència política del seu progenitor, que fou un dels fundadors de Catalunya Vella. Home senzill, posseïa grans dots d'organitzador. Fou secretari del Centre Excursionista de Vic. Col·laborà a «Gazeta de Vich» i «L'Abella d'or» i llegí el discurs en la festa major de Vic (1931). Traslladat a Barcelona, col·laborà activament en totes les campanyes vigatanes fetes a la ciutat comtal. Era soci fundador de Patronat d'Estudis Ausonencs.

Subirachs i Clarà, Marià (Vic, segle XIX - Vic 1895)

Advocat. Fou recaptador de contribucions a càrrec del Banc d'Espanya. Es dedicà amb entusiasme a la ciutat i a les seves institucions. Soci fundador del Cercle Literari, hi participà activament col·laborant en comissions i donant conferències. En fou secretari els anys 1868 i 1869.

Subirachs i Ricart, Rafael (Vic 1902 - Vic 1977)

Compositor. Sots-director de l'Orfeó Vigatà (1924) i després director (1957). Director de l'Escola municipal de Música de Vic (1928) i de la Banda Municipal. Fundador de l'Orquestra de Cambra (1931) i de l'acadèmia de música Santa Cecília, filial del conservatori del Liceu de Barcelona (1953). Organitzà els festivals de música de Vic (1958-1967). Va deixar escrites més de 200 obres, moltes d'elles premiades.

Subirana i Serra, Josep (Vic 1874 - Vic 1951)

Actor teatral, conegut com *Manel dels Ous*. Aconseguí fama per les seves actuacions i per la seva funció de director i organitzador. Arreu fou famosa la seva companyia. Alternà l'activitat teatral amb la d'agent d'assegurances i la de creador d'un arxiu d'obres, decoracions i disfresses teatrals. La federació catalana de Teatre Amateur li tributà a Vic un homenatge (1935). El seu anecdotari ompliria moltes pàgines.

Terrades, Ramon de (Vic, segle XIV)

Isigne mercader. Fundà l'any 1348 l'actual Hospital de la Santa Creu.

Terricabras i Comella, Josep M.^a (Vic 1879 - Vic 1928)

Metge, continuador d'una reputada família de metges. Estudià a la Universitat de Barcelona, on es llicencià (1899) i doctorà (1901). President de l'Ateneu Barcelonès (1910). Regidor del municipi. President del Cercle Literari (1911) i membre de la junta del Museu Episcopal.

Tolosa, Josep (Vic, segle XVIII - Vic 1798)

Impressor i llibreter. El seu peu d'impremta apareix per primer cop en una *Oda Llatina* (1763). Ostentà el títol d'es-

tamper del Sr. Bisbe (1780). A la seva mort, la impremta fou continuada per la seva vídua Teodora i el seu fill Felip, que fou nomenat impressor i llibreter de l'Ajuntament. El seu nét Ramon, instal·lat a la plaça de les Garses, imprimí diferents periòdics vigatans.

Torner i Vilaseca, Josep A. (Vic segle XIX - Vic 1912)

Mestre d'obres i agrimensor. Fou qui alertà J. Serra i Campdelacreu dels restes romans del castell dels Montcada quan dirigia les obres de l'enderrocament. Soci antic del Cercle Literari. Formà part de la comissió de festes del primer aniversari del ferrocarril. És autor del projecte de la casa Vilà a la Rambla Davallades, d'estil modernista.

Torralles, Joan (Vic, segles XIV i XV)

Cronista. Autor d'un noticiari que recull comentaris populars sobre els afers dels regiments de la cosa pública.

Torrents i Riu, Ramon (Vic 1910 - Vic 1971)

Pintor i decorador. Continuador d'una dinastia d'artistes vinculada a l'escola municipal de Dibuix, on ell estudià i arribà a director. Es formà a l'escola d'Arts i Oficis de Sant Jordi i de Llotja de Barcelona. Col·laborà en la decoració de la catedral de Vic amb Josep M.ª Sert i decorà el despatx de l'alcalde a Casa de la Ciutat. Participà en diferents exposicions i són notables les restauracions que feu al palau Moja de Barcelona i a les cases Parrella i Cortada a la ciutat de Vic.

Torrents i Viñas, Marià (Vic 1779 - La Murtra 1823)

Poeta, monjo jerònim del convent de la Murtra. Va prendre l'hàbit el 1803. Es distingí per la seva facilitat de versificació, sobretot en el gènere festiu. Va escriure *La Musa vigatana o poesies varies sobre diferents asuntos*.

Tort i Fàbregas, Josep (Vic 1896 - Vic 1961)

Pintor. Estudià a l'escola municipal de Dibuix de la qual fou professor (1937-1939). De labor callada, però artísticament valuosa, fou un enamorat de Vic i del seu paisatge. Cultivà l'oli, l'aquarel·la i la pintura al pastel.

Tortadès i Puig, Josep de (Vic 1826 - Vic 1893)

Hisendat. Persona mòdèlica en perícia agrícola, tracte social i administració econòmica. Actiu o organitzador d'exposicions agrícoles i promotor d'indústries. Disposà que es formés un recull de cançons catalanes antigues, que Milà i Fontanals cita en el *Romancerillo*.

Trasell, Joan (Vic, segle XVI)

Mestre d'obres. Per encàrrec del mercader Pere Farreres, construí la casa de la plaça que fa cantonada amb el carrer de la Riera, una de les més nobles de la ciutat, que fou estatge dels Barons de Savassona (avui casa Comella).

Traveria, Josep (Vic 1691 - Tortosa 1723)

De l'orde dels frares menors, caputxí amb el nom d'Àngel de Vic. Deixà manuscrits diversos tractats llatins de teologia dogmàtica, segons la ment de Sant Bonaventura, i un de teologia moral.

Traveria i Pubill, Joan (Vic 1902 - Vilanova de Sau 1936)

Advocat i periodista. Estudià dret a la Universitat de Barcelona (1929). Fou un bon orador polític, milità en el camp tradicionalista. Fou regidor (1934) i després alcalde (1935). Vicepresident de l'Associació de la Premsa de Vic. Detingut el 1936, fou assassinat a Vilanova de Sau.

Valls, Antoni (Vic, segles XIV-XV)

Mestre d'obres. Intervingué en la construcció de l'església de la Mercè de Vic (1904) en la seva darrera etapa. Mestre major en l'obra dels claustres de la catedral en la penúltima etapa (1388-1400). Dirigí reformes en la catedral romànica (1401), reparant el creuer i introduint elements gòtics.

Valls, Ignasi (Vic, segle XIX - Vic 1873)

Impressor. Fou estamper del bisbe i del Seminari. En la seva impremta es féu el «Diario de Vic» i el Butlletí del bisbat. Es conserven moltes publicacions amb el seu peu d'impremta. El seu fill Jaume continuà una dinastia d'estampers de prestigi.

Valls i Graell, Ramon (Vic, segle XIX - Vic 1873)

Advocat. Fou alcalde constitucional (1859-1863) i presidí la Junta Revolucionària el 1868. Soci fundador del Cercle Literari, signà el permís municipal de constitució. Dominador del vers satíric, publicà molts anys la *Contracrida de les Festes*, que era una rèplica a la Crida oficial.

Van Halen, Francesc de Paula (Vic, 1814 - Madrid 1887)

Pintor, deixeble de José Aparicio a l'Academia de San Fernando. Freqüentà els ambients pictòrics i cortesans de Madrid del segle XIX. Pintà grans quadres amb contingut històric i diferents col·leccions de làmines litogràfiques. Moltes de les seves obres es troben en edificis públics i palaus madrilenys. Pintor de cambra d'Isabel II (1853). Acadèmic supernumerari de l'Academia de San Fernando (1843). Professor de pintura d'Història. Creu d'Isabel la Catòlica i de Carles III.

Verdaguer i Callís, Magí (Vic 1852 - Ciutat de Mallorca 1925)

Escriptor i professor. Estudià al Seminari vigatà i Filosofia i Lletres a Barcelona. Formà part de la colla literària de l'Esbart de Vic. Catedràtic d'Institut a Maó, Cabra, Segòvia, Logronyo i Ciutat de Mallorca, on a més fou secretari i director i a la seva jubilació fou nomenat director honorari. Publicà obres de text i un tractat de retòrica. Els fills Joaquim i Màrius seguiren la vocació literària.

Vegueria, Francesc (Vic, segle XVII)

Mestre d'obres. Construï, a la plaça del Mercadal, la casa coneguda com del General, avui can Costa, que després allotjaria, en els segles XVIII i XIX, els visitants més importants de la ciutat.

Verneda, Feliu (Vic 1696 - Vic 1768)

De l'orde dels frares menors, caputxí amb el nom de Bonaventura de Vic. Lector i professor de filosofia, deixà manuscrits diversos tractats de filosofia escolàstica «iuxta mirabilem mentem doctoris divi Bonaventurae».

Vernis i Cuspinera, Jaume (Vic, segle XIX - Vic 1888)
Industrial, fabricant d'embotits, proveïdor de la reial casa. Premiat pels seus productes a l'Exposició Universal de París (1867) i a la Regional Aragonesa (1869). Alcalde de la ciutat (1879-1883 i 1884-1885). Sofrí un atemptat que posà en perill la seva vida (1883). Posseïa la creu de Carles III.

Vic, Berenguer de (Vic, segle XIII)
Cavaller. Auditor de guerra en l'exèrcit de Jaume I. Va prendre part en la conquesta de València i fou ambaixador del rei d'Aragó a Anglaterra.

Vic, Guillem de (Vic, segle XV)
Es distingí en la batalla de Munviedro (1412). Fou cambrer del rei Ferran I (1433) i conseller (1434). Fou enviat per posar pau entre el rei de Navarra i el de Castella.

Vidal i Cresques, Estruc (Vic, segle XIV)
Mestre d'escola i rabí de la comunitat jueva de Vic el 1336. Pertanyia a la família dels Vidal, que fou de les més arrelades a la ciutat i es dedicà, com no, al prestamisme.

Vigatà, Bernat (Vic, segles XII-XIII)
Féu una deïxa de cent cinquanta sous per construir el pont del carrer de Sant Pere (1237).

Viguer i Canas, Josep (Vic 1845 - Vic 1907)
Advocat i jutge. Hàbil orador, president del Cercle Literari i alcalde de Vic i jutge municipal durant molts anys. Ocupà la tribuna del Cercle i col·laborà a «La Veu del Montserrat».

Vila i d'Abadal, Lluís (Vic 1889 - Barcelona 1937)
Metge i polític. Estudià medicina a Barcelona (1913). Milità en el carlisme per arrels familiars, es passà a Acció Catalana (1922) i fou un dels fundadors d'Unió Democràtica de Catalunya (1931). És dels fundadors del «Diari de Vic» (1930). Primer president del casal de la Plana de Vic a Barcelona (1931). És fundador del sindicat de metges de Catalunya i del Casal del metge. Durant la guerra civil (1936-1939) salvà

moltes persones i muntà una xarxa d'ajut econòmic a sacerdots i religiosos catalans.

Vilà i Alier, Mercè (Vic 1876 - Barcelona 1968)

De les filles de la caritat de Sant Vicenç de Paül. Tingué una destacada actuació en els hospitals militars de Burgos i de Barcelona. Estigué prop de setanta anys al servei dels malalts. Se li concedí la medalla de la ciutat de Vic (1953).

Vilademany, Carles de (Vic, segle XVII)

Capitost dels nyerros. Vivia enfront del palau episcopal en temps del bisbe Robuster. La seva família era originària de Taradell.

Vilademany, Joan Pere (Vic ?, segle XV)

Capità. Se li encomanà la defensa de la ciutat el 1466 en la guerra dels remences. Capitulà amb el consell de la ciutat a Plantalamor, davant el rei Joan II, el dia 14 de maig del 1472.

Vilaplana i Forcada, Antoni (Vic, segle XIX - Roma 1944)

Prevere. Estudià a la Gregoriana de Roma. Premi d'or de l'Institut Pius X. Doctor en Teologia (1915). Fou secretari de la Nunciatura a Madrid. Canonge pontifici (1923) i arxiprest de la seu de Girona.

Vilaplana i Pujolar, Joaquim (Vic 1869 - Vic 1957)

Farmacèutic, escriptor i artista. Prengué part activa en el Cercle Literari, fou de la seva junta directiva, així com de les del Museu Episcopal i Centre Excursionista. Col·laborà amb treballs històrics a «La Veu del Montserrat», en els programes de la festa major i en la revista «Ausa». Pintà el retrat de Josep Serra i Campdelacreu que es troba a l'arxiu municipal i féu un discurs biogràfic en l'acte de col·locació.

Vilaplana i Pujolar, Josep (Vic 1866 - Vic 1946)

Hisendat. Soci actiu del Cercle Literari, cultivà la pintura. Regidor municipal i alcalde de la ciutat (1939-1940) Caporal del sometent del partit de Vic. Creu del mèrit militar.

Vilar, Jeroni (Vic, segles XVI-XVII)

Poeta. La seva obra manuscrita fou descoberta per J. Serra i Campdelacreu en una antiga llibreria d'una casa de Vic. Una mostra de les seves poesies fou publicada a «La Veu del Montserrat».

Vilar, Tomàs (Vic, segle XV - Barcelona 1653)

De l'orde dels pares predicadors. Va prendre l'hàbit al convent de Santa Caterina (1610). D'intel·ligència molt aguda i clara, va deixar publicats tres grans volums de teologia. Fou mestre en teologia (1645). Vicari general del Principat de Catalunya i censor de llibres per a tot el Principat (1653).

Vilaseca i Tarradelles, Marià (Vic 1880 - Barcelona 1975)

Prevere. Estudià a Comilles. Guanyà per oposició una canongia a Barcelona (1910), que havia deixat vacant Narcís Vilarrasa, també vigatà, vocal i director de la Junta de Beneficència. Delegat episcopal a l'Acció Catòlica. Creu de Beneficència. President de la secció barcelonina que organitzà el centenari de la mort de Balmaes (1948).

Vilatimó i Costa, Miquel (Vic 1890 - Tarragona 1936)

Prevere. Estudià al Seminari vigatà i a Lovaina, on es doctorà en filosofia. Professor del Seminari de Vic i de la Universitat Pontifícia de Tarragona, on fou canonge (1928). Col·laborà en periòdics religiosos i en la «Gazeta de Vich» i «La Creu de Tarragona». Morí assassinat el 1936.

Vinader, Ramon (Vic, segles XIII-XIV)

Prevere. Doctor en lleis i ardiaca de la seu de Vic (1339). Residí a Avinyó (1346) i es cartejà amb el Papa. Estigué al servei de Bernat, cardenal de Sant Ciriacó in Terme, essent bisbe de Vic Hug de Fenollet.

Vinader i Nubau, Joan (Vic 1827 - València 1906)

De la companyia de Jesús, sacerdot i poeta. Estudià al Seminari de Vic i després es féu jesuïta. Soci honorari del Cercle Literari. Bon orador sagrat i poeta, se'l considera un dels precursors de la Renaixença.

Vinader i Nubau, Ramon (Vic 1832 - Madrid 1896)

Advocat i escriptor. Estudià al Seminari vigatà i després lleis a Barcelona i Madrid, on destacà com advocat i professor de dret. Afiliat al partit carlista, fou diputat a les Corts constituents. Col·laborà en periòdics de Madrid i en els vigatans. Soci d'honor del Cercle Literari. Publicà diferents treballs sobre art.

Xapó, Joan (Vic, segle XV)

Mestre d'obres. Edificà l'església de Sant Just (1638-1646) i dirigí la restauració de la parroquial de Torelló.

Ylla i Cassany, Lluís G. (Vic 1880-1951)

Mestre d'obres, autor del projecte de la casa modernista de la Plaça del canonge Collell, cantonada amb la plaça del Paradís. Fou actiu promotor de la construcció de la columna del Temple Romà. Col·laborà en el Centre Excursionista (1912-1936) i era assidu assistent a la tertúlia amb mossèn Gudiol.

Ylla-Català i Casals, Josep (Vic 1905 - Vic 1983)

Advocat i jutge. Col·laborà a la «Gazeta de Vich», on a vegades signà amb el seudònim de Felip de Saderra (1931-1936), a la «Revista Vic» i als programes del Mercat del Ram, formant part molts anys del comitè organitzador. Jutge Comarcal de Vic (1945-1975). Soci fundador del Patronat d'Estudis Ausonencs, en fou secretari general des de la seva fundació (1952) fins al 1979, en què fou nomenat soci d'honor.

Ylla i Cortinas, Josep (Vic 1845 - Vic 1916)

Mestre d'obres i pèrit agrimensor. Estudià a l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona i obtingué medalla de plata en la secció de construcció (1864). Continua estudis a Roma. Mestre d'obres del municipi de Vic (1883-1916). Professor de dibuix lineal de l'escola municipal de dibuix. És autor del projecte de la casa de Can Costa al Mercadal (1901) i de la fàbrica de llangonissès de Can Riera (1905), avui enderrocada.

**Les fotografies han estat fetes per
JOSEP M.ª RENOM**

Sumari

<i>Pròleg</i>	7
<i>Vic, ciutat d'homes singulars</i>	9
Guillem de Mont-rodon (1160-1225)	21
Jaume Callís (1364-1434)	29
Andreu Febrer i Callís (1380-1444)	39
Guillem Caçador (1477-1527)	47
Sant Miquel dels Sants (1591-1625)	55
Ramon Sala i Saçala (1665-1697)	65
Llucià Gallissà i Costa (1731-1810)	75
Gabriel d'Avilés (1735-1810)	81
Josep F. de Ferrer-Llupià-Vila de Savassona (1764-1826)	91
Llucià Casadevall i Duran (1785-1852)	99
Jaume Balmes i Urpià (1810-1848)	107
Josep Sadoc Alemany i Conill (1814-1888)	117
Joaquim Salarich i Verdaguer (1816-1884)	129
Josep Xifré i Mussach (1817-1899)	139
Jaume Collell i Bancells (1846-1932)	145
Martí Genís i Aguilar (1847-1932)	155
Josep Serra i Campdelacreu (1848-1901)	163
Ramon d'Abadal i Calderó (1862-1945)	171
Narcís Verdaguer i Callís (1863-1918)	181
Josep Gudiol i Cunill (1872-1931)	189
Lluís Romeu i Corominas (1874-1937)	199
Miquel Rovira i Serrabassa (1882-1957)	207
Manuel Serra i Moret (1884-1963)	215
Ramon d'Abadal i de Vinyals (1888-1970)	227
Jaume Font i Andreu (1894-1968)	239
Eduard Junyent i Subirà (1901-1978)	247
<i>Anex. Assaig per a un diccionari de vigatans destacats</i>	257